PETRU DEMETRU POPESCU

ISTORIA pentru copii

LECTURI PENTRU CLASELE PRIMARE ȘI GIMNAZIALE

povestiri strămoșești

NICULESCU

http://www.virtual-project.eu

PETRU DEMETRU POPESCU

ISTORIA PENTRU COPII

LEGENDELE ŞI POVESTIRILE ROMÂNILOR *sunt nemuritoare. Pentru că acest popor care le-a spus întâi, este nemuritor. El a istorisit cu pricepere şi mult simţ artistic viaţa lui de toate zilele. La vreme de tihnă, harnic şi priceput, lucra ogorul ca să obţină dumnezeiasca pâine. Şi tot pentru ca viaţa să-i fie mai bună şi mai bogată, vâna din fiarele pădurii sau chiar blânde căprioare ori păsări ale văzduhului. Pescuia în apele râurilor şi bălţilor. Dar mai cu seamă creştea animale de soi pentru carnea şi laptele lor, meşteşugea şi avea de toate. Şi, mai ales, cel mai scump lucru de pe lume, trăia liber pe plaiurile sale strămoşeşti.*

La vreme de cumpănă, când pas străin călca hotarele, scotea paloşul vitejiei pentru a apăra dreptul său sub soare. Românii erau neasemuiţi în luptă. Bărbaţi voinici, ca pe vremea străbunilor daci, cei din oştile lui Dromihete, Burebista şi Decebal. Dar românii sunt viţă de daci şi de romani. Cele două popoare s-au războit mai întâi. Fiecare cu vitejia şi credinţa lui. Apoi s-au împăcat şi s-au înfrăţit făurind un popor mândru şi o limbă dulce. Oştile pământenilor au devenit legendare, conducătorii lor, asemeni lor.

Bătrânii, înţelepţii tuturor timpurilor, la ceas de tihnă şi la cumpăna zilei cu noaptea, povesteau aceste întâmplări fiilor şi nepoţilor pentru ca să ştie şi să nu adoarmă ori să zacă în uitare, dragostea pentru pământul străbun şi dorul de libertate. Mai apoi, legendele şi povestirile lor au fost scrise în ceasloave de către iscusiţii grăitori din pană, cronicarii. S-au născut pe rând legendele şi povestirile trecutului nostru luminos: Dochia şi Traian, Legenda lui Negru-Vodă, Dragoş Vodă la vânătoare, Muma lui Ştefan cel Mare, Daniil Sihastru, Ştefan cel Mare şi Vrâncioaia, Altarul Mănăstirii Putna, Neguţătorul Florentin, Legenda Mănăstirii Argeşului (sau Legenda Meşterului Manole), Legenda corbului săgetat şi un şir nesfârşit. Mai ales că în trecerea timpului, s-au născut noi legende şi povestiri. Pentru că şi istoria neamului românesc a adăugat mereu fapte şi întâmplări de aleasă virtute şi vitejie. Ele au ajuns astfel, tefere şi voinice până la noi. Să le păstrăm nestinse, ca o sfântă datorie. Să le povestim mereu, să fie de învăţătură pentru urmaşii şi urmaşii urmaşilor noştri!

AUTORUL

CLASELE I – II

Povestea istoriei

Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul şi asemănarea sa. I-a dăruit minte pentru a gândi şi inimă pentru a se înflăcăra. Omul a ajuns diferit de celelalte vieţuitoare care trăiau alături de el pe uscat, dar şi în apă sau în văzduh. Mintea iscusită şi inima simţitoare l-au făcut stăpânul lor.

Viaţa oamenilor este plină de întâmplări. Presărate cu fapte bune, dar şi cu păcate; cu iubire, dar şi cu ură. Se înfrăţesc, dar se şi duşmănesc şi se războiesc. Inventează şi înfloresc grădini, dar şi distrug şi ucid.

Oamenii au umplut însă pământul. Din cele mai îndepărtate vremuri, nevoia i-a învăţat ca să trudească pentru a putea trăi, a avea hrană, îmbrăcăminte şi locuinţe. Viaţa lor s-a îmbunătăţit mereu. Dar ea este ca floarea câmpului care colorează întinderile şi apoi se ofileşte şi piere. Oamenii se nasc, cresc şi, într-o zi, apun. Ei sunt muritori. Fiecare are o stea: steaua norocului. Se spune în popor că atunci când cade o stea, cade sau se stinge un suflet de om.

S-au născut în urma lor fiii, nepoţii şi strănepoţii: milioane şi miliarde de fiinţe omeneşti. Şi tot pe atâtea fapte şi întâmplări. Unii oameni înzestraţi cu har divin au prins să povestească totul. A luat fiinţă o mare carte a timpului, din trecut şi până astăzi, povestea vieţii oamenilor sau istoria. Această poveste este izvor de învăţăminte, istoria fiind „învăţătoarea vieţii“ şi, mai ales, „cartea adevărului“.

Patria noastră (1)

Patria noastră se numeşte România. Nume mândru, ca şi oamenii de pe aceste meleaguri. Este locul unde am văzut lumina zilei, casa părintească sau cuibul în care am trăit şi am făurit visuri îndrăzneţe. Dumnezeu a aşezat-o într-un pământ binecuvântat, de basm şi de baladă. Cu izvoare ţâşnind din pieptul stâncii, reci, de cleştar, formând

râuri line sau iuțind curgerea când vin de la munte spre câmpie. Făurind cascade care își trimit sunetul lor ca un vuiet, să se audă până departe, ca și buciumele voinicilor ce răsunau pe înălțimi la apusul de soare sau vestind apropierea vrăjmașilor.

Dunărea, bătrânul fluviu, încinge trupul patriei și, după ce adună apele țării, sporindu-și ființa veșnic curgătoare, se varsă și ea în „Marea cea Mare". Carpații seculari, munți înalți și stâncoși, cu piscuri semețe, sunt parcă ostași viteji și netemători ai timpului.

Patria noastră (2)

Bogății nemăsurate ascund în măruntaiele lor munții: aur, argint, fier, cărbune, sare. Dealurile strălucesc toamna de rodul viilor și al fructelor coapte. Câmpia își sărbătorește cântecul holdelor ce se apleacă în dansuri grațioase în bătaia vântului.

Un cântec al hărniciei se făurește pretutindeni. El este întărit prin ciripitul păsărelelor: al ciocârliei, regina semeției, al privighetorii, împărăteasa nopților înstelate. Vulturi pleșuvi, șoimi îndrăzneți stăpânesc înălțimile, în timp ce capra neagră se avântă pe pieptul stâncilor, fără să se teamă de abis. Iar suavele căprioare și cerbii încoronați cutreieră potecile pădurilor nesfârșite, căutând lacurile argintate sau izvoarele pentru a se adăpa cu nectarul lor. Numai peștii de diferite soiuri și mărimi plutesc neștiuți în adâncul împărăției apelor.

Patria noastră este locul unde am văzut lumina zilei. Ea ne e mamă și tată. În fața atâtor neasemuite frumuseți, scriitorul Alecu Russo își punea întrebarea: „Care e mai frumoasă decât tine între toate țările semănate de Domnul pe pământ?" Iar noi putem răspunde cu glas sigur și hotărât, plin de iubire: „Cea mai frumoasă este România, patria noastră!".

Limba noastră (1)

Ceea ce am rostit despre plaiurile româneşti, despre natura încântătoare a patriei, putem spune şi despre limba română. Limba noastră este una dintre marile comori ale României, cea mai de seamă. Este comoara sufletului românesc. Ea seamănă cu un cântec neîntrerupt, cu un imn uriaş, în care sunt cuprinse ca într-un nimb de lumină toate frumuseţile acestui pământ, toate bucuriile, dar şi durerile pe care le-a trăit poporul român în decursul îndelungatei şi frământatei sale istorii. Pe drept, poetul George Coşbuc cânta în vers prin cuvinte: „Sunt suflet în sufletul neamului meu / Şi-i cânt bucuria şi-amarul...". Scriitorii, poeţii mai cu seamă, au înfrumuseţat-o necontenit, i-au dăruit nestemate în versuri sau în proză. Numărul condeierilor este impresionant. De la primii cronicari şi până în zilele noastre, ei şi-au făcut datoria, slujind frumosul şi binele patriei. Să rostim cu pioşenie numele lui Mihai Eminescu, „Luceafărul poeziei româneşti", al lui Vasile Alecsandri, „Bardul de la Mirceşti", al lui Mihail Sadoveanu, „Ceahlăul prozei româneşti" sau numele lui Nicolae Iorga, „piscul culturii româneşti". Alţi oşteni ai scrisului care rămâne în veacuri au fost pictorii. Ei au aşezat cu dragoste pe pânză sau au zugrăvit pe pereţii mănăstirilor chipul nemuritor al patriei noastre: Nicolae Grigorescu, Theodor Aman, Ştefan Luchian, Ion Andreescu. După cum Constantin Brâncuşi a dăltuit în piatră şi bronz sufletul fiinţei româneşti. Înfioraţi de frumuseţile fără egal ale acestora, compozitorii Ciprian Porumbescu şi George Enescu au întărit prin balade şi rapsodii muzicalitatea limbii române.

Limba noastră (2)

Limba noastră îşi are frumuseţea ei unică, pe care a cules-o din toate frumuseţile şi bogăţiile rămase ca moştenire şi zestre aleasă de la străbuni, din murmurul nesfârşit al izvoarelor, din şopotul nevăzut al apelor, din simfonia descătuşată a cascadelor, din cântecul mirific al păsărelelor, din freamătul neclintit al holdelor, din glasul buciumelor şi al goarnei sunând mereu deşteptarea românilor.

Limba noastră este când dulce şi aromată, evlavioasă, când înălţăm gând de slavă Creatorului şi Patriei, când prinsă în freamăt de codru sau în vuietul de viscol al iernii la marile răscruci ale istoriei, mereu plină de viaţă prin pana poeţilor sau oamenilor de seamă care au rostit adevăruri şi frumuseţi.

A schilodi limba română, a scrie urât şi incorect, a pronunţa greşit frumoasele ei cuvinte, a le schimba înţelesurile seamănă cu o crimă care nu e de iertat! A o cultiva mereu şi mereu, a te exprima frumos în limba neamului tău, iată o datorie de onoare a fiecărui român!

Strămoşii (1)

Strămoşii sunt înaintaşii noştri prin timp: bunicii, străbunicii, stră-străbunicii. Şi aşa mai departe. Coborând în istorie până în adâncul ei de piatră, bronz şi fier, materiale din care îşi făureau unelte oamenii vremurilor trecute. Pământul acesta desfătat a fost locuit din cele mai îndepărtate timpuri de oameni care au trăit, au iubit şi au luptat necontenit să supravieţuiască. Ei sunt strămoşii noştri cu care ne mândrim.

Dar frumuseţile şi bogăţiile meleagului străbun au fost râvnite de armii cotropitoare, care au încercat să ne răpună. N-au izbutit decât să prade şi să jefuiască, pentru că nu i-au lăsat pământenii, strămoşii noştri. Primii noştri străbuni, traco-geto-dacii, au înfruntat pe rând, de jos sau de pe cal, puterea împărăţiei persane, a celei macedonene şi mai apoi cea venită de la Roma. În fruntea oştilor s-au aflat mari conducători, precum cunoscuţii de noi Dromihete, Burebista şi Decebal. Străbunii au lăsat urmaşi vrednici, pe noi, românii, şi conducători vestiţi în persoana voievozilor Basarabi şi Muşatini.

Strămoşii (2)

A trecut timpul. Ca nimic a trecut. Ca apa curgătoare în vadul ei. A rămas statornic, de piatră, în faptele de vitejie înscrise cu literele de sânge ale jertfei supreme, în bătălii crâncene dar biruitoare, pe înălţimile Posadei, în nesfârşitele câmpii la Rovine, Podul Înalt, Jiliştea, Călugăreni. Basarab şi Bogdan au clădit ţări mândre şi libere. Mihai Viteazul le-a unit într-o cunună măreaţă în anul de veşnică aducere aminte, 1600. Fapta aceasta nu poate fi uitată. După cum nici cele săvârşite de români sub conducerea lui Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara, Vlad Ţepeş, Ştefan cel Mare, Ioan Vodă, Constantin Brâncoveanu. Nu poate fi uitată nici fapta românească şi strămoşească de la 24 Ianuarie 1859, când poporul însuşi l-a ridicat în fruntea ţărilor române surori, Moldova şi Muntenia, pe Alexandru Ioan Cuza, ca şi faptele dorobanţilor şi căciularilor din 1877, care au înscris pe stindardul de luptă al românilor neatârnarea. Şi nici acea zi luminoasă şi plină când pe câmpia Albei Iulii se înfăptuia visul cel mare al românilor, România în hotarele ei străbune, sub sceptrul regelui Ferdinand I.

Românii s-au bucurat şi de domni neîncoronaţi, precum Horia şi Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu şi Avram Iancu. Ei i-au urmat cu credinţă pe conducători fiindcă aceştia erau aleşii ţării şi voinţa lor era voinţa poporului, imensa şi nestinsa flacără a credinţei din inima românească. Împreună cu ei şi cu steagul ridicat pe redute, s-a scris întreaga epopee românească.

„Să-i iubim, să-i respectăm şi să nu-i uităm pe strămoşi. Ei sunt rădăcinile şi luminile neamului românesc!“.

Cântecul eroilor (1)

Istoria Românilor este străbătută ca un fior fierbinte al dragostei de ţară de şirul nesfârşit al eroilor neamului. Ei vin din vechime spre vremurile noastre. Strămoşii, cu faptele lor viteze şi legendare au născut eroi neasemuiţi, care şi-au dat viaţa ca pe nimic atunci când era vorba să facă scut din trupurile lor întru apărarea gliei. Îi întâlnim în

legende şi povestiri, îi simţim vii sau îi vedem aievea, ca atunci când luptau în oastea marilor conducători români. De la oastea lui Decebal până la cea care a susţinut bătălia de la Mărăşeşti din vara anului 1917, în cumpăna cea cumplită a neamului nostru, visând în luptă înfăptuirea României Mari în hotarele ei strămoşeşti, un singur drum drept şi neabătut. Un singur cântec: cântecul eroilor. Mărăşeşti – Mărăşti – Oituz: şuieratul de obuz şi ţăcănitul mitralierelor ce nu mai conteneau. Dar inima eroilor era fierbinte şi netemătoare. Cuvântul lor era înscris atunci pe tricolor şi suna ca o trâmbiţă cristalină: „Pe-aici nu se trece!" Şi luptătorii de la Mărăşeşti n-au lăsat pasul cotropitor să treacă.

Dar dacă cercetăm filele istoriei şi ne gândim bine, această lozincă de luptă venea tot de departe, din trecutul eroic. Pentru că aceste cuvinte binecuvântate de însuşi Dumnezeu au sălăşluit nevăzute în mintea şi inima românilor în toate bătăliile purtate de ei: de a nu lăsa pasul vrăjmaş să calce şi să înrobească frumosul plai strămoşesc.

Cântecul eroilor (2)

Eroii mergeau la luptă cu surâsul pe buze, ca la nuntă, cu neînfricare, cu statornicie; iar de cădeau, cădeau cu faţa la duşman, în încleştarea supremă a zilei cu noaptea, a binelui cu răul, a vieţii cu moartea. Unii dintre ei se chemau Mircea, Ştefan, Mihai. Umbrele lor pline de lumină străjuie şi măsoară întinderile timpului. Alţi eroi purtau acelaşi chip de floare şi seninătate. Veneau din popor şi chiar de-au rămas necunoscuţi, numele lor, al tuturor, era cel de „ROMÂN".

Cântecul eroilor (3)

La ceasurile grele pentru ţară, intrau în luptă fără şovăire bătrânii, femeile şi copiii. Nu mai era vârstă, ci doar iubire de moşie. Nici rang, ci doar văpaia credinţei în Dumnezeu şi în dreptatea neamului. Veneau la rând şi martirii: Mihai, Brâncoveanu, Horea, Tudor. Soseau

pe rând din trecut spre timpurile noi, tot mai noi. Rămâneau în lutul țării și înălbeau câmpiile cu oasele lor: văile albe și întinse ale eroilor. Urmau în șiruri lungi și drepte fiii, nepoții, strănepoții. Amintirea lor ajungea până la noi adeverind că: „Eroi au fost, eroi sunt încă / Și-or fi în neamul românesc!".

Cântecul eroilor (4)

Să înscriem pentru eroii noștri, ai tuturor timpurilor, ca un cântec cu aripi ușoare, cuvintele:

„Eroii n-au vârstă. Nu sunt nici tineri, nici bătrâni. Nici ochi să mai privească cerul înstelat n-au. Nici buze pentru a săruta cu înfiorare apele de cleștar ale muntelui. Cunosc doar legea nescrisă a pământului, marele lor pat de odihnă. Inima lor a uitat să mai bată. Dar cât a bătut a fost înaltă și demnă, fără prihană. Acum a devenit eternitate!"

Bunicii

Strămoșii cei mai apropiați sunt bunicii, părinții părinților noștri. Mulți copii nu și-au cunoscut bunicii. Pentru că aceștia au murit înainte de nașterea lor. I-au putut vedea doar în fotografii cenușii, roase de vreme, lipsite de culoarea senină a vieții. Și i-au privit ca pe niște străini.

Fericiți însă cei care au avut parte de bunici. De un bunic blând și sfătos, ca cel descris cu atâta talent de scriitorul Barbu Delavrancea. Sau de o bunică povestitoare, care nu-și lăsa nepotul să adoarmă până ce nu termina tot ghemul basmului și până ce Făt-Frumos nu-l învingea pe zmeu sau pe balaur și nu o salva pe Ileana Cosânzeana. Până ce nu-și primea pedeapsa Muma Pădurii pentru relele săvârșite, iar vânătorul nu o scotea pe bunicuța Scufiței Roșii din pântecele fiorosului și lacomului lup.

Unde sunteți voi, dragi bunici? Vă asemănăm cu sfinții din icoane!

Părinții

În afară de Ființa dumnezeirii, cel mai sfânt lucru de pe lume trebuie să ne fie părinții. Ei ne-au dat viață din viața lor, vis din visurile lor, lumină din lumina lor. Adică ne-au dat ceea ce au avut ei mai bun și mai înălțător, virtuțile lor. Ei sunt pentru noi o icoană demnă de urmat în tot și în toate, înseamnă „cei șapte ani de acasă".

Cine ar putea uita ființa neasemuită a mamei, pentru care durerea copilului este durerea ei, bucuria copilului, bucuria nemărgintă și mândria ei. Nopți întregi veghind la patul copilului suferind, necunoscând liniștea sufletului. Înfiorându-se de bucurie la vestea că fiul ei a luat premiul I. Tatăl stând de strajă la sănătatea și fericirea copiilor săi.

De la părinți învățăm tot ceea ce este frumos: „cinstea, adevărul, dreptatea, hărnicia". Fericiți aceia care pot spune ca mine: „Am avut părinți minunați. Lor le datorez totul!". Cu geniu poate, dar în orice caz cu o iubire statornică, poetul Nicolae Labiș mărturisește că tot ceea ce este frumos și înălțător în viață înveți de la părinți și, în primul rând, de la mamă. Pentru că toate cele bune și de folos vieții noastre, toate faptele curate care ne așază în rândul oamenilor aleși, „nu se învață când e prea târziu".

Casa părintească (1)

Mare asemănare are familia cu patria. Numai că familia este patria cea mică și fiecare are un nume al ei păstrat așa peste timp, din tată în fiu. La numele de familie se adaugă cel de botez primit de prunc, când intră în rândul creștinilor, pentru a fi deosebit în felul acesta de ceilalți membri ai familiei, care au toți același nume. Toate familiile la un loc formează patria, care este familia cea mare. Așa cum în fiecare familie există pentru copii, părinții, așa și patria este tatăl și mama tuturor locuitorilor acestor meleaguri strămoșești. Patria, familia cea mare, se numește ROMÂNIA, numele de familie al tuturor fiilor ei este acela de „ROMÂN".

Casa părintească (2)

Şi cum familia cea mare, ROMÂNIA, are o casă a ei cuprinsă în vioara Dunării, Mării Negre şi a munţilor Carpaţi, tot astfel şi familia cea mică are o casă. Casa patriei este casa strămoşească, cea a familiei, casa părintească. Ca şi casa patriei, casa părintească nu poate fi uitată niciodată. Oricâte meleaguri vom cutreiera, în ţară sau în străinătate, ni se face dor după un timp de acasă. De pământul ţării, de casa unde ne-am născut, am trăit copilăria şi am pornit zilnic la şcoală cu ghiozdanul în spate. Am învăţat statornic şi ne-am întors aici. Ne-am despărţit de părinţi la plecare şi părinţii ne-au primit mereu cu braţele deschise. Aici, de la altarul casei, am înălţat rugă către Dumnezeu pentru bunici, părinţi, fraţi şi surori.

Casa părintească (3)

În goana timpului, oamenii trec prin întâmplări adesea neprevăzute. Vin bucurii, dar şi dureri. Cutremure de pământ care surpă casele şi războaie care le distrug. Se duc bunicii, se mută pe celălalt tărâm, „unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, ci viaţă veşnică". După ei ne părăsesc şi părinţii. Copiii cresc, au copii şi nepoţi. Casa părintească îi primeşte pe rând la sân, din tată în fiu, din fiu în nepot. Cu semnele ei diferite, toate casele au porţi pentru a intra în curte şi uşi pentru a intra în casă.

Ferice de cei cărora le trăiesc părinţii şi le trăieşte şi casa părintească. Şi de cei care şi-au păstrat dorul în inimă şi care nu uită să deschidă acea poartă aurită şi acea uşă argintată şi smălţată cu vise mari şi adevărate. Şi să spună cu glas dulce şi arzător:

„Bine v-am găsit, mamă şi tată, bine te-am găsit sfântă casă părintească!".

Copilăria (1)

Copilăria este prima pagină a vieții omului. Și deci a istoriei. Pentru că și trecutul îndepărtat face parte din copilăria istoriei. Copilăria omului se aseamănă cu anotimpul primăverii. Copilul înflorește și intră în viață. Începe să cuvânte, să meargă, să cânte și să trăiască.

Fericiți toți copiii care se pot lăuda că au avut o copilărie frumoasă. Și mai fericiți cei care pot spune că au cunoscut o copilărie aurită. Jocurile nevinovate dintotdeauna (capra, țurca, de-a v-ați ascunselea). Cu prieteni de joacă. Înconjurați de grija și iubirea părintească, necunoscând nevoia zilei de mâine. Dar ce spun eu, asta nu înseamnă nimic pe lângă copilăria pe care a avut-o marele povestitor Ion Creangă. Nu credeți? Citiți „Amintiri din copilărie“ și vă veți convinge!

Copilăria (2)

Gândiți-vă și la orfani. Ei n-au cunoscut iubirea de părinți. Au fost singuri sau aproape singuri. Când au ajuns pe băncile școlii, colegii răi nu le-au dat nici o atenție. Au trăit de azi pe mâine. Și-au ciuntit și sfârtecat sentimentele. Au plâns adesea, încercând zadarnic să-și găsească părinții.

Fericiții, și-au trăit din plin copilăria. Au întotdeauna ce povesti!

Eterna școală (1)

Când sună clopoțelul, vine și vremea bobocilor care pășesc pentru prima oară pragul școlilor. Pentru unii copii, școala începe o dată cu grădinița, care e și ea binevenită. Așa cum spunea un poet: „Orice grădină, / Plină de floare, / Prinde căldură / Și ia lumină / Din soare, / Iar grădinița / E tulpinița / Ce-abia se-nalță, / Cu prichindei / Ca o floare...“ Dar la grădiniță, bobocii abia înmuguresc. Se desfac în petale și dau în floare abia la școală.

Şcoala nu e de azi, de ieri. E dintotdeauna. Într-un fel sau altul, cei mici învăţau de la cei mari, pe care viaţa trăită îi învăţase multe şi mărunte. Iar tinerii învăţau de la bătrânii mintoşi şi sfătoşi care trăiseră şi mai mult, văzuseră şi auziseră şi ştiau şi mai multe. De aceea, bătrânii sunt atât de preţioşi şi, ca şi istoria, un izvor nesecat de învăţăminte. Încât pe drept s-a născut zicala: „Cine n-are un bătrân, să şi-l cumpere".

Eterna şcoală (2)

La capitolul „ŞCOALĂ" amintirile sunt nesfârşite. Şi de neuitat. Nu poţi uita prima zi de şcoală, prima carte care este abecedarul, primul coleg de bancă, cunoştinţa cu doamna învăţătoare, clasa cu catedră şi bănci, uşa larg deschisă pentru a intra elevii şi ferestrele asemenea, pentru a pătrunde lumina soarelui. Şi, o dată cu ea, lumina cunoştinţelor.

Eterna şcoală (3)

Apoi anii prind să alerge, în ordine, unii după alţii. Anii şcolari. Şi ordinea anilor este o lege a şcolii. Numai cine promovează poate trece dintr-o clasă în alta, superioară. Cine are aripi puternice şi a învăţat să zboare. Nimeni însă, nici chiar cei cu aripi de vultur, nu pot trece deodată din clasa I drept într-a IV-a.

Şi anii şcolari devin treptele unei scări imaginare pe care elevii le urcă mereu şi mereu. Bobocii devin flori, devin domnişori şi domnişoare. Şcoala îşi înfăptuieşte rolul ei: acela de a învăţa pe copii şi pe tineri, pe elevii de toate vârstele. Face şi ea parte, ca şi familia, ca şi strămoşii, din istoria neamului românesc. Lupta de veacuri purtată de români pentru menţinerea fiinţei româneşti şi a limbii române cuprinde în ea strădaniile uriaşe ale strămoşilor pentru şcoala în limba română şi a bisericii ortodoxe române.

Eterna școală (4)

Școala este eternă pentru că nu aparține unei singure generații. Ci zecilor și sutelor de elevi veniți să se adape la izvorul nepieritor al științei de carte. „Cine are carte, are parte". Cine învață cu mare sârguință și ia premiul I cu cunună, o face pentru el și pentru viitorul său. Și, firește, pentru bucuria părinților, care, pentru ceea ce au oferit fiului, merită un asemenea dar. Nefericire pentru cei care trec ușor prin școală sau chiar o abandonează. Fericiți cei care ascultă și respectă glasul școlii, sfatul părinților ei, Învățătorii și Profesorii.

Cu cât știi mai mult și mai bine, devii mai bun, mai înțelept, mai cinstit și mai corect. Spui numai adevărul și urăști minciuna. Iubești hărnicia și disprețuiești lenea. Pentru că așa te-a învățat eterna școală!

Învățătorul

Fiecare copil a avut un învățător sau o învățătoare. La rândul lui, învățătorul a avut un învățător. Dacă școala este eternă și învățătorul este etern. Pentru că rămâne de neuitat în amintirea copiilor. Ei își amintesc cu drag de ființa care le-a pus pentru prima oară condeiul în mână, i-a învățat să scrie și să citească. Să scrie pe rând în caiet literele alfabetului, să descrie conturul lor cât mai frumos și atrăgător, să șteargă cu guma greșelile. Apoi, după un timp de strădanii, trecând la scrierea cu cerneală, a stăruit ca elevii să înțeleagă de ce trebuie să păstreze caietele cu sfințenie, curate, fără nici o urâtă și rușinoasă pată de cerneală. Pentru că pata de cerneală seamănă cu o faptă urâtă pe care săvârșind-o, dacă ai simțire, îți e rușine de ea. Și când toate literele au fost bine scrise și învățate, limba copiilor a început abia să silabisească, apoi să rostească bine cuvintele, cu nădejde, și la urmă, să citească frumos, expresiv. Să țină seama de virgulă și de punct, să se oprească la ele, ca și în viață, atât și atunci când trebuie.

Scrisul și cititul au fost doar începutul unui drum lung și anevoios, dar atât de înălțător: Știința de carte. Învățătorul sau învățătoarea, cu figura blândă când trebuie, cu figura aspră și severă atunci când este nevoie, cu glasul dulce și atunci când este dojenitor, învață pe

copii să creadă în Dumnezeu, să iubească patria şi pe strămoşi, să-şi cinstească părinţii. Şi câte alte nesfârşite frumuseţi. El le dă sumedenie de îndemnuri şi pilde. Îi învaţă pe deasupra slovelor sau cu ajutorul acestora, să fie oameni cinstiţi, drepţi, curajoşi, harnici, sănătoşi la trup şi la suflet.

De aceea, învăţătorul nu poate fi uitat. El face parte din povestea vieţii fiecărui copil. Din istoria sa şi a neamului românesc!

Sărbătorile (1)

Sărbătorile îşi au istoria lor. Românii au putut să reziste şi să îşi scrie marea lor istorie, datorită faptului că prin luptă au izbutit să-şi păstreze fiinţa şi limba. Dar şi datinile şi tradiţiile. Unele dintre acestea au fost sărbătorile, venind din trecut şi izvorând din viaţa străbunilor noştri.

Bătrânii de azi, printre care mă număr şi eu, îşi vor aminti mereu sărbătorile copilăriei. Mai întâi sărbătorile religioase, care coincideau şi cu vacanţele şcolare.

Sărbătorile (2)

Apropierea Sfintelor Paşti era un prilej de cultivare a sufletului. În ora de religie, „Taica Părintele“ ne vorbea frumos şi în chip cucernic despre învierea Mântuitorului. Luam vacanţă. Cu inima curată, purtând cu mândrie uniforma de şcolar, păşeam în Sfânta Biserică, ne spovedeam Duhovnicului şi ne împărtăşeam. Cântam în Vinerea Mare în corul care intona cu evlavie şi voce curată, Prohodul. Înainte, la prânzul Vinerei Mari treceam pe sub Masa Sfântă, plină cu flori. Sâmbătă noaptea mergeam cu pioşenie la slujba Învierii şi la Miezul nopţii primeam Lumină din Lumină. Preotul rostea de la Altar: „Hristos a înviat!“ şi noi răspundeam în cor: „Adevărat a înviat!“.

Era Paştele. Ciocneam ouă roşii. Simţeam o bucurie mare şi rotundă, adevărată ca şi Învierea lui Iisus. Afară totul înflorise. Era primăvară. Ningea cu flori în natură şi în sufletele noastre!

Vacanţa de iarnă şi sărbătorile naşterii lui Iisus veneau cu fulgi de nea şi cu bucuriile iernii: săniuş, bătaia cu bulgări, înălţarea omului de zăpadă. Nu ocoleam nici acum Biserica. Ne spovedeam şi ne împărtăşeam. La bucurii adăugam şi Colindele. Minunatele colinde. Ne îmbrăcam zdravăn, în cojocel şi cu căciuli miţoase, să nu cuteze gerul sau viscolul a ne supăra. Porneam cu „Bună dimineaţa". Urmau, o dată cu apropierea Anului Nou, Pluguşorul, Capra, apoi „Sorcova vesela". Ştiam că toate acestea sunt venite de departe, de la străbunii daci şi romani.

Sărbătorile (3)

Dar nu. N-am uitat noaptea de Ajun. Atunci trăiam minunea sosirii lui Moş Crăciun, cel bun şi legendar. Menit să ne aducă daruri, să împodobească pomul năzuinţelor noastre cu jucării. Îmi închipuiam sania lui, trasă de cerbi şi căprioare, alunecând şi zburând printre nămeţi. Barba lui Moş Crăciun, albă şi ea ca zăpada. Ochii lui fierbinţi şi iubitori. Necunoscând ura, ci numai dragostea.

Nu-l vedeam însă. Îl simţeam numai şi, în zori, priveam cu bucurie pomul înflorit de daruri. Credeam în Moş Crăciun. Pentru că aveam un motiv întemeiat: credeam în iubire şi omenie!

Sărbătorile (4)

Veneau şi sărbătorile naţionale: 24 Ianuarie 1859, ziua în care românii din două ţări româneşti, Moldova şi Muntenia, s-au unit „în cuget şi simţiri", şi-au dat mâna, au jucat şi au cântat după pofta inimii „Hora unirii", compusă de poetul Vasile Alecsandri:

„Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,

Să-nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României!"

Pentru noi, copiii, şcolarii de atunci, acest imn însemna mult. Retrăiam în închipuirea noastră acest moment sărbătoresc şi parcă toţi colegii clasei noastre deveneau şi mai înfrăţiţi şi mai uniţi, ştiind că „unirea face puterea".

La fel retrăiam şi ziua de 9 Mai 1877, Ziua Proclamării Independenţei obţinută prin jertfa de sânge a românilor în bătăliile de la sud de Dunăre, de la Griviţa, Rahova, Smârdan, Plevna.

Şi mai cu seamă, ne vedeam cu fiecare zi de 1 Decembrie în acea zi a anului 1918, pe câmpiile Albei Iulii, unde se făurise Marea Unire a tuturor românilor.

În aceste zile, istoria patriei noastre era reînviată prin cuvintele pline de har şi de adevăr ale dascălilor noştri. Minunaţi au fost aceşti dascăli. Inimi fierbinţi de iubitori ai gliei strămoşeşti. Când vorbeau ei, gura le era parcă fermecată, cuvintele rostite se prefăceau în aur. Erau parcă fluvii uriaşe care alergau în torent şi se vărsau în sufletele noastre, răcorindu-le. Sau flăcări imense care le încălzeau şi le luminau calea spre a ajunge la acele zile rotunde şi pline.

Izbuteau de minune dascălii noştri să ne poarte spre locuri pline şi ele vârf de istorie, mai întâi de faptele adevărate ale eroismului, apoi şi de legende şi povestiri întru colorarea acestora cu roşu, galben şi albastru! Prinşi în vârtejul sau torentul ori poate, mai bine zis, acea neînchipuită visare a trăirii istoriei şi faptei strămoşilor, ne înflăcăram şi porneam pe cântec. Dar nu orice fel de cântec. Ci imnurile româneşti de cinstire a patriei şi strămoşilor; imnurile se numeau: *Deşteaptă-te române, Pe-al nostru steag, Tricolorul, Voinţa neamului...* Recitam versuri. Inima trăia aceste sărbători pe care nu le-am uitat şi nu le vom uita niciodată.

CLASELE III – IV

Micul dac

Sarmizegetusa, inima statului dac, era asediată din toate părţile. Armiile Romei veneau de pretutindeni asupra cetăţii. La chemarea lui Decebal, regele viteaz al tuturor dacilor, s-au ridicat să apere cetatea luptătorii încercaţi, bătrânii cu plete de nea sau care nu uitaseră virtutea bătăliilor, femeile dârze deopotrivă cu ei şi pe deasupra copiii. Inimile tuturor fremătau ca şi codrii acestui pământ şi cugetele se înălţau semeţe ca şi piscurile din munţi.

Dacii luptau pe neobosite. Dar armele de luptă ale soldaţilor lui Traian erau mai puternice ca braţele lor. Romanii aveau berbeci pentru izbit zidurile şi catapulte puternice pentru aruncarea pietrelor ucigătoare peste ziduri, în capul dacilor. Aveau şi scări pentru a ajunge la înălţimea zidurilor. Urcau pe umerii cetăţii şi lupta devenea şi mai aprigă.

În rândurile bărbaţilor daci, în încleştare, se putea vedea un mândru copil. Îl chema Tarbos. Ochii îi erau albaştri şi senini ca azurul cerului. N-avea mai mult de nouă primăveri. Dar tatăl său îl învăţase să mânuiască bine paloşul.

Acum lupta cu înverşunare. Îl văzuse pe bunul său părinte căzând şi ar fi vrut să aibă patru braţe ca să se bată şi în locul tatălui său. Un soldat roman tocmai se repezise să-l străpungă cu suliţa. Tarbos era însă mai ager ca soldatul. Sări în lături şi romanul izbi cu suliţa în zidul care o frânse. Până să se întoarcă, Tarbos îl lovi cu paloşul în creştet. Dar noi capete de romani apăreau la înălţimea zidului. Săreau în cetate venind în ajutorul celor aflaţi în luptă.

Tarbos văzu pe unul dintre ei, care tocmai se pregătea să sară zidul. Romanul îl văzu şi el. O clipă, şi avea să se repeadă la copilul care i se părea o pradă uşoară. Dar Tarbos nu lăsă clipa să zboare. Porni în fugă spre soldatul care îl privea cu uimire şi se izbi cu atâta putere de el, încât acesta se clătină şi căzu peste zid în hău. Nu se prăbuşise numai romanul, ci şi micul dac o dată cu el.

Sus, pe ziduri, lupta continua. Nimeni nu putea observa atunci pe viteazul şi tânărul erou care căzuse precum cad stelele de pe cer.

Prin astfel de jertfe netemătoare s-a clădit marea istorie a acestui pământ!

Legenda buciumului

Domnea voievodul Menumorut. Stăpânea peste întinderile verzi ale dealurilor mănoase şi galbene de holda câmpiilor. Cerul era albastru şi pur. Ciocârliile săgetau cu trupul lor fierbinte de dor, văzduhul. Oamenii harnici şi pricepuţi îşi vedeau de treburile lor zilnice.

Dar Menumorut simţea şi parcă auzea glasul nevăzut al vrăjmaşului, care venea dinspre Panonia să calce hotarul românilor. Mergea pretutindeni pentru a afla voinici buni de oaste şi căuta locuri potrivite pentru capcane. În drumurile sale, ajunse într-o zi în inima Apusenilor, acolo unde lacrima izvoarelor şi murmurul lor îţi încântă fiinţa ca o melodie sublimă.

Într-un fapt de seară dădu peste un cioban pe nume Mihu, care cânta măiestrit din fluier. Cânta aşa de duios încât putea să înmoaie şi inima pietrei. Dar voievodul păru neclintit:

– Ascultă, voinicule, grăieşti straşnic din fluier. Bun să înduioşezi oile. Dar acum se apropie vrăjmaşul de noi. Aş avea trebuinţă de un glas mai puternic, ca al tunetului. Să cheme la luptă!

În noaptea aceea, voievodul dormi în coliba lui Mihu. În zori, când deschise ochii spre săgeţile soarelui, ieşi afară şi îl zări pe voinic dăltuind în lemn un fluier mai mare.

– Iată, voievodule, fluierul acesta are glas mai puternic! Şi începu să cuvânte din acest fluier nou. Voievodul ascultă o clipă. Surâse parcă mulţumit. Apoi zise:

– E mai puternic decât celălalt. Dar glasul îi este încă slab şi neauzit!

Mihu tăcu chitic. Dar când, spre apusul soarelui, voievodul se întoarse, se minună de ceea ce văzu. Voinicul nu stătuse cu mâinile în sân. Dăltuise un ditamai fluier, care ajungea, dacă-l ţineai la gură, până aproape de pământ.

– Aşadar, n-ai uitat, voinice!

– Nu, stăpâne! Şi Mihu îşi umflă pieptul şi începu să cânte. Dar ce cântec! Un vuiet puternic care străbătu îndată văile şi se întinse apoi pe drumuri, încercând depărtările. Parcă ar fi fost însuşi glasul tunetului.

Abia acum Menumorut zâmbi. Faţa îi era luminată de o bucurie lăuntrică. Îl îmbrăţişă pe Mihu şi îi vorbi din inimă:

– Acum da, voinicule! Acest fluier parcă e tunet şi vuiet. Şi fără să vrea, un nume i se înfiripă în minte... parcă e bucium. El este menit să cheme la luptă pe viteji!

Mihu a surâs şi el fericit că izbutise să împlinească acel gând al voievodului. Iar Menumorut zise din nou:

– Să înveţi şi pe alţi voinici să făurească buciume. Să staţi de veghe pe înălţimi. Iară când veţi vedea că vrăjmaşul ne calcă hotarul, să buciumaţi pentru a ridica Ţara la luptă!

... De atunci, buciumul făurit de Mihu n-a mai pierit. A trecut din generaţie în generaţie. El face parte din istoria şi sufletul acestui pământ. În vremuri viteze, el a fost glasul chemării la luptă. Iar în ceasurile de tihnă, cu vraja lui nepieritoare, a cântat ca o prevestire apusurile minunate ale soarelui, ca semn al zorilor ce aveau să urmeze!

Sus, pe creste, la Posada

Românii îşi ocupaseră locul, aşa cum le poruncise însuşi voievodul lor, falnicul Basarab de la Argeş. Ei se contopiseră cu crestele munţilor, împrumutând parcă ceva din tăria stâncilor. De pe crestele semeţe vedeau ca-n palmă întregul defileu. Era cu neputinţă ca cineva să se strecoare prin locurile acelea fără să fie văzut de vitejii străjuitori ai înălţimilor.

Vestitul Banu Mărăcine, venit să vadă cum se pregătiseră românii să-l întâmpine pe duşman, zâmbea mulţumit pe sub mustaţa stufoasă, neagră ca pana corbului: „Cu voinicii ăştia mă prind în orice luptă, îşi spunea. Îs viteji şi curajoşi. La ceas de cumpănă ştiu să poarte cu bărbăţie şi credinţă steagul strămoşilor".

– Căpitane, îl întrerupse din gânduri un român voinic şi înalt, noi suntem gata cu toţii!

– Despre asta ştiu, Dragomire. Şi Măria sa, voievodul nostru Basarab ştie...

– Bane Mărăcine, îndrăzni iar ostaşul, e adevărat că regele maghiar, craiul Carol Robert, a spus că va veni la noi să-l scoată de barbă din ascunziş pe slăvitul nostru voievod?

Românii care se găseau în jur ciuliră urechile. Banu Mărăcine îşi netezi mustaţa, îl privi în ochi pe Dragomir şi-i răspunse la fel de simplu şi de drept:

– De adevărat e adevărat că aşa a spus. Dar de la a spune şi până la a făptui e cale mare şi lungă, Dragomire!

– Este, cinstitule ban. N-ajunge el la voievodul nostru!

– N-ajunge! Dar Măria sa şi-a făcut datoria şi i-a răspuns: „Că n-are decât să poftească a-l trage de barbă, dacă-i dă mâna..."

Românii făcură ochii şi mai mari. Dragomir se minună şi el:

– Cum vine asta, bane? Cum adică să poftească? Eu nicicum nu mă dumiresc!

– Dar e foarte simplu, Dragomire. Să poftească numai dacă îi dă mâna! Asta înseamnă că vodă Basarab nu se teme de luptă...

Românii prinseră a râde din inimă. A început şi Dragomir să râdă:

– O să-i arătăm noi craiului dacă i-o da mâna să încalce hotarul nostru!

Banului Mărăcine îi plăcu răspunsul lui Dragomir. Îl cuprinse în braţe şi-l sărută pe amândoi obrajii. Îi spuse:

– Ascultă, Dragomire... Şi voi, ceilalţi..., voievodul nostru ne-a poruncit să luptăm pe viaţă şi pe moarte. Duşmanul e puternic. Dar noi trebuie să fim mai tari ca el şi să-l biruim!

– Îl vom birui! strigară oştenii.

– Şi ne-a mai poruncit Măria sa Basarab, ca după ce vom învinge, să înălţăm pe cea mai de sus creastă a munţilor, semnul victoriei!

– Şi care-i acest semn, cinstite ban?

– Care? Steagul nostru românesc, Dragomire. Să-l înălţaţi sus, sus de tot, în bătaia soarelui, să vestească tuturor biruinţa!

– Aşa vom face, bane! Jurăm că-l vom înălţa! răspunseră în cor românii.

Şi văile prinseră să poarte până departe ecoul hotărârii şi jurământului lor.

Lupta de la Posada a ţinut trei zile şi trei nopţi. Pe cât de crâncenă, pe atât de mare a fost şi biruinţa românilor. De sus, de pe creste, înfrăţindu-se cu stâncile, oştenii lui Basarab prăvăleau peste cei care dăduseră buzna şi iarna prin Ţara românilor şi care acum erau prinşi într-o capcană a munţilor, bolovani şi trunchiuri de copaci. Şi aceştia, cât de mătăhăloşi erau, abia de se vedeau prin ploaia săgeţilor.

Şi după ce vestita oaste a lui Carol Robert, încolţită şi înfricoşată, a fost mai mult de jumătate decimată, muntenii au ieşit din ascunzişurile lor înalte ca să le arate celor veniţi ce înseamnă gândul şi fapta pizmaşă de cucerire.

Cât despre craiul Carol Robert, acesta uită cu totul de gândul de a-l trage de barbă pe Basarab, care fusese şi el tot timpul lângă vitejii săi. Şi dădu degrabă bir cu fugiţii, cât mai era vreme, ca să nu piară o dată cu floarea oştirii sale.

Românii biruiseră şi vocile lor se întreceau în a-l preamări pe voievodul Basarab. Şi voievodul îi lăuda pe ei, oştenii săi neînfricaţi. Şi Banu Mărăcine îi lăuda. Dragomir striga şi el cât îl ţinea gura. Şi amintindu-şi de porunca lui Vodă şi de jurământul pe care-l rostise, prinse în mână steagul românilor şi se avântă cu el sus, pe creste. Alese pe cea mai înaltă dintre ele. Acolo înfipse steagul. Şi steagul îşi desfăşură flamura măreţ, în vârful înălţimilor, vestind o dată cu buciumele, biruinţa nepieritoare a românilor de la Posada.

Mierlă

Era în vârtejul unei cumplite bătălii cu otomanii. Un voinic din oastea lui Mircea cel Bătrân, pe nume Mierlă, a săvârşit minuni de vitejie. Simple şi omeneşti. Şi mai ales româneşti. Dar, copleşit de puhoiul vrăjmaşilor, cade prins şi e dus înaintea sultanului. Acesta, pentru a-l umili pe Mierlă, îi zise cu asprime:

– Slabi luptători mai are stăpânul tău!

– Ba, dimpotrivă, Înălţime, i-o întoarse Mierlă cu mândrie, cei mai straşnici luptători!

– Atunci cum se face că tu ai fost prins?

– Nu măsura oastea Ţării Româneşti după mine. Eu sunt cel mai slab luptător, de vreme ce mă aflu aici!

Sultanul îl măsură cu privirile:

– Cum aş putea şti măsura oştenilor săi cei mai buni?

– Tot după mine. Porunceşte să mi se aducă un paloş. Iar eu, cel mai slab luptător, să mă măsor cu cel mai de seamă ienicer al vostru!

Sultanul se învoi. Mierlă luptă pe viaţă şi pe moarte cu faimosul Ibrahim. Doborându-l, românul îi zise sultanului:

– Acum ai măsura celui mai slab braţ al Măriei sale!

Sultanul se cutremură. Dar în mintea lui gândi: „Vorba şi fapta românului au fost una. Un asemenea viteaz nu merită decât moartea de pe câmpul de bătălie. Necum soarta de rob.“ Şi făcu semn că românul este liber. Mierlă se întoarse grăbind să treacă Dunărea la ai săi, acolo unde şi pământul, şi oamenii respirau aerul înmiresmat al libertăţii.

Bătrânul fluviu Danubiu își poartă de secole valurile, ca o muzică divină și liniștitoare, grăbind mereu, parcă, să-și verse apele în Mare.

Dar nu numai apele de poezie le poartă Dunărea. Ci și legende fel de fel, țesute de imaginația poporului, dar născute și din adevărul istoriei noastre eroice.

În vechime, străbunii daci sorbeau apă din Dunăre cu nesaț, într-o credință nestrămutată în marele fluviu sfânt. Apa Dunării se preschimba în licoare fermecată, dătătoare de puteri, menită să-i ajute pe daci să-l biruiască pe vrăjmaș.

În vremea când în scaunul Țării Românești se găsea Mircea cel Bătrân, familiile românilor care locuiau pe malul fluviului dădeau feciorilor, din tată în fiu, numele de Dunăre. Cu mândrie rosteau bărbații numele fluviului sfânt. Pentru că era numele lor, al tuturor generațiilor de la Dunăre. Unii dunăreni spuneau: „Bunicul s-a numit Dunăre voinicul, părintele meu Dunăre viteazul, eu mă numesc Dunăre cel aprig, copiilor mei le voi da, după felul lor, numele de Dunăre cel iute, Dunăre cel iscusit, Dunăre cel frumos..." Și încheiau întotdeauna: „Nume mai frumos ca acesta nici că mai există un altul". Se spunea că la nașterea unui fecior părinții îl duceau la malul Dunării și îl scăldau în apă în credința că aceasta este dătătoare de puteri. Era un fel de apă a botezului și a binecuvântării lui Dumnezeu. Mama care îi dăduse viață îl ridica pe brațe cât mai sus, spre tăriile cerului și-i ura: „Fiul meu, să crești în dor, să fii bun și iubitor..." Apoi îl dădea pe prunc în brațele tatălui care, cu mai multă putere, îl ridica și mai sus spre azur, urându-i și el: „Să crești mare și voinic, fără teamă de nimic!".

Când se năștea o fată, și ea era scăldată în apele Dunării. Aceasta nu pentru a căpăta puterea feciorilor, ci în credința că, pe fete, Dunărea le ajută să crească înalte și să fie mlădii. Fetele nu primeau numele Dunării, dar pentru a se ști că fac parte dintre oamenii ce trăiau aici, pe malurile fluviului și vegheau curgerea apelor zi de zi, an de an, secol de secol, li se spunea: Ana dunăreana, codana dunăreana, mireasa dunăreasa, frumoasa dunăreasa și multe alte asemenea denumiri.

Dar tot în vremea lui Mircea cel Bătrân se clădise legenda dunăreană a iubirii. Într-o zi anume, veneau la Dunăre feciorii și priveau în apă ca într-o oglindă, pentru a vedea în luciul ei chipul fetei care i-a fost hărăzită de pronie pentru a-i fi mireasă. În altă zi, veneau fetele.

Dacă priveau în apă, și ele își puteau vedea mirii. Dunărea era locul de întâlnire cu iubirea și tot la Dunăre se făceau nunțile cele alese. Se spune că Mircea cel Bătrân a nășit pe mulți dintre vitejii bătăliilor, împreunându-le mâinile cu frumoasele fete și binecuvântându-i să aibă urmași, întru slava acestui pământ dunărean și românesc.

Și Danubiul, nemuritor, își poartă de secole valurile, ducând mai departe, spre vremurile noastre, legendele care s-au tot țesut în jurul lui.

Legendele plaiurilor străbune

Frumoase sunt legendele pe care le poartă Dunărea. Dar fiecare colțișor din țara noastră este „un picior de plai, o gură de rai".

La câmpie s-au născut legende despre flori și despre bătălii. Florile care înmugureau și apoi împestrițau întinderile la vreme de pace, luându-se la întrecere cu rodirea holdelor și cu învârtita și bătuta horelor; iar bătăliile aprige din ceasul vitejiilor, tot în câmpie s-au purtat de cele mai multe ori. Sângele vărsat de viteji se ridica parcă pur și sfințit de jertfă în potirul florilor roșii, macii câmpiilor și trandafirii grădinilor. Legendare au rămas și florile, și bătăliile. Și ființa vitejilor. Și sărbătorile horei străbune!

Și vitejii urcau prin plai și treceau prin istorie. Urmau dealurile. Cu vița de vie, cărora dacii îi dădeau îngrijirea cuvenită, și cu roadele pomilor încărcați de fruct. Acolo, la deal, începea urcușul. Domol și în pace. Serile erau prinse în scăpărarea dorului. Stelele erau parcă mai aproape de oameni și mai grăitoare. Se auzea până și tăcerea din corul lor murmurat. Și pe dealuri românii au înscris vitejii la vreme de cumpănă pentru Țară. Dacă viteazul Mihai Vodă, domnul tuturor românilor, n-ar fi părăsit dealurile Aiudului, de lângă așezarea Mirăslăului, și nu l-ar fi urmărit pe vicleanul general Basta, bine ar fi fost. Dar tot legendare ar fi rămas faptele lui de eroism. Mare dreptate are Mihai Eminescu atunci când cântă momentul legendar trăit pe culmile dealurilor unde sunt stâni și ciobani care apărau avutul lor de lupii nesățioși: „Sara pe deal buciumul sună cu jale, / Turmele-l urc, stele le scapără-n cale..."

Și vitejii urcau prin plai și treceau prin istorie. Urmau munții. Munții, cărunții. „Cu șei înverzite, cu brazi împodobite..." Aerul mai pur și piscurile semețe. În tării se avântau vulturii pleșuvi și voinicii

luptători. Dacii au devenit legendari în apărarea, cu toate forțele lor, cu toți fiii acestui popor, capitala sfântă Sarmizegetusa din munții Orăștiei. Și sus, pe creste, la Posada, a fost înfipt steagul neatârnării românilor. Acolo s-a aflat și viteazul Banu Mărăcine, despre care cântecul de baladă și de legendă spune: „Sus la munte ninge, plouă, Banul Mărăcine, / La Craiova pică rouă, Banul Mărăcine..." De pe înălțimi, stelele păreau mult mai aproape și mai sclipitoare. Se auzea, desigur, tăcerea din corul lor minunat!

Piscurile erau semețe, ca și gândurile vitejilor. Ca și faptele lor. Pretutindeni, prin vitejie, românii urcau în istorie. Aveau și coborâșuri, pante abrupte și abisuri. Dar le biruiau și reîncepeau urcușul. Fiecare apă, fiecare fluture din câmpie, fiecare sară pe deal ascultând buciumul, fiecare horă veselă, podișurile, pădurile și luminișurile lor, poienile scăldate în azur, fluturi de diferite culori, „păsărele mii și stele făclii", cum sună balada MIORIȚA, au rămas izvoare de legendă și de frumuseți!

Lupii la stână

De la o vreme, otomanii treceau Dunărea ca la ei acasă. În cete mai mari sau mai mici, conduși de pașale sau numai de bei, prădau tot ce vedeau în cale.

La un fapt de seară, un astfel de grup ajunse și la stâna unde se găseau doi tineri ciobani: Dragomir și Culae. Erau vreo 40 de ieniceri. Unul dintre ei, ce părea căpetenia, se înfipse în fața lui Dragomir și-i zise pe românește, atât cât știa el limba noastră, a românilor:

– Spune-mi, flăcăiaș, unde este Târgoviștea? Și unde se ascunde ghiaurul vostru cel mare?

Dragomir nu se înspăimântă deloc. Nici de glasul aspru al beiului, nici de uitătura lui crâncenă. Îi răspunse senin:

– Despre Târgoviște nu știu, că n-am fost niciodată acolo. În afară de strunga de oi, n-am mai cutreierat nicăierea. Cât despre domnitorul nostru, Mircea, doar am auzit. Nu l-am văzut niciodată la față. De ascuns, însă, nu se ascunde, că n-are de ce. Târgoviștea e cetatea lui de scaun!

Beiul îl privi bănuitor:

– Aşadar, nu ştii!... Bine, să zicem că aşa e. Dar miei ştii să tai, să-i despoi şi să-i găteşti? Pentru că mi-e o foame de lup. Şi oamenilor mei la fel!

– Ştiu, cum să nu ştiu, luminate. Numai dă-mi voie să mă pun pe treabă!

Beiul îi făcu semn să se ducă, iar el şi oamenii lui se întinseră pe iarbă să tragă un pui de somn. Curând adormiră. Se vede treaba că erau pe cât de înfometaţi, pe atât de obosiţi.

Atunci, Dragomir îi şopti lui Culae:

– Dă fuga la ciobanii din vale. Spune-le să vină degrabă, cu bâtele în mâini şi cu câinii după ei!

Culae pricepu totul şi făcu întocmai. Trecu preţ de un ceas. Sosiră vreo opt ciobani, tot cam pe măsura lui Dragomir şi a lui Culae. Cu bâte cioturoase şi noduroase. Erau acum zece. Câini, tot cam pe atâţia. Cu colţi ascuţiţi ca o sabie, se năpustiră cu toţii peste otomani. Păliră câţiva de-i sfârşiră pe loc. Ceilalţi, trezindu-se, puseră mâna pe iataganе. Dar în zadar. Bâtele ciobanilor îşi făceau datoria, învârtindu-se şi îndoindu-le săbiile, doborându-i pe vrăjmaşi. Colţii câinilor se înfigeau şi ei adânc în carnea otomanilor. Într-un timp scurt, toţi zăceau la pământ, cu oasele sfărâmate, fără viaţă în ei.

Aflând de această ispravă, Mircea cel Bătrân veni în persoană la stână. El îmbrăţişă pe voinicii şi vitejii ciobani şi-i lăudă pentru fapta lor vitejească de adevăraţi români.

La ceas de cumpănă

Mircea cel Bătrân pornise, la un revărsat de zori, mare vânătoare domnească prin codrii nesfârşiţi ai Vlăsiei. Soarele abia se încumetase ca lumea pe bolta senină când domnul se găsea în inima codrului, acolo unde se afla vânatul cel mai de soi şi mai de preţ. În spatele viteazului domn, cel care învinsese odată pe turci la Rovine, venea un întreg alai vânătoresc: boieri, curteni, căpitani de oşti, oameni de rând, cai şi călăreţi şi, fără-ndoială, şi gonaci, câini mari, cu miros fin, adulmecând de departe vânatul şi urmărindu-l fără cruţare.

Dar, de la o vreme, alaiul se rătăci prin pădure. Urmă de vânat, nici chip. Prânzul îi găsi pe vânători înfulecând din ce aduseseră în desagă.

Apoi, căutând calea întoarcerii şi negăsind-o, înfundându-se şi mai mult în pădure.

Era o toamnă de aur, revărsată peste plaiul Ţării Româneşti şi peste firea oamenilor. Dar ziua prinsese bine să scadă, fără s-o poţi opri. Umbrele înserării începură şi ele să coboare. Vântul se stârni ca din senin, aducând nori de ploaie şi prevestind furtună.

Domnul Ţării Româneşti, care nu se înspăimântase în bătălii, nu dădu nici acum semne că s-ar teme. Doar le spuse celor din jur cu o leacă de amărăciune:

– Se pare că vom înnopta aici. Şi că ne vom însoţi cu furtuna!

Dar, ca din pământ, lângă Mircea -Vodă se ivi un băietan. Avea cam zece ani. Sau poate ceva mai mult:

– Dă-mi voie, Mărite Doamne, să-ţi fiu călăuză la ceas de cumpănă!

Mircea se minună de ce vedea:

– Dar cine eşti tu, prichindel băiete? Şi de unde ai apărut?

– Sunt fiul pădurarului, Măria ta. Coliba noastră e aproape. Dacă binevoieşti să mă urmezi, vei putea odihni cum se cuvine în bordeiul nostru.

Oricine la ceasul acela şi la lăsarea nopţii şi apropierea furtunii ar fi fost bucuros să găsească un adăpost. Oricum ar fi fost el. Nu şi Mircea Vodă. El gândea altfel: „Cum adică? Eu să mă întind pe moale în bordei şi să odihnesc până în zori şi până la trecerea furtunii, iar ai mei pe care eu i-am mânat încoace, la vânătoare, să stea de veghe în ploaie şi vânt ca să-mi vegheze mie somnul... Peste poate!“ Şi măsurându-l din priviri pe băietan, îi zise:

– Spune-mi, cum te numeşti?

– Florică îmi zice taica. Şi muica tot aşa mă strigă!

– Prea bine. Spune-mi, Florică, ai şti să ne scoţi degrabă la luminiş? Şi să te întorci la tătâne-tu până se întunecă? Şi până se iscă pârdalnica de furtună?

– Cu ochii închişi, Măria ta!

Şi fără să mai aştepte încuviinţarea, porni înainte, în chip de călăuză. Şi în scurt timp îi scoase pe vânători la liman.

– De aici, Măria ta, ţineţi tot calea cea dreaptă. Veţi ajunge la curtea domnească până se înnoptează de-a binelea!

Mircea surâse mulţumit. Îl prinse în braţe pe băiat, îl sărută pe frunte şi-i zise:

– Întoarce-te acasă, Florică. Şi să-i spui părintelui tău că astăzi ai făcut o faptă bună: l-ai scos pe Domnul Ţării din necaz. Şi să-i mai

spui că el te-a sărutat pe frunte drept răsplată. Şi ţi-a urat noroc şi fericire!

Florică sărută mâna lui Mircea, se întoarse şi păşi fără şovăire în pădure. În urma lui, Domnul se înălţă în şa. Dar până a da poruncă de plecare, zise către vânători:

– Mândru sunt de fapta acestui copil. Nu va trece mult şi aşa cum s-a aruncat în primejdie ca să ne vină în ajutor la ceas de cumpănă, tot astfel se va avânta în luptă fără şovăire!

Legenda macului roşu

Se spune că, pe vremea lui Mirçea cel Bătrân, macii înfloreau numai în alb şi roz. Domnitorul, pe cât era de viteaz în bătăliile împotriva vrăjmaşului, pe atât de iubitor de frumos se dovedea în vreme de pace şi tihnă. Mergea în crâng, în poienile smălţuite în verdeaţa ierbii şi culorile florilor. Nu se mai sătura ascultând acea nebănuită şi neaşteptată orchestrare a naturii, freamătul ei melodios, împreunare a foşnetului frunzelor prinse în adierea vântului, şopotul izvoarelor, cântecului vrăjit al păsărelelor şi ţârâitul sprinten al greierilor. Dar, mai cu seamă, îi plăceau neasemuit florile. Florile de tot soiul şi de toate culorile. Parfumul lor îi îmbăta şi îi purta pe cărările visului şi ale dorului. Atunci, chipul patriei sale îi apărea mai fierbinte şi mai răscolitor.

Când privea, însă, macii, suspina uşor şi îşi zicea în sinea lui: „Ce păcat că aceste flori minunate nu cunosc decât culoarea albă şi roz. De-ar înflori şi în roşu aprins, atunci ar fi o frumuseţe".

Într-o vreme, chemă la el un meşter olar şi-i împărtăşi gândul său. Şi părerea de rău că n-are măcar un mac roşu. Acesta îl ascultă în tăcere şi, după ce ajunse acasă, se puse pe treabă. Făuri cu mâinile sale, din lut moale, un potir de mac aidoma celor care înfloresc în grădini sau pe câmpie. Şi îl coloră în roşu aprins. Alergă apoi de i-l duse domnitorului. Mircea cel Bătrân se bucură o clipă; luă floarea din lut şi o mirosi. Apoi, în privirile mirate ale olarului o aruncă şi o prefăcu în pulbere:

– Nu-mi este de trebuinţă un astfel de mac. Fără miros. Fără viaţă în el!

Mai trecu ce mai trecu şi veni la domnitor un zugrav care auzise şi el de dorinţa domnitorului. El desenă pe perete un mac pe care-l coloră în roşu. Dar Mircea cel Bătrân rămase la fel de nemulţumit. Atunci, zugravul merse în grădina domnească şi turnă vopsea roşie pe un mac alb. Dar ploaia care se porni din înaltul cerului îl spălă de vopsea într-o clipă, încât el se făcu din nou alb.

Într-o zi, Mircea cel Bătrân plecă la bătălie. Pentru că pasul vrăjmaş pătrunsese iarăşi în ţară. Lupta n-a fost uşoară, ca nici una dintre luptele pe care le-au purtat românii de-a lungul vremii pentru a rămâne sub soare. Dar Mircea şi vitejii săi au izbutit să obţină biruinţa. După ce l-a fugărit şi l-a alungat pe duşman peste Dunăre, domnitorul se întoarse în cetatea de scaun. Pe drumul acesta plin de bucurie al întoarcerii, când oştenii uitaseră de greul luptei şi cântau voioşi, iată că trec printr-un câmp de flori multe şi felurite. Erau şi maci albi şi roz, o puzderie. Deodată, din rana unui ostaş începură să curgă picături de sânge. Ele căzură pe un mac alb şi acesta căpătă o culoare roşie, aprinsă. Domnitorul privi macul şi zise plin de-o mare bucurie:

– Iată, s-a născut pe lume macul cel roşu, macul cel dorit. Colorat cu sângele adevărat al jertfei. Pe acesta nu-l va mai spăla nici o ploaie. Va înflori aşa, în veci!

... Se spune că de atunci, alături de ceilalţi maci, au început să înflorească şi macii roşii. Şi parcă cei mai mulţi erau aceşti maci. Din ce în ce mai mulţi. Şi înfloreau pentru că rădăcina lor era înfiptă în pământul udat cu sângele atâtor viteji!

Vitejii spătarului Coman

Alexandru cel Bun îl chemase la el pe spătarul Coman, purtătorul sabiei celei mari a ţării şi a stindardului cu capul bourului ucis odinioară la vânătoare de mândrul Dragoş Vodă. Îl înştiinţase că trebuie să pornească din nou împotriva cavalerilor teutoni, care veneau puhoi peste ţinuturile răsăritene. Îl întrebase la sfârşit:

– Cam cu câţi oameni poţi porni la drum?

– Mă tem că nu vor fi prea mulţi. N-avem oşti numeroase. Unii au căzut în bătăliile trecute cu faţa la duşman şi cu privirile spre cerul libertăţii... Vreo patru sute, Măria ta, dar unul şi unul, cei mai aprigi şoimi ai Moldovei!

Era în anul 1422. 401 călăreţi mergeau îndemnând mereu caii să alerge pe drumurile prăfuite şi adesea pietroase care duceau spre cetatea Marienburg. Al patru sute unulea călăreţ era, fireşte, Spătarul Coman, care se afla mereu în fruntea oastei sale. Lângă spătar se găseau căpitanii Cobuz şi Măcriş. Spadele lor, ca şi a spătarului, nu dădeau niciodată greş.

Au mers mult, făcând popasuri scurte pentru a-şi împrospăta forţele, după care iar porniră la drum, până când pătrunseră în câmpul de unde se vedea ca în palmă, străjuind pe o înălţime, cetatea Marienburg. Aici au întâlnit oşti poloneze şi ruseşti. Spătarul Coman se apropie de comandantul oştirii poloneze, numit ca şi regele său, Vladislav. Acesta, când îi văzu pe români, îi strigă spătarului:

– Asta ţi-e oastea?

– Asta, mărite nobil!

– Vai nouă, ce măreţ ajutor!

Şi s-a pornit pe un râs silit. Dar spătarul Coman i-a răspuns:

– Sunt puţini, e drept, dar luptă bine!

Contele se opri din râs:

– Înseamnă că nu cunoşti forţele teutonilor!

– Ba le cunosc. Le-am mai întâlnit în luptă. Îi vom întâmpina cum se cuvine!

– Cu ce, spătare? Când sunt oşteni mulţi, rămâi cu puţini. Când sunt puţini, rămâi cu nimic!

Spătarul Coman i-a răspuns senin:

– Şi de sunt mulţi, pot rămâne nimic, de nu luptă cum trebuie. Iar de luptă bine, din puţini, pot rămâne toţi în picioare!

Curând, cavalerii teutoni înzăuaţi şi înarmaţi până-n dinţi, ieşiră fără număr din cetate, revărsându-se asupra celor veniţi să le stea împotrivă. Polonezii şi ruşii au sărit să le ţină piept, pierzând astfel dintru bun început mulţi luptători. În timp ce se pregăteau să arunce noi forţe în luptă, văzură deodată cum oastea celor 401 români o rupse la fugă, cu cai cu tot. Vladislav ţipa ca scos din minţi:

– Fricoşii! Laşii! Trădătorii!

Românii nu-l auzeau. Ajunseră la marginea unei păduri şi trăgând caii după ei, dispărură în umbra codrului. Acolo, spătarul le spuse tuturor:

– Să folosim pădurea, ca şi străbunii noştri. Ea ne poate ajuta mult acum!

Zis şi făcut. Teutonii, care trecuseră de oştile poloneze şi ruseşti spulberându-le, se îndreptară spre pădure pentru a termina şi curomâ-

nii. Dar cum au ajuns la marginea pădurii, o ploaie de săgeţi se revărsă asupra lor. Caii se poticniră şi, după ei, şi călăreţii. Alţii se împiedicară de trupurile celor căzuţi şi primiră şi ei botezul săgeţilor. Au urmat alţii şi alţii care se prăbuşeau. Apoi, deodată, din pădure au apărut suliţarii spătarului Coman care au doborât alţi cavaleri. Mulţi dintre ei, speriaţi, făcură cunoştinţă cu spadele ascuţite ale altor luptători români. Din spatele tufişurilor apăreau noi suliţari, iar din umbra pădurii roiau noi săgeţi. Mai rămăseseră câţiva ce credeau că trebuie să atace chiar în pădure. Dând pinteni cailor, se avântară. Dar de sus, din copaci, săreau în capul lor românii, care-i prăbuşeau în ţărână. Curând, din oastea cea falnică a teutonilor nu rămăsese decât o urmă.

După luptă, oştile poloneze şi ruse s-au întâlnit faţă în faţă cu oastea spătarului Coman. Contele Vladislav îl privea acum cu totul altfel:

– Ai avut dreptate, spătare! Apoi către cneazul rus Ivan: Să ştii, cneazule, că în luptă nu contează numai numărul, ci şi bravura ostăşească!

Cneazul Ivan îl privi cu uimire. Apoi zise într-o doară:

– Ce vrei să spui, conte Vladislav? Sau mai bine zis, care a fost armata cea mai numeroasă?

– Nu mai ştiu. Sau mai bine zis, nu mă mai interesează care a fost oastea cea mai numerosă. Dar ştiu că românii au fost cei mai buni!

S-a stins „Lumina Lumii"

În anul 1456, voievodul Iancu de Hunedoara se găsea în cetatea Belgradului. Era acum vicerege al Ungariei. Dar inima şi-o lăsase pentru totdeauna pe meleagurile frumoasei şi bogatei Transilvanii. Acolo se născuse, copilărise şi îşi petrecuse anii tinereţii lui. De acolo începuse marea luptă împotriva semilunei turceşti, pentru libertatea poporului său şi a altor popoare.

Acum, bătrân în lupte, tânăr la suflet, după atâtea biruinţe şi primăveri, Iancu de Hunedoara ajunsese în pragul unei mari misiuni istorice – aceea de a stăvili atacurile invadatorilor otomani care visau la Belgrad, „cheia regatului maghiar". Şi apoi..., cine ştie, mai departe, întreaga lume să fie aşezată la picioarele sultanului. O imensă împărăţie fără hotare. Sau cine ştie... hotare nesfârşite... neţărmurite. Mai bine zis, greu de măsurat. Într-adevăr, „cheia" spre o asemenea

împărăţie era cetatea Belgradului! Cine izbutea să o aibă, trecea mai departe şi tot mai departe. Acolo, la Belgrad, era un fel de nou „nod gordian“ care ţinuse pe loc, vreme îndelungată, oşti şi comandanţi vestiţi la porţile Orientului: misteriosul dar fascinantul Orient!

Voievodul Iancu se gândise bine: „Lumina noastră, a creştinătăţii, nu trebuie lăsată să se stingă. Noi va trebui să fim ca o poartă închisă pentru oameni“.

Şi Belgradul a fost apărat cu străşnicie de forţele conduse de Iancu, încât sultanul trebui să renunţe la gândul de a avea „cheia regatului Ungariei“. Însuşi voievodul Iancu, după victorie, dădu poruncă ostaşilor săi de a ridica steagul biruinţei deasupra cetăţii...

Dar ciuma care bântuia epoca aceea, boală năprasnică şi fără leac, nu-l ocoli nici pe inimosul voievod. Iancu se stingea răpus de groaznica boală. Simţindu-şi sfârşitul, Iancu dori două lucruri: întâi, să afle părerea căpitanilor şi a luptătorilor săi cu privire la soarta luptei în viitor. Să-i întrebe ce au de gând: „Eu mor, mă sfârşesc, – voia să le spună el – dar voi veţi înceta să luptaţi?“ Dar îl mai rodea un lucru. Nu că se îmbolnăvise. Nu că avea să moară. Ştia că moartea nu iartă pe nimeni. Dar îi părea rău că trebuie să lâncezească, el care toată viaţa fusese ca o apă curgătoare, veşnic în lupte şi în isprăvi care mai de care mai vitejeşti. Trebuia să moară, fiindcă boala aceasta de ciumă era neiertătoare. Dar voia să moară ca ostaş!

Aşa că, gândindu-se la aceste două lucruri, îşi chemă căpitanii. Îl întrebă pe Buciu, un ardelean care îl urmase tot timpul în luptă, ca un câine credincios:

– Ce-ai să faci tu, Buciule, după apusul inimii mele?

Buciu se întristă:

– Nu vorbi aşa, Doamne! Tu n-ai să mori niciodată! Dar dacă numai ai să te duci să te odihneşti, noi îţi vom respecta somnul. Numai că, Doamne, nu vom sta cu mâinile în sân. Atâta timp cât vom avea în noi măcar o frântură de viaţă, vom schimba visurile în nădejdi şi nădejdile în fapte. Iar spada n-o vom lăsa din mână atâta timp cât vom fi. Turcii nu vor trece de noi, aşa cum n-au trecut nici de tine!

– Bine, căpitane Buciu. Să nu uiţi ceea ce ai spus. Şi nici voi, căpitanii mei, să nu uitaţi ce a spus căpitanul Buciu!

– Nu vom uita, Doamne, spuseră toţi într-un glas.

Atunci, împins ca de o forţă nevăzută şi nebănuită, Iancu uită de boală şi se săltă în sus:

– Să mergem, căpitani!

– Unde, Doamne? întrebă Buciu uimit.

– Acolo, în câmp deschis, la Zemun, în tabăra de lângă cetate: acolo vreau să mă sfârşesc. Înfăşurat în steagul victoriei şi cu spada ostăşească în mână.

Dorinţa voievodului Iancu sună ca o poruncă. El singur, pe picioarele lui, păşi afară din cetate. Luă steagul pe care-l înfăşură în jurul corpului ca pe o mantie. Prinse spada, vechea lui prietenă, în mână şi privi câmpul. Şi privi cerul şi soarele care pâlpâia în asfinţit. Aşa mai pâlpâi şi inima lui o dată, de două ori, năvalnică şi nebiruită. După care nu mai bătu. Şi voievodul căzu liniştit că-şi împlinise datoria faţă de creştinătate.

Îl luară şi-l purtară pe umeri în cetate, ca să-l pregătească pentru odihnă. Înfăşurat în steagul victoriei, aşa cum ceruse voievodul.

Iar căpitanul Buciu rosti printre lacrimi mari şi amare:

– S-a stins lumina lumii, prieteni. Steagul lui nu se va pleca însă, niciodată!

Un brav oştean al lui Ţepeş

Zamfir căzu prins la turci şi dus în faţa sultanului. Mohamed al II-lea, vestitul cuceritor al Constantinopolului, voia să-l încerce să vadă cam ce se poate scoate de la român. Şi pe cât cu putinţă să-l umilească pe el şi pe stăpânul său, voievodul. Astfel încât, nici nu se înfăţişă bine Zamfir, că sultanul îi zise:

– Fă închinăciune, ghiaure, noului tău stăpân!

Zamfir nici nu clipi şi răspunse pe dată:

– Nu există stăpân vechi şi nou. Eu am un singur stăpân: pe Vlad Vodă. El nu-mi cere niciodată să-i fac închinăciune!

– Bine, nici eu nu-ţi voi cere de nu ţi-e pe plac!

Zamfir clipi de data aceasta:

– Ba, ţie, pot de vrei să-ţi fac închinăciune. Nu mă costă nimic. Necrezând în puterea ta, nici închinăciunea nu înseamnă nimic. Şi apoi, chiar brazii îşi pleacă puţin fruntea în furtună, dar rămân tot brazi falnici şi neplecaţi!

Sultanul înţelese că nu era de glumit cu Zamfir. La un semn, un ienicer aduse o tavă plină cu galbeni de aur; tava era şi ea tot din aur strălucitor. Zâmbind cu înţeles, îi zise prinsului:

– Vezi această tavă? A ta va fi împreună cu toţi galbenii de pe ea.

Zamfir privi galbenii şi zise:

– Care e preţul tău pentru această comoară?

– Să rămâi la mine în împărăţie. Şi să mă slujeşti cu credinţă. Nu-ţi voi mai cere niciodată închinăciune!

La auzul acestor vorbe, Zamfir începu să râdă în hohote:

– Spintecă-mă chiar în clipa aceasta. Şi cu aurul pregăteşte-mi o înmormântare frumoasă!

– Dar de ce vrei să mori?

– Pentru că preţul pe care mi-l ceri e mai scump decât viaţa. Tu îmi ceri să-mi vând Ţara. Şi Ţara nu e de vânzare. Tu îmi ceri să rămân aici, adică să fiu robul aurului tău. Şi viaţa fără libertate nu e cu putinţă!

Sultanul tăcu. Nu mai avea ce spune. Aurul lui nu preţuia nimic în faţa acestui brav român care îi dăduse o pildă măreaţă: că ţara nu e de vânzare şi nici nu se poate schimba pe o alta. După cum nici stăpânul nu poate fi schimbat. Iar viaţa fără libertate nu înseamnă nimic!

Solii steagului de pace

Câmpia se întindea lacomă la picioarele cailor. Cei trei aduceau steag de pace la Giurgiu, sultanului Mahomed. Îi trimisese Ţepeş-Vodă să vestească măreţului cuceritor al Constantinopolului dorinţa domnului român de a trăi în bună înţelegere cu vecinii.

La plecare, Vodă le spusese:

– De vrea pace, s-o luaţi. De nu vrea, să nu încercaţi să-l înduplecaţi cu nici un chip!

Pârvu, Mihu şi Vasile înţeleseră. Mânară pe cai toată noaptea şi în zori păşiră în cetatea pe care acelaşi sultan o preschimbase în raia.

Mahomed stătea liniştit pe sofa şi fuma din narghilea. Când a primit vestea că solii lui Ţepeş vor să i se înfăţişeze, căzu pe gânduri: „Era oare bine sau nu să-i primească?" Se sfătui şi cu vizirul. Acesta îi răspunse:

– Mărite sultan al tuturor turcilor, socotesc că e bine să-i primeşti. Nu are de ce să-ţi fie teamă. Puterea ta întrece pe cea a tuturor împăraţilor lumii. Doar să porunceşti şi trimişii ghiaurului vor fi prefăcuţi în praf şi pulbere. Strălucirea ta o întrece pe cea a soarelui, iar înţelepciunea ta e neasemuită...

Mahomed simţea puterea de linguşire şi făţărnicia vizirului, ca şi viclenia acestuia. Dar îi plăcea să fie mereu lăudat şi ridicat în slăvi. După ce stătu o clipă pe gânduri îşi zise: „Oricum solii trebuie primiţi".

Pârvu, Mihu şi Vasile se înclinară şi anunţară că stăpânul lor, Ţepeş-Vodă, i-a trimis la măritul sultan cu steag de pace şi de bună înţelegere.

Mohamed zâmbi şiret şi privi spre vizir, amintindu-şi de vorbele acestuia. „Să le dau o lecţie să mă ţină minte cât or trăi ghiaurii, îşi zise din nou. Să le arăt că într-adevăr sunt cel mai puternic dintre toţi împăraţii lumii, cel mai strălucitor şi cel mai înţelept..."

Vizirul îi citi, la rândul lui, gândul şi îi făcu semn din cap că şi el e de aceeaşi părere.

Dar sultanul nu dădu imediat drumul la vorbă. Îi privi încă o dată pre solii lui Ţepeş şi abia apoi le spuse autoritar:

– Dacă aţi venit să aduceţi steag de pace înseamnă că sunteţi slabi, iar eu sunt puternic. Sunt cel mai puternic împărat din lume.

– Înălţime, îi răspunse Pârvu, fără să se înfricoşeze de glasul ameninţător al sultanului, aducând steag de pace nu înseamnă că suntem slabi, ci înţelegători. Noi vrem să-i cruţăm pe oamenii tăi de a muşca încă o dată din ţărâna pământului nostru sfânt şi totodată să-i scutim pe oamenii noştri de oboseala tăierii capetelor de turci!

– Cum? tună Mohamed de parcă n-ar fi auzit bine spusele solului român, ce-ai cutezat?

– Am cutezat, înălţime, ce-am cugetat!

Mohamed privi spre vizir, care zâmbea ironic. „Trebuie să mă ţin tare, gândi sultanul. Orice gest de furie înseamnă slăbiciune":

– Tu crezi, ghiaure, că vorbele tale mă înfurie? Eşti nebun! Eu pot porunci ienicerilor să te taie în bucăţi cât ai clipi. Puterea mea este fără de hotar!

– Singur ai spus, mărite, că eşti puternic. Dar puterea ta stă în braţele şi iataganele ienicerilor tăi. Fără ei, ai mai avea această putere fără hotar?

Mohamed clipi duşmănos şi fu cât pe-aci să-şi muşte buzele:

– Dar stăpânul tău, Ţepeş-Vodă, nu are puterea în braţele şi în iataganele voastre?

– Şi-n ale lui, înălţime. Pentru că domnul meu e cel mai bun luptător pe care l-am văzut vreodată. Şi totuşi, el nu se socoate cel mai puternic împărat din lume, deşi nu ştiu dacă s-ar găsi vreunul în stare să-l înfrunte...

– Crezi că stăpânul tău se poate măsura cu mine?

– Nu cred nimic, înălţime. Dar dacă s-ar afla aici, în faţa ta, şi aţi avea amândoi spada în mână, sunt sigur că el va fi cel mai puternic... Ar ieşi biruitor!

Mohamed era gata să-şi piardă cumpătul de tulburare. Dar văzând că vizirul zâmbea de-a dreptul batjocoritor şi că ghiaurii îl priveau cu seninătate, se adresă răstit celui de-al doilea sol:

– Ascultă, ghiaurule, eu sunt strălucitor ca soarele. Stăpânul tău păleşte în umbra mea!

– Înălţime, îi răspunse scurt Mihu, este drept că străluceşti ca soarele. Dar mai mult veşmintele măriei tale strălucesc... Şi mai bine zis, aurul de pe ele. Stăpânul meu are straie simple, de oştean. Dar acestea strălucesc mai abitir decât soarele, pentru că reprezintă vitejia ostăşească. Strălucirea pe care ţi-o dă vitejia braţului nu se stinge niciodată!

Mohamed rămase înmărmurit. „Trebuie să le arăt înţelepciunea mea", îşi spuse. Şi se adresă celui de-al treilea sol:

– Să zicem, ghiaurule, că stăpânul tău e puternic şi strălucitor. Dar în înţelepciune, eu îl întrec cu mult!

– Nu înţeleg de ce, răspunse scurt Vasile.

– Pentru că dacă e atât de puternic pe cât a zis primul ghiaur şi strălucitor pe cât a zis al doilea, e o prostie să vă trimită cu steag de pace...

– Ţepeş-Vodă ne-a trimis cu steag de pace, pentru că la noi steagul de pace se cucereşte prin luptă. Steagul de luptă se apără!

Mohamed amuţi. Vizirul îl privea pe furiş, cu coada ochiului. Românii erau senini, ca la-nceput. Sultanul le făcu semn să se retragă, ceea ce însemna că vrea să chibzuiască bine înainte de a lua vreo hotărâre.

Şi în timp ce românii se retrăgeau, sultanul tuturor turcilor, „cel mai puternic, mai strălucitor şi mai înţelept dintre toţi împăraţii lumii", socotea dacă era bine sau nu să nesocotească steagul de pace al lui Ţepeş-Vodă.

Steagul lui Țepeș

Vlad-Vodă, supranumit „Țepeș“ se îndrepta spre Giurgiu cu 50 de copii și cu pungile de galbeni pe care trebuia să le trimită sultanului, Hamza-Pașa. Nu era abătut ci mai degrabă voios, deoarece în minte își făurise un plan îndrăzneț.

Domnitorul nu avea cu el decât câțiva însoțitori și mergea fără steag de luptă. Știa el ce știa. Bănuia că turcii îl vor pe el, de vreme ce de atâtea ori, în luptă, îi pusese pe fugă. Sultanul voia să-l prindă și să-l scurteze de un cap. Dar el mergea cu inima deschisă. Prin apropiere însă, prin pădure, îl urma o ceată mare de oameni viteji și mari meșteri la războaie, gata să intervină în clipe de cumpănă.

Când ajunseră în marginea cetății, pe malul Dunării aștepta nerăbdător Hamza-Pașa și însoțitorul său, grecul Catavolinos. Țepeș se apropie, avându-l alături pe credinciosul său căpitan Dobrotă. Nu coborâră de pe cai. Se opriră în fața căpeteniei turcești, la o distanță de câțiva pași. Caii nechezară întărâtați.

Țepeș citi pe fața lui Hamza-Pașa un zâmbet răutăcios, parcă de triumf. Privind pe deasupra lui, văzu că acesta era urmat, la distanță, de o armată turcească în regulă. Și pe fața lui înflori un surâs. Era sigur că așa se va întâmpla... Își ascunse însă surâsul și împrumută un aer de îngrijorare:

– Ai adus tributul, yenilmez? îl întrebă Hamza-Pașa.

– După cum vezi, am venit în persoană la Dunăre pentru a-l aduce...

– E bine că l-ai adus, yenilmez!... Și ne bucurăm deopotrivă de credința de care dai
dovadă!

– Cum adică? făcu Țepeș mirat.

– Ai venit fără steag de luptă. Și asta e bine. Înseamnă că n-ai gânduri ascunse!

– În schimb, voi ați adus prea mulți luptători pentru câteva pungi de aur și 50 de copii, viitori ieniceri...

– Câteva pungi? Trebuie să fie o sută... iar copiii cinci sute!

– Ce-am adus acum e doar pentru început!

– Nu există început, ci numai sfârșit! îl avertiză Hamza-Pașa.

Și făcu semn cu mâna oastei de ieniceri să se apropie. Nici n-apucă să se întoarcă bine, că Țepeș șuieră dintr-o dată scurt. Din pădure, apăru ceata călăreților români. Hamza-Pașa urla de mânie și se învâr-

tea neputincios în şaua calului. Ienicerii nu-l mai ascultau; alergau care încotro, în dezordine. Grecul Catavolinos se zbătea şi el neputincios, cerând îndurare. În câteva clipe, oştenii români vânturară turcimea. Pe cei rămaşi, printre care şi Hamza-Paşa şi grecul Catavolinos, Ţepeş îi mână de la spate spre Târgovişte.

La marginea Târgoviştei, domnitorul dădu poruncă să se ridice o pădure de ţepi. Şi cum printre ienicerii şi spahiii de rând se găseau şi două feţe însemnate, se gândi să le dea cinstirea cuvenită. Aşa că, pentru ei, pregăti două ţepi mai înalte şi mai ascuţite. Iar cinstitele lor feţe şi mădulare au fost lăsate mai la urmă, întâi fiind rostuiţi şalvaragiii domniilor lor.

Văzând toate câte li se pregătiseră şi simţind unde bătea cu gândul şi cu fapta domnul Ţării Româneşti, cele două feţe luminate simţiră că li se îndoaie genunchii. Lăsând la o parte mândria şi uitând pentru ce venise, Hamza-Paşa începu a se ruga domnitorului Ţepeş să lase ţepile acelea înalte fără rod şi să le păstreze pentru cine ştie când... Numai că Ţepeş era neînduplecat. Şi pe când doi ostaşi se pregăteau să-i înalţe în ţepi, Vlad Ţepeş se uită crunt la paşă şi îi zise:

– Eu venisem fără steag de luptă. Dar tu, numai gânduri bune nu aveai cu mine...

– Ba da, ba da, numai gânduri bune aveam. Voiam să iau tributul şi atât...

– Numai că eu nu-l adusesem tot...

– Nu-i nimic. Dacă-mi dai drumul, mă mulţumesc şi cu atât. Pentru început e bine!

– Aha, pentru început?! Dar n-ai zis tu, mărite paşă, că nu există început, ci numai sfârşit?

Paşa se cutremură:

– Am zis, aşa, într-o doară...

– Să ştii că ai avut dreptate, mărite paşă. Nu există nici un început, ci numai sfârşit. La voi lăcomia e atât de mare încât oricât v-aş fi dat, tot n-aţi fi fost mulţumiţi. Dar acum, să fie după gândul tău dintâi: acesta să fie sfârşitul tău, paşă blestemat!

Şi oştenii lui Ţepeş îi săltară în ţepi pe Hamza-Paşa şi Catavolinos, aşezându-i să stea bine şi să se poată lăfăi ca lumea. La plecare, Ţepeş îi strigă Paşei din goana calului:

– Am venit fără steag de luptă. Dar găsindu-te dornic de un asemenea steag, te-am aşezat în el, să-l simţi mai bine. Acesta este steagul meu: steagul dreptăţii şi apărării moşiei strămoşeşti!

Așa îl numiseră tovarășii lui de luptă. Și așa îi și rămăsese numele: Mândricel. Chiar domnitorul Vlad Țepeș îl strigă astfel în toiul luptei, pentru a-l trimite unde era mai greu. Toți îl strigau așa, pentru că numele lui adevărat nu era cunoscut de nimeni.

Orfan încă din pruncie, Mândricel fusese crescut la curțile domnești, ca un copil de pripas ce era. Domnii Țării Românești se schimbaseră, dar el rămăsese la curte. Anii trecuseră astfel și, o dată cu ei, crescuse și Mândricel. Acum devenise un flăcău în lege, voinic și mândru la privit, încât numele acesta de pripas i se potrivise de minune.

Când se urcase pe tronul Țării Românești, Țepeș îl găsise la curte. Aflând despre viața umilă pe care o dusese băiatul, se posomorî.

Îl chemă la el și, prefăcându-se supărat, îi zise:

– Ia ascultă, voinice: nu crezi că-i păcat de tine să lâncezești aici, la curte?

– Munca mea e folositoare, Doamne. Eu cioplesc săgeți pentru arcașii Măriei tale, făuresc paloșe pentru brațele voinicilor tăi, șei pentru caii care îi poartă în luptă...

– Da, nu e rău ce faci! Dar toate astea le pot face și bătrânii. Voinicii ca tine trebuie să poarte arma. Și eu am nevoie de astfel de voinici.

– Vrei să mă iei la oaste, Măria ta? izbucni Mândricel cu ochii sclipind de bucurie.

– Dar tu nu știi lupta!

– N-am spus că nu știu, Măria ta. Cioplesc săgeți, dar pot să le și slobod; făuresc paloșe, dar știu să le și mânui; și știu să încalec și caii!

– Chiar așa, Mândricel?

– Încearcă-mă, Măria ta!

Toți rămaseră uimiți când săgeata lui Mândricel doborî pasărea în zbor, când nici unul dintre ostași nu-l putu doborî, când calul nărăvaș nu reuși să-l arunce din șa. Plin de bucurie, Țepeș îl întrebă:

– Unde ai învățat să lupți așa, Mândricel?

– Aici, în Țara Românească, Măria ta!

– Și cine te-a învățat oare?

– Codrii, și apele, și munții.

– Cum așa?

– Uite așa: codrii m-au învățat să țin spada în mână cum își țin ei crengile; munții – să țin capul sus când ochesc cu arcul; de la ape am învățat să alerg în luptă fără șovăire; iar oamenii, supușii Măriei tale,

m-au învăţat să preţuiesc libertatea şi să nu preget a-mi da viaţa pentru neatârnarea acestui pământ.

*

Într-o zi, pe Mândricel l-au prins turcii. Dar mulţi dintre ei au zăcut pentru totdeauna, înroşind cu sângele lor pulberea. Mândricel a fost dus înaintea paşei de la Vidin. Aflând câţi turci omorâse voinicul până a fi prins, s-a cutremurat paşa. Şi-a săltat barba către Mândricel:

– Care ţi-e ultima dorinţă înainte de moarte, ghiaure?

– Să mă slobozi ca să mă întorc acasă!

– Cum aşa? Vrei să scapi teafăr după ce mi-ai ucis zeci de luptători?

– Nu, paşă! Vreau numai să mor pe pământul meu. Voi trece Dunărea înot şi mă voi duce la domnul meu, cerându-i să-mi ia viaţa. Altfel, mi-o voi lua singur: un ostaş nu trebuie să cadă niciodată prins.

– Şi dacă minţi?

– Un ostaş de-al lui vodă Ţepeş nu minte, paşă!

În faţa lui Ţepeş, Mândricel povesti totul. Apoi îşi scoase pumnalul şi şi-l înfipse adânc în inimă. Căzu cu braţele desfăcute, încercând parcă să cuprindă tot pământul ţării. Ţepeş îi sărută obrajii şi porunci alor săi ca viteazul Mândricel să fie îngropat cu mare cinste:

În inima codrului,
La poalele muntelui,
Sub albastrul cerului
În murmurul apelor,
Cum i-e dat voinicului.

Cămașa țăranului

Țepeș împărțea dreptatea în scaun la Târgoviște. Veneau la el fel de fel de nemulțumiți, cu fel de fel de pricini: unul că i se furase calul, altul că vecinul se purta neomenește cu el...

Domnitorul îi asculta cu luare aminte, spunea ce era de spus și hotăra ce era de hotărât. Și nu se întâmplase vreodată ca domnitorul să dea greș în judecata lui care, pe cât era de dreaptă, pe atât era și de înțeleaptă.

Într-o zi, înaintea lui Țepeș se înfățișă un boier dintre cei veșnic nemulțumiți, care cu cât au mai mult, cu atât mai mult le-ar trebui. În spatele boierului se afla un țăran care, cu cât avea mai puțin, cu atât nu era lăsat să aibă deloc...

Țepeș îi măsură din cap până în picioare: pe boier de la căciulă până la botfori, iar pe țăran de la părul răvășit până la degetele strâmbe și bătucite de muncă. Apoi îi întrebă de pricină.

Primul vorbi boierul. Îl împinse pe țăran cât colo și începu plin de îngâmfare:

– Măria ta, sunt om pașnic și supus domniei. Dar acest ticălos de țăran m-a făcut să-mi calc pe inimă și să trebăluiesc la judecata Domniei...

Țepeș încruntă din sprâncene:

– De ce pricină se face vinovat țăranul?

– Povestea e mai lungă, Măria ta!

– 'Om asculta-o. Dar ai grijă, s-o mai scurtezi!

– Pe cât îmi va fi cu putință! Și boierul începu să-i povestească lui Țepeș cum, cu puțin timp în urmă, îl trimisese pe țăran la vânătoare ca să-i aducă o blană de sălbăticiune. Țăranul omorâse un urs, dar nu-și ținuse întru totul făgăduiala și acum îi era dator. Iar el, boierul, cuminte și așezat cum era, venise la Domnitorul țării, pe care îl știa cât e de înțelept, să-i facă dreptate.

Țepeș se uită chiorâș la boier, în semn că n-a priceput o iotă:

– Cum vine asta, boierule? Când l-ai trimis pe țăran la vânătoare, el îți datora ceva?

– Nuu! zise boierul încurcat. Aveam nevoie de o blană...

– Aha! zise și Țepeș, bine. Să mergem mai departe: după ce a omorât ursul, țăranul ți-a adus sau nu ți-a adus blana?

– Mi-a adus-o, cum să nu mi-o aducă. Chiar a doua zi. Dar nu mi-a plăcut că era toată năpârlită...

– Şi?

– Şi i-am pretins ţăranului să-mi plătească zece galbeni în loc de blană...

Ţepeş începu a râde:

– Adică, boierule, tot pe el l-ai găsit dator?

– Păi cum, Măria ta?

– Şi?

– Şi ţăranul nu vrea să-mi plătească nici un galben. Cică n-are!

– N-o fi având!

– Atunci, îngăduitor, i-am zis să-mi dea o cămaşă...

– Nu văd ce-ai câştiga cu ea, boierule. Uită-te la cămaşa lui: e numai zdrenţe...

– Păi nu pe asta o vreau! spuse boierul şiret. Are el acasă câţiva coţi de pânză. Din aceea vreau să-mi fac cămaşă...

La auzul acelor vorbe, ţăranul, care până atunci stătuse smerit de nu i se auzise nici răsuflarea, sări ca ars şi, închinându-se lui Ţepeş, îi spuse:

– Viaţa din mine Doamne, ia-o. Dar pânza aceea n-o dau pentru cămaşă!

– Şi mă rog, de ce, omule? E atât de preţioasă?

– E mai scumpă decât tot aurul din lume... Aceea nu e o pânză ca oricare, Doamne, e pânza ţării! E chiar steagul Ţării Româneşti, Măria ta. Steag pe care eu l-am purtat în lupta cu turcul şi nu l-am lăsat niciodată din mâini. Acum îl păstrez cu cinste în sărăcia mea de cocioabă. El luminează tot întunericul şi toată viaţa mea. Şi vreau să-l port iarăşi când 'om da iară faţă cu turcul. Dar boierul acesta, ţinându-mă dator, vrea să-mi fure steagul şi cinstea totodată! Vrea să se împăuneze cu el. Şi toată viaţa lui nici picior de turc n-a văzut, mărite doamne...

La auzul acestor vorbe, ochii lui Ţepeş clipiră mărunt, semn că începe să se înfurie:

– Cum, nemernicule, tună el spre boier, asemenea cămaşă vrei tu să îmbraci? Cămaşă făcută din Steagul Ţării? Or' Steagul Ţării e şi steagul meu! Aşadar, tu ai vrut să furi de trei ori: întâi ţara, apoi pe acest ţăran care a luptat pentru neatârnarea ei şi a treia oară pe mine. O astfel de cămaşă ţi-e străină ţie, boierule. Iar fapta ta este cât se poate de nedreaptă!

Şi dădu două porunci: boierul să fie înălţat în ţeapă pentru lăcomie şi necredinţă faţă de ţară, iar ţăranul să păzească mai departe pânza sa sfântă şi să o apere ori de câte ori va fi nevoie. Şi să fie răsplătit pentru credinţă faţă de vatra strămoşească!

Se zice că odată veniseră la Ţepeş-Vodă, la judecată, un boier şi un ţăran. Ţăranul se plângea că boierul îi răpise peticul de pământ, lipsindu-l astfel de orice mijloc de trai. Mai ales că avea zece guri de hrănit. Boierul se plângea şi el că ţăranul e un mincinos şi pământul e al lui.

Ţepeş îi ascultă cu atenţie. Când sfârşiră, aşa cum îi era obiceiul zise:

– Nu ştiu cine are dreptate. Pe pământ nu scrie numele nici unuia din voi. Dar să mergem acolo!

Vorba lui Ţepeş nu putea fi călcată. Porniră urmaţi de alai mult, dornic să vadă ce se întâmplă. Pământul cu pricina era într-o vâlcea. Mic cât o palmă. Lângă el se găsea cocioaba ţăranului. De acolo înainte, cât vezi cu ochii, moşia boierului. Mare şi nemăsurată. Ţepeş îşi roti ochii lui vultureşti prin împrejurimi, după care îi spuse boierului:

– Tu, boierule, câţi copii ai?

– Nici unul, Măria ta!

– Dar nevastă?

– N-am nici nevastă!

– Deci eşti singur. Ia cuprinde moşia ta cu braţele!

– Nu pot nici dacă aş face zece din mine!

– Atunci cuprinde peticul ăsta de pământ!

– Nu pot, Măria ta. Şi ăsta e mare pentru un singur om!

Ţepeş îl privi atunci pe ţăran:

– Tu ai copii şi nevastă?

– Zece copii, Măria ta, cu nevasta şi cu mine douăsprezece guri de flămânzit!

– Cheamă-i încoace pe toţi!

Ţăranul slobozi un chiot şi din cocioabă apăru o liotă de copii. Venea cu ei şi nevasta ţăranului. Când ajunseră toţi, Ţepeş le zise:

– Ia prindeţi-vă de mâini şi cuprindeţi peticul ăsta de pământ!

Cei doisprezece se prinseră de mâini şi izbutiră să-l cuprindă.

– Ei bine, tună Ţepeş, peticul ăsta e pe potriva lor. Deci le aparţine. Tu, boierule, te-ai lăcomit mult. Peste măsura ta. Am să-ţi iau şi pământul pe care nu-l vei putea cuprinde niciodată cu braţele tale. Îl voi da ţăranilor. La fiecare familie, cât poate cuprinde.

Auzind acestea, ţăranul, care îşi redobândise pământul trase iar un chiot. Se prinseră din nou de mâini toţi cei doisprezece, pentru a-i arăta voievodului, încă o dată, că pot cuprinde pământul lor. Începură

să se învârtească. Întâi mai încet, apoi tot mai repede. Se născu o horă. Hora bucuriei pentru dreptatea pe care le-o făcuse domnitorul.

Ştefan-Vodă şi Ştefan Oşteanul

Înainte de a încăleca roibul său, Ştefan-Vodă îngenunche lângă steagul ţinut de vornicul Moghilă şi îi sărută mătasea. Apoi sui pe cal, ridică steagul şi-l flutură pe deasupra capetelor celor din jurul său. În faţa lui se întindeau coloanele oştenilor. Din loc în loc, în rândurile lor, fluturau steagurile de luptă.

– Sărutaţi steagurile, porunci Ştefan-Vodă. Şi juraţi pe sângele şi pe oasele strămoşilor că le veţi apăra până la ultima suflare. Prin ele apăraţi pământul sfânt al Moldovei!

Oştenii îngenuncheară şi sărutară steagurile. Şi fiecare jură pe sângele şi oasele strămoşilor că va apăra cu întreaga fiinţă pământul Moldovei.

Din şirul întâi se desprinse un oştean voinic, înalt, cioplit parcă din stâncile Ceahlăului sau ale Vrancei. În loc să sărute unul dintre steagurile apropiate lui, îngenunche în faţa lui Ştefan-Vodă:

– Dă-mi voie, Măria ta, să sărut Steagul cel mare al Ţării pe care l-ai sărutat şi tu!

Ştefan îl privi cu drag:

– Dar de ce e mai de preţ pentru tine, oşteanule, steagul acesta? Decât un steag din mulţimea lor? Toate sunt steagurile Ţării Moldovei!

– Pentru că sărutul Măriei tale e pentru mine ca Stema Moldovei, ca şopotul Siretului şi freamătul codrilor, ca zborul vântului şi păsărilor spre înălţimi. Sărutul Măriei tale înfloreşte în suflete iubirea pentru pământul Moldovei!

Lui Ştefan îi plăcură cele spuse de oştean:

– Care ţi-e numele, voinicule?

– Mă cheamă Ştefan, Măria ta!

– Ştefan? Îmi place şi numele tău, zise iar domnitorul, bucuros că oşteanul purta chiar numele lui. Sărută, Ştefane, steagul credinţei strămoşeşti şi jură!

– Jur, zise Ştefan oşteanul. Jur pe sângele şi oasele strămoşilor, că voi apăra cu întreaga mea fiinţă steagul şi pământul Moldovei!

Şi Ştefan-Vodă se văzu în acest oştean pe el, cel de odinioară, pe tânărul căruia abia îi mijise mustaţa.

Bătălia de la Războieni a fost crâncenă şi cu mare vărsare de sânge. Târziu, în toiul luptei aprige, frâul calului lui Ştefan Vodă a fost prins de o mână voinică: era un ienicer, care se pregătea să-l izbească cu paloşul. Acesta căzu, însă, zdrobit de pumnul puternic al lui Ştefan oşteanul. Apoi bătălia continuă: mai crâncenă, mai aprigă. Ceasuri în şir de luptă neobosită. Deodată, Ştefan-Vodă văzu un om întins într-o baltă de sânge. Era Ştefan oşteanul. Din pieptul lui, sângele ţâşnea ca dintr-un izvor. Ştefan-Vodă voi să descalece. Dar Ştefan oşteanul îi strigă:

– Nu coborî, Măria ta, de pe cal! Sceptrul Moldovei trebuie ţinut sus, pe vecie!

Şi făcând o forţare supremă se ridică în picioare:

– Dă-mi, Doamne, din nou Steagul Moldovei să-i sărut faldurile. Miruieşte-mă pe mine, robul lui Dumnezeu şi al Moldovei!

Ştefan-Vodă înţelese că Ştefan oşteanul îşi cerea ultima dorinţă. Îi întinse Steagul Ţării şi oşteanul îşi lipi înfiorat buzele de mătasea lui.

– Pilda ta, Mărite Doamne, a fost pentru mine lege. Glasul tău ne-a îmbărbătat inimile. Braţul tău – braţele noastre. Sărutul tău a adăpat cugetele şi a înflorit iubirea pentru pământul Moldovei!

După bătălie, Ştefan-Vodă a poruncit ca Ştefan oşteanul să fie purtat spre groapă înfăşurat în stindardul Moldovei, pentru gloria şi cinstirea căruia îşi jertfise viaţa.

Puterea arcului

Se săvârşise bătălia de la Războieni. În faţa sultanului Mohamed au fost aduşi câţiva prizonieri români. Printre ei se afla şi arcaşul Mihalcea. Oşteanul mai purta încă arcul pe umeri şi săgeţile în tolbă. Văzându-l, Mohamed strigă ienicerilor:

– Luaţi-i arcul!

Doi ieniceri se repeziră să execute porunca. Dar când se apropiară căzură doborâţi, ca de ghioagă, de pumnii românului.

– Halal ieniceri! tună sultanul.

– N-au nici o vină, mărite sultan, zise Mihalcea. Marele Ştefan ne-a învăţat să nu dăm arcul din mână decât morţi!

– Eşti îndrăzneţ. Dar de ce crezi că te mai poate ajuta acum, când eşti în mâinile mele?

– Credinţa în pământul unde m-am născut şi pe care voi vreţi să-l înrobiţi, mărite sultan. Şi poate şi arcul pe care-l mai port încă...

De sus, din tăriile cerului, se auzi strigătul unui uliu. Mihalcea întinse arcul într-o clipită. Până să se dezmeticească sultanul, pasărea căzu moartă la picioarele lui. Mohamed rămase înmărmurit: „Când pusese românul mâna pe arc? Când ochise? Când slobozise săgeata?". Îl întrebă cu interes:

– Vrei să fii arcaşul meu? Şi să vii la mine în împărăţie?

– Nu, nu vreau. Sunt şi voi rămâne arcaşul lui Ştefan-Vodă. Nu-mi schimb stăpânul şi nici ţara!

Sultanul îl mai măsură o dată:

– Atunci eşti slobod să te întorci la ai tăi!

– Singur nu pot, mărite sultan. Ceilalţi prinşi sunt de acelaşi sânge cu mine. Ce i-aş spune lui Ştefan-Vodă când ar auzi că mi-am părăsit fraţii?

Sultanul rămase încântat de curajul şi cinstea acestui voinic. Zise plin de mărinimie:

– Vă dau drumul la toţi. Te rog, însă, să-mi dăruieşti arcul şi săgeţile tale. Tare aş vrea să învăţ şi eu să îl mânuiesc!

– Nu pot, mărite. Un ostaş care îşi dă arcul din mână nu merită să trăiască. Cu mâna pe acest arc am jurat credinţă Marelui Ştefan!

– Spune-mi măcar din care lemn să-mi croiesc arcul?

– Degeaba ţi-aş spune. Tot nu l-ai găsi. Şi chiar dacă l-ai găsi, nu te-ai pricepe să-l croieşti. Şi chiar dacă l-ai croi, n-ai şti niciodată să-l foloseşti. Puterea lui stă în iubirea noastră faţă de glia străbună!

Legenda arcului lui Ştefan

Se dusese vestea până departe despre Arcul lui Ştefan cel Mare, Domnul Moldovei. Unii spuneau că este fermecat şi că de aceea trimite săgeata atât de departe. Bătrânele jurau că au văzut cu ochii lor cum o vrăjitoare care avea vreo trei sute de ani îl scăldase într-o licoare anume pregătită de ea din amestecul şi fierberea tuturor florilor ce creşteau prin poieni: maci, romaniţe, gălbenele, albăstrele şi câte şi mai câte, de nici nu le poţi şti la toate numele. Şi când le fierbea, le şi

descânta: „Flori, floricele, dragele mele, nalbe în salbe, nemţişori din zori, bujori prinşi în jar, fără de pojar...“ Şi seva din flori dădea putere arcului să sloboadă săgeata până în tăriile cerului.

Auzind despre toate aceste năstimiri, Ştefan trimise de adună mulţime de oameni de prin sate, într-o câmpie întinsă cât vezi cu ochii. Apoi, în văzul şi-n auzul tuturor, îl chemă pe un târgoveţ, la întâmplare. Târgoveţul se ocupa cu treburile negoţului şi nu trăsese de prea multe ori cu arcul. Ştefan îşi luă arcul şi i-l întinse negustorului:

– Ştii să tragi straşnic cu arcul, negustorule?

– Ştiu, Măria ta. Dar nu mă pot lăuda a fi arcaş!

– Bine, ţine arcul meu despre care unii cred că e fermecat. Dacă aşa stau lucrurile, trebuie să tragă tare bine!

Negustorul ştia el ce ştia. Gândi: „Ce vrea voievodul: să mă încerce? Să mă facă de râsul şi ocara oamenilor? Să mă facă să învăţ a trage cu arcul la fel de bine ca el?... Greu e, Doamne, ce n-ai făcut toată viaţa, să deprinzi într-o clipă...“

Dar porunca era poruncă. Prinse arcul, înspică săgeata, îl încordă şi trase. Dar săgeata se opri ceva mai încolo, la câţiva paşi.

– Nu te ascultă, omule, zise Ştefan, pentru că nu îţi e mâna învăţată.

– Aşa e, Măria ta, zise stânjenit negustorul.

Dar Ştefan isprăvise treaba cu el. Luă arcul din mâna negustorului, care se dovedise nevolnică, încordă cu o forţă de nebănuit lemnul de corn şi slobozi săgeata. Săgeata vâjâi pe la urechile celor de faţă o frântură de clipă, apoi măsură câmpul şi dispăru în păduricea din vale.

O mare de urale izbucni din piepturile oamenilor. Înţeleseseră că Arcul lui Ştefan nu era năzdrăvan, ci numai mâna care slobozea săgeata.

Arcul acela o fi putrezit de mult în negura anilor. Iar dacă a rămas legendar, nu pentru că ar fi fost vrăjit a rămas, ci pentru că însăşi vitejia şi priceperea lui Ştefan au intrat în legendă.

Cântec etern

Au prins să se împreune rândurile slovei, la apropierea vrăjmaşului de piciorul de plai al Moldovei.

Se frământau codrii cu pletele, întârziară să se mărite toate fetele.

Apele începură să se pregătească şi în vaduri mărunte să crească, pentru a nu lăsa nici un pas străin a trece, în adânc să-l prindă, în torent să-l înece. Nici Prutul şi nici Siretul, n-au mai curs încetul cu încetul. Ci fără de tulnicul jalnic, doar în valuri ca jarul năvalnic.

La Suceava, Ştefan a hotărât sfatul, cu boierii, răzeşii. Şi cu glas rotund şi deschis, Ştefan cel Mare a zis:

– Ţara e-n primejdie mare, duşmanii aprind mânii la hotare!

Boldur, Moghilă, Micotă îl priviră frăţeşte:

– Suntem gata, Măria ta, porunceşte!

Duşmanii veniseră cât frunzele şi ierburile. Moldovenii erau cât trebuie.

Duşmanii luptau pentru cotropire, Moldovenii pentru libertate şi pentru iubire.

Era la Vaslui, în leatul 1475. Moldovenii veniseră răzeşi în opinci. Dar se aşternuse o ceaţă de nu se vedea unul cu altul. Otomanii începură asaltul. Se pomeniră iute înconjuraţi şi de oastea lui Ştefan sfărâmaţi.

Soliman Hadâmbul stătea şi se uimea: „De unde atâtea aripi de rândunea?!!!" Şi a trimis vorbă lui Ştefan cel Măzărean; şi vorba paşei era uragan: „Că dacă nu era ceaţa, moldovenii nu mai apucau dimineaţa".

Ştefan n-a zăbovit mult şi i-a răspuns, cu un gând de înţelepciune pătruns: „Vă mai trebuia, chiar fără ceaţă, în inimă dimineaţă şi la Vaslui, aici, braţe puternice de voinici!".

Hadâmbul s-a sfădit cu ai săi înfrânţi o clipă, că-şi simţea înfrântă a lui aripă. Apoi a hotărât, în sfârşit, cum scrie şi slova: „Să părăsim Moldova, că aici nu-i de glumit!".

Au rămas codrii liniştiţi, apele clare, cerul senin ca o lacrimă-n zare.

Ceaţa s-a risipit, în înalt stele au răsărit. Gerul s-a potolit, soarele, marele, a apărut şi n-a mai dispărut. Că sfârşea iarna în suflete şi de pe plaiuri, iar plaiurile se preschimbau în raiuri.

Căpitani şi oşteni, văzând cum sosea primăvara, în priviri purtau străluciri de bucurie ca para; ei s-au legat faţă de duşman niciodat' să nu cadă.

Ştefan s-a preschimbat într-o eternă baladă!

Radu-Vodă, supranumit „de la Afumaţi", luase domnia Ţării Româneşti în lupta grea cu Mehmed Beg, paşă de Nicopole. Tronul său era mereu primejduit. Domnitorul era însă un viteaz şi un încercat conducător de oaste. Avea însă oşteni puţini în vreme ce otomani se găseau mereu, gata să treacă Dunărea pe plai românesc.

De aceea, Radu-Vodă avea trebuinţă de oşteni. În răgazul pe care îl avea, umbla prin sate de strâng ea voinici şi chiar pe la stânele oierilor. Pretutindeni unde ştia că găseşte paloşe îndrăzneţe şi inimi fierbinţi.

Într-o zi din primăvara anului 1522, găsi la o stână un cioban de toată frumuseţea. Un voinic durat în piatră, un adevărat uriaş, cu un pumn cât un mai. Când punea mâna pe bâtă şi o învârtea printre lupii care veneau la oi, dobora haita întreagă sau punea pe fugă pe cei scăpaţi. Când domnitorul îi spuse că ţara are nevoie de braţul lui, zise:

– Măria ta, închid oile în strungă şi ce-o fi cu ele să fie. Ţara e pândită de lupi şi mai răi. Eu merg cu tine, Doamne, împotriva lor!

– Foarte bine faci, îi zise Radu-Vodă, am trebuinţă de braţul tău. Şi îi zâmbi mulţumit.

– Dar, Măria ta, nu ştiu să mânuiesc spada!

– Nu-i nimic, Toadere, că acesta era numele ciobanului, cu ciomagul tău mânuit în credinţa pentru ţară şi cu braţul tău, vei face minuni printre vrăjmaşi!

La oaste, Tudor învăţă să mânuiască şi spada. Dar, parcă tot mai dragă îi era bâta, de care nu se despărţea niciodată. Aşa cum făcea sus la stână când, la miez de noapte, puteau da năvală lupii, aşa şi aici: dormea cu bâta sub căpătâi, s-o aibă la îndemână. Obiceiul lui se dovedi straşnic. Oastea begului de Nicopole trecu Dunărea noaptea şi atacă tabăra românilor. Fiind pregătit pentru atacul prin surprindere, Radu-Vodă porunci ceteraşilor să sune pentru a vesti începutul luptei. Oştile puţine câte le avea domnitorul se ridicaseră astfel degrabă şi la timp împotriva duşmanului. Luptătorii puseră mâna pe spadă, iar Toader ciobanul pe bâta lui cea vânjoasă.

Se încinse o bătălie în lege la locul numit Grumazi. Mehmed Beg dispunea de şapte sângeacuri, în timp ce românii erau câteva cete.

Dar Radu-Vodă avea credinţa nestrămutată în biruinţă. Asemenea lui, oştenii săi. Săbiile îşi făcură datoria, prăbuşind în ţărână şi prefăcând în muşuroaie de furnici faimoasele sângeacuri otomane.

Cât despre Toader, el şi cu bâta lui, nu se lăsară mai prejos. Toader privea iute câmpul de luptă, îşi alegea un loc unde vedea o grămadă de turci şi acolo se vâra. Odată intrat în horă, nu stătea cu mâna-n sân. „Dacă e nuntă, nuntă să fie!“ îşi zicea. Şi învăţat ca la stână, începea să rotească bâta împrejur. Atunci, otomanii prindeau să cadă claie peste grămadă, făcând loc gol. O dată, de două ori, de trei ori, încât începu să se facă tot mai mult loc gol şi tot mai mare pe câmpul de luptă. Iar bâta, vorba ceea, rămânea tot voinică şi tot în picioare. Nu găsea cap şi trunchi de care să se sfarme. Ci mai degrabă se sfărâmau cei care îi încercau tăria.

Otomanii înţeleseră primejdia spadelor mânuite de români. Dar unii dintre ei, rămaşi încă în luptă, înţeleseră şi primejdia bâtei lui Toader. Se fereau din calea ei şi nimereau, în schimb, în ascuţişul săbiilor.

În fruntea românilor se afla Radu-Vodă. Cădea şi el asupra duşmanului acolo unde era mai greu. Îi îmbărbăta pe oşteni. Îl văzu pe cioban cum îi bulucea pe şalvaragii. Îi strigă:

– Bravo, Toadere, nu te lăsa, dă-i cât poţi. Că au venit lupii la oile noastre!

Toader, cât era el de prins în vârtejul luptei, pricepu vorbele domnitorului care îl făcea părtaş şi pe el la lupta cea mare şi însemnată a Ţării. Şi îşi umplu inima de mândrie şi bucurie. Şi uite-aşa luptă Toader până spre seară, când ultimii otomani, în coadă cu Mehmed-Beg îşi luară tălpăşiţa peste Dunăre.

Radu-Vodă îşi strânse armata în câmp, aşa cum făcea după fiecare bătălie şi cuvântă:

– Viteji, vă mulţumesc în numele pământului pe care l-aţi apărat, vouă cât şi, deopotrivă, celor căzuţi. Să fim însă, în orice clipă, gata a ridica iar paloşele!

– Le vom ridica, Măria ta!

În drum spre Târgovişte, Radu-Vodă îi mulţumi şi ciobanului:

– Să trăieşti, Toadere, că ai fost de mare folos. Dar mai are Ţara trebuinţă de tine. Să vii cu bâta asta la război!

Privirile lui Toader se scăldară în apele bucuriei:

– Am să vin, Măria ta. Acum grăbesc spre oile mele. Lupii, oridecare ar fi, nu trebuie lăsaţi să sfâşie oile!

„Nu-mi veți putea lua decât viața!"

Într-un răsărit de soare a început bătălia de la Roșcani. Bătălie crâncenă. Otomanii cădeau secerați ca spicele. Dar parcă și mai mult creștea puhoiul. Numărul lor nu se putea socoti. Al românilor însă scădea simțitor. Fiecare oștean căzut lăsa în urma lui un gol greu de umplut. Ion-Vodă purta steagul ca și la Jiliște, unde îl dusese spre biruință. Dar acum, când bătălia era în toi, îl văzu pe Ieremia Golia dând porunci oștenilor. „Cum de îndrăznește vornicul să poruncească, să treacă peste domnul țării și să nesocotească planul bătăliei?" chibzui voievodul. Înțelese însă imediat: boierii care conduceau cete de luptători se supuneau lui Golia. Trădaseră toți, în frunte cu stăpânul lor. Se repezi la Golia și îi strigă înciudat:

– Ce faci, nevrednicule? Ai să mi-o plătești, Golia!

– Nu cred că voi mai avea timp de așa ceva! îi răspunse trădătorul.

Otomanii îl înconjurară pe Ion-Vodă. Căpetenia otomană îl vestea că hotărârea măritului sultan era că dacă domnul Moldovei se va preda, oastea să-i fie cruțată.

Pe fața dură a lui Ioan Vodă înflori un zâmbet:

– Atunci mă predau vouă. Dar nu înainte de a vedea oștile mele plecând!

Căpetenia otomană făcu semn cu mâna, ceea ce însemna că românii sunt slobozi să se întoarcă la casele lor. Cu ochii înecați în lacrimi, Ion-Vodă chemă pe unul din căpitanii lui credincioși:

– Calomfire, prinde steagul cel mare al țării și poartă-l spre inima Moldovei. Să-l păstrați, până în adâncul veacurilor, liber și neplecat!

– Îl vom păstra, mărite, așa cum ai poruncit!

Voievodul se întoarse apoi spre căpetenia otomană:

– Acum luați-mă și faceți cu mine ce vreți. Nu-mi veți putea lua decât viața! Steagul meu este liber ca și Țara Moldovei!

Făgăduiala

Frunză şi Dragomir se cunoscuseră în bătălia de la Călugăreni, condusă la biruinţă de Mihai-Vodă, viteazul vitejilor. Şi, la fel ca domnitorul, se avântaseră acolo unde era mai greu. Dându-şi seama unul de altul cât de bine învârt paloşul, după potolirea vârtejului se legară să fie prieteni şi să nu se despartă niciodată, nici la bine şi nici la rău.

Făgăduiala făcută deveni jurământ curat. Odată, domnitorul îl chemă la el pe Frunză şi-i spuse:

– Te-am văzut luptând. Te răsplătesc cu un sărut pe frunte, ca semn al recunoaşterii vitejiei tale, închinate pământului străbunilor noştri şi sfintei lui apărări!

– Sărutul Măriei tale e cel mai de preţ dar, îi răspunse senin Frunză. Nu merit însă acest sărut mai mult decât prietenul meu, Dragomir. În luptă am fost două frunţi, la fel de semeţe, îndreptate spre cerul dreptăţii noastre, două braţe la fel de netemătoare care au dat iama prin oştirea vrăjmaşă!

Mihai îşi întârzie atunci sărutul şi când sosi şi Dragomir îi sărută pe amândoi pe frunte, cu lacrimi de bucurie în ochi pentru vitejii săi oşteni.

... Veni iar greul. Armatele ienicerilor şi spahiilor erau ca frunza pomilor şi iarba câmpurilor şi dealurilor la un loc. Sau ca puzderia de stele pe care nu poţi să le numeri niciodată. Românii erau puţini dar viguroşi, precum arborii pădurilor şi stâncile munţilor. În învălmăşeala bătăliei, Frunză îşi pierdu braţul drept. Dragomir îl văzu:

– Păzeşte-mi spatele, frate. Şi ţine-te lângă mine!

Atât îi strigă. Şi îşi înzeci loviturile, luptând ca un leu. La sfârşitul bătăliei îşi pierduse şi el braţul. Dar îl scosese pe Frunză din faţa morţii.

Iar domnitorul îi sărută din nou pe frunte pe aceşti viteji, care, apărându-şi unul altuia viaţa, o făcură pentru a apăra pământul şi libertatea Ţării Româneşti!

Sfatul lui Mihai

Căpitanii din oastea lui Mihai Viteazul erau aprigi, Mihai aprig și ager, vultur printre șoimi. Domnitorul ținea mult la căpitanii săi de oaste pe care, atunci când îi era greu țării, se aflau lângă el și alături de sufletul său. Îi era plăcut și să se sfătuiască îndelung cu ei, atât înainte de începerea vreunei bătălii, precum și după ce trecea toiul. Vremea cât vorbeau despre soarta Țării forma ca o adunare a căpitanilor, un „sfat" al acestora. Dar, deși avea loc mai mereu, el era totuși întâmplător.

Pentru că adevăratul sfat, înscris în catastife și care era cu putere de lege se numea sfatul cel mare al Țării și îl forma boierimea. După ranguri și după merite. Dar Mihai, care conducea acest mare sfat, se simțea mai bine în celălalt, alături de căpitanii săi. Una era cu căpitanii, alta cu boierimea.

Boierii din marele sfat al Țării erau învățați să desfacă firul în patru și, dacă era de trebuință, și în zece. Să-l desfacă și apoi să-l facă la loc pentru a-l desface iar. Aveau vorbe lungi și șfichiuitoare, întortocheate și viclene. Cu mai multe înțelesuri. Firește, nu toți. Erau, de-o pildă, frații Buzești – Preda, Radu și Stroe Buzescu –, trunchi de brazi și de stejari, asemeni lui, rădăcini falnice ca și el în pământul țării. La frații Buzești cuvântul era cuvânt și legea era lege. Ca și la el, Domnul aflat în fruntea Țării și a sfatului boieresc. Și mai erau și alți boieri de credință la ceas de Mare Sfat. Dar câți erau astfel în afară de cei câțiva?

Sfatul boierilor cuprindea mai ales pe cei cu vorbe lungi și fapte scurte. Cu căpitanii era altceva. Purtau vorbă scurtă, simplă și dreaptă, glasul cumpănit și cristalin ca apa izvorului. Aveau miez la vorbă și purtau dulceață în faptă.

Sfatul boierilor începea în zori ca să poată sfădi și se încheia pe la scăpătat. „Zi de vară până-n seară, vorbă lungă să ajungă". Sfatul căpitanilor începea la amiazi, pentru acești flăcăi – brazi: „Când soarele e în creștet de cer și de vară, iar pasările în văzduhul lor zboară, vorba e sprintenă într-un cânt de vioară". Un astfel de sfat, nici cărturăresc, nici preoțesc, ținea cât voia voievodul și cât o cereau treburile Țării!

Oștenii simpli, în schimb, nu aveau sfat. Nici nu aveau trebuință de el de vreme ce căpitanii erau apropiați lui Mihai, iar oștenii apropiați căpitanilor.

Dar cel mai însemnat sfat era cel pe care Mihai îl ținea în fața cumpenei celei mari, în preajma apropierii furtunii, adică a luptei. Sfatul

acesta nu era lung în timp, dar atât de puternic atingea sufletul oştenilor şi firea dreaptă şi curată a românilor, încât nu mai putea fi uitat. Glasul lui Mihai era ca roua florilor, dar în potirul lor purta cununa de spini a jertfei:

„Dragii mei dregători, căpitani şi oşteni, voi toţi cei care purtaţi în mâini spada vitejiei şi a credinţei, întăriţi-vă braţul şi grăbiţi pasul avântându-vă în vâltoare!"

Atât spunea. Şi era de ajuns. Toţi ştiau că trebuie să-şi facă pe deplin datoria. Era sfatul tuturor ce nu ţinea seamă de boier ori de domnitor, de căpitan încercat sau de tânăr oştean, ori de copil proaspăt venit la oştire. Sau chiar de vreo codană ce nu avea poftă să-şi aştepte iubitul în prag, oftând din greu şi blestemând pe duşman. Ci prinsese şi ea spada în mână şi alergase la sfatul domnitorului, alături de bărbatul iubit, cu icoana ţării în faţă.

Era sfatul lui Mihai cel mare şi drept. El însuşi fiind primul îndemn pentru lupta care începea:

„Dragii mei dregători, căpitani şi oşteni, înainte pentru Româniiiiiaaaa... Eu sunt cu voi şi Dumnezeu cu noi toţi!"

Glasul lui se înălţa până în vârful munţilor, speria vulturii, dar înfierbânta inimile românilor care fuseseră creaţi de Dumnezeu după chipul şi asemănarea Sa şi după felul de a fi al viteazului lor domnitor!

O întâmplare cu Baba Novac

Marea bătălie de la Călugăreni se sfârşise. Mihai obţinuse o strălucită victorie înecându-i în smârcurile Neajlovului pe turcii lui Sinan Paşa. Chiar vestitul general turc o păţise, cu mare greu scăpând de securea neînfricatului domn român.

Dar Mihai n-a putut să-i urmărească pe păgâni şi să-i gonească peste Dunăre, ca să le ia pofta de a mai încălca pământul românesc. Mica lui oaste îşi împuţinase mult rândurile, în timp ce turcii răsăreau ca din pământ.

Mihai îşi retrase oştile în munţi, iar el, cu o mână de oameni, trecu în Transilvania pentru a cere ajutor principelui Sigismund Báthory.

În vremea aceasta, vestita căpetenie de haiduci sârbi, Baba Novac, devenit om de încredere al lui Mihai Viteazul, a rămas cu ceata lui la cumpăna munţilor să-l aştepte pe domnitor cu veşti bune.

Viteazul haiduc, învăţat cu codrul şi cu luptele, aşezase pretutindeni pândari, ca nu cumva să fie surprinşi de turcii care împânzeau Ţara. El nu se mulţumi numai cu pânda şi hotărî să trimită câteva iscoade care să vadă toate mişcările turcilor. Drept iscoade au fost aleşi doi flăcăi destoinici, Brânzei şi Coşcotă. Aceştia trebuia să meargă tot timpul prin pădure iar la câmp deschis să se înfrăţească cu iarba şi brazdele pământului, pentru a nu fi descoperiţi. Altfel, ei ar fi trezit atenţia duşmanului asupra grupului pe care-l conducea Baba Novac. În caz că aveau să fie prinşi, Baba Novac le dăduse poruncă să uite că mai au limbă...

Brânzei şi Coşcotă, pe cât de voinici, pe atât de ageri la minte, înţeleseseră foarte bine ce însemnau vorbele căpitanului lor şi îşi luară, aşadar, rămas bun şi se mistuiră în noaptea care se lăsase.

Nici nu se împliniseră două zile de la plecarea lor şi Baba Novac se pomeni cu ei înapoi.

– Ce veşti aduceţi, flăcăi?

– Iaca, zise Brânzei dregându-şi glasul. Am mers mai toată noaptea şi la ziuă, când tocmai ieşeam dintr-o pădurice, dădurăm cu ochii de un sat...

Baba Novac deveni foarte atent:

– Mai departe, ce s-a întâmplat?

– S-a întâmplat că, tocmai când chibzuiam să ajungem în sat, nevăzuţi-necunoscuţi, deasupra noastră, într-un pom am auzit un fâşâit.

– Şi?

– Şi am văzut în pom doi turci, gata să sară pe noi...

Coşcotă îi luă vorba lui Brânzei din gură:

– Şi când cei doi turci au sărit fără să ştie că şi noi i-am văzut, ne-am ferit în lături iar ei au căzut cu burţile la pământ. Le-am repezit apoi câte un pumn în ceafă, să nu ţipe, şi le-am amuţit graiul!

Baba Novac râdea înveselit:

– Şi ce s-a mai întâmplat?

– S-a întâmplat – vorbi mai departe Brânzei – că i-am dezbrăcat de veşminte pe turci şi ne-am îmbrăcat noi cu ele. Apoi i-am târât spre inima pădurii, unde i-am îngropat. Am ascuns apoi hainele noastre într-o scorbură, într-un loc uşor de recunoscut...

– Straşnic! zise Baba Novac. Destul însă ca să-i dea lui Coşcotă prilej să continue:

– Am pătruns în sat şi am văzut care e situaţia: sunt cam o sută de turci înarmaţi... Sătenii sunt legaţi şi îngrămădiţi în spatele satului... Asta e tot!

– Ba nu e tot, se repezi iar Brânzei. Am părăsit satul pe partea dimpotrivă şi am continuat să iscodim. Dar n-am dat de turci cale de câteva ceasuri de mers.

Baba Novac nu mai ascultă restul. Îşi dădu seama că cei doi se întorseseră ocolind satul, lăsaseră în scorbură veşmintele turceşti, se îmbrăcaseră cu ale lor şi se grăbiseră spre „casă“. Pe buzele lui apăru un surâs. În minte îi încolţise un plan...

Brânzei şi Coşcotă erau din nou în sat, ajutaţi de veşmintele turceşti. Era noapte şi linişte. Pe lângă focuri picoteau străji turceşti; şase la număr. Brânzei şi Coşcotă se furişară şi le aduseră la tăcere. Apoi, în timp ce noaptea îşi torcea orele, aproape în zori, ei reuşiră să-i dezlege pe săteni şi să înceapă să chiuie. Buimăciţi de somn, turcii se treziră, prinseră în mâini iataganele şi alergară după cei doi chiuitori. Dar nu-i mai ajunseră. În locul lor întâlniră ceata de o sută de oameni a lui Baba Novac. Săbiile se încrucişară şi turcii căzură seceraţi. O sută de români, o sută de turci: unul la unul. Nici un român răpus, nici un turc scăpat...

În mijlocul satului era un stejar bătrân, uitat de ani. Baba Novac prinse steagul, îşi azvârli mantia de pe umeri şi îşi scoase cizmele din picioare. Apoi, cu pletele în vânt, sub privirile tuturor, începu să se caţere în stejar. Când ajunse sus, legă Steagul românesc de cea mai înaltă dintre crengi. Când Baba Novac se dădu jos din pom, toţi văzură în ochii lui lacrimi:

– Am înălţat steagul să-l vadă Domnul nostru, Mihai-Vodă Viteazul, şi să ştie că ţara îl aşteaptă cu braţele deschise, ca s-o elibereze pentru totdeauna de duşman!

Era în zilele de domnie ale lui Mihai Viteazul. Sub steagurile lui de luptă, alături de români, slujeau sârbii şi bulgarii, albanezii şi grecii, toţi doritori să scape de sub crâncenul jug otoman. Veniseră în oastea lui şi femei. Îşi făcuseră socoteala: „Ţara Românească are nevoie de luptători. Aşa cum ştim a mânui furca sau suveica, 'om şti a mânui şi sabia împotriva osmanlâilor. Şi poate şi bărbaţii s-or simţi mai puternici lângă muieri, mai făloşi în încrâncenealâ".

S-a prezentat în oastea lui Mihai şi o fată din Putoienii Buzăului. Era mândră la privit şi avea cheag la vorbă. Mihai o primise cu drag în oaste, mai ales că o încercase să vadă cum luptă şi văzuse că este aprigă şi vârtoasă. Şi mai aflase Mihai şi că Maria Putoianca – pentru că aşa îi spunea fetei – avea multe de răzbunat: tatăl şi fraţii ei fuseseră omorâţi de turci, iar pe ea era cât pe-aci s-o fure ca s-o ducă în haremurile diavoleşti ale sultanului.

– Iubirea mea un sultan, Doamne, îi spusese ea lui Mihai. Nici roua florilor nu m-a atins... Iubirea mea este Ţara şi pentru ea vreau să lupt.

– Ai să lupţi, Mărie. Să îmbraci cu grabă haina bărbăţiei ostăşeşti şi să te avânţi în luptă cu toată inima.

– D-apoi, dacă-i vorba de inimă, să nu te îndoieşti, mărite! Şi să mai ştii că braţul ăsta nu tremură şi nu şovăie!

– Să trăieşti, Mărie! Şi domnul o sărutase pe amândoi obrajii.

Deşi îi răzbise pe turci la Călugăreni, neavând forţe destule, Mihai fusese nevoit să se retragă şi să aştepte ajutorul principelui transilvan. Văzând-o pe Maria inimoasă şi cu dragoste de glie, domnitorului i se luminase faţa şi îşi zisese în sine: „Mai am destui voinici cu care să izbăvesc ţara de turc!".

Lupta cu turcii fusese crâncenă. Avuseseră loc multe ciocniri şi hărţuieli. Mereu în toiul bătăliei, Mihai era acolo unde se simţea cel mai mult nevoia, fulgerând cu braţul său oastea otomană. Cu vitejie asemănătoare luptau şi căpitanii săi. Şi oştenii. Aşa lupta şi Maria.

În încrâncenealâ aceea grozavă însă, Mihai a fost împresurat de o mulţime de turci şi rupt de ai lui. Învârti securea o dată, de două ori, de zece ori. Şi de fiecare dată turcii cădeau seceraţi. Dar alţii, mai mulţi, le luau locul.

Maria văzu. Înţelese situaţia în care se găsea Vodă. Înţeglă o săgeată şi o slobozi în gâtul unui turc, tocmai când acesta se pregătea să-l izbească cu iataganul pe la spate.

Şi îl salvă pe domnitor. Mihai se întoarse şi văzu cine slobozise săgeata. Continuă să lupte şi să doboare valuri duşmane. Dar alt turc apăru în spatele domnitorului. Maria scoase un strigăt ascuţit, se înălţă în şa şi se avântă, ca purtată de vânt, asupra turcului care-l ameninţa pe domnitor. Turcul se prăbuşi horcăind de pe cal.

Maria îl salvase a doua oară pe domnitor. Şi Mihai ştia cine făcuse acest lucru...

Deodată, lui Mihai îi sosiră ceva ajutoare. Şi simţind, turcii mai slăbiră din atac. Dar, în vârtejul luptei, Maria care se afla alături de domnitor, simţi că se prăbuşeşte. Cineva îi înjunghiase calul. Căzu, şi spada pe care o ţinea în mână se pierdu în învălmăşeală. Tânăra fată se găsea fără nici un mijloc de apărare. Dar nu-i era frică. O durea numai fiindcă putea să moară fără a avea arma în mână. Privi spre domnitor. În spatele lui, un ienicer se pregătea să-i înfigă pumnalul. Maria uită cu totul de situaţia în care se afla. Dar nu mai avea nici o armă. Domnitorul trebuia însă, cu orice preţ, salvat. Se aplecă, luă un pumn de ţărână şi o azvârli în ochii turcului. Acesta, orbit, începu să urle şi se prăbuşi de pe cal. În clipa următoare, Maria îi puse piciorul pe gât, îi smulse sabia şi îl înjunghie.

Pentru a treia oară Maria îl salvase pe Mihai-Vodă. Şi Mihai ştia acest lucru...

Răzbiţi din toate părţile, turcii o luară la sănătoasa, urmăriţi îndeaproape de români. Spre seară, când soarele aprinsese orizontul, românii se opriră. Făcură cerc în jurul domnitorului. Mihai le mulţumi tuturora. Îndreptându-se spre Maria, care stătea mândră pe cal, spuse cu blândeţe:

– Şi ţie, Mărie, îţi mulţumesc. Tu m-ai scăpat de trei ori de la moarte!

– Asta nu înseamnă nimic faţă de ce ai făcut Măria ta pentru mine: m-ai primit cu încredere în oaste ca să lupt pentru ţară şi să-mi răzbun părintele şi fraţii. Salvându-te pe tine am salvat Ţara! Măria ta eşti lumina Ţării întregi!

La auzul acestor minunate cuvinte pe care le rostise Maria, privirile lui Mihai-Vodă fură prinse-n văpăi:

– Eşti vrednică să fii ostaş, Mărie, iar de azi înainte şi căpitan. Să-ţi slujeşti tot atât de bine Ţara şi pe Vodă al ei!

Maria rămase mândră pe cal, privind însenintă la cerul care semăna cu ochii ei albaştri şi limpezi.

Balada despre Brâncoveanu

Începuse să bată vântul toamnei în torbă, Brâncoveanu ședea cu coconii de vorbă. pe cel mare-l chema ca pe el, Constantin, avea minte isteață, suflet întreg și bogat și senin; pe secund îl chema Ștefan, cu chip frumos și diafan; venea Radu la rând, voios, la fire prea blând; iară Prâslea, cel mic, era foarte sfios, bob de grâu cu rod bun, dar puțin cam fricos!

Brâncoveanu-i chemase chiar din faptul de zori, când cocoșii se-ntrec ca aleși cântători.

– Dragii mei – le-a spus el –, Țara ce-i pentru voi?

Iară ei îl priveau tot simțind a război. Și pe rând au răspuns tot ce ei au crezut. Iară Prâslea cel mic deodat' a-nceput:

– Dacă Țara încerci ca în vorbe s-aduni, țara sunteți chiar voi, scumpi, părinții mei buni!

În al inimii cald și prea tainic tumult, Radu însă vedea mai departe, mai mult:

– Țara-i tot ce vedem, peste-a anilor punți, sunt câmpii și sunt dealuri și sunt falnicii munți!

Iar Ștefan, zâmbitor, cu căldură de frate, parcă spuse cu dor:

– Țara-i mândră cetate, străjuită mereu de hotare străbune, ca un sfânt curcubeu!

Doar cel mare, senin, altfel el a vorbit:

– Țara-i totul pe lume, început și sfârșit. Noi datori suntem, taică, din adânc s-o iubim, pentru ea să fim gata, viața s-o dăruim.

Brâncoveanu atunci îl sărută pe cel mare, apoi și pe ceilalți, vorba asta-ncepută, el o prinde din zbor și cu grij-o cuvântă, până-n suflet curând, pe coconi îi încântă:

– Și mai trebui credință către Tatăl de sus. Și credința ne este decât tot mai presus. Iar credința creștină cât și Țara sub soare, sunt comorile sfinte și nu sunt de vânzare. Astfel că muritorii, cât pe lume trăim, viața ca pe nimic să putem să jertfim!

Zi de negru mormânt bate-n noaptea iubirii. Brâncoveanu și-ai săi văd altarul pieirii.

Pe un tron aurit cu mânie-n priviri, stă sultanul Ahmed, neștiind de iubiri.

Brâncoveanu-i tăcut în a sa neplecare. Și coconii sunt muți într-un pur de ninsoare. Domnitorul sumete capul său neplecat, iar coconii la fel. Prâslea doar a oftat.

Judecata începe, dar la ce să te-aştepţi? Judele este nedreptul, judecaţii sunt drepţi!

Brâncoveanu-şi priveşte copiii cu dor, iar copiii-l privesc pe părintele lor.

Sultanul cu flăcări de iad prinse-n scântei, tremură tot de mânie şi priveşte la ei. Apoi cu glas de jăratic strigă ieşitul din minţi:

– Uită-ţi Brâncovene credinţa şi ţara, pe moşi şi părinţi. Şi-nchină-te mie, străine, ca să trăieşti mult şi să-ţi fie tot bine!

Brâncoveanu gândeşte: „A-nceput jertfa de sine!" El se roagă la ceruri repede: „Dă-le Doamne tărie coconilor să nu se lepede!" Apoi priveşte cu ochii minţii în zare. Vede România cum străluce sub soare. Şi grăieşte liniştit şi-n ninsoare:

– Sultane, Credinţa şi Ţara nu sunt de vânzare!

Urlă sultanul şi ca prim îndemn, face imbrohorului cel cu hangerul un semn. Şi hangerul, tăios şi plin de venin, retează capul lui Constantin. Brâncoveanu strânge din dinţi de durere: „Să nu se lepede, Doamne, coconilor dă-le putere!"

Zbiară sultanul:

– Pentru tine Allah fie stea!

– Alta-i sultane, credinţa neamului meu şi a mea!

Urlă sultanul mai crunt, mai avan şi cade capul cel blând de Ştefan. Brâncoveanu se roagă în crunta durere: „Să nu se lepede, dă-le Doamne putere!".

Rosteşte sultanul voinţă păgână:

– Părăseşte-ţi voivoade credinţa română!

Dar voievodul vede România cum străluce sub soare:

– Sultane, Credinţa şi ţara nu-mi sunt de vânzare!

Strigă sultanul şi ochii-i sunt iadul. Şi hangerul retează capul lui Radu. Matei speriat ar vrea să ceară iertare, dar bunu-i părinte îl învălui cu raza privirilor sale. Atunci tace şi aşteaptă pierdut şi-n ultimul ceas rămâne senin şi tăcut. Şi Brâncoveanu mulţumeşte lui Dumnezeu: „Primeşte jertfa mea şi pe coconi în sfântul rai al Tău!".

Urlă sultanul şi strigă şi zbiară, parcă s-a întunecat înăuntru şi-afară:

– Brâncovene, leapădе-te, închină-te mie!

Brâncoveanu e munte şi zare şi foc şi mânie:

– Lui Iisus mă închin, El e torţa cea vie, învaţă sultane cât fi-vei sub soare: Credinţa şi Ţara nu sunt de vânzare!

Capul îi cade... multe capete cad, sultanul coboară în iad. Brâncoveanu urcă mai sus, tot mai sus, la sân îl primeşte bunul Iisus!

Până la unul

Era în ziua de 13 septembrie a furtunosului an 1848. În fața cazărmii din Dealul Spirii, compania de pompieri a căpitanului Pavel Zăgănescu s-a așezat zid viu și de netrecut în calea năvălitorilor otomani. „Doar peste trupurile noastre veți trece!" își îmbărbătează căpitanul Zăgănescu ostașii. Și turcii n-au trecut peste trupurile lor; pompierii au căzut la datorie până la unul, în frunte cu comandantul lor...

În vecinătate, la regimentul de pedeștri, de santinelă la drapel se afla soldatul Matei Arvinte, un flăcău neînfricat și hotărât întotdeauna să săvârșească fapte mari. De data aceasta el știa că nu trebuie pentru nimic în lume să părăsească postul încredințat, că Patria îi cere să păzească drapelul ca pe lumina ochilor. Așa că a rămas la post, străjuind drapelul.

În cazarmă nu era decât el: toți ceilalți erau plecați la luptă. Ușa era încuiată. La un moment dat, a auzit pași apropiindu-se. A privit Drapelul, și-a strâns arma în mâini. Înalt, drept ca un stejar, părea că a împrumutat ceva din măreția Drapelului. Nici nu clipea. În ușă se aud bubuituri. Este somat să se predea. Dar la încurcatele vorbe otomane, Arvinte ridică din umeri nepăsător.

Dușmanii însă nu aveau chef să aștepte. Unul dintre ei știa românește:

– Comandantul nostru îți cere să predai arma!

– Să vină sergentul! răspunse Arvinte. Nu-mi pot părăsi postul fără voia lui...

– Sergentul tău a murit!

– Atunci să vină sublocotenentul!

– E mort și sublocotenentul!

– Dacă e așa numai căpitanul mă poate dezlega!

– Sunt morți toți! auzi Arvinte vorba turcului.

– Dacă au murit toți – zise Matei Arvinte –, atunci nici eu nu mă dau. Voi cădea și eu la datorie!

Și începu să tragă asupra vrăjmașilor. Când n-a mai avut cartușe, a murit și el răpus de glontele dușman.

Începuse să se însereze. Stelele i-au luminat surâsul înghețat de aripa morții, aruncând peste chipul lui mulțumit lumina Drapelului alături de care căzuse.

Șoimul

Era în luna lui decembrie a anului 1858. Zile geroase și aspre. Dar grupuri de români se porniseră spre Milcov, muntenii venind dinspre miazăzi, iar moldovenii dinspre miazănoapte. Hotărâseră să se întâlnească acolo, la râul acesta despărțitor de frați pentru ca, așa cum spunea poetul Vasile Alecsandri, „să-l soarbă dintr-o sorbire". Voiau să vorbească despre unirea lor într-o singură țară românească, drept oameni de același neam și de o lege și care grăiau aceeași dulce limbă. Și să aibă un singur voievod al lor, care să-i conducă cu dragoste, pricepere și înțelepciune.

Când ajunseră, trecură ușor râul care era înghețat. Dar și de n-ar fi fost, tot l-ar fi trecut înot fără de zăbavă. Își împreunară mâinile și inimile și se îmbrățișară. Apoi, toți priveau spre oamenii învățați ce veniseră în fruntea lor la această frățească adunare. Ar fi vrut încă de pe acum să-l hotărască pe alesul lor, cel mai bun dintre cei buni. Dar grea era alegerea. Pentru că toți erau minunați.

Și atunci, în clipele acelea de frământare, în văzduh se ivi deodată un șoim ager, care era cunoscut pentru prieteșugul său cu oamenii. Zbura în cercuri largi și, când obosea cobora lin și se așeza pe umărul oamenilor. Nu se speria, nu-i era teamă de oameni. Le căuta sufletul și răsuflarea. Știind aceasta, toți hotărâră ca pe umărul cui se va așeza acum, acela să fie destinat a le fi domn, pentru că și păsările simt demnitatea și bravura oamenilor și pot cântări după dreptate.

Așteptară puțin. Și iată că șoimul, descriind largi contururi, prindea să se îndrepte spre pământ. Și, obosit parcă de zborul său, ori amețit o clipă de înalt, veni și se așeză pe umărul unui bărbat înalt, mândru la privit, cu ochi ageri și pătrunzători ca și șoimul. Vorba bătrânească: „Șoim la șoim trage!".

Și atunci, plini de bucurie, românii începură să strige din răsputeri, pentru a se auzi până departe:

– Să trăiești, Măria ta!

Bărbatul acesta nu era altul decât Alexandru Ioan Cuza, care avea să devină, la scurt timp de la această întâmplare, domnitorul Principatelor Române, prin dubla sa alegere de către Adunările din Iași și București.

El a smuls steagul

Grivița, atât de cântată de „Bardul de la Mircești" și de „poetul țărănimii", George Coșbuc, Grivița pentru care atâți eroi și-au dat viața scriind cu sângele lor povestea asaltului asupra acestei redute, Grivița se afla mereu în foc.

Ostașii și ofițerii români se aruncau asupra ei din ce în ce mai încrâncenați. Credința în dreptatea cauzei pentru care luptau le întărea inima și brațul.

Alături de zecile și sutele de români se azvârlea în iureșul luptei și tânărul soldat Grigore Ion din Mălăiești – Prahova. În momentele acelea, când gloanțele plouau ca piatra, în mintea soldatului stăruia un singur gând: să-și facă datoria față de țară, pentru a o ști mai repede neatârnată și sub soarele românilor.

Turcii se găseau la vreo trei sute de pași și se găteau de retragere, fiind răzbiți de ostașii noștri. Grigore Ion, aflându-se înaintea celorlați români, în imediata apropiere a dușmanului, tocmai se pregătea să doboare un turc cu baioneta. Când, deodată, văzu cum la câțiva metri de el, un ostaș inamic, fugea cu steagul otoman în mână. Românul uită de primejdia care îl păștea la tot pasul. În fața ochilor săi se găsea doar steagul, steagul dușman. Și în minte îi stăruia un singur gând: că trebuie să-l captureze.

Fără a mai sta în cumpănă, puse arma la ochi și trase în turc. Acesta căzu. Grigore Ion se aruncă asupra lui tocmai când turcul, de-abia atins de glonț, se pregătea să tragă și el. Îi înfipse baioneta în piept și încercă să-i smulgă steagul. Turcul murea însă cu mâinile încleștate pe steagul țării sale.

Momentul era greu. Doi dușmani se aruncară asupra lui Grigore Ion. Din fericire, un sergent și un caporal român, îi săriră în ajutor ostașului nostru. Grigore Ion, reuși în sfârșit să smulgă steagul. Zbură apoi cu el, cu faldul, așa zdrențuit cum se afla, aplecat în jos. Atunci îl cuprinse bucuria și mândria pentru fapta lui. Dar avu și o viziune: i se păru că din fluturarea acestui steag învins se înalță către soare, ca o pasăre a țăriilor, visata noastră neatârnare!

După steag, băieți!

Era al nu știu câtelea atac împotriva redutei Grivița. Regimentul de dorobanți din Teleorman ataca necontenit, cu fiecare atac rărindu-și rândurile. Dar ostașii mergeau înainte, fără a clipi, bătându-se pe viață și pe moarte pentru neatârnarea Țării.

În primele rânduri, dovedind un curaj fără seamăn, alerga portdrapelul, sergentul Ilie Petcu. Inima lui era totuna cu drapelul, simbol al onoarei, vitejiei și gloriei ostășești, pe care Patria il dăduse în pază. „Drapelul nu trebuia să cadă niciodată în mâini dușmane“, își aminti el cuvintele comandantului. „Drapelul reprezintă mândria și cinstea regimentului, a întregii Armate Române, a însăși României“. Sub impulsul unor asemenea înălțătoare cuvinte gândea acum: „De va cădea el, sergentul Ilie Petcu, din regimentul de dorobanți al Teleormanului, alți români vor trebui să-l poarte desfășurat spre victorie...“.

Înaintând cu steagul fluturând în vânt, sergentul Ilie Petcu este grav rănit. Mâinile și picioarele i se înmoaie. Se clatină. Ochii i se împăienjenesc. Dar mâinile i se încleștează pe lance. Explozia unui obuz smulge pânza tricolorului, pe care vântul o poartă spre liniile dușmane. Sergentului Ilie Petcu i se ridică negura de pe ochi. Se uită îngrozit după drapel. Ar vrea să alerge, dar picioarele, ciuruite de gloanțe, nu vor să-l asculte. S-ar târî, dar ar ajunge prea târziu. Aici trebuie mâini și picioare sănătoase. Strigă din răsputeri la ai săi. Dar nu mai era nevoie: dorobanții se repeziseră toți să-l culeagă. Mai iute a fost, însă, ostașul Toader Cristea. Nici cât ai clipi n-a durat saltul făcut de el. Mâna nizamului, care se întinsese lacomă spre pânza cea scumpă, n-a ajuns nici s-o atingă. Căngi de fier dușmane se întinseră viclene să-l agațe și să-l tragă în șanțuri. Dar în zadar. Dorobanții au năvălit toți într-acolo, salvând pânza tricoloră.

– După steag, băieți! sună vocea ostașului.

Românii priviră cu bucurie cum stindardul lor flutură liber, în vânt. Se repeziră într-un avânt de nedescris spre redută, care se prăbuși sub pasul lor cutezător. Și steagul românesc a fost ridicat spre cel mai înalt parapet. Așa cum doriseră cei care l-au purtat neînfricați spre victorie!

Ar fi întors capul

30 august 1877. Un nou asalt asupra redutei Grivița. În fruntea ostașilor se află căpitanul Romano. Dârz și neînfricat, dornic să vadă mai repede Grivița cucerită. În picioare poartă botfori noi, care, așa cum îi place lui să glumească, „au învățat drumul spre redută".

Dar atacul a fost respins; căpitanul se întoarce cu ostașii pe aliniamentul vechi, dar cu gândul la un nou asalt. Un camarad îl scoase însă din gânduri cu o glumă:

– Te-am zărit, căpitane, acolo, în iureș, cum întorceai speriat capul să nu te atingă vreun obuz...

Atât i-a trebuit lui Romano. Uitându-se la cel care-l necăjise, îl și puse la punct:

– Să întorc capul? Nici vorbă! M-am uitat tot timpul înainte, cu ochii ațintiți spre redută. Cât despre obuze, n-am avut nici măcar timp să le văd... Eram sigur că ostașii mei vin după mine. Noi nu suntem dintre aceia care întorc capul... Dar tu, cum de ai avut vreme să vezi ce fac eu? Tu nu luptai?

Rușinat, camaradul își dădu seama că a făcut o glumă nereușită. Și înțelese o dată mai mult inima neînfricată a căpitanului:

– Am greșit, căpitane, zise cu părere de rău. Te rog să mă ierți și să uiți!

– Am uitat totul, răspunse neînfricatul căpitan. În minte îmi stăruie numai reduta!

31 august 1877. Un nou asalt asupra Griviței. Căpitanul Romano aleargă neînfricat în fruntea companiei. „Astăzi trebuie să reușească. Doar botforii cei noi cunosc drumul... Au ajuns aproape de redută..."

Trei gloanțe deodată străpunseră pieptul căpitanului. Acesta căzu cu ochii spre redută, îndemnându-și ostașii la atac: „Înainte, băieți, tot mereu înainte..."

Corpul său a fost găsit abia a doua zi de către ostași. Turcii îl târâseră în redută și-i retezaseră picioarele ca să-i poată lua botforii cei noi. Se vede treaba că și ei bănuiseră că aceștia „învățaseră" drumul spre reduta Grivița!

Trei frați

Sublocotenentul Constantin Ulescu era fiu al comunei Vălenii de Munte, localitate așezată la întâlnirea dealurilor cu munții, pe minunatele și bogatele plaiuri prahovene.

Mai avea doi frați: Grigore și Eftimie. Cu toții s-au aflat în vârtejul luptei, în războiul pentru neatârnare, vibrând sub stindardul aceleiași mărețe datorii.

Când s-au întâlnit ultima oară, Constantin i-a sărutat pe frații săi și le-a spus:

– Poate nu ne vom mai vedea, dar să știți că, de-o fi să cad răpus de glonțul dușman, nu voi tremura nici o clipă! M-aș bucura să știu că și voi gândiți la fel, ca toți românii noștri viteji!

Într-adevăr, Constantin n-a mai apucat să-l întâlnească nici pe Grigore, nici pe Eftimie!

La 30 august 1877, zi de măreție românească, la asaltul final asupra redutei Grivița, sublocotenentul Constantin Ulescu s-a aflat în fruntea unui pluton din batalionul 4 al Regimentului 8 linie. Participase și la alte asalturi. Acum simțea că Grivița avea, în sfârșit, să cedeze. Și, ciudat, presentimentul căderii redutei pusese în așa mare măsură stăpânire pe întreaga lui ființă, încât celălalt presentiment, al morții, trecuse cu totul pe un plan secundar.

Înaintau sub focul inamic. În ochii sublocotenentului Constantin Ulescu stăruia Grivița, reduta dușmană. Privirile căutau să apropie distanța și pașii grăbeau într-acolo. Din când în când, gândurile alunecau, pentru o clipă, spre frații săi, Grigore și Eftimie. Îi simțea parcă lângă el și atunci știa că sunt vii. Pentru fiecare căzut, din stânga sau din dreapta, inima i se strângea dureros.

Ajunse cu soldații în faimoasa „Vale a Plângerii", vale a morții, dincolo de care se afla reduta. Mulți n-au putut-o trece. Printre cei care au reușit să străbată focul nimicitor al dușmanului se găsea și sublocotenentul Constantin Ulescu. Ochii îi ardeau de patimă. Nu mai știa nimic, nu mai vedea nimic decât Grivița. Îl zări o clipă pe căpitanul Valter Mărăcineanu înălțând steagul. Atunci ridică încă o dată mâna spre oamenii săi chemându-i, făcu un salt suprem spre parapet, reușind să pună piciorul pe prima treaptă a scării. De acum, drumul mergea în sus. Așa cum și-a dorit-o sublocotenentul în visurile lui de vitejie ostășească.

Deodată, însă, pasărea ucigătoare şi-a fâlfâit aripile deasupra sa. Ulescu şi-a încleştat mâna pe parapet şi a privit cerul. O clipă i-au stăruit în minte copilăria, adolescenţa, tinereţea lui eroică... I-au apărut cu aripi fugare fraţii săi, înaripaţi ca şi el, în aceeaşi mare baladă a neatârnării: „De-o fi să cad răpus de glonţul inamic, nu voi tremura nici o clipă. O voi face senin, pentru ţară, ca toţi românii noştri viteji..."

Cerul se colora tot mai mult în roşu aprins!

Un scut din trupuri ostăşeşti

Flacăra mistuitoare a războiului de neatârnare îşi continua arderea. Ostaşii îi urmau cu drag pe ofiţerii lor care erau strâns legaţi de ei prin idealul luptei. Ca şi al omeniei.

Cel mai mult erau iubiţi de trupă acei comandanţi care, fiind severi şi cerând trupei buna instruire, probau în acelaşi timp sentimente profund umane şi înţelegerea cuvenită fiecărei situaţii.

Un asemenea comandant a fost şi căpitanul Nicolae Măcărescu. Crescut la şcoala aspră a virtuţii militare, exigent cu sine, Măcărescu îşi făcuse casă din unitatea din care făcea parte. Cinstit în tot ceea ce făcea, de o corectitudine proverbială, se dovedea exemplu viu pentru toţi subordonaţii pe care îi creştea nu numai pe planul pregătirii ostăşeşti, dar şi pe acela al vieţii însăşi. Şi dacă nu-şi trecea sieşi cu vederea nici o greşeală, cu atât mai mult nu putea trece peste greşelile celor din jur. Avea însă un suflet de aur, vibra cu pasiune la frumos, la bunătate şi îşi făcea din iubirea faţă de ţară şi din cauza neatârnării crezul suprem.

Mai avea o calitate căpitanul Măcărescu, necesară pentru un soldat: neînfricarea şi voinţa de a merge înainte în luptă, fără ezitare, oricât ar fi fost situaţia de grea. Chiar el spusese odată soldaţilor: „Biruinţa asupra vrăjmaşului nu se poate căpăta stând sau ferindu-te din calea glonţului. Ea se obţine prin virtutea şi hotărârea fiecăruia dintre noi. O viaţă ne e dată. Noi o datorăm, la rândul nostru, scumpei noastre Românii".

Atâta le spusese. Puţin, pentru că puţin era învăţat să vorbească. Mai mult tăcea, însă, în timpul când vorbea, gândurile îi erau îndreptate spre realizarea unor fapte măreţe. Atâta îşi aminteau şi soldaţii să-l fi auzit vorbind. Ei au înţeles însă bine de la comandantul lor tot

ceea ce trebuiau să ştie şi să înţeleagă în acele zile ale sfârşitului de august când se hotăra soarta independenţei româneşti.

În zorii zilei de 31 august, turcii au reînceput atacul pentru ca Griviţa I, cucerită în ajuns de români, să reintre în stăpânirea lor. Regimentul 7 Infanterie a răspuns prompt. Căpitanul Nicolae Măcărescu era în fruntea companiei sale. Nu vorbea nimic. Semnele sale erau cunoscute de trupă, chipul său luminos, privirile sale arcuite spre înalt dădeau imbold companiei. Oamenii se avântară după el în toiul bătăliei. Şi când românii au ajuns faţă-n faţă cu turcii, căpitanul a întors scurt capul spre oamenii săi. Le-a strigat puternic: „Pe ei!" Soldaţii l-au ascultat. „Pe ei!", însemnau nu două cuvinte ci o întreagă lecţie vie de istorie, în care tema adevărată era iubirea faţă de patrie cu sacrificiul suprem. Pentru că „Pe ei!" însemna mai întâi fapta lui, a căpitanului Măcărescu, omul care s-a avântat primul în luptă şi care, înconjurat de turci ca ofiţer ce era, n-a mai întors capul să-şi strige oamenii în ajutor. El le dăduse doar semnalul. „Ei" erau turcii de pe întreg câmpul de bătălie. Fiecare soldat, fiecare sergent sau ofiţer avea inamicul lui cu care trebuia să lupte. Faptul că el era înconjurat nu-i dădea dreptul să cheme în ajutor pentru salvarea vieţii lui. Avea în mână o sabie şi în minte chipul drag al patriei sale, în numele căreia lupta aici, pe câmpiile de la sudul Dunării. Astfel încât, viaţa era în mâinile sale. Întinse sabia şi începu să lovească în duşmani, care cădeau seceraţi. În acel moment păreau că se deşteptaseră din odihna lor de veacuri Mircea, şi Ştefan, şi Mihai, şi toţi vitejii noştri care au cunoscut în lupta pentru libertatea pământului străbun virtutea mânuirii spadei.

Dar turcii erau mulţi, prea mulţi. Şi braţul lui Măcărescu nu mai putea ţine mult spada. Lupta însă în continuare, cu crezul lui în inimă. Soldaţii îl văzură pe iubitul lor comandant. Alergară într-acolo pentru a-i veni în ajutor. Încercară să-i facă scut din trupurile lor. Prea târziu însă pentru viaţa lui!

Soldaţii l-au păstrat în inimă ca pe o icoană. Şi-au amintit mereu de cuvintele lui: „Biruinţa asupra vrăjmaşului nu se poate căpăta stând sau ferindu-te din calea glonţului. Ea se dobândeşte prin virtutea şi hotărârea fiecăruia din noi. O viaţă ne e dată. Noi o datorăm, la rândul nostru, scumpei noastre Românii!".

Îmbrățișându-și tunul

Pornim de la poezie spre adevăr. Pentru că Vasile Alecsandri, bardul de la Mircești, și-a iubit țara cu toată ființa lui. Sub pana-i măiastră, eroii au prins viață așa cum au fost în carne și oase și cum au luptat ei pentru fericirea scumpei noastre țări. Cunoaștem foarte bine poezia plină de avânt „Peneș Curcanul". Am învățat pe de rost strofele și știm epopeea măreață a celor nouă din Vaslui și cu sergentul lor, zece. Aceștia veneau din toate părțile Țării lui Decebal și a lui Mihai Vodă Viteazul. Fiecare a luptat însă vitejește în altă parte a frontului. Destinul și regula luptei i-a împărțit în diferite regimente, în batalioane, companii și plutoane diferite. Cei zece sunt un simbol al unității în luptă, ei putând să însemne sutele și miile de eroi ai independenței. Pe fiecare îl putem urmări la postul său, la datoria supremă pentru țară. Dar epopeea este prea mare – mai mult –, este nesfârșită. Inima i-ar alege pe toți. Pana se îndreaptă totuși cu dragoste spre unul singur: „Ținteș era dibaci tunar / Că toate-a lui ghiulele, / Loveau turcescul furnicar / Ducând moartea cu ele".

Acest dibaci tunar era sergentul major Gheorghe Țintilă. Și numele parcă l-a sortit misiunii de a ținti cu precizie în obiectivele inamice. Și dacă n-a fost cu adevărat tunar, adevărat este că tunul lui era pușca pe care o mânuia cu virtute. Dobora fără nici o greutate pasărea în zbor. Și, cu atât mai mult dușmanul care era o țintă mult mai ușoară.

Gheorghe Țintilă avea fire nobilă, suflet deosebit. Când a sunat mobilizarea, era subcomisar la secția de poliție din cunoscuta mahala ieșeană, Păcurarii. Inima-l îndeamnă să nu rămână în spatele frontului, clocotitorul sânge de român, de asemenea! Atunci, cere să fie trimis pe front și începe să numere zilele și orele până să-i sosească ordinul de chemare.

Momentul așteptat sosește. Va face parte din Regimentul 13 dorobanți. Nu mai pierde o clipă. De acum fiecare moment era prețios. Războiul cerea sacrificii. El nu-și mai aparținea. Era omul Țării din creștet până în tălpi. Țara avea nevoie de el până la sacrificiul suprem.

În luptă s-a dovedit, într-adevăr, neînfricat. Cei care l-au văzut în zilele de 27 și 31 august la reduta Grivița I nu au putut uita imaginea acestui român, care mergea la atac ca la nuntă. Ziua de 31 august a început încă din zori cu un contraatac turcesc. Dar reduta Grivița I, cucerită în ajun cu sacrificii uriașe, nu mai trebuia să încapă din nou în mâinile dușmanului. Ea fusese eliberată pentru poporul frate de la sudul Dunării. Acolo fluturase biruitor drapelul României. Acum tru-

pele turceşti îşi creeaseră şanţuri şi întărituri. Românii au pornit să-i îndepărteze de pretutindeni. Protejaţi de „Bateria de la Movilă", infanteriştii zburau în luptă. Gheorghe Ţintilă era mereu înainte, cu un pas înainte. Obuzele, şrapnelele şi gloanţele turcilor aflaţi în întărituri, curgeau însă din belşug asupra românilor. Nu se mai putea merge în picioare, într-atât se înteţise focul inamic.

Şi totuşi, unul dintre români continua să înainteze în picioare, neînfricat, hotărât să ajungă primul la şanţul inamic şi, astfel, să dea imbold întregii trupe în înaintare.

Era exemplul eroismului desăvârşit. Avea ceva din gestul lui Mihai Viteazul, care s-a avântat cu sabia în mână pe podul de la Călugăreni.

În zadar ai lui îl strigau din răsputeri să se azvârle la pământ, să se târască pe burtă până la şanţurile inamice pentru că altfel nu era chip. Gheorghe Ţintilă nu-i mai auzea. Ochii îi sclipeau de fanatismul iubirii de Ţară. Nu mai vedea înainte decât flacăra vie a neatârnării. Alergă înspre şanţuri şi văzu turbanele turcilor ivindu-se ca la o comandă: „Dar într-o zi veni din fort/ Un glonte, numai unul,/ Şi bietul Ţinteş căzu mort/ Îmbrăţişându-şi tunul."

Ziua aceea a fost 31 august 1877. Ţinteş a fost sergentul major Gheorghe Ţintilă... Sau poate Ţintilă n-a fost Ţinteş. Dar dacă este cel cântat în poezie, atunci cu siguranţă că Gheorghe Ţintilă, în cădere, şi-a mai strâns o dată arma la piept. După care s-a aşternut la odihna pământului, întru memoria pământului românesc şi a eroilor neamului.

Gheorghe Ţintilă, pasăre în zbor!

Un pumn venit la timp

Trecuse şi 28 noiembrie, ziua în care Osman Paşa predase steagul cetăţii Plevna. Trupele române înaintau acum spre Rahova. O dată cu înaintarea lor vijelioasă se apropia şi iarna cu vijelia ei. Românii nu simţeau parcă nici venirea iernii...

Înaintarea era, însă, mult mai uşoară. Comandamentul otoman dăduse, după căderea Plevnei, ordin de retragere generală spre Constantinopol. Câmpiile Bulgariei începeau să răsufle, eliberate de urgia războiului. Oamenii îşi reluau şi ei ocupaţiile paşnice şi se întrebau dacă nu cumva visează şi se vor trezi la un moment dat tot în zgomotul infernal al luptelor.

Războiul însă nu se terminase. Pe români îi mai așteptau și alte încercări ale focului, așa precum cele de la Rahova și Smârdan. Înaintarea totuși îi bucura. Fiecare ceas, fiecare kilometru parcurs îi apropia de victorie. În fruntea unităților de „curcani" care străbăteau câmpul de luptă, se găsea colonelul Măldărăscu, un bărbat viguros, unul dintre cei care visaseră cu patimă independența României și acum, umăr la umăr cu vitejii săi ostași, o vedea înfăptuindu-se sub ochii îmbătați de bucurie.

La un moment dat, de calul colonelului se apropiase un călăreț, un căpitan pe care Măldărăscu îl mai văzuse de câteva ori, dar pe care nu știa cum îl cheamă. Acesta salută și ceru permisiunea să raporteze:

– Domnule colonel, spuse călărețul, sunt căpitanul Vasile Istrătescu, din regimentul V Linie Iași. Aduc ordin de retragere de la Cartierul General!

– Retragere?!!!... spuse colonelul, parcă fulgerat. Ce fel de retragere e asta? Acum, când mai avem puțin până la victorie, să ne retragem?... Cine te-a trimis pe dumneata cu ordinul de retragere, căpitane Istrătescu?!

Colonelul era convins că trebuie să fie la mijloc o neînțelegere. Mai știa și că dispozițiile veneau cu întârziere, atunci când, uneori, o situație tactică era depășită.

Căpitanul era la fel de încurcat:

– Într-adevăr, recunoscu el, regimentul meu a luptat la asediul Plevnei. Mulți au pierit acolo. Mă aflam în prima zi după victorie, când am primit ordin să ajung din urmă trupele române care înaintau și să anunț retragerea, în cazul unor forțe inamice superioare. Cred că ordinul nu mai corespunde situației.

Vestea însă, se răspândise și, deodată, gornistul începu să sune prelung glasul trist al retragerii. Aceasta era într-adevăr o nenorocire. Colonelul Măldărăscu, lac de apă, după ce își dăduse seama de greșeală, acum înțelegea urmările grave și rușinoase ale acesteia.

Nu mai era o clipă de pierdut. Orice întârziere se putea transforma într-un dezastru. Un acord în plus din trompeta gornistului și trupa pusă în mișcare, cu greu mai putea fi oprită.

Colonelul se repezi ca un fulger în linia întâi și dădu un pumn zdravăn gornistului, care scăpă instrumentul din mână. Peste ecoul semnalelor întrerupte brusc și care acum se spărgea deasupra capetelor soldaților, tună cutremurător glasul colonelului Măldărăscu. Acesta ordona înaintarea!

În acest timp, gornistul dezmeticindu-se, se ridică din locul de unde căzuse şi îşi dădu seama de cele întâmplate. Îşi îndreptă maxilarele şi-şi zise în gând! „Straşnic pumn are colonelul nostru“. Şi, fără să mai zăbovească o clipă, duse trompeta la gură şi începu să sune vioi, de data aceasta, cu glasul vesel şi triumfător, anunţând semnalele înaintării.

Trupa primi fericită noul semnal. Şi, ocupându-şi poziţiile de mai înainte, îşi continuă drumul. Curând începu bătălia de la Rahova. Deşi grav rănit, colonelul Măldărăscu izbuti să conducă unităţile de „curcani“ spre victorie. Iar victoria, cine ştie, dacă nu-şi afla începutul tocmai din pumnul cel zdravăn dat de colonel, gornistului!

Un pumn straşnic, dar şi venit la timp!

Viteaza Măriuca

Începuse marea bătălie a Mărăşeştilor din vara fierbinte a anului 1917. Soldaţii români luptau pe întrecute pentru fiecare palmă de pământ, ştiind că aici, la pragurile Moldovei, unde odinioară domnise Ştefan-Vodă cel Mare, se hotăra acum soarta întregii Ţări. De aceea, şi cuvântul de foc al zilei „pe-aicea nu se trece“ era păstrat în inimi ca un legământ.

Lângă Pădurea Răzoare, aşezată în imediata vecinătate a Gării Mărăşeşti, un ostaş român îşi instalase punctul de observaţie într-un stejar înalt, de unde putea urmări bine toate mişcările inamicului. Jos, lângă tulpină, se afla camaradul lui, un inimos telefonist, căruia acesta îi comunica tot ceea ce vedea. Era foarte important ce făceau cei doi pentru punctul de comandă al regimentului, care ştia în orice clipă unde este inamicul şi putea lua măsurile de cuviinţă.

Dar un glonte aducător de moarte puse capăt temerarului observator, tocmai când coloane puternice de infanterişti nemţi apăruseră la orizont. „Ce era de făcut?“ Telefonistul nu putea urca în copac să observe şi să şi transmită. Se părea că totul se va termina rău pentru români, care puteau fi surprinşi de duşmani.

Atunci, ca prin minune, dintr-un tufiş ţâşni o fetiţă. Era Măriuca Zaharia, de prin partea locului. Pornise să-şi găsească tatăl, care acum era în focul bătăliei, la Mărăşeşti. Avea numai 12 ani. Ochii ei mari, boabe de mărgăritar, căutară spre stejarul cu pricina şi înţelese dintr-o

dată despre ce e vorba. Acum, tatăl ei putea fi orice român care se afla în luptă. Pentru că aici se hotăra libertatea românilor şi a ţării care era părintele bun al tuturor...

Se repezi într-acolo şi, sub privirile uimite, dar pline de bucurie ale telefonistului, Măriuca urcă în copac, cum era ea deprinsă de mică.

Atunci fata îşi revăzu într-o clipă propria copilărie. Când se juca cu fetele şi copiii satului, de-o şchioapă ca şi ea. Patru, cinci ani să fi avut. Dar toţi, băieţi şi fete deopotrivă, cunoşteau meşteşugul cocoţatului. Erau mici. Pe cât de mici, pe atât de ageri... Erau mărunţei dar tot pe atât purtau în suflet dorul de înalt... Măriuca era parcă cea mai mică din ceata copiilor, dar şi cea mai vioaie. Purta codiţe împletite zilnic de buna ei mamă, „Domnul s-o ierte şi odihnească pe meleagurile albastre ale cerului, acolo unde se va fi aflat acum...". Cei care rămâneau la urmă trebuiau să rămână jos şi să se târască pe burtă până la pădure. Vai şi amar. Îşi ferfeniţeau hainele şi îşi juleau uneori pielea... Dar târâtul era lovitura de pedeapsă pentru slăbiciunea de care dăduseră dovadă în lupta cu căţăratul... Şi mai era ceva: nu se puteau face că se târăsc, ci trebuia într-adevăr să se târască. Ochii celor din copac vedeau bine dacă vreunul dintre târâtori înşela şi, ridicându-se în picioare, o tulea la goană spre pădure..., dar nu era totul. Babele de prin partea locului iscaseră o năstimire. Povesteau că în pădure se ascund duhuri rele, menite să-i urmărească pe copii şi să-i prindă în tot felul de vrăji, încât aceştia să uite dorul de casă şi să nu se mai întoarcă niciodată... Ba şi mai mult. Că uneori, plictisite de aşteptat, duhurile care erau nevăzute le ieşeau înainte şi îi târau mai repede spre pădure, unde se pierdeau pentru totdeauna...

Pedeapsa pentru cei slabi era, aşadar, grozavă. Dar ea avea un scop bun. Să-i îndemne pe copii la hărnicia cocoţatului. Pentru că, cine ştie...

Târâtorii mergeau, aşadar, în chin şi cu frica-n sân. Dacă trişau, auzeau de sus vocea biruitorilor: „Târăşte-te, târăşte-te!".

Cât să fi durat aceste amintiri?... O frântură sau două de secundă... Atunci, în adânca dar neuitata copilărie, era destul timp să ajungi târându-te la pădure. Zi de vară până-n seară, nesfârşită, ca şi jocurile lor nevinovate. Cei care se târau, e drept, se chinuiau. Dar nici unul nu se temea. Pentru că nu se întâmplase vreodată ca vreunul dintre copii să rămână în pădure mâncat de duhurile acelea, din povestea babelor. Dimpotrivă, după ce ajungeau la pădure, se ridicau în picioare şi alergau bucuroşi spre locul de unde plecaseră... Nu plângeau, nu blestemau... Aşa era regula jocului, pe care tot ei o hotărâseră... Mai degrabă se întăreau în credinţa că şi ei vor ajunge straşnici căţărători, ca

să nu mai trebuiască să fie neputincioşi târâtori... Că de... într-o zi... cine ştie?

Măriuca ştia, sau doar presimţea. Ea fusese mereu prima căţărătoare. Dar atunci era vreme destulă. Acum, în a treia frântură de secundă, după ce urcă în copac fulgerător, transpuse vremea de odinioară pe cea de astăzi. Sau, mai bine zis, schimbă jocul nevinovat de atunci pe cel dureros de adevărat de astăzi. Ochiul ei învăţat cu depărtarea zărise în geana pădurii apărând capetele cu căşti ale nemţilor... Surâse amar. „Aşadar, tot era o ţără de adevăr în povestea copilăriei. La partea privind duhurile rele. Numai că acestea acum se vedeau". Purtau în mâini puşti mitraliere ucigătoare. Măriucăi începe să-i tremure inima. Nu de frică, ci de teama de a fi prea înceată în a transmite telefonistului totul. Ca românii să fie înştiinţaţi la timp. Şi iată cum vocea ei începe atacul:

„Inamicul a apărut în creasta pădurii! Inamicul a apărut în creasta pădurii! Se găseşte cam la un kilometru de aici! Se găseşte cam la un kilometru de aici!"

Vocea ei nu mai contenea...

Totul se înşiră ca într-un film. Măriuca transmite într-una... telefonistul nu mai conteneşte nici el.

Măriuca este cuprinsă de bucurie. Nemţii înaintau încet. Nu ajunseseră nici la jumătatea drumului. Parcă erau târâtorii din jocul de atunci. În schimb, vede cum se apropie, venind dinspre dreapta, pe români. Îşi spune cu mândrie: „Bravo, vouă. Veţi ajunge aici înaintea duşmanilor."

Şi minune, fata îl vede pe părintele ei cel drag venind înainte, în goană, cu puşca la baionetă, pregătit pentru atac. Anunţă telefonistului apropierea românilor. Apoi, cuprinsă de un fior, strigă din toate puterile ei:

– Taaată! Tăicuuţă... tăi...cu...

Dar nu ştie de ce vorba i s-a oprit în gât şi nu mai poate să iasă. Revede o clipă jocul nevinovat de odinioară şi cel vinovat de astăzi... Revede figura blajină a mamei, desenată pe cerul albastru. Mama lăcrimează. Dar o singură lacrimă i-a apărut sub geană. Lacrima e ea, Măriuca. Apoi, pe tatăl ei, care parcă încearcă s-o prindă în braţe. Şi o voce de tunet care îi strigă: „De ştiut, ai ştiut să te cocoţi, Măriuco... să vedem dacă mai ştii să cobori...". Dar ea nu mai ştie... Nici nu mai vede. Parcă mai aude o clipă vocea aceea de tunet a zeului cel războinic: „Eu te-am doborât, eu te cobor...". Apoi nici nu mai aude... Se prăbuşeşte din înalt, ca o pasăre în zbor, lovită de un hain vânător. Ion Zaharia o prinde în braţe şi o sărută pe fruntea îngheţată:

– Fetiţa mea dragă, tu ţi-ai făcut datoria faţă de ţară!

Cerul se întunecă şi apoi se luminează. Românii pornesc într-o frântură de secundă la atac, să continue jocul cel vinovat al copiilor de odinioară. Înainte însă, Ion Zaharia o aşterne pe pământ pe viteaza lui Fiică. Şi plânge fără lacrimi. Doar din înaltul cerului albastru, buna mamă varsă ultima lacrimă plină de dor pentru viteaza ei Măriuca!

Mult sânge poartă steagul românesc!

Mărăşeştiul a înscris pe steagul românesc fapte uluitoare de vitejie şi dârzenie ostăşească. El a însemnat, însă, şi mult sânge vărsat pentru mântuirea neamului românesc de sub cizma prusacă. Cu acelaşi spirit de sacrificiu s-au bătut românii şi la Mărăşti şi Oituz, când vrăjmaşul se agăţa cu disperare de fiecare palmă de pământ.

Românii înaintau încet şi cu mari jertfe.. Cuvintele „Pe-aicea nu se trece!", de adevărul cărora duşmanul începuse să-şi dea seama, erau acum înlocuite cu alte cuvinte, la fel de frumoase şi brave: „Înainte, tot înainte!"

Pe acest drum eroic, când vocile soldaţilor şi ofiţerilor se uneau cu bătăile calde ale inimilor, în fruntea unităţilor fluturau larg, anunţând victoria, drapelele de luptă.

... Batalionul 3 din Regimentul 32 Mircea, cu efectivul împuţinat la jumătate, lupta cu deosebit avânt, parcă şi cu forţa celor căzuţi. Portdrapel era sergentul Tufănică Grigore. Deşi grav rănit, sergentul ascundea acest lucru, ştergându-şi din când în când sângele cu batista. Locotenentul Ceremuş văzuse însă totul:

– Predă steagul altuia, Tufănică! îi strigase el ostaşului; şi rămâi în coada coloanei până ce vor veni sanitarii. Pierzi prea mult sânge şi n-ai să poţi rezista...

– Îmi pare rău, domnule locotenent, dar locul meu este aici, în faţa coloanei, în linia întâi! Cât despre rezistenţă... Un portdrapel n-are voie să moară înainte de victorie!

Răspunsul era atât de hotărât, încât locotenentul înţelese că sergentul era de neclintit şi că ar fi fost în stare să nu lase steagul din mână nici o dată cu moartea...

Ciocnirea cu duşmanul devenea din ce în ce mai crâncenă. Deodată, locotenentul Ceremuş rămase îngrozit de ceea ce văzu: sergentul Tufănică era căzut la pământ, iar asupra lui se năpustiseră trei soldaţi

germani, care-l pisau cu baionetele. Acesta strângea cu mâna dreaptă steagul la piept, iar cu cealaltă se apăra cu baioneta. Din trupul lui, străpuns de baionete, sângele curgea șiroaie. Locotenentul se repezi într-acolo. În clipa aceea simți o arsură în spate și-și pierdu cunoștința: un neamț îi străpunsese corpul cu baioneta.

... Când s-a trezit, soarele asfințise de mult și începuseră să cadă umbrele nopții. Și-a amintit tot ce se întâmplase. Privi înfricoșat spre locul unde îl zărise pe sergentul Tufănică apărând drapelul. Pe locul acela nu se afla acum, decât o grămadă de cadavre.

Se târî în coate până acolo. Printre cei căzuți se afla și sergentul. Avea fața senină și strângea la piept tricolorul. Trăia încă. Simțind atingerea locotenentului, fața i se lumină și mai mult.

– Bravo, sergent Tufănică, ai păstrat ca pe lumina ochilor steagul României!

– L-am păstrat, domnule locotenent! V-am spus doar că purtătorul steagului n-are voie să moară înainte de victorie...

– Și am învins, Tufănică?

– Am învins, domnule locotenent!

– Atunci să înălțăm și mai sus drapelul!

– Neapărat să-l înălțăm!

Și în ochii lui Tufănică se aprinse o lumină vie, strălucitoare. Locotenentul se sculă cum putu și vru să-l ajute pe sergent. Se ridicară amândoi. Îl înfipseră în pământul reavăn, pe câmpul de luptă, și-l salutară cu ochii înlăcrimați. Îl lăsară să fluture în puterea nopții, privind la el cu mândrie și dragoste.

– E plin de sânge! spuse locotenentul.

– Da, domnule locotenent, e plin de sânge! Mult sânge poartă steagul românesc în faldurile sale. Sângele strămoșilor. Acum, l-am înroșit și noi cu sângele nostru. Dar nu l-am dat dușmanului!

– Nu, nu l-am dat!

Se îmbrățișară.

– Mult roșu de sânge poartă în ele faldurile tricolorului românesc! zise și locotenentul. Și simți cum îl părăsesc puterile. Căzu, trăgându-l după el și pe sergent.

... A doua zi, într-un colț al câmpiei eroice de la Mărășești, brancardierii îi găsiră morți pe amândoi, acoperiți de Drapelul de luptă, scăldat tot în sânge, ca și cum ar fi vrut să-l apere în ultima lor luptă, în încleștarea supremă cu moartea. Apăraseră, cinstiseră și sfințiseră Drapelul cu sângele lor: sângele sergentului Tufănică, al locotenentului Ceremuș, al tuturor strămoșilor!

CLASELE V - VIII

Biruința lui Dromihete

Dromihete izbutise să strângă în jurul său căpeteniile unor triburi și să conducă astfel cu pricepere peste geto-dacii din câmpie. Dar, la răstimpuri, simțea ura și invidia unora dintre cei care fuseseră în frunte și acum erau sub ascultarea sa. Ura, invidia sunt, totuși, ale oamenilor. Nu-i vorbă însă că tot ale oamenilor, și cu adevărat omenești, sunt iubirea și frăția între oameni.

Dar viteazul Dromihete avea un suflet mare, cât bolta cerească și o fire deschisă și înțelegătoare. El ar fi dorit ca și cei din jurul său să fie asemeni lui, și ce gândesc să-și spună cu glas tare. Dar mintea lui judeca altfel: „că pe oameni trebuie să-i iei așa cum sunt și nu cum ar trebui să fie".

Astfel stând lucrurile, se însenina și, încălecându-și armăsarul, pornea însoțit de cei mai apropiați de el prin ținuturile pe care acum le stăpânea. Voia să vadă cam ce se petrecea prin aceste meleaguri. Îl munceau mai cu seamă două gânduri: dacă holdele au crescut și spicul este bogat, pentru că acest lucru însemna hrana zilnică trebuincioasă alături de aer și apă pentru ca viața să-și continue mersul, dar și dacă geții cei harnici, la vreme de tihnă, pot prinde și paloșul în mână la un semn al său, pentru ca, precum fulgerul cerului de iute, să sară întru apărarea meleagului străbun. Cu alte cuvinte, dacă sunt harnici și viteji!

Armăsarii îi purtară pe eroii noștri preț ca la câteva ceasuri bune. Cinci călăreți câți erau, nici nu știuseră când a trecut acest timp. Deodată, lui Dromihete i se lumină sufletul și inima i se umplu de bucurie. Văzuse lanurile înalte, foșnitoare în bătaia vântului, pline de rod. „Strașnic", își zise. De la piciorul de plai unde Dromihete își opri calul și până departe, în zare, pădure de lanuri mătăsoase, bine rodite, strașnic lucrate.

Și hotărî popasul. Descălecară și Dromihete voi să prindă în mână un bob, să-i simtă coacerea. Și poate, să-l și guste pentru a-i măsura dulceața. Dar n-apucă. Din spatele lanului apăru un agricultor:

– Să nu cutezi, omule!

În clipa următoare, din adâncul acestui lan parcă viu și aproape omenesc, dacă socotim că era mișcător, iar boabele rodite erau ochii și

inima plantelor, prinseră să apară însă oameni adevărați. Zece, o sută. Creșteau o dată cu holdele. Erau lucrătorii ogorului. Pământenii. Stăpânii acestor ținuturi.

Dromihete își trase mâna la timp. Dar vorba agricultorului îl mușcă de inimă. Zise cu năduf în glas:

– Mă cunoști, omule?

Agricultorul îl privi bine. Sfârși prin a zice:

– Nu, nu te cunosc. Dar ți-am văzut mâna hrăpăreață cum voia să răpească viața bobului înainte de vremea culesului...

Dromihete știa câtă credință au geții cei harnici și cinstiți în rodul pe care îl dăruie cu hărnicie, însuși Zamolxe. Ochii îi sclipiră de bucurie:

– Eu sunt get, ca și tine. Port numele de Dromihete!

– Dromihete?

– Da, numele tău care este?

– Zare mă cheamă!

– Atunci ascultă, Zare. Eu n-am venit să vă fur munca, ci vă laud pentru strădania și hărnicia voastră!

Zare nu mai zise nimic. În schimb, din spatele unui alt trup foșnitor, își făcu apariția un bărbat mândru și semeț, dar cu priviri mânioase. El înaintă până aproape de pieptul lui Dromihete, încât parcă i se auzea bătaia de inimă. Zise scurt și tăios:

– Ascultă, Dromihete, aici eu poruncesc. Aici eu sunt stăpânul!

Dromihete îl recunoscu. Era Zintei. Fusese unul din grupul căpeteniilor care îl ridicaseră pe scut. Privirile lor se întâlniră. Mai mult decât atât. Se priveau drept în ochi. Dromihete își rosti deschis gândul, prins în uimire:

– Bine, Zintei. Dar atunci când m-ai recunoscut mai-marele tău și al vostru, al tuturor, de ce nu ți-ai rostit cuvântul împotrivitor?

Zintei tăcu. Vorbi însă îndată:

– Atunci?... Și zâmbi... Erai înconjurat de dragostea și încrederea tuturor. N-aveam chip de biruință!

– Ba da, aveai Zintei, îl înfruntă Dromihete... Dacă n-ai fi șovăit și nu te-ai fi temut, iar brațul nu și-ar fi simțit slăbiciunea...!

Zintei nu mai zise nimic. Simțise dreptatea vorbelor lui Dromihete. Mâniile din priviri parcă se stinseseră. Sau numai își încetaseră lucirile. Mai apoi ridică glas aproape semeț:

– Ai dreptate, Dromihete. Am fost slab și temător. Dar acum sunt puternic. Voi cu cinci paloșe, eu cu o oaste de voinici în spate!

Dromihete surâse. Aflase gândul lui Zintei. Şi îi era de ajuns. Între timp, oastea lui Zintei îşi făcuse apariţia în câmpul din faţa holdelor. Preţ la două sute de capete. Cu mâna pe paloş şi cu privirile senine. Aşteptând parcă un semn. Privirile lui Dromihete erau pline de lumină. „Nu venise el aici să vadă rodirea holdelor şi vrednicia braţului? Iar vrednicia braţului nu însemna şi mânuirea paloşului?" Geţii lui Zintei erau agricultori şi luptători. De aceea se bucura. Şi pentru că se bucura, se şi îngrijora, simţind că în fruntea acestor bravi oameni era o fire slabă şi şovăielnică.

Atunci, el îşi întări inima şi tună spre oastea din câmpie:

– Viteji bărbaţi geţi, eu sunt conducătorul vostru, pe nume Dromihete! Am venit la voi ca prieten şi ca frate. Ca unul care fac parte, ca şi voi, din marele neam al geţilor!

Urmă o tăcere adâncă. Nu ştiai, dar nici nu puteai bănui ce va urma. Dar după un timp, Zare, cel care îi oprise mâna lui Dromihete de la culegerea rodului, zise:

– Bine-ai venit frate, de ţi-e gândul bun. Şi noi te primim cu bucurie. Dar conducătorul nostru este Zintei!

Şi puse mâna pe paloş. Geţii agitară şi ei săbiile.

– Prea bine, zise din nou Dromihete, dar conducătorul vostru mi-a jurat mie credinţă, luând şi el parte, alături de celelalte căpetenii, la ridicarea mea pe scut!

La auzul acestor cuvinte, Zare deveni pământiu la faţă. Geţii lăsară săbiile şi prinseră să murmure. Zintei nu cuteza să mai spună nimic. Zare vorbi din nou:

– Dacă-i aşa, se schimbă socoteala. Zintei va trebui să adeverească spusele tale, Dromihete!

Zintei tresări. Privirile lui Dromihete îl ţintuiau şi îi sfârtecau sufletul. Murmurul oamenilor suna ca o ameninţare. Vorba lui prinse greu culoare. Dar, deodată, se hotărî:

– Geţi viteji, eu sunt conducătorul vostru, precum v-am spus. Dar el e regele Dromihete, căruia şi eu, alături de alte căpetenii din câmpie i-am jurat credinţă şi l-am ridicat pe scut!

Tăcu şi îl privi parcă uşurat pe Dromihete. Zare privi şi el la Dromihete. Apoi la Zintei:

– Asta nu ne-ai spus-o, Zintei. Noi auzisem de viteazul Dromihete. Dar credeam că şi el îţi e supus ţie. Însă jurământul e jurământ!

Zintei trecea prin clipe grele. Nu ştia ce să spună. Gândul îl ducea mai departe. Spre un loc fără ieşire. „Să încerc totuşi", îşi zicea.

Dar Dromihete îl simțise. El tună din nou, cu vocea lui puternică ce spunea deschis tot ce avea în gând:

– Am venit, într-adevăr, la voi ca la frați. Nici să vă răpesc rodul câmpiilor pe care îl meritați, nici să vă nesocotesc conducătorul printr-o trufie a mea. Ci pentru că de hotarele noastre getice se apropie pasul regelui Lisimah, urmaș al împăratului Alexandru Machidon. Și el este cel care vine în fruntea armiilor lui să vă fure rodul câmpiilor și să vă înrobească!

Geții amuțiseră. Nici murmure nu se mai auzeau. Doar vântul își pornise dansul său printre holde care se mlădiau. Oștenii însă nu puteau fi nici luați și nici aplecați de vânt. Nici de vântul vorbei, nici de furtuna faptei. Erau prinși puternic cu picioarele de pământul acesta getic. Și pontic. Și carpatin. Ascultau înfiorați glasul regelui Dromihete. Și acesta continuă:

– N-am venit cu o întreagă oaste după mine, pentru că am gânduri bune. Și ar fi o mare greșeală să luptăm între noi pentru a vărsa sânge de frate. Mare bucurie pentru vrăjmași să ne simtă slăbiciunea!

Murmurele reîncepură. Dar aveau alt înțeles. Zintei vorbi în numele geților:

– Dar cine a zis să ne războim noi? Numai spune-ne ce trebuie să facem!

Era tocmai ceea ce așteptase Dromihete să audă:

– Iată ce trebuie să faceți. La chemarea mea, să lăsați munca brațului și să prindeți paloșul vitejiei. Să veniți, în frunte cu conducătorul vostru Zintei, în oastea tuturor geților condusă de mine. Numai uniți îl vom putea înfrânge pe Lisimah!

Atunci, din piepturile tuturor luptătorilor, izbucniră puternice și nesfârșite urale, ce se preschimbară în torent:

– Trăiască regele Dromihete! Trăiască și conducătorul nostru, Zintei!

Dromihete surâse. Îl cuprinse în brațe pe Zintei și îl sărută. Apoi pe Zare și pe alți luptători. La fel făcură și cei care îl însoțeau pe Dromihete. Apoi, regele get își încălecă armăsarul, și așa făcură și cei care îl însoțeau pe Dromihete. În clipa următoare, se pierdeau într-un nor de praf, iscat de copitele cailor.

Dar lui Dromihete îi cânta inima. Câștigase o biruință înainte de confruntarea cu oștile dușmane. Nu știa încă dacă îi câștigase sufletului lui Zintei. Dar era sigur că acesta primise o frumoasă pildă de la geții din câmpie. Iar acești oameni harnici și viteji aveau să-l urmeze în luptă, fără șovăire!

Vin celții, Burebista!

Într-o noapte, marele rege Burebista avu un vis războinic. Ce însemna oare aceasta? Că el, regele tuturor dacilor, care era un mare comandant de oaste, continua să trăiască în vis zbuciumul din timpul zilei.

Dar nu era un simplu vis. Nu se întâmplase nimic pe câmpul de bătălie. Nici spadă frântă, nici urmă de zăngănit de arme. Nici vieți sfârșite. Apărea un uriaș cu plete bogate, cu mușchi puternici, încordați, cu priviri dârze, dar mângâietoare. Purta o cămașă cenușie, de culoarea pământului, scut și sabie.

Burebista îl recunoscu. Sau așa i se părea. Că această apariție nu era altul decât marele zeu Zalmoxis. Îl recunoscuse după cămașa pe care, dacă o priveai mai bine, nu era de culoarea pământului, ci era chiar din pământ. Din pământul țării dacilor peste care acum domnea el. Bărbatul acesta venise în visul lui de undeva, din inima pământului. Se apropia, devenind mai mare și mai impunător. Pletele lui tot mai bogate parcă erau coroană de stejar rămuros. Ajungea și îi așeza regelui mâna pe cap. Ca un părinte fiului său. Glasul îi suna bărbătesc și prevestitor:

„Vin celții, Burebista!“

Apoi, își scotea scutul care era pământ din pământul cel mare al țării dacilor. Și spada a cărei lamă ascuțită strălucea ca razele soarelui. I le dădea regelui și repeta aceleași cuvinte: „Vin celții, Burebista!“ Dar adăuga: „Tu ești scutul și spada pământului meu dac. Tu ești întâiul meu slujitor și trebuie să mă aperi de pasul cotropitorilor, prin puterea brațului bărbaților daci“.

Burebista înțelegea. Tăcea mut dar înțelegea ce voia să spună marele zeu.

Și visul continua. Numai că Zalmoxis se schimba parcă la față. Sau, mai bine zis, reapărea într-o altă cămașă, albastră ca seninul cerului și purtând aripi ca păsările. Venea parcă de undeva, din țăriile văzduhului. În loc de scut și sabie purta arc vânjos și în tolbă, săgeți.

Iar Burebista îl recunoscu din nou. Era tot marele zeu Zalmoxe, purtând de data aceasta chipul fratelui său geamăn Gebeleizis, cu care făcea aceeași ființă. Se apropia de regele dac și rostea cu același glas, aceleași cuvinte: „Vin celții, Burebista!“ Îi dădea arcul cu săgeți și Burebista îl prindea de îndată. Înțelegea cuvintele marelui zeu care se repetau și se înmulțeau: „Vin celții, Burebista!“ Ei sunt norii aducători

de furtună şi răpitori de libertate. Vor să întunece chipul meu senin, cerul pământului meu dac albastru de vis. Tu eşti întâiul meu slujitor, scutul şi spada pământului şi cerului meu dac. Porunceşte bărbaţilor daci să încordeze arcurile şi să alunge norii duhurilor rele. Cât timp eu voi fi liber, voi toţi veţi fi liberi şi nemuritori"!

Burebista se trezea. Dar nu dintr-o dată. Pe drumul cel scurt de la vis la viaţă, în fiinţa lui trăia viu şi se auzea limpede glasul marelui zeu Zalmoxis. Şi Gebeleizis: „Vin celţii, Burebista!"... vin celţii... vin..."

În zori Burebista se întâlnea cu marele preot Deceneu. Îi povestea visul întreg. Deceneu surâdea şi îi mărturisea regelui:

– Şi eu am avut un vis asemănător. Marele nostru zeu ne vesteşte prin aceasta să fim gata de a apăra acest pământ! Celţii sunt acum pentru noi o primejdie. Ca orice pas din afară care vine să ne ia truda şi agoniseala. Roada câmpului şi libertatea vieţii. Dar noi putem să le stăm împotrivă!

Regele tăcu. Nu mai avea chef de vorbă sau şi el se gândea? Uşor de spus pentru că, după un timp, vorbi din nou:

– Prietene, le vom sta împotrivă. Ne vom apăra dar îi vom şi întâmpina! Visul ne-a arătat că în luptă vom fi împreună cu marele zeu. Ne va ocroti şi îl vom ocroti. Trebuie să-i gonim pe celţi de pe meleagurile noastre. Şi vom izbuti!

Celţii erau, într-adevăr, unul dintre cele mai mari neamuri ale antichităţii. Veniţi dinspre apus, triburile lor războinice au înfricoşat Europa încă de pe când Roma abia se născuse. S-au aşezat în Hispania, Britania, Galia, Italia, Panonia. Ajunseră în sud-estul Europei şi pe coastele Asiei-Mici. Peste tot îşi aşezară stăpânire. Cele mai puternice şi mai renumite triburi au fost celtiberii, boii, scordiscii, tauriscii, cempsii, cimbrii, eburonii, şi, mai cu seamă, galii. Aceştia, sub conducerea vestitului Brennus, atacară Roma şi erau gata să o cucerească. Într-o noapte se căţărară pe zidul Capitoliului cu un sistem de funii şi pătrunseră în cetate. Dar când erau gata să-i surprindă pe romanii care dormeau, gâştele capitoline aflate în partea de sus a cetăţii s-au speriat şi, făcând zgomot, i-au trezit pe romani, care au prins armele şi i-au alungat pe gali. Încât a rămas vorba că „gâştele au salvat Roma". Dar galii au revenit asupra romanilor. Învinşi, romanii au trebuit să suporte condiţiile impuse de învingători. Brennus a poruncit ca pe unul dintre platanele (talerele) unui cântar uriaş, luptătorii gali să-şi aşeze sabia. Urma ca romanii să aşeze pe celălalt platan o cantitate egală de aur. Când platanele s-au echilibrat, Brennus şi-a zvârlit şi el sabia pe plata-

nul învingătorilor. La protestul romanilor, conducătorul galilor a rostit cuvinte rămase celebre: „VAE VICTIS!“ (Vai de cei învinşi!). Mai apoi, romanii îi vor urmări şi îi vor înfrânge, gonindu-i peste Alpi, în Galia. Cezar va avea mult de furcă în Galia până când va reuşi să-i înfrângă pe luptătorii gali conduşi de Vercingetorix şi să cucerească Galia (58-51 î.Hr.), pe care Augustus o preface în provincie romană. În această perioadă istorică, celţii erau pretutindeni la hotarele apusene locuite de daci, dar şi în nord, sud şi chiar în răsărit.

Care o fi fost însă secretul acestei teribile expansiuni şi numeroasele reuşite celtice care urmăreau realizarea unei unităţi europene (prin celtizare) înaintea celei realizate în practică de romani? În primul rând, ca orice neam cuceritor, gândeau că nu au nimic de pierdut, ci numai de câştigat. Dar erau cu adevărat buni luptători. Nu atât de cruzi cât de netemători de moarte şi dornici de a obţine un trai mai bun. Semănau însă zvonuri care se răspândeau cu iuţeala fulgerului: că prinşii în lupte erau arşi de vii sau îngropaţi de vii, erau jupuiţi de piele sau li se scoteau ochii. Dar nimeni nu asistase la asemenea torturi, deşi poate or fi existat în parte. Totuşi, speriate, anumite neamuri şi căpeteniile lor se supuseseră celţilor fără luptă.

Luptătorii celţi erau îmbrăcaţi în cămăşi de zale, aveau scuturi şi pe cap coifuri. Purtau arme de fier: spada cu două tăişuri, o lance lungă şi foarte grea (cuţitul de lovit). Veneau pe cai iuţi şi luptau călare (au folosit de timpuriu zăbalele şi pintenii). Căutau să calce pe cei căzuţi sub copitele cailor. Apoi, când erau aproape de biruinţă, în urmă veneau carele lor de luptă să mături ce mai rămăsese.

Şi mai era ceva. Comandanţii celţi foloseau în atac tot felul de viclenii. Grosul trupelor ataca dintr-o parte. Dar cete răzleţe trâmbiţau vestind atacul şi din alte părţi. Mulţi se lăsau înşelaţi şi porneau spre locul de unde se auzeau trâmbiţele. Dar se trezeau înconjuraţi şi seceraţi. Atacau cu soarele în spate pentru ca regele să-i orbească pe vrăjmaşi. Şi câte alte meşteşuguri de luptă!

După visul pe care l-a avut şi după ce a stat îndelung de vorbă cu Deceneu, regele Burebista a pregătit campania împotriva celţilor. La cunoaşterea obiceiurilor şi vicleniilor, ca unul care îi simţise de mult în preajma Daciei, la fruntariile ei, gata să-i calce pragurile.

Era prin anul 60 î.Hr. Burebista aştepta şi confruntarea cu Roma. Nu-şi putea îngădui să fie înfrânt de celţi sau nici măcar să se trezească atacat şi de romani, şi de celţi. Voia să-i înfrângă pe celţi într-o expediţie fulgerătoare, pentru ca să-i gonească de aici sau să-i alieze.

Într-o zi, pe la amiază, străjile înaintate ale lui Burebista prinseră trei celţi. Îi recunoscură după straie şi după arme. Îi legară şi-i duseră în faţa lui Burebista şi a marelui preot Deceneu:

– Mărite rege, acestea sunt iscoadele celţilor!

Burebista îi privi pe cei trei. Feţele lor păreau întunecate. Le vorbi aspru şi cu hotărâre în glas:

– Ce căutaţi pe meleagurile noastre, luptătorilor? Vreţi să trădaţi pe regele vostru şi să intraţi în oastea dacă?

Spusese acestea pe un anumit ton, aproape batjocoritor. Dar cei trei nu dădură nici un semn că asta ar fi urmărit. Dimpotrivă, tăcură. Atunci Burebista vorbi din nou:

– Tăcerea voastră înseamnă recunoaşterea trădării. Sau, oricum, faptul că aţi venit cu gând rău până aici. Şi... să ştiţi... pentru unii ca voi nu există decât moartea!

Doi dintre ei se tulburară. Al treilea părea senin. Dar Burebista, pentru a arăta că-şi ţine cuvântul, făcu semn unui oştean care purta arcul pe umăr:

– Dacă nu spuneţi de ce aţi venit, în clipa următoare cel mai bun trăgător al meu vă va străpunge inima cu săgeata. Nici nu veţi şti când veţi muri!

Unul dintre cei doi făcu un pas înainte şi îi zise regelui:

– Facem parte din tribul boiilor, din marele neam celtic. Stăpânul nostru, Biatec, ne-a trimis mai întâi, ca să te ucidem pe tine, rege. Iar dacă nu izbutim, atunci să-ţi dăm planul de atac al lor!

– Aşaaa? Şi voi vreţi să mă ucideţi?

– Nicidecum. Noi nu suntem ucigaşi. Dar Biatec ţine mult la noi. El vrea să nu piardă nici un luptător şi să ne întoarcem cu bine în tabără. Întoarcerea noastră va fi semnalul începerii atacului. Şi ca dovadă că nu te minţim, iată planul de atac!

Şi îi înmână un desen făcut de o mână pricepută pe scoarţa subţire şi netedă a unui copac. Burebista privi desenul. Acolo era indicat prin săgeţi drumul ce urma să-l facă Biatec cu oastea lui: teritoriul brăzdat de Crisius, apoi spre sud, trecerea râului Maris în Banat, apoi o manevră în câmpia Alutus şi ca punct final asediul capitalei dace, Argedava, din câmpia răsăriteană.

Un gând fugar îi trecu prin minte lui Burebista:

– Zici că stăpânul tău, Biatec, ţi-a spus ca să mi-l arăţi pentru a vă salva viaţa?

– Întocmai!

– Bine, dar Biatec nu se teme că-i ieşim în întâmpinare?

– Nu se teme. Noi suntem puternici şi vă vom învinge!

Burebista schimbă priviri cu Deceneu. Apoi îi întrebă pe ceilalţi luptători:

– Şi voi mai aveţi de spus ceva?

Cel din stânga rosti imediat:

– Şi eu sunt purtătorul aceleiaşi solii. În schimb, cel din dreapta tăcu. Mirat, Burebista îl întrebă şi pe el:

– Tu nu ai nimic de spus?

– Nu, adică eu nu-mi trădez stăpânul!

– Bine, atunci vei muri!

– Sunt gata să primesc moartea!

Burebista stătu puţin pe gânduri. Se adresă celor doi:

– Pentru că aţi vorbit,vă dau drumul să vă întoarceţi la ai voştri!

Cei doi îl salutară pe rege, încălecară şi pe-aici ţi-e drumul. În urma lor, Burebista porunci oşteanului să-şi facă datoria şi să-l ucidă pe al treilea celt. Dar când călăul era gata să îndeplinească porunca, se auzi vocea celtului:

– Mărite rege, dă-mi voie a-ţi spune şi eù două vorbe. După care poţi să-mi iei viaţa!

Burebista tresări: „Oare celtul umblă cu vicleşuguri?" Dar privirea acestuia era la fel de senină. El vorbi, aşa cum promisese:

– Adevăraţii trădători sunt cei pe care i-ai eliberat. Planul arătat e fals. Armatele lui Biatec vin din miazănoapte. Ele se află mai de mult pe pământul acesta. Dar acum înaintează spre miazăzi drept. Ei vor să treacă munţii, să atace capitala Argedava şi să o cucerească. Biatec vrea ca, în timp ce îi întâmpini pe drumul arătat de ei, să ajungă la Argedava!

Privirile lui Burebista sclipiră:

– Acum nu-ţi trădezi stăpânul?

– Nu, nu-l trădez. Ei nu şi-au trădat stăpânul pentru că erau celţi şi au vrut să te înşele pe tine. Eu nu-mi trădez stăpânul pentru că acesta eşti tu. Eu sunt oştean dac. Mă cheamă Sarmis!

– Cum aşa?

– Iacă aşa, rege! Celţii m-au făcut prizonier şi m-au purtat prin luptele lor. Am luptat bine şi am rezistat. Acum am ajuns acasă. Fii încredinţat că eu am să te conduc acolo unde trebuie să deschizi bătălia! Un oştean dac nu-şi trădează niciodată pământul străbun!

Privirile lui Burebista deveniră pline de lumină. Acum înţelegea de ce dacul stătuse tot timpul senin.

Sarmis s-a ţinut de cuvânt. Burebista hotărî plecarea din cetatea Argedava. Deceneu dădu binecuvântare oştilor. Şi porniră să-i întâmpine pe celţi. Ajunseră la pragurile munţilor şi trecură în părţile munţilor Orăştiei, unde făcură popas la cetatea Costeşti. Pentru hrana şi odihna oştenilor şi a cailor. De acolo şi de prin alte părţi, oastea dacă se înmulţi. Sarmis era mereu în frunte, alături de rege. Când ajunseră la râul Samus, le făcu semn că nu departe de acolo erau taberele de luptă ale celţilor.

Burebista porunci popasul. Se odihniră pe rând în timp ce săpau şanţuri largi şi adânci într-o anumită direcţie. Aduseră cu ei sfori şi cârlige. Înmulţiră numărul săgeţilor. Ascuţiră bine săbiile. Apoi, când isprăvi asemenea trebuincioase pregătiri, îşi împărţi oastea şi o aşeză în mai multe locuri: în pădurea din apropiere, la poalele unui deluşor şi chiar în câmpie deschisă. Sarmis îi mai încredinţase şi el regelui unele dintre tainele de luptă ale celţilor. Şi se puseră pe aşteptat!

După un timp, răsunară în văzduh trâmbiţele celţilor. Dar Burebista ştia că nu de acolo vine furtuna! Oamenii lui stătură ascunşi cât putură de bine. Şi când capetele cu coif ale celţilor apărură la orizont, atunci el, în fruntea unui grup dintre cei mai buni luptători, ieşi din ascunzătoare, încălecă armăsarul şi dădu poruncă de atac. Şi ca o singură săgeată, porniră. Ajunseră în mijlocul câmpului. Celţii, care nu se aşteptau să-i întâlnească aici pe daci, intrară în panică. Nu putură nici măcar a-i înconjura pe duşmanii lor. În schimb, Burebista porunci săgetarilor să-şi facă datoria. Săgetarii erau ochitori iscusiţi. Săgeţile lor îşi atingeau ţinta. Celţii cădeau cu zecile. Apoi, executând un cerc în jurul lor, Burebista îi sili pe celţi să ajungă la mijloc. Atunci, din goana calului, începu aruncatul cârligelor şi doborârea celţilor de pe cai. Veneau în rând dacii cu spada şi-i sfârşeau pe cei căzuţi de pe cal. Speriat, Biatec dădu semnal de retragere spre pădure. Dar când intrară acolo, au fost întâmpinaţi de dacii care, ascunşi după copaci, le împuţinau tot mai mult rândurile.

Scăpat, Biatec ajunse în tabără şi porunci celor rămaşi acolo să pornească un nou atac cu carele de luptă. În fruntea noului atac se găsea o altă căpetenie, Nonnos. Burebista cunoştea însă şi lecţia aceasta. Văzându-i că vin, el, cu o mână de luptători, îi întâmpină cu săgeţi şi apoi se prefăcură a se retrage fiind prea speriaţi. Şi porniră în goana cailor înapoi. Triumfători, celţii lui Nonnos îi urmăriră dar căzură cu care de luptă şi cai în şanţurile pregătite de Burebista. De sus, biruitori, dacii luară mulţi prizonieri.

Când îl văzu pe Burebista întorcându-se învingător, Deceneu îi ieşi în întâmpinare:

– Bine-ai venit, rege al meu, vultur al dacilor!

– Bine te-am găsit, mare preot... prietene!

Şi se îmbrăţişară. Burebista se adresă oştilor dace:

– Vouă, vitejilor daci, regele vostru vă mulţumeşte pentru biruinţa asupra vrăjmaşului!

Urale izbucniră din piepturile luptătorilor daci:

– Trăiască regele Burebista!

Apoi, Burebista privi spre prizonierii celţi. Îi văzu înneguraţi pe Biatec şi pe Nonnos. Găsi că e bine să li se adreseze şi lor:

– Voi, luptători celţi care veţi voi să plecaţi, sunteţi liberi să o faceţi. Care vă veţi supune nouă, puteţi rămâne alături de noi!

Biatec îşi sumeţi privirile spre Burebista şi zise:

– Ne-ai învins, rege. Dar nu putem rămâne ca robi ai voştri. Suntem învăţaţi cu libertatea!

Se auzi glasul lui Deceneu:

– Cine rămâne nu va fi robul nostru. Va fi cu noi şi vom duce viaţa împreună. Ştim că sunteţi buni meşteşugari şi făuritori de unelte şi arme din fier. Am mai învăţat şi vom mai învăţa de la voi. Vă veţi aşeza aici, veţi avea familii şi veţi face parte din marea familie a neamului dac. Veţi urma legile, obiceiurile, limba şi credinţa noastră!

Se făcu tăcere. Deodată se auzi glasul lui Biatec:

– Eşti mărinimos, Burebista. Dar eu şi cu Nonnos vom pleca mai departe. Pentru că am fost învinşi însă, îţi jur că nu vom mai călca niciodată pământurile voastre!

Burebista surâse cu înţelegere:

– Nu te opri, Biatec. Te duci unde crezi că te vei simţi mai bine!

Şi îl îmbrăţişă ca pe un frate. Atunci Biatec adăugă:

– Nici pe oştenii mei nu-i oblig să mă urmeze. Ci doar cei care vor!

Încălecă şi aşa făcu şi Nonnos. Apoi ridică mâna în semn de rămas bun dar şi spre celţii care se pregăteau să-l urmeze. Pentru că mulţi îşi urmau comandanţii spre miazăzi.

În urma lor, cei rămaşi intrară în rândurile dacilor şi sărbătoriră victoria acestora. Şi se statorniciră aici pentru totdeauna, să fie fraţi buni pământenilor, să-i înveţe meşteşugul făuririi uneltelor şi armelor din fier, să facă parte din neamul cel binecuvântat de la Dunăre, Carpaţi şi Mare.

Burebista se bucură şi el de sărbătoarea biruinţei. Şi marele preot se bucură. Dar vulturul dacilor nu era liniştit. Ştia că dinspre miazăzi se apropie furtuna stârnită de Roma în toate părţile lumii. Mai era de visat, dar şi de luptat!

Decebal nu umbla niciodată prin munţi la întâmplare. Cunoştea fiecare potecă urcătoare, dar şi coborâtoare la întoarcere. Fiecare colţ de stâncă ce putea fi pieritor, dar şi salvator. La fel înălţimile, dar şi abisurile. Credea cu patimă în pământul nemuritor al Daciei şi în cerul ei albastru şi limpede.

Sufletul îi era asemeni. Când senin şi visător, când prins în furtună. Dar judecata îi era aceeaşi, limpede întodeauna. Ce bucurie simţea când luptătorii daci erau în jurul lui, asemeni lui, ca un singur arbor mare şi uriaş, cu crengi multe ca tot atâtea braţe de luptător, străjuind pământul şi năzuind spre înalt.

Cât suferea însă când la răstimpuri, vreunui frate de-al său, începe să-i obosească braţul sau şi mai rău, să-şi înstrăineze fiinţa şi să trădeze marele jurământ dac de a nu-i slăbi tăria braţului în slujba Daciei până în ultima suflare de viaţă.

Povestea care urmează este a lui Zephyros, trădătorul. E drept, Zephyros nu era dac, ci grec din cetatea Tomis. Dar se îndeletnicise cu negoţul şi apoi, cunoscându-l bine pe regele dac, jurase şi el alături de bărbaţii daci, care păşeau ca luptători în rândul oştirii. Decebal îi ascultase jurământul şi chiar îl îndrăgise, primindu-l în marea familie dacă. Văzându-l viteaz şi neînfricat, îi dăduse chiar capul de lup şuierător, stindardul mândru de luptă al dacilor, să-l poarte prin bătălii.

Într-o zi, spre apusul soarelui, vine la el un fiu adoptiv care purta numele marelui zeu Zamolxe. Decebal avea mulţi asemenea fii, dintre cei care copii fiind, fuseseră crescuţi de marele rege pentru a deveni luptători. Decebal îi socotea fiii săi buni.

Zamolxe i se închină şi îi aduse o veste pentru Decebal năprasnică precum vestirea morţii.

Şi ce fel de veste era aceasta? Cum că Zephyros trădase, trecând de partea Romei. Fugise pierzându-şi urma în munţi.

La auzul unei asemenea ticăloşii, care era mai rea şi mai neagră decât chipul morţii, sufletul lui Decebal a fost prins în frământare. Pentru el, moartea pe câmpul de bătălie era senină şi înălţătoare. Înstrăinarea, groaznicul păcat al trădării, era întunecată şi duhnea a răutate. Îi umplea inima regelui de otravă!

Decebal îl privi pe Zamolxe şi-i zise:

– Drept ai vorbit, Zamolxe? Sau vrei să-l pierzi pe Zephyros prin înşelăciune, de teamă că ar fi mai bun luptător ca tine? Păcatul înşelăciunii este la fel de greu ca şi cel al trădării!

Zamolxe îl privi cu seninătate:

– Mărite părinte al Daciei, ti-am jurat credinţă nestrămutată până la moarte. Dacă sufletul meu ar fi fost prins de invidie pentru vreun frate, mi-aş fi curmat singur zilele. Dar eu mă bucur dacă vreun frate de-al meu, din brava ta oştire, e mai bun decât mine. Înseamnă că e mai folositor. Atunci încerc şi eu să învăţ de la el pentru a-l ajunge şi, dacă pot, în chip cinstit, pentru a-l întrece!

Decebal era cunoscător al firii dacilor adevăraţi, cărora le citea sufletul ca într-o carte. Şi ştia că Zamolxe nu putea nici să înşele, nici să prindă măcar invidie pe cineva. Tăcu ceva timp, apoi îl întrebă:

– Ce mai ştii şi cum ai aflat?

– Solia trimisă la tine de Domiţian a părăsit Sarmizegetusa mai ieri. Îţi aminteşti? Erau cinci soli!

– Aşa este, Zamolxe!

– Dar n-au părăsit Dacia decât patru. Unul dintre ei s-a înfrăţit cu Zephyros. În ce scop, judecă şi tu, rege!

Decebal era numai o apă. Dar nu liniştită, din cele cu valuri mici, lin curgătoare printre pietricele de râu. Ci se azvârlea în torente spumegânde de valuri. Şi în cascade spăimoase:

– Povesteşte, Zamolxe!

– Prea mult nu e de povestit, rege. Eu, împreună cu Zaremes, pe care îl ştii cât e de iubitor de cinste şi adevăr, i-am auzit punând ţara la cale. Şi-au dat seama şi au fugit călări spre munţi. Ce era să facem? Ni se cuvenea nouă, simpli luptători, a căuta să facem dreptate în numele Daciei şi regelui său?

Decebal îl privi pe Zamolxe şi furtuna din el se domoli o clipă. Nici nu-l certă, dar nici nu-l încurajă. Atât spuse, ca unul care aştepta un răspuns la ceea ce făcuse Zamolxe:

– Şi?

– L-am trimis pe Zaremes pe urmele lor iar eu am alergat la tine să te înştiinţez!...

Decebal îl ascultase până la sfârşit pe credinciosul său oştean şi fiu:

– Bine-ai făcut! îi zise.

La această încurajare, Zamolxe vorbi iar:

– Acum sloboade-mă să plec eu pe urmele lor. Fă-mă solul dreptăţii tale! Şi jur că o să-i prind pe fugari şi o să-i pedepsesc!

Dar în privirile limpezi ale lui Decebal stăruise doar liniştea dinaintea furtunii. El îi spuse lui Zamolxe:

– Rămâi aici, la porţile cetăţii, alături de fraţii tăi! Eu, regele tuturor dacilor, plec pe urmele lor, să împlinesc dreptatea!

Regele dac cunoştea atât de bine munţii. Munţii Daciei, turnaţi în piatra veşniciei. Ştia că el e trecător, ca şi apele. Şi că pe cărările pe care mergea el acum vor merge după un timp alţi paşi. Zeci şi sute: paşii urmaşilor... Dar acum părăsea apele gândului. Adulmeca cu ochii lui de vultur calea fugarilor. Trebuia să-i prindă cu orice preţ pe bolnavi. Trădarea e cea mai groaznică boală. Nevindecătoare şi de neiertat...

Calul său mergea zdravăn şi parcă zbura. Nu în zadar Decebal îl numise Flutur. Regele care ştia atât de bine locurile şi drumurile prin munţi, ştia şi cărările cele mai mărunte, ce duceau spre creste. Ştia că fugarii nu pot fi departe. Şi mai ştia că Zephyros voia să-şi piardă urma o vreme, să-l uite toţi, pentru ca la vremea potrivită să treacă în taberele romane...

Şi de ce Decebal dorea atât de mult să-l prindă pe Zephyros? Numai pentru că acesta trădase? De bună seamă că Decebal nu putea ierta trădarea. Cu romanul care-l însoţea pe Zephyros nu avea nimic. Omul Romei nu era trădător, ci ceea ce făcea era în folosul stăpânului şi meleagului său. Îşi slujea neamul. Dar cu Zephyros era altceva. El cunoştea planurile lui Decebal şi porţile de apărare ale dacilor. Acum se ducea să le ofere pe tavă lui Domiţian.

Călărea încă şi mânia nu-l părăsise. Dar, când ajunse în pieptul muntelui, descălecă. Îl lăsă pe Flutur slobod aşa cum făcea întotdeauna. „Calul unui dac liber trebuie să fie şi el liber", gândise de atâtea ori. O spusese şi oştenilor daci: „El nu trebuie legat de copac de teamă că ar fugi. Calul nu are de ce să fugă. El îşi serveşte cu credinţă stăpânul."

Ceva mai încolo însă, dădu cu ochii de un alt călăreţ. Sta pe iarbă iar calul său păştea. Era Zaremes pe care Zamolxe îl trimisese în urmărirea fugarilor. Când îl văzu pe Decebal, Zaremes se ridică din iarbă şi îl salută pe rege. Iar calul necheză în semn de recunoaştere. Iar dacul îi spuse lui Decebal următoarele:

– Mărite Decebal, Zamolxe mi-a spus să-l urmăresc pe Zephyros şi pe roman până unde începe marele urcuş, adică cel mai greu. Dar nu mai departe. Şi ca să nu-i înfrunt pe cei doi singur ci să-l aştept pe el. Zamolxe a venit la tine să te înştiinţeze. Şi acum văd că ai venit chiar tu, rege... Aşa că, te voi însoţi eu...

Dar Decebal nu-l mai lăsă să termine:

– Ai făcut bine, Zaremes. Află că am venit eu şi nu Zamolxe, pentru că Zephyros a trădat şi a trecut de partea duşmanului. Prin aceasta, el şi-a călcat jurământul rostit faţă de marele neam al luptătorilor daci. E drept, el v-a trădat şi pe voi, fraţii lui de luptă. Dar mai întâi şi mai presus a trădat lupta pentru apărarea pământului dac. Şi cum jurământul l-a rostit faţă de rege, pe mine m-a trădat. Astfel încât nu pe voi, ci pe mine m-a trădat cu bună vrere. Deci, eu trebuie să împlinesc dreptatea...

Zaremes tăcu. Apoi vorbi cu multă smerenie în glas:

– Îţi cer îngăduinţa, rege, să te însoţesc!

Dar Decebal tună:

– Încalecă-ţi armăsarul, Zaremes, şi porneşte spre Sarmizegetusa degrabă. Du-i veste lui Zamolxe şi alor noştri că regele vostru este pe drumul cel bun!

Atât mai zise. Dar era de ajuns. Şi îl privi pe oştean în aşa fel încât acesta îşi încălecă iute calul şi din fugă îi strigă regelui:

– După piscul de colo au dispărut fugarii!... Te aşteptăm să te întorci teafăr, regele nostru!

Acum urca singur, cu gândurile lui, pe cărările abrupte şi greu de străbătut. Trebuia atenţia pasului, la tot pasul. Un pas greşit şi puteai ajunge în prăpastie. Un pas bine făcut apropia clipa când ajungeai la luminiş.

Şi Decebal ieşi biruitor în lupta cu măsurarea paşilor. Ajunse sus, pe un platou întins. Merse încă puţin şi de acolo începeau cele mai înalte piscuri, vârfurile. Şi unde se deschideau cărăruile înguste de un pas, dincolo de care se căsca prăpastia gata să te înghită.

Locurile acestea erau destinate vulturilor netemători. Sau caprelor negre. Şi, fireşte, vitejilor. Şi netemătorilor.

Şi Decebal reîncepu jocul măsurător al paşilor. Mergea încet, dar sigur. Deodată, în faţa lui, calea se întrerupea şi continua după o săritură zdravănă. Între cei doi colţi de stâncă ce susţineau cărăruia era hău. Decebal se pregătea să sară. Când, dincolo, ce văzu? Zephyros şi romanul îl aşteptau cu săbiile întinse spre el.

La vederea trădătorului, mânia lui Decebal nu cunoscu margini. Nu şi mintea regelui. Ea cumpăni bine totul. „De s-ar fi lăsat pradă mâniei şi ar fi sărit, era o pradă uşoară pentru cei doi. Ar fi căzut în săbiile lor. Iar el nu putea să sară cu sabia întinsă şi să şi atace."

Între timp îl străfulgeră o părere de rău. Că nu-şi luase cu el arcul şi săgeata. Asta l-ar fi scos din încurcătură. Pe când spada...

În schimb, Zephyros avea la el arcul. Grecul chiar înspicase săgeata. Rânjea așa cum Decebal nu-l mai văzuse niciodată până atunci. Rânjetul trădării. Rânjea și îi strigă lui Decebal:

– În zadar ai venit, rege, după mine. Eu sunt acum în slujba Romei. În serviciul celei mai mari armate a lumii!

Decebal își înghiți necazul. Totuși spuse și el:

– Ai să mi-o plătești, Zephyros!

Dar acesta continua să vorbească:

– Ai noroc, rege. Nu am decât o singură săgeată. Dar e săgeata care te va ucide!

Decebal se înspăimântă. Pentru prima oară îi încerca sufletul un asemenea sentiment. Și nu pentru că i-ar fi fost teamă de săgeata lui Zephyros. Și nici de propria moarte. „Dar cum să moară el, Decebal, ucis de o săgeată stârnită de mâna unui trădător? El, regele tuturor dacilor, visând la libertatea pământului dac. Să nu cadă cu arma în mână, ca orice viteaz oștean dac, în iubirea față de locul unde a văzut lumina zilei la venirea pe lume, loc de naștere și de moarte! Înainte de a apuca să pedepsească pe trădător..."

Peste putință. Se feri fulgerător, lipindu-se de stâncă. Auzi săgeata vâjâind pe la urechea sa. Dar nu-l atinse. Se opri ceva mai încolo neputincioasă, izbindu-se și frângându-se de stâncă. Se vede treaba că mâna lui Zephyros tremurase iar marele rege avea scris în cartea timpului ca să piară de o altfel de moarte, demnă și pe măsura minunatei inimi ce-i bătea în piept.

Dar era rândul lui Zephyros să se înspăimânte și să scoată din gâtlej un urlet. De groază și deznădejde. El gândi la ultima cale pe care o mai avea pentru a-l sfârși pe rege. Sări dintr-o dată peste surpătura aceea din stâncă și se găsi aproape de Decebal, cu sabia gata să străpungă pieptul regelui. Decebal n-avea spadă. Moartea îi zâmbea din nou cu mânie că fusese înșelată o dată. A doua oară va triumfa!

Decebal se înspăimântă iar: „Cum să moară așa, ca un câine, de mâna trădătorului, fără a i-o plăti?!!!"

Și când Zephyros lovi cu sete, se dădu la o parte și sabia, în loc să pătrundă în carne, lovi în stâncă și se sfărâmă. Dar Zephyros nu mai avu vreme să gândească la ce are de făcut. Decebal îl și apucase de gât. Începu să-l strângă pe grec în mâinile sale puternice:

– Ține, pentru trădare, ticălosule!

Zephyros, cu puterea lui uriașă se silea din răsputeri să scape din strânsură. Atunci, romanul încercă să-i vină în ajutor. Sări și el de par-

tea ceastălaltă cu sabia întinsă. Dar pământul pe care puse piciorul nu-l mai ascultă. Se surpă şi îl trimise drept în prăpastie.

Îngrozit, Zephyros, care simţea că-şi dă duhul, bâigui câteva cuvinte:

– Rege, vreau să mor demn, luptând cu sabia în mână!

– E prea târziu, Zephyros. Lupta dreaptă e pentru viteji!

Şi îşi încleştă ambele mâini în jurul gâtului lui Zephyros. Simţind că îşi dă duhul, Zephyros rosti printre înghiţituri singurele cuvinte ce n-ar fi trebuit spuse:

– Iertare, rege, fie-ţi milă de mine!

Pe Decebal îl apucă dezgustul şi mânia. Îşi desfăcu mâinile din jurul gâtului lui Zephyros, îl apucă pe acesta şi îl săltă în sus pe braţe, după care rosti:

– Ţi-am cruţat viaţa, Zephyros. Fie ca stâncile acestui pământ binecuvântat să facă dreptate. Prin trădare, sufletul tău s-a golit. A devenit un abis. În abis te vei sfârşi iar trupul tău va cădea pradă corbilor nesăţioşi...

Şi îl azvârli în abis. Iar stâncile îşi făcură datoria, sfârtecându-i trupul.

Decebal cobora agale spre vale. Tot mai spre vale, până în poiana unde îşi lăsase armăsarul. Se gândea şi părea parcă abătut. Dar nu era aşa. Sufletul său se eliberase de o grea povară: „Nu pierise ucis de mâna trădătorului şi, mai ales, împlinise dreptatea..."

Şi, tot coborând, îşi zicea: „Nu-mi trebuia braţul atât de bun în luptă al lui Zephyros, al cărui suflet se îmbolnăvise. Mai bine un luptător oarecare, dar care este plin de credinţă."

Şi mergând aşa, dădu cu ochii de armăsarul său, Flutur, care păştea liniştit din iarba ce crescuse bogată în jur. Şi, cu ochii plini de roua bucuriei, sătul de trădarea lui Zephyros, îşi îmbrăţişă cu căldură armăsarul, care întotdeauna îi fusese atât de credincios!

Legenda lui Negru-Vodă

În mândra Țară a Făgărașului, la cetatea de la Breaza, străjuită de munți înalți și pieptoși, stăpânea aprigul și neînfricatul Negru-Vodă. Faima lui și a românilor ce-i formau oștirea ajunsese până departe. Chiar regele Ungariei privea din umbră și cu îngrijorare la faptele mărețe și demne ale voievodului român și nu îndrăznea a-i sta împotrivă.

Într-o zi, pe la scăpătat, veni la el un bătrân trecut de sută. Dar mintea îi era ageră și ochii sclipitori:

– Puternice Negru-Vodă, zise el, numele îmi e Izvor. Pentru că am șapte feciori voinici, care mi-au dăruit o zestre de alți zece și tot pe atâtea fete. La rândul lor, strănepoții mi-au dăruit urmași din urmași, că nici nu le mai știu numărul. Se cheamă că din mine au izvorât și curg prin viață neobosiți!

Negru-Vodă își netezi mustața și zise:

– Așa-i, tu ești un izvor viu și nepieritor!

– Ba eu am să pier. Că așa e omul pe pământ, dăruit cu o singură viață. Dară neamul nostru românesc nu va pieri. Că aceștia din urmă vor fi și ei izvor pentru urmași. Auzind astfel că ești conducătorul vitejilor ce luptă pentru ca pământul nostru străbun să fie liber, iaca am venit să ți-i dau pe voinicii mei la oaste. Și 'oi merge și eu, de ți-e voia!

Lui Negru Vodă i se umeziră ochii de roua bucuriei:

– Îți mulțumesc din inimă, Moș Izvor, pentru un asemenea dar!

– Ia și arcul acesta, pe care îl am de la moșul meu. Am auzit că ești strașnic arcaș!

Îi dădu arcul și Negru-Vodă îl prinse în mână cu respect față de toți acei români care îl mânuiseră cu pricepere:

– Iarăși îți mulțumesc, Moș Izvor!

– Nu-mi mulțumi. Ci, mai degrabă, mai ia de la mine câteva vorbe simple, dar care poate îți vor fi de trebuință: „Uite, mai întâi, când vrei să afli ceva despre vrăjmaș, nu trimite pe nimeni ca să-i primejduiești viața. Viața alor tăi să-ți fie mai scumpă decât a ta. Așa că du-te singur. În luptă, însă, sprijină-te pe toți voinicii ce-i ai. Față de dușmani să n-ai crutare. Dar pe cei ce te slujesc cu credință să-i ții la icoană și să lupți pentru viața lor cum ei luptă pentru a ta și a țării!

– Bune și înțelepte poveț e, Moș Izvor. Am să țin seama de ele!

– Iară arcul ce ți l-am dăruit nu e vrăjit. Când tragi cu el însă, privește cu băgare de seamă locul pe care vrei să-l ochești. Dar și cu inima. Numai astfel vei izbuti să nu dai greș niciodată!

După un timp, Negru-Vodă trecu munţii, îndreptându-se spre plaiurile româneşti de la miazăzi. Auzise că fraţii săi români fuseseră prădaţi şi batjocoriţi crâncen de tătari. Furia lui nu cunoscu margini:

– Să mergem în ajutorul lor!

Şi toţi oştenii lui strigară ca unul singur:

– Să mergem!

Ajunseră într-o poiană smălţată în azur. De acolo, de la o aruncătură de praştie, începea pădurea. Negru-Vodă simţea apropiindu-se primejdia:

– Trebuie mai întâi să aflăm unde sunt tătarii, câţi sunt, ce poziţie ocupă. Altfel, ne vor cuprinde şi ne vor răzbi!

Mulţi voinici doriră a pleca în recunoaştere. În fruntea lor se afla Doinicu, unul dintre nepoţii lui Moş Izvor:

– Merg eu, împreună cu fraţii mei!

Negru-Vodă era cât pe aici să se învoiască. Dar îşi aminti de vorbele bătrânului:

– Nu, voinici, mă voi duce singur. Dacă nu mă întorc până în înserare, atunci să-mi săriţi în ajutor. Ori de mă veţi auzi sunând din corn, iarăşi să veniţi!

Şi dispăru cât ai clipi, în frunzişul pădurii. Merse ce merse şi simţi deodată o săgeată vâjâind pe la urechea sa, până se înfipse într-un copac. Se întoarse şi văzu trei tătari care se năpustiră asupra lui cu săbiile întinse. Dar pentru Negru-Vodă era o nimica toată a înfrunta trei duşmani. Cât ai zice „gata", îi şi sfârtecă. În zadar însă. Dinapoia copacilor apărură tătarii: zece, o sută, o mie. Parcă erau cât numărul copacilor. Sau mai mulţi. Ori poate că nu erau decât vreo două sute. Dar Negru-Vodă îşi dădu seama că nu poate lupta cu toţi. Căpetenia tătarilor, Buipal, dădu poruncă să fie legat de un copac. După ce-l văzu legat, îl întrebă:

– Cu ce treburi pe aici, voinice?

– Am plecat la vânătoare!

– Aşa! clipi cu înţeles, Buipal. Ai plecat la vânătoare de tătari?

– Nicidecum. Ţinta mea sunt mistreţii!

– Şi mie îmi place să vânez mistreţi. Aşa că te voi omorî ca să scap de tine!

Negru-Vodă zâmbi. Pe faţa lui nu se putea vedea nici umbră de frică:

– Te temi că aş fi mai bun luptător decât tine!

Buipal rânji:

– Cum, te socoţi mai bun vânător decât mine?

– Şi luptător!

Buipal nu mai putu răbda. Porunci ca Negru-Vodă să fie dezlegat şi să i se înapoieze paloşul. Apoi se repezi ca o fiară să-l străpungă pe cel care îl înfruntase.

Lupta dură preţ de un ceas, sub privirile pline de ură ale tătarilor. Buipal era ca o stâncă. Dar Negru-Vodă ca un braţ de viteaz. Şi, deodată, dreptatea se înfăptui. Negru-Vodă lovi atât de puternic, încât sabia tătarului se frânse în două şi căzu neputincioasă. În schimb, vârful sabiei lui Negru-Vodă i se înfipse în gâtlej. Dar Buipal o îndepărtă cu mâna şi se porni pe un râs batjocoritor:

– Am vrut să te încerc. Adevărul e că n-am vrut să te omor până ce nu te întreci cu mine şi în măiestria arcului. Ca să-ţi dovedesc că sunt mai bun vânător!

– Prea bine, zise Negru-Vodă, cum vom face?

Ceva mai încolo, pădurea începea să urce. Pe un colnic se afla un frunziş, între doi copaci. Buipal îi arătă lui Negru-Vodă locul acela:

– Întâi vei sta tu în bătaia săgeţii mele. Te vei ascunde în spatele frunzişului. Vei sta nemişcat. Eu voi trage în mijloc!

Era limpede ce urmărea Buipal. Să scape uşor de rivalul său. Negru-Vodă, însă, se urcă în grabă şi se trase înapoia frunzelor. Şi aşteptă cu răsuflarea tăiată. Buipal îşi înspică săgeata şi, cu multă siguranţă, trase drept în mijlocul frunzarului. Negru-Vodă simţi sosind spre el mesagerul morţii, dar auzi doar vâjâitul săgeţii pe deasupra capului, care totuşi îi smulse câteva fire de păr. „Dacă era ceva mai jos, acum eram un om mort". Şi îşi făcu apariţia surâzător.

Buipal se cutremură. Privi la oamenii lui şi înţelese că aceştia nu l-ar fi iertat dacă se dovedea şi acum laş. Urcă pe colnic şi se aşeză şi el înapoia frunzarului. Atunci, Negru-Vodă îşi sumeţi săgeata şi ochi. În clipele acelea îşi aminti de vorbele lui Moş Izvor şi privi într-acolo şi cu inima, ştiind că de această lovitură depindea libertatea sa. Slobozi săgeata fără să clipească. Şi, imediat, frunzarul se clătină şi trupul mătăhălos al lui Buipal, în care era înfiptă o săgeată drept în inimă, se rostogoli la vale. Îngrozit, ajutorul lui Buipal le strigă celorlalţi tătari:

– Să-l răzbunăm pe stăpânul nostru. Săriţi cu toţii pe român!

Negru-Vodă se feri în lături, pară lovitura unui tătar şi-i strigă căpeteniei:

– Orice osândit are dreptul la o ultimă dorinţă!

– Şi care este dorinţa ta?

– Să ştiţi că eu am venit aici ca vânător. Lăsaţi-mă să mai sun o dată din cornul meu de vânătoare!

Căpetenia se învoi. Atunci, Negru-Vodă sună din corn puternic şi prelung: o dată, de două ori, de trei ori, de nenumărate ori. Nu mai contenea sunând. Plictisit, tătarul îi strigă:

– Ajunge! Pregăteşte-te să mori!

– Încă puţin, rogu-te, e ultima mea dorinţă!

– Fie!

Şi Negru-Vodă începu din nou: o dată, de două ori... Deodată, înapoia copacilor apărură românii. Începură lupta pe întrecute cu tătarii. Căpetenia nici n-a avut timp să se dezmeticească. După un timp, întreaga oaste tătărască rămase în pădure pentru a fi pradă corbilor nesăţioşi.

Bucuros, Negru-Vodă îşi luă oamenii şi ajunse la Câmpulung, unde goni alte cete de tătari. Apoi merse prin atâtea bătălii, din biruinţă în biruinţă. Dar deodată, într-o bătălie care se purta într-o vâlcea, veni şi sfârşitul lui Negru-Vodă. Şi nu pentru că nu ştiuse a ţine sabia cu vitejie în mână. Ci iată cum s-au petrecut lucrurile!

În timp ce tătarii cădeau seceraţi de paloşele românilor, Negru-Vodă văzu deodată deasupra vâlcelei, pe o creastă, o matahală de tătar, care se căznea să prăvale un bolovan uriaş peste români. Dacă ar fi izbutit, mulţi români şi-ar fi aflat pieirea. Negru-Vodă îşi aminti iarăşi de vorbele lui Moş Izvor. Parcă pătrundeau pe undeva, nevăzute, până la el: „Faţă de duşmani să n-ai cruţare. Dar pe cei ce te slujesc cu credinţă să-i ţii la icoană. La viaţa lor să ţii mai mult decât la a ta...".

Se repezi ca un leu şi tăie capul tătarului, împiedicând la timp prăbuşirea bolovanului. Dar în clipa aceea, o săgeată îi străpunse pieptul. Căzu din înalt drept în apa care străbătea valea. Şi apa îi purtă trupul la vale ca un sicriu fără margini şi acoperământ. Românii îi săpară mormânt proaspăt spre odihna de veci în pământul românesc. Chipul lui Negru-Vodă deveni legendar. Legenda o purtară urmaşii din gură în gură, pentru a nu fi dată uitării. Legenda lui nemuritoare, ca şi faptele de vitejie ale acestui popor!

Înfruntarea

Se apropiau zorii veacului al XV-lea. În scaunul Țării Românești se afla tot Mircea Vodă, fiul lui Radu Basarab. Nu mai era tânărul de odinioară. Nici chiar bărbatul de la Rovine și Nicopole, deși nu trecuseră decât câțiva ani de atunci. Și totuși, privirile lui Mircea rămăseseră la fel de vulturești și sclipirile ochilor voioase și proaspete. Turcii dăduseră înapoi, peste Dunăre, de câte ori încercaseră să-și mai mâne pașii prin aceste meleaguri de basm. Mircea fusese mereu în fruntea oștirii sale mărunte, dar voinice.

Iată însă că Baiazid, furtunosul Ilderim, nu trăgea învățăminte din nici o înfrângere. Fiecare prăbușire a planurilor lui nebunești de cucerire îl îndârjea și mai mult. Așa stând lucrurile, își făuri într-o zi un plan mai altfel decât până acum. Își dădea seama că în persoana domnitorului Țării Românești are un rival de temut, peste care nu putea trece așa ușor. Ba, dacă se gândea bine, nu putea trece niciodată. Știa că pentru a veni peste Dunăre era ușor. Încercase de atâtea ori și izbutise. Dar a obține biruința și a îngenunchea pământul și poporul românilor, aceasta era, fără-ndoială, o zădărnicie. Că nu frunza și iarba oștirii erau lucrul cel mai de preț aici. Doar, de atâtea ori călcase în picioare plaiul românesc, sub mii de copite de cai iuți, călăriți de tot atâția voinici spahii. Și mii de pași de ieniceri. Dar se întoarseră cu coada-ntre picioare. Pentru că întâlneau, întotdeauna în cale, viteji, nu glumă. Și un voievod care știa prea bine cum trebuie să folosească pădurile și apele și vântul, chiar să-l îndrepte împotriva lor, a încălcătorilor de pământuri. Pentru că toți și toate ascultau de glasul acestui viteaz între viteji.

Așa gândi el. Sultanul temut de toți, dar nu și pe plaiurile românești, își făuri în minte un plan diabolic. I se lumină fața ca de o bucurie lăuntrică. Găsise ideea de a cuprinde Țara Românească, dar și felul cum putea să o realizeze. Nu prin mânarea de la spate a armiilor sale cât frunza și cât iarba. Numai un om, un singur om trebuia trimis. Acesta să îndeplinească prin șiretenie și, bineînțeles, prin tăria brațului, ceea ce nu putea izbuti o armată întreagă. Acest om trebuia, într-un fel sau altul, să-l ucidă pe Mircea-Vodă. Rămânând fără cap, românii deveneau o pradă ușoară. Cam așa gândea Baiazid. De aceea, îi înflorise surâsul pe față. Îl chemă la el pe vizir și se sfătuiră îndelung. Îi împărtăși gândul lui întreg și vizirul, după o matură chibzuință, îi aduse un ienicer.

Când îl văzu pe Ahmed, că aşa îl chema pe ienicer, faţa lui Baiazid se lumină şi mai mult. Şi biruinţa se întrezări limpede şi adânc. Ienicerul era înalt, cu muşchi parcă de piatră – durat în stâncă – şi la vreo douăzeci de ani.

Baiazid îi făcu semn să se apropie şi ienicerul se grăbi să se supună. Se plecă în chip de închinăciune faţă de stăpânul cel mare şi acesta îi grăi:

– Ascultă, Ahmed, fiu al lui Allah, ai fi tu gata să-ţi pui viaţa în joc pentru mine?

– Pentru Allah, mai întâi, zise şiretul ienicer. Iar apoi pentru Luminăţia Ta, primul dregător al lui Allah pe pământ.

Sultanul citi în glasul lui Ahmed o uşoară ironie. Dar n-o luă în seamă:

– Prea bine. Aşa se şi cade. Pentru că lui Allah trebuie să-i închinăm toţi, de la sultan până la ultimul ienicer, viaţa noastră întreagă. Aşa că, ascultă-mă bine...

– Sunt numai ochi şi urechi!

– Nu va apune soarele astăzi şi te vei găsi în şaua calului, grăbind spre pământul Valahiei unde stă în scaun Mircea-Vodă!

– Ghiaurul cel mare?

– Întocmai!

– Şi ce va trebui să fac?

Sultanului îi plăceau şi nu-i plăceau cele spuse de Ahmed. Îi plăcea că era iute la vorbă, dar nu-i plăcea că-i întorcea vorba lui, sultanului, cu atâta agerime şi îndrăzneală. L-ar fi vrut mai supus faţă de el şi mai cutezător acolo unde-l trimitea. Dar se făcu că nu luă în seamă această temeritate a supusului său şi-i zise din nou:

– Ascultă, Ahmed, vei merge în chip de trimis al meu la domnul Valahiei!

Din nou Ahmed interveni:

– E foarte simplu, Luminate!

– Simplu, simplu, dar trebuie să ştii şi de ce te trimit!

– Asta îmi va spune Luminăţia Ta!

– Ascultă, ascultă. Te vei duce acolo şi îi vei cere, nici mai mult nici mai puţin, să închine Valahia marelui nostru imperiu.

– Mă va omorî, Înălţime!

Sultanul surâse. Întrezărise pe faţa lui Ahmed un început de teamă:

– Este o lege nescrisă, dar lege: solii trebuie primiţi, orice veste aduc. Mai mult decât atât. Ei nu pot fi omorâţi!

– Atunci e bine! rânji Ahmed.

– Bine. Numai că eu urmăresc un anume plan!

– Să-l auzim, Înălţime!

– Aflând că e vorba să-şi închine ţara, Mircea se va mânia. Tu să-l aţâţi cu tot soiul de vorbe meşteşugite. Încât să-ţi spună cuvinte de ocară. Atunci tu să te simţi jignit, învinuindu-l că prin tine mi-a adus mie, sultanul turcilor, ocară – şi că dacă ar fi fost vorba de tine, mai treacă-meargă. Dar sultanul nu poate fi veştejit cu astfel de vorbe!

Ahmed făcuse ochii mari. Povestea începea să-l înfierbânte. Iar sultanul continuă... Ai să-l provoci la luptă, să se măsoare cu tine. Sigur că, la anii lui, Mircea-Vodă nu se va putea măsura cu forţa şi tinereţea ta. Ai să-l răpui! Odată răpus Mircea, Valahia va fi a noastră!

Ahmed rânjea acum de-a binelea. Înţelesese gândul sultanului. Îl şi vedea realizat. Totuşi, nu se grăbi să părăsească sala tronului, deşi soarele se pregătea să se ducă la culcare. Atunci, sultanul îi zise abia şoptit:

– Du-te, Ahmed, când te vei întoarce biruitor, am să te îmbrac în aur strălucitor!

La auzul acestor cuvinte miraculoase, faţa lui Ahmed se lumină. Se aplecă din nou în chip de supunere şi se grăbi să plece pentru a împlini vrerea şi porunca stăpânului său.

*

Într-adevăr, nu prinsese să apună soarele şi Ahmed se afla în şaua calului, gonind spre Dunăre. Merse neobosit zi şi noapte şi, în a treia zi de când plecase, ajunse la cetatea de scaun de la Târgovişte.

Aflând că este solul lui Baiazid, Mircea îl primi de îndată. Ahmed se înclină şi în faţa domnului muntean la fel ca în faţa stăpânului său, Baiazid. Mircea îi răspunse printr-un gest scurt, schiţat din cap şi îl întrebă imediat:

– Ce solie porţi cu tine, de pace sau de încrâncenală?

Ahmed prinse o privire mândră şi trufaşă. Vorbi sfidător:

– De pace, Măria ta, atâta timp cât vă e vrerea de pace şi nu vă împotriviţi voinţei prea luminatului sultan.

Mircea îl privi senin:

– De pace ne este mereu vrerea, solule! Totdeauna ne-a fost de pace şi de senin. Dar când vin norii să ne acopere azurul, nu putem sta în pace ca să pierim!... Tăcu o clipă. Apoi continuă... Măria-Sa, sultanul, ştie prea bine că noi, românii, nu ne-am dus niciodată peste casa lui ca să-i cerem ospăţ – dar că Înălţimea sa ne-a cercat de multe ori, mânându-şi armiile atunci când a poftit să ne cuprindă!

Ahmed rânji înfiorător şi sfidător:

– Cine e puternic, Măria ta, cutează. Voi nu puteaţi veni la sultan să-i cereţi ospeţie, că v-ar fi spulberat într-o clipă. Altfel aţi fi cutezat!

– Nu, n-am fi cutezat. Şi nu pentru că ne-ar fi fost frică de spulberare. Ci pentru că acolo nu e pământul nostru. Şi n-avem drept a-l cere!... Dar care ţi-e solia de pace de acum?

– Ea sună aşa: să închinaţi degrabă Valahia Imperiului otoman, iar tu, Mircea, să mergi să-ţi pleci fruntea la picioarele luminatului sultan!

Mircea se încruntă şi ochii lui prinseră fulgere:

– Asta ţi-a fost solia de pace?

– Asta, Mărite!

– Apoi, află că ai bătut zadarnic calea până aici. Românii nu-şi închină Ţara niciodată. Io, Mircea, mare voievod şi domn, sunt asemeni lor, liber şi neînchinat sultanului vostru... A uitat oare Baiazid când s-a întors ruşinat de pe meleagurile noastre şi când el a stat la picioarele mele atunci, învins de moarte?!!!

La auzul acestor vorbe, Ahmed luă o figură aspră şi bănuitoare, fioroasă chiar, ca şi cum el era cel nedreptăţit şi supărat. Zise aproape răstit:

– Ai uitat, se vede, că Baiazid este stăpânul lumii şi al acestei ţărişoare a voastre. Dacă ar auzi cele ce le-ai spus despre el, cu limba ta spurcată, s-ar umple de mânie. Dar nu-i nimic, sunt eu aici, slujitorul lui, pentru a-i spăla ruşinea!

În clipa aceea îşi scoase paloşul...

– Cutează dar, năpârcă, a te măsura cu unul din braţele atotputernicului Baiazid!

La auzul acestor cuvinte, toţi cei care erau în jurul lui Mircea, dregători, căpitani şi oşteni, începură să murmure. Mircea era negru la chip. Solul întrecuse măsura. Înţelese prea bine solia pe care acesta o purta. Căpitanul Frasin, un viteaz din oastea lui Mircea, se apropie de domnitor cu o înfăţişare tot atât de cruntă şi de mânioasă ca şi domnitorul însuşi:

– Dă-mi voie, Măria ta, eu să-ţi fiu braţul tău, precum acest ienicer e al sultanului. Doresc să-ţi spăl ocara venită din partea acestui nemernic!

Mircea îşi privi căpitanul cu ochii plini de lumină:

– Nu, Frasin, ocara a fost adresată Domnului Ţării Româneşti. Şi prin el, însuşi acestui pământ. Eu va trebui, deci, să-i dau o pildă acestui ienicer!

La auzul celor spuse de Mircea, în rândul oştenilor şi căpitanilor români murmurul se repetă. Fiecare din ei ar fi fost gata să scoată pa-

loşul pentru Vodă al Ţării. Dar domnul voia el însuşi să-şi apere demnitatea şi, prin aceasta, să arate bravura tuturor românilor. De data aceasta, murmurul era ca un semn de îngrijorare pentru viaţa domnului lor.

Dar Mircea îşi sumeţi privirile spre ei:

– Nu tremuraţi pentru viaţa mea, oşteni. Aţi tremurat vreodată pe câmpul de bătălie pentru ea? V-am dat vreodată de ruşine?

Un „nu, Măria ta“, prelungit şi puternic, răsună din toate părţile. Atunci, Mircea îşi sumeţi din nou capul şi ochii i se luminară. Scoase sabia şi răspunse provocării lui Ahmed, care atât aştepta. Planul urzit de sultan prindea să se înfăptuiască în mintea ienicerului.

*

Înfruntarea dură mult. Preţ ca la un ceas. Pentru că Ahmed era tânăr şi lupta straşnic. El prelungea uciderea domnitorului, de care era sigur, pentru a-l obosi pe acesta. Pe lângă el, Mircea era un bătrân. Acest lucru îl simţise şi Mircea şi îşi aduna din răsputeri forţele de care dispunea. Cu priceperea şi măiestria sa, căpătate în cursul nenumăratelor înfruntări, nu-şi risipea în zadar loviturile. Oştenii priveau cu încordare supremă această scenă teribilă şi se îngrijorau în chip nemăsurat. Numai în inima căpitanului Frasin înflorise un crâmpei de speranţă. Îl cunoştea bine pe Mircea-Vodă şi ştia de câtă forţă dispune domnul Ţării Româneşti. Era sigur chiar că stăpânul său va găsi acea lovitură trebuincioasă biruinţei.

Nu se înşelase. Deodată, când părea că lupta nu se mai sfârşeşte, Ahmed începu să se agite, semn că socotea sosit momentul loviturii hotărâtoare. El învârti o dată paloşul, pentru a reteza capul domnului Ţării Româneşti.

Oştenii, toţi cei de faţă, închiseră pentru o clipă ochii îngroziţi, ca să nu vadă scena aceasta teribilă a sfârşitului. Dar când îi deschiseră, văzură cu nemărginită bucurie că lupta luase altă întorsătură. Mircea cel Bătrân ştiuse să se ferească la timp şi îl pălise la braţul drept pe Ahmed. Acesta, urlând de durere, scăpase sabia din mână. Se repezi totuşi s-o prindă, dar Mircea fu mai sprinten decât el. Puse piciorul pe spadă şi tună:

– Nu, Ahmed, pentru tine lupta s-a încheiat! Şi îi atinse gâtlejul cu vârful spadei.

Uralele oştenilor nu mai conteneau. Erau urale de bucurie şi de mândrie pentru vitejia şi bravura ostăşească a domnului Ţării Româneşti. Toţi îi cerură lui Mircea să-l omoare pe Ahmed.

Numai Mircea rămase senin:

– Nu oşteni, pe înfrânt nu-l ucid. Şi nici nu-l supun închinăciunii faţă de mine, aşa cum mi-a cerut mie sultanul. Apoi, întorcându-se spre Ahmed îi spuse: „Pleacă-ţi fruntea până la pământ şi închină-te acestui tron. Prin el, te închini Ţării Româneşti pe care ai vrut s-o necinsteşti şi oştenilor săi viteji care o slujesc cu neasemuită credinţă!“.

Ahmed cel trufaş se supuse. Îngenunche şi îşi plecă fruntea, apropiind-o de picioarele tronului.

„... Acum, grăi din nou Mircea, du-te la sultanul tău şi spune-i că Ţara Românească nu e de închinat şi de vânzare. Că pământul şi aerul ei, pădurile şi apele au fost şi rămân libere. Că oamenii acestui pământ sunt şi ei, ca şi păsările cerului, născuţi pentru a nu fi niciodată robi. Mai spune-i să-şi amintească de Rovine şi să nu uite pilda de-atunci, nicicând. Va înţelege mai bine de ce noi, românii, nu ne trădăm limba, credinţa şi obiceiurile. Şi nu ne închinăm nimănui, niciodată!“.

Căpitanul Dobrotă

Vlad, viitorul domn al Ţării Româneşti, cunoscut sub numele de Ţepeş, se găsea ostatec la turci împreună cu fratele său, Radu cel Frumos. Vlad era un luptător minunat, din care cauză sultanul îi spunea Yenilmez, adică cel viteaz.

În urma unei bătălii, în tabăra turcească au fost aduşi şi câţiva prizonieri români. Turcii le cereau moartea. Vlad însă voia din suflet să-i facă scăpaţi şi se gândea cum să facă pentru a izbuti acest lucru, fără a da ceva de bănuit.

În minte îi răsări un plan: dacă vreunul dintre români va reuşi să-l învingă, ceilalţi vor fi liberi. Sultanul încuviinţă planul său. La întoarcere, Vlad se adresă în turceşte unuia dintre români.

– Eu nu ştiu decât româneşte, turcule, îi răspunse românul cu semeţie.

– Atât mai bine, îţi voi vorbi româneşte!

Surprins oarecum, românul ripostă:

– Voi, turcii vă pricepeţi să vorbiţi mai multe limbi. Dar graiul nostru sună străin pe limba voastră.

– Şi eu sunt român, i se adresă Vlad. Nu simţi asta când îţi vorbesc?

– Nu cred că eşti român. Altfel nu te-ai afla în tabăra turcească...

– Şi tu te afli în tabăra turcească... Şi eu sunt tot prizonier...

Românul se potoli. După o clipă însă adăugă:

– Atâta timp cât eşti printre învingători, se cheamă că suntem din tabere opuse!

– Atunci să ne luptăm!

– Încătuşat cum sunt, nu pot lupta. Porunceşte să mi se desfacă lanţurile.

În timp ce un turc îi desfăcea lanţurile românului, Ţepeş îl întrebă:

– Cum te numeşti, voinice?

– Dobrotă, răspunse românul.

„Cel bun", adică. Să fii bun şi în luptă. Eu sunt Yenilmez, adică „cel viteaz". Să vedem care pe care!

Turcii se îngrămădiră să vadă lupta. Săbiile se încrucişară şi luptătorii se priviră o dată în ochi. Ţepeş se bucura că are un adversar vrednic de el. La un moment dat cei doi erau atât de aproape unul de altul, încât îşi simţeau răsuflarea caldă în obraz. Ţepeş îi şopti atunci românului, abia auzit:

– Fii atent, Dobrotă: loveşte pe stânga şi răneşte-mi braţul!

Dobrotă rămase uluit:

– Dar ce fel de om eşti şi ce vrei?

– Vreau libertatea voastră, asta vreau. Loveşte!

Dobrotă înţelese. Pară o lovitură închipuită şi abia îl atinse la braţul stâng pe Ţepeş. Acesta scăpă spada din mână, pentru că era stângaci şi tună:

– Straşnică lovitură. Bravo, Dobrotă. Tu şi cu ai tăi v-aţi căpătat libertatea!

Românii au fost eliberaţi din lanţuri şi se pregăteau să plece. Vlad se apropie din nou de Dobrotă:

– Ai luptat frumos, Dobrotă. Dacă vrei să rămâi cu mine eşti liber s-o faci; iar dacă vrei să pleci eşti atât de liber. Dacă rămâi te voi numi căpitanul meu!

Şi Ţepeş îi spuse pe scurt cine e şi de ce se afla în tabăra turcească. Iar cel ce răspundea la numele de Dobrotă primi să rămână lângă el.

De la acestă întâmplare a trecut ceva timp. Într-o noapte, Țepeș și căpitanul său se furișară printre străjile turcești și fugiră, părăsind pentru totdeauna tabăra otomană. Ei ajunseră în Țara Românească și, întrucât aici domnea un reprezentant al ramurii Dăneștilor, se gândiră să treacă munții, pentru a ajunge la voievodul Transilvaniei, Iancu de Hunedoara. Vlad Țepeș urmărea să ceară ajutor de la fratele de peste munte pentru a putea ocupa tronul Munteniei. Într-o pădure făcură un popas.

– Vin vremuri grele, Dobrotă, îi vorbi Vlad. Vom avea de luptat pentru domnie!

– Vom lupta, voievoade. Voi fi mereu alături de tine. Și doresc să fiu primul care să-ți spună: „Să trăiești, Măria ta!"

– Visuri, Dobrotă, mai e până atunci. Vezi tu pădurea asta?

– O văd, voievoade.

– Pădurea e plină de copaci. Tu ești ca stejarul de colo. Dacă aș avea atâția stejari câți sunt în pădure...

– Vei avea, voievoade!

– Atunci voi birui!

– Voi lupta pentru tine până când voi pieri. Pentru tine și pentru țară!

– Tu, Dobrotă, nu trebuie să pieri!

– Viața mea, voievoade, e doar cât a unui copac. Tu trebuie să trăiești. Viața ta e cât a pădurii întregi!

După un drum lung și greu ajunseră la castelul Huniazilor, care își profila, spre înălțimile cerului, crestele lui crenelate. Un castel impunător și, totodată, mândru la privit.

Dar Vlad n-avea vreme să-l privească. El îl îndemna pe Dobrotă și pășiră amândoi în curtea castelului, apropiindu-se tot mai mult. La poartă dădură peste străji neînduplecate.

– Cine sunteți?

– Ce vă pasă?

– Trebuie să știm!

– Spuneți stăpânului vostru că un cavaler vrea să-i vorbească!

– Un cavaler? și ostașul sună din corn. Dinapoia porții masive apăru un alt ostaș care, aflând despre ce este vorba, dispăru imediat pentru a duce vestea. Când își făcu din nou apariția, șopti ceva la urechea strajei și acesta îi spuse lui Vlad:

– Voievodul Iancu nu primește cavalerii fără nume!

– Du-te și spune-i, tună Vlad, că dacă nu ne primește pe mine și pe însoțitorul meu, vom ajunge la el cu spadele noastre!

Ostașul intră din nou și, când își făcu iarăși apariția, spuse direct:

– Voievodul Iancu vă primeşte la el!

Mulţumit, Vlad, urmat de Dobrotă, pătrunse în incinta castelului urmând călăuza. Parcurseră sălile fără să privească în jur. Se părea că nu-i interesează altceva decât întâlnirea cu voievodul Iancu.

– Cine eşti şi ce vrei de la mine, cavalere?

– Cine sunt e mai puţin însemnat. Dar de la tine vreau dreptate şi sprijin!

– Dreptate şi sprijin? Dar pentru asta ar tebui să ştiu cine eşti!

– Poate dacă vrei privi acest inel îţi vei da seama! Şi viitorul Vlad Ţepeş scoase de la deget un inel pe care îl păstrase cu sfinţenie tot timpul cât fuseseră la turci şi pe care era aşezată stema Basarabilor.

Privind inelul, Iancu scoase o exclamaţie:

– A! eşti fiul lui Vlad-Vodă, domnul muntenesc!

– Da, fiul lui Vlad-Vodă, cel pe care l-ai ucis!

– Şi de aceea ai venit la mine? Ca să-mi ceri socoteală? Asta ai vrut să înţelegi prin dreptate?

– Da, am venit să-ţi cer socoteală. Vreau să ştiu de ce l-ai ucis pe părintele meu!

Iancu nici nu se clinti. Îl privi pe Vlad drept în ochi şi îi zise:

– Nu eu l-am omorât, Vlade. Ci viaţa însăşi. Înprejurările nefericite prin care a trecut. Nevoit să fie o vreme de partea turcului, el v-a sortit chiar pe voi, odraslele lui, sultanului, ca ostateci. Dar eu nu numai că nu l-am ucis. Dar l-am iubit. Părintele tău a fost un viteaz şi, atunci când a putut, a strălucit în virtuţi pe câmpul de bătălie. L-am avut mereu alături de mine. Dar el s-a smuls deodată. L-a luat apa vieţii în vârtejuri şi nu şi-a mai putut reveni. Această apă blestemată l-a sortit pierzării!

Vlad înţelese totul. Într-o străfulgerare de gând.

Vlad rămase la curtea lui Iancu împreună cu Dobrotă. Atunci îşi făcu apariţia în sala tronului un bărbat frumos şi mândru, numai că era cu un cap mai scund decât Vlad. El se apropie de Iancu şi acesta îl sărută pe frunte.

– El e Ştefan, fiul domnului Moldovei. Straşnic fecior. Şi îi prevăd un mare viitor!

Apoi, întorcându-se spre Vlad: iar el, Ştefane, e Vlad, fiul lui Vlad-Vodă. E vărul tău bun. Şi el va străluci în viitor!

Cei doi se priviră şi parcă inimile lor bătură la fel. Se plăcură şi se apropiară. Vlad scoase un pumnal şi îşi crestă braţul. La rândul său, Ştefan scoase pumnalul şi făcu acelaşi lucru. Apoi îşi împreunară braţele pe locul din care izvora sângele şi se făcură fraţi de cruce.

Jurară că vor lupta până la ultima suflare pentru fericirea românilor din țările surori, Muntenia și Moldova.

Iancu de Hunedoara îi privea plin de fericire. Își plimba ochii când la unul, când la altul. Se simțea obosit și vedea în acești doi bărbați pe vrednicii săi urmași.

Veneau din nou zorii. Se pregătea să răsară soarele peste Țara Românească și peste Moldova!

În 1462, în lupta de la Giurgiu, Țepeș și Dobrotă luptară împreună împotriva turcilor. Turcii cădeau secerați de români, ca grâul în fața coaselor. La un moment dat, Dobrotă a fost înconjurat de turci, aflându-se în mare primejdie. Țepeș, care tocmai se eliberase din strânsoare, îi veni în ajutor. Reușiră astfel să-i răzbească pe turci.

Dar lupta era departe de a lua sfârșit. Ea continuă până spre seară. Când soarele începuse să sângereze la orizont, pe Dobrotă lupta îl îndepărtase din nou de domnitor. Deodată îl zări pe acesta înconjurat de turci. Sări cât putu de repede și se năpusti ca un leu asupra acestora, dând putință voievodului să se elibereze din strânsoare. Deodată, însă, simți o durere sfâșietoare: un turc îi înfipsese sabia în spate. Dobrotă se prăbuși într-un lac de sânge. Cu o mână de luptători, Țepeș alergă către ei, răzbindu-i pe vrășmași. Coborâ apoi de pe cal și se aplecă asupra căpitanului Dobrotă, care-și dădea duhul:

– Viteazul meu căpitan, ai luptat vulturește. Și mi-ai salvat viața!

– Eram dator, Măria ta, față de tine. Și tu mi-ai salvat mie viața o dată, acolo, în robia turcului!

– Ce voi face fără tine, Dobrotă?

– Vei continua lupta, Doamne. Țara are mai mult ca oricând nevoie de tine!

– Dar îmi va lipsi spada ta, Dobrotă!

– Viața mea, voievoade, a fost cât a unui copac. Tu trebuie să trăiești! Viața ta este cât a pădurii întregi...

Și viteazul căpitan Dobrotă își dădu sufletul în brațele voievodului său.

Doi florentini la Ștefan-Vodă

Se dusese vestea despre faptele lui Ștefan până pe meleagurile Italiei. La Florența, oraș înfloritor și unde cu două secole în urmă izvorâră luminile celei mai mari mișcări literare și artistice, Renașterea și Umanismul, trăiau doi frați: Manuelle și Giuseppe. Manuelle era pictor iar Giuseppe, poet. Auzind și ei despre ceea ce se spunea despre diferitele țări, însetați de călătorii și de cunoașterea altor meleaguri, porniră la drum precum magii după steaua călăuzitoare spre ieslea lui Iisus. Numai că frații florentini căutau steaua norocului în Țara Moldaviei.

Nu ne interesează pe ce corabie au călătorit și ce mări și ținuturi au străbătut. Nici pe șaua căror cai au călărit. Destul a spune că au ajuns după o vreme la cetatea Sucevei, unde Ștefan-Vodă i-a primit cu multă bucurie și le-a dăruit cinstea cuvenită tuturor oamenilor cu vază. Făcu un ospăț în lege, unde se mâncă și se bău după pofta inimii.

Dar a doua zi, pe la amiază, îi chemă la el. Era înconjurat de sfetnici și tălmaci care se pricepeau de minune la limbile pământului. Cel mai însemnat din tălmaci, Bartolomeo, era chiar italian. Atunci, vocea lui Ștefan sună prevestitor:

– Ei, flăcăi, ați mâncat, ați băut, v-ați odihnit!

Și Bartolomeo traduse. Atunci, cei doi frați deodată, mânați de același gând exclamară:

– Ne-am ospătat, am băut și ne-am veselit, pe deasupra ascultând pe muzicanții Sucevei. Și ne-am odihnit!

Iar Ștefan grăi din nou:

– Acum la treabă, flăcăi. Că voi nu sunteți cerșetori, ci oameni însemnați. Plătiți cu talentul vostru ceea ce v-am dăruit!

Iar Bartolomeo traduse. Atunci, cei doi frați deodată spuseră:

– Am înțeles, Măria ta! Cuvinte rostite pe românește. Florentinii înțeleseseră cât de drepte și pline de învățăminte erau cuvintele domnitorului. Nici ei nu veniseră pentru a trândăvi. Prin „steaua norocului" înțelegeau să găsească o țară unde arta este prețuită cum trebuie. Doreau din inimă să fie de folos acestui pământ, unde poporul era de sorginte latină, ca și patria lor. Și limba suna armonios, amintind multe dintre cuvintele limbii de pe meleagurile natale. Începeau să înțeleagă și tâlcul vorbelor românești, chiar dacă învățatul Bartolomeo nu le-ar fi tradus. Astfel, încât florentinii îi împărtășiră lui Ștefan do-

rinţa lor de a-l sluji cu credinţă. Şi, cu ajutorul lui Bartolomeo sau chiar singuri, căpătară încredere în Ştefan.

– Porunceşte, Măria ta, spusese Manuelle, ce vrei să pictez: pe domnia ta, gloriosule principe al acestor meleaguri? pe soţioara domniei tale? pe coconii voştri? Porunceşte şi mă voi apuca de îndată de treabă. Ca hrana ce-o voi mânca şi vinul ce-l voi bea să fie bine plătite!

Ştefan surâdea. Surâdea serafic. Şi vorbea cu cei doi fraţi cum ar fi vorbit cu prietenii săi apropiaţi: Moghilă, Şendrea, Micotă şi Boldur... Şi ca atâţi dregători şi căpitani de oaste credincioşi. Dar dacă de la căpitanii de oaste şi de la luptătorii de rând aştepta vrednicia braţului, de la artişti năzuia a primi bravura şi frumuseţea creaţiei spiritului. Îi răspunse lui Manuelle:

– Prietene drag, să nu iei voroavele mele ca strană de mănăstire. Şi să nu crezi că n-aş fi un bun primitor de oaspeţi. Ele au fost un îndemn. Şi poate un sfat.

– Da, Măria ta. Drept aceea le-am luat şi eu. Dar iubind sinceritatea lor, vreau să făptuiesc ce îţi doreşte mai mult sufletul!

Ştefan surâdea a bunătate. Surâdea ca un heruvim. Şi vorbea cu glas dulce, îmbietor. Ca un părinte pentru cei veniţi de pe meleagurile însoritei Italii, dar şi ca părinte al Ţării Moldovei:

– Eu poruncesc începerea luptei. Pentru că sunt conducător de Ţară şi de oaste. Dar începutul lucrului artistic nu-l pot hotărî la fel. Artistului nu-i pot porunci. El trebuie să aibă spiritul liber, neîncătuşat. Se apucă de lucru când simte chemarea divină şi când muza îi dăruie inspiraţie... Artistul îşi face treaba după pofta inimii lui...

Manuelle era fermecat de frumuseţea şi dreptatea vorbelor lui Ştefan. Gândea „Vrednic este acest stăpân pe care cu drag am să-l slujesc". Şi îi răspunse lui Ştefan:

– Totuşi, Măria ta...

Dar Ştefan nu-l lăsa ameţit de vorbe frumoase:

– Priveşte în jur. Şi înfăţişează pe pânză ceea ce crezi că este de folos acestei ţări şi mie. Dar mai puţin mie, ci mai mult dă din culoarea ta acestui pământ binecuvântat care vă primeşte pe tine şi pe fratele tău cu braţele deschise!

Acum, Manuelle înţelese ce voia domnitorul. Sau doar păru că a înţeles. Rămânea să dovedească prin fapta sa creatoare. Nu mai zise, aşadar, nimic. În schimb, se auzi vocea lui Giuseppe:

– Înţelepte cuvinte, Măria ta. Eu, ca poet, voi face acelaşi lucru!

Trecu o vreme. Ştefan nu mai dădu ospăţ în cinstea celor doi fraţi. Nici nu-i mai chemă la el. Nici ei nu îndrăzniră să-l tulbure de la tre-

burile Domniei. Aveau tot ce le trebuie, aşa cum poruncise Ştefan, pentru a trăi cum se cuvine şi a lucra. Şi ei lucrând, simţeau mâna ocrotitoare a părintelui Moldovei, care acum era şi părintele lor. Şi după cum Ştefan veghea asupra treburilor Moldovei, veghea şi asupra lor, aşteptându-le rodirea.

Era într-una din zilele lunii octombrie. Toamna se prelungise mai mult în anul acela. Iar frunzele îşi păstraseră şi ele verdele cel proaspăt din vară. Doar vreo două trei frunze, pe ici pe colo, se dovediseră căzătoare. Pe celelalte se părea că mantia zăpezii le va surprinde în copaci. Semn bun pentru ţară şi domnitor. Se vestea rod bun în hambare şi hotare netulburate de vrăjmaşi.

Ştefan cunoştea semnele şi se simţea mulţumit. Dar în el se cuibărise o nelinişte pe care nu şi-o putea tălmăci. Venea seara şi se simţea obosit mai devreme de ceasul culcării. Soseau zorii şi el încă zăbovea în aşternut. „Nu mai sunt şoimul de altădată!", îşi zicea. Şi nu-şi găsea răspunsul dorit.

Când, iată, că la ceasul amiezii i se înfăţişară cei doi fraţi. Aveau priviri senine şi mulţumite. Ştefan îşi aminti de ei ca de o veste bună. „Să aflu oare răspuns la neliniştea mea?" Şi ei se închinară şi-i vorbiră. Îşi rosteau gândurile senin, pe limba Ţării Moldovei. Ca şi cum ar fi fost aici dintotdeauna. Auzindu-i vorbind astfel, Ştefan se înveseli. Iar Manuelle se grăbi să-i vorbească:

– Să trăieşti, Măria ta. Eu şi cu Giuseppe am isprăvit lucrarea noastră!

Ştefan se înveseli cu totul:

– Asta da veste bună. Dar unde este lucrarea?

Tot Manuelle îi răspunse:

– Ne-ai rugat, Măria ta... că la artişti nu le porunceşti ca la luptători... să punem în lucrarea noastră tot ce credem că e mai însemnat din tot ce se petrece în ţară. Şi care să şi folosească ţării! Şi deci şi Măriei tale!

– Asta aşa e! încuviinţă Ştefan.

– Şi iată, noi am stat şi am cugetat. Şi am mers prin ţară. Şi am vorbit cu oamenii. Şi am cunoscut bine tot ce se poate cunoaşte.

– Chiar şi graiul nostru! zise Ştefan.

– Da, Măria ta, încuviinţă de data aceasta Giuseppe. Limba voastră sună frumos şi se deprinde uşor. Mai cu seamă că multe cuvinte seamănă cu ale noastre!

– Da, de bună seamă că aşa este. Dar vreau să văd lucrarea. Pentru că de vorovit am tot vorovit!

Glasul lui Ştefan prinse o altă culoare, necunoscută până atunci florentinilor. Vorbi Manuelle:

– Măria ta, noi am sfârşit lucrarea, precum am spus. Dar am dori să fie de faţă şi cinstiţii boieri, dregători şi curte mai măruntă. Şi oameni de rând. Câte unul din fiecare soi de oameni. Din fiecare strat. Cum a făcut Noe cu corabia lui, înlăuntrul căreia, după porunca divinului Creator, a luat puzderie de vieţuitoare de toate felurile câte erau pe pământ înainte de potop. Să nu se piardă sământa lor!

Ştefan îl privi pe Manuelle cu multă atenţie. Simţea că acesta pune la cale ceva, sau numai ascunde ceva. Îşi trecu apoi privirile spre Giuseppe, care era plin de surâs. Îi făcu semn pictorului să termine ce avea de spus. Şi Manuelle mai adăugă:

– Vreau ca toţi să privească şi să citească la fel ca într-o carte ceea ce vă voi înfăţişa. Iar domnia ta, mărite, să fii judecătorul nostru!

Ştefan stătu puţin pe gânduri. Apoi făcu aşa cum spusese Manuelle. Trimise pe un slujitor mărunt printre oameni. La scurt timp, când toţi erau adunaţi, Ştefan îi întrebă din nou pe florentini:

– Ei, acum ce mai doriţi?

Giuseppe se înclină şi zise:

– Măria ta, lucrarea noastră se află pregătită în sala tronului. Binevoieşte a da poruncă tuturor ca să purcedem într-acolo. Cu domnia ta în frunte!

Ştefan îi privi din nou pe cei doi fraţi. Părea că încearcă încă de pe acum să desluşească secretul florentinilor. Pentru că era limpede un lucru: ei ascundeau ceva. Dar nu stătu mult în cumpănă. Zise cu glas poruncitor, ridicând sabia ca la atac:

– După mine copiii mei, fii ai Moldovei!

Când ajunseră în sala tronului, văzură toţi o pânză mare, albă, cam cât peretele. Ea învăluia altă pânză, încă nevăzută. Dar deodată, la un semn al lui Manuelle, un oştean reteză cu sabia sfoara ce ţinea prizonieră pânza. Atunci uriaşa pânză se prăbuşi, dezvăluind un tablou aproape tot atât de mare, pictat în ulei, de toată frumuseţea. Se auziră murmure de admiraţie şi nimeni nu-şi mai luă ochii de la tablou.

Se petrecu însă şi o minune. Mulţi dintre cei de faţă parcă se mutaseră în tablou. Iată-l pe Ştefan Vodă şi pe boierii lui cu vază. Aşezaţi la masă la un ospăţ în lege. Ştefan se afla în mijloc. Parcă era Iisus în mijlocul ucenicilor. Parcă! Dar dacă îi urmăreai şi, mai ales, îi numărai pe dregători aflai că erau unsprezece. Unde era însă al doisprezecelea? Desigur că tabloul pictat de Manuelle nu era aidoma cu „Cina cea de Taină“ a lui Leonardo. Ştefan era imaginat ca un cavaler mândru şi

semeţ, vultur al Moldovei, cu pocalul plin de nectarul viilor de Cotnari, ridicat la înălţimea capului, închinând, ca de atâtea ori la ospeţe, pentru Moldova. Şi pentru biruinţa românilor asupra vrăjmaşilor ei. În planul secund se putea vedea Moş Mugur, bătrânul potcovar al Sucevei, simplu la port şi la grai. Şi el purta în mână un pocal pe care se pregătea să-l soarbă cu nesaţ. Bătrânul era aproape de suta anilor şi moartea îl ocolise până la acea vârstă. Ştefan îl preţuia pentru simplitatea şi agerimea minţii sale. Şi rar ospăţ de nu îl poftea. Mai în spate se profilau capetele unor boiernaşi, negustori şi căpitani de oaste. Toţi erau cu pocalele ridicate la acel ceas de ospăţ, aşteptând semnul domnitorului care trebuia să soarbă primul din cupă.

Unde era însă al doisprezecelea dregător? Poate nu s-ar fi observat lipsa unui asemenea personaj şi nimeni nu s-ar fi gândit să facă o apropiere între scena pictată de Manuelle şi cea biblică a lui Leonardo. Nici chiar Ştefan. Toţi erau furaţi de minunea ce li se înfăţişa. Însuşi Ştefan se bucurase nespus şi vorbi cu glas domol după vinul pe care îl băuse în tablou:

– N-ai trăit în zadar, Manuelle. Nici pâinea Moldovei n-ai mâncat-o, nici vinul ei nu l-ai băut în zadar!

– Mulţam de voroave, Măria ta!

Dar totul se frânse. Dintr-o dată se auzi vocea plină de mânie şi ură a boierului Nicoară:

– În zadar îl lauzi pe pictorul aista, Măria ta. Aici s-a săvârşit o mare nedreptate!

Ştefan se întoarse şi cu acelaşi glas blajin şi domol, dar parcă puţin asprit ca al mustului când a pornit a da în fiert, zise:

– Despre ce fel de nedreptate e vorba, boier Nicoară?

– Eu, Măria ta lipsesc din acest tablou. Nu sunt şi eu om cu vază în scaunul domnesc?

Ştefan privi iar tabloul şi parcă mult mai atent. Apoi zise simplu:

– Da, într-adevăr, din tablou lipseşti tu, Nicoară. Dar ce pot spune. Răspunsul îl găsim la Manuelle!

Manuelle însă privea senin şi tăcea. În schimb, vorbi Giuseppe:

– Măria ta, nu uita că şi eu trebuie să dau socoteală de pâinea şi vinul domniei tale. Cum trebuie să dea socoteală toţi fiii acestei ţări!

– Ce vrei să spui Giuseppe?

– Că şi eu am fost alături de fratele meu la lucrare!

– Şi tu ai pictat, Giuseppe?

– Nu, Măria ta. Nu am acest har. Însă am fost alături de el în cunoaşterea oamenilor, a împrejurimilor şi întâmplărilor...

– Aşaaa!

– Şi ceea ce el a pictat, eu am exprimat în versuri. Răspunsul îl vei găsi la mine!

Ştefan se înveseli iar:

– Dacă-i aşa, să auzim!

Şi Giuseppe scoase un pergament şi citi slovele îngrămădite pe el:

„Iar Domnul ridicând paharul,
De setea arşiţei cuprins,
Rosteşte mândru, prinţ al Ţării,
Cu dor în inimă, nestins:

– Voi dregătorii mei de seamă
Şi căpitani în luptă lei,
Aţi fost mereu pentru Moldova,
Dar dintre toţi pictaţi pe pânză,
Lipseşte unul dintre ei..."

Şi îşi curmă firul versului. Atunci Ştefan păru că nu mai înţelege nimic:

– Şi, întrebă el cu mirare, unde este al doisprezecelea dregător? Adică Nicoară?!!!

Dar Giuseppe tăcu. În schimb, Manuelle care dispăruse pentru o clipă, reapăru purtând în mâini o pânză mult mai mică însă la fel de izbutită. Ea arăta răspunsul pe care-l aştepta Ştefan. Domnitorul se afla în prim-plan în tablou, mândru şi neînfricat iar vornicul Nicoară se pregătea să îl sărute. Era aşa de bine zugrăvit, încât parcă îl vedeai pe Nicoară trăind voluptatea sărutului.

Un murmur cuprinse adunarea. Ştefan îşi schimbă dintr-odată privirile spre Nicoară. Părea că i se luminează de ziuă. Că abia acum făcea apropiere între tema biblică a lui Leonardo şi înţelesul lucrării artiştilor pe pânză sau în poezie. Gândi: „Al doisprezecelea ucenic... al doisprezecelea dregător... Nicoară?!" Bucuria care se citise cu puţin în urmă în privirile sale se schimbă în negură. Vorbi mai altfel:

– Ei, ce zici, Nicoară, nu cumva este vorba despre tine, cel care lipseşti din tabloul ospăţului meu?

Nicoară păli:

– Nu ştiu, Măria ta, tocmai de aiasta am şi întrebat... În schimb Giuseppe îşi continuă nestingherit versul:

„Ţi-aduci aminte vornice Nicoară,
De ziua lungă de atunci, din vară,
Când în grădina mândră-a casei tale,
Câţiva boieri făcându-şi osanale,
Te-au vrut să fii tu domn adevărat,
Tu, vornice Nicoară, ai uitat?
Iar scena cu sărutul – şi mai rău,
Iuda eşti tu, sărutul e al tău!"

Atunci Nicoară scoase sabia pentru a-l păli în cap pe poet. Dar Ştefan fusese mai iute. Cu sabia sa făcătoare de minuni, lovi în sabia ucigaşă pe care Nicoară o scăpă din mână. Vocea lui Ştefan suna mai altfel:

– Ce ai de spus, năpârcă?

Nicoară însă încercă s-o scoată la bun capăt. Zise:

– Nu am nimic de spus. Aceşti oameni sunt nişte ticăloşi. Sunt plini de ură pentru că... sunt mincinoşi... lasă-mă să-i pedepsesc!

Dar Ştefan deveni neînduràtor:

– Ce spui? Tu cu spada, ei cu penelul şi condeiul, nu? Luptă cu mine dacă vrei şi dacă te simţi nevinovat! Pentru a-ţi spăla ruşinea de a te fi învinovăţit pe nedrept!

– Cu tine, Măria ta, n-aş cuteza niciodată. Tu eşti vulturul Moldovei!

Atunci se auzi vocea lui Manuelle:

– Măria ta, noi nu minţim. Suntem oameni de cinste. Noi am lucrat nu din cele auzite ci din cele văzute şi trăite. Boierul Nicoară ne-a chemat şi pe noi la ospăţul acela. Ne-a luat pe departe şi ne-a întrebat ce facem. I-am spus că suntem în slujba Măriei tale iar el ne-a oferit un târg mârşav. Fiindcă putem fi în preajma domniei tale să-ţi implântăm cuţitul în inimă. Şi ne va răsplăti cu aur cât nici nu putem căra la Florenţa...

În sufletul lui Ştefan se dezlănţuia furtuna:

– Povesteşte, Giuseppe!

– N-am putut, Măria ta. Suntem oameni de rând. Dar suflete de artist. Artiştii nu omoară decât prin arta lor. Am socotit, aşa cum Măria ta a spus, că cel mai însemnat lucru pentru Moldova este viaţa Măriei tale. Şi am spus adevărul, aşa cum ne-am priceput, pe pânză şi prin versuri!

Atunci vornicul Nicoară scoase un strigăt ascuţit. Culese sabia de unde căzuse şi se repezi asupra florentinilor. Dar şi de data aceasta, Ştefan a fost mai iute. El, cu sabia dreptăţii, ca şi atunci când stătea în lupte pe cal, îl păli în cap pe Nicoară prăbuşindu-l la pământ.

Nu ştim cât de adevărată o fi această poveste. Pentru că nici bătrânele cronici nu vorbesc despre ea şi nici cele două tablouri pictate de Manuelle nu s-au găsit. După cum nici versurile lui Giuseppe. Dar, după câte am citit şi ştim despre Ştefan Vodă, povestea pare atât de adevărată.

Pentru că Ştefan iubea din inimă pe viteji şi pedepsea fără cruţare pe trădători!

Codruţ

Pe vremea când Ţara Românească avea în scaunul domnesc pe Neagoe Basarab, un căpitan de la curte, pe nume Codruţ, a fost trimis de domnitor la sultanul tuturor turcilor cu solie de credinţă.

Pe atunci, singura cale de a ajunge la Poartă era armăsarul aprig şi feciorul voinic. Solul domnului român trebuia să fie plin de sănătate şi vioiciune şi să ţină la drum. Codruţ era cel mai nimerit. Înalt ca bradul şi bine legat precum stejarul, frumos la chip, cu plete negre şi cu mustaţă bogată. Dar nu numai atât. Avea minte vioaie pentru a înţelege semnul soliilor şi tâlcul vorbelor. Nu se încurca în cuvintele meşteşugite şi în capcanele întinse de sultan ori de dregătorii turci.

Neagoe-Vodă îl cunoştea bine pe Codruţ. Orfan de mic, flăcăul de acum avea ceva din frunza mişcătoare în vânt a codrului. Domnul îl luase de suflet, preţuindu-l pentru virtuţile sale ostăşeşti, dar şi pentru mintea iscusită şi inima înflăcărată. Într-o zi îl chemase la el şi îi spusese:

– Băiete, orfan ai fost, mare ai crescut. De mă vei sluji cu credinţă... şi nu pe mine ci Ţara noastră românească, eu îţi voi fi tată bun, precum soaţa mea Doamna Despina îţi va fi şi ea mamă iubitoare!

Devenind fiu domnesc, Codruţ porni la drum spre sultanul tuturor turcilor, pe nume Soliman cel Măreţ. Voia nespus să îndeplinească dorinţa tatălui său şi porunca domnului Ţării Româneşti.

Stătu în şa, până spre Dunăre, fără popas, când armăsarul începu să dea semne de oboseală. Nu se simţea obosit, dar cu grijă de părinte trebuia să se gândească şi la calul său. Un asemenea cal crescut cu grijă de el nu putea fi schimbat cu un simplu cal de olac. Trebuia să-şi cruţe calul, să-l hrănească şi să-l popăsuiască la vreme.

Aşa şi făcu. Când se lăsa seara şi când dunga părelnică a Dunării prinse şi mai mult contur, îşi opri calul şi trase la un han îmbietor ca şi oaza pustiurilor. Calul necheză scurt pe nări, ca semn că a înţeles fapta stăpânului şi că-i mulţumeşte pentru milostenie. Arăta că în zori îşi va purta stăpânul cu şi mai multă vigoare. Îşi lăsă, aşadar, mai întâi calul la grajd, în seama îngrijitorului, ca acesta să-l ospăteze cu nutreţ din cel mai bun.

Abia în urmă se gândi şi la el. Pătrunse în han, ceru o cameră pentru noaptea aceea şi zăbovi ceva în faţa unei mese îmbelşugate şi a unui vin aromitor. Când se simţi sătul, se duse să se culce. Ştia că a doua zi va trece Dunărea şi va pătrunde prin locurile unde sultanul avea mare putere şi pretutindeni slujitori credincioşi. Ştia că, după ce va ajunge la paşalâcul Nicopolei, va merge printre bei, begi şi beglerbegi. Popasurile aveau să fie mai rare şi mai scurte, hrana şi băutura, la fel.

Se trânti pe pat şi încercă să adoarmă. Somnul trebuia să-i refacă şi lui, ca şi armăsarului, forţele. Dar somnul era fecior viclean şi se lăsa aşteptat, pentru a fi cât mai mult dorit. Întârzie încă mult timp, lăsându-l pe Codruţ pradă tuturor gândurilor.

La început, lui Codruţ îi răsăriră în minte figurile lui Neagoe Vodă Basarab şi a doamnei Despina. Gândindu-se la domnul Ţării Româneşti, la ureche îi înfloriră ca un cântec cuvintele pe care i le dăruise încă din viaţă, ca o moştenire, înţeleptul voievod:

„– Tu, fiul meu Codruţ, să fii cinstit ca om, voinic şi viteaz precum eşti, iute ca o căprioară sau ca săgeata, netemător fie-ţi braţul şi la fel inima. Să ai foame pentru adevăr şi sete de dreptate...“

Cântecul nu se sfârşea. Sălăşluia aprins în inima voinicului. Iar gândul lui din acel miez de noapte răspundea ca un ecou poruncii şi dorinţei domnitorului:

„Voi fi, doamne, om cinstit şi de ispravă, nu mă voi pleca nici în furtună. Iar setea de dreptate şi iubirea de ţară îmi vor întări braţul.“ Şi luminat astfel, simţi cum îl cuprinde ceaţa ameţitoare a somnului. Şi Codruţ păşi pe drumurile sale întortocheate.

Într-un târziu de noapte, pe care poate numai luna îl ştia, avu un vis ciudat. Se făcea că un turc, cu un turban mare pe cap, se pleca asupra lui să-l înjunghie. Un asemenea vis numai la somn nu te putea îmbia. Aşa că se trezi şi deschise ochii mari. În clipa aceea simţi lucind lama unui pumnal.

Între vis şi viaţă se făcuse o punte atât de adevărată încât Codruţ înţelese că, dacă mai întârzia o clipă, nu s-ar mai fi ridicat niciodată

din aşternut. Nu mai era vreme să se dumirească, să vadă ce se întâmplă şi dacă e vis sau totul este aievea. „Măcar să fi fost vis, că nu-i strica să se apere de el! Pentru că, dacă nu era vis, trebuia, tânăr cum era, să aibă parte de visuri frumoase!“

Ghici cam unde era braţul care ţinea arma ucigătoare. Îl prinse şi-l strânse cu putere. Arma căzu neputincioasă alături de el iar turcul izbucni în strigăte de durere.

„Aşadar, totul era aievea...“ Codruţ sări în picioare, dar pe turc nu-l slăbi din strânsoare. Acesta căzuse în genunchi şi se ruga de mama focului să fie iertat:

– Allah! Allah!, mare păcat la mine făcut.

Îl trase pe turc lângă fereastră şi la lumina lunii îi zări obrazul. Simţi un fel de necaz pe turcul ăsta care îi stricase somnul şi care, pe deasupra, era gata să-l omoare. Îi veni să tabere pe el şi să-l ia la bătaie. Dar îşi potoli pornirea. „Stai întâi să-l descos, să văd ce vrea de la mine. Şi cum de-a nimerit în camera mea.“

Îl privi aspru, cât să-l înspăimânte şi să-l facă să înţeleagă că, dacă umblă cu şoalda acolo, îşi va sfârşi zilele câte le mai avea de trăit. Turcul se pare că înţelesese din uitătura lui Codruţ că nu era de glumit cu flăcăul. Arăta ca o trestie scuturată de vânt în mâna acestuia. Fără cuţit şi fără ajutorul somnului viclean, nimic nu era de făcut. Dădu din cap şi se văicări iar:

– Allah! Allah!, iartă la mine păcătosul de Muhamed. Că îmi este numele la fel cu al profetului tău!

– Lasă-l pe Allah-ul tău şi pe profetul lui în pace! îi strigă Codruţ. Că acu' nu te pot ajuta cu nimic. Dreptatea stă în braţele mele! Şi cu văicărelile astea muiereşti nu faci mare lucru!

– Aşa! făcu Muhamed... atunci... iartă-mă, Măria ta!

Când auzi aceste cuvinte, Codruţ se porni pe râs:

– Măria ta, ai? Ei bine, află că eu nu-s Măria sa, ci un simplu oştean. Dar tu să faci bine să-mi spui de ce ai vrut să mă omori!

– Nu vrut bre să te omor. Vrut doar să dorm şi eu pe patul tău. Că nu mai era altul liber în han.

– Şi cuţitul?

– Îl port la chimir. Am vrut să-l aşez undeva. Dară tu te-ai trezit şi ai crezut că vreau...

– Minţi, turcule! Şi Codruţ îl strânse din nou de braţ, încât Muhamed scoase un urlet de durere:

– Am minţit, aferim. Lasă-mă să-ţi spun tot!

Codruţ slăbi strânsoarea:

– Bine, fie, dar dacă minţi din nou, s-a isprăvit cu tine!

Turcul îl privi cu viclenie:

– Te-am văzut aşa înveşmântat şi am vrut să te prad!

Codruţ îşi aduse aminte de punga cu galbeni pe care i-o dăduse domnitorul la plecare. Se gândi: „Să fi vrut cu adevărat să mă prade turcul sau o fi şi altceva la mijloc?!!!" Se hotărî, însă, a pune capăt vorbelor, pentru a mai avea vreme de ceva odihnă. Aşa că se făcu a-l crede pe turc:

– Bine, Muhamed. Dar să ştii că n-ai să izbuteşti niciodată să mă prazi. Am ochi de căprioară şi somnul uşor. Acu, iacă, te iert şi te las să te întinzi lângă mine pe pat!

Luă însă cuţitul şi-l puse sub pernă, ca să vadă şi să înţeleagă Muhamed. Şi se trânti din nou pe pat. Turcul se aşeză şi el pe un capăt al patului. Era şi timpul, deoarece nu după multă vreme, alba, cu luminile ei feciorelnice, îşi arătă chipul la ferestrele hanului.

Muhamed se rugase de Codruţ să-l ia cu el, pentru că încheiase treburile prin Ţara Românească şi tocmai se pregătea să meargă la Stanbul. Codruţ simţea că turcul minte, deoarece îi spusese verzi şi uscate despre negoţul pe care îl făcuse el peste Dunăre, în Ţara Românească, de pe urma căruia câştigase mulţi bănuţi. „Atunci de ce oare turcul se mai lăcomise la punga lui cu galbeni?" Îl lăsă însă pe Muhamed să creadă că-l duce cu vorbele sale, dar se hotărî să nu-l slăbească o clipă din ochi.

Atunci, Muhamed se rugă de Codruţ să-i dea un galben ca să-şi cumpere un cal. Dar calul, numai închiriat şi costa mai mult. Dar cumpărat în lege?

Oricum, îi dădu un galben şi Muhamed se întoarse destul de repede, cu un cal mândru, de rasă, fapt care-l făcu pe Codruţ să devină şi mai bănuitor.

Încălecară şi trecură curând Dunărea. Când soarele se ridicase bine în creştetul cerului, ei goneau spre Stanbul. Făcură scurte popasuri pentru a adăpa caii şi pentru propria lor fiinţă. Muhamed se văicărea mereu că n-are bani. Dar Codruţ nu-l întrebă ce-a făcut cu banii câştigaţi de pe urma negoţului. Se hotărî însă a-l supraveghea şi mai şi. De altfel, tot timpul drumului îl lăsase pe turc să meargă înainte. Era mai bine aşa. Putea să fie cu ochii pe el. Şi astfel, îşi dădu seama, după aerul distins de pe figura lui Muhamed, după ţinuta cu care călărea, că turcul nu este un negustor de rând, ci trebuie să fie un demnitar turc. Asta îl făcea să fie şi mai atent, dar se gândea ce rol o fi jucând

Muhamed în misiunea pe care domnitorul i-o încredințase, misiune de pace și bună înțelegere.

Când soarele se pregătea să se culce, cei doi zăriră în depărtare zidurile Stanbulului. Îndemnară încă o dată caii și ajunseră. Dar, de cum intrară în cetate, Muhamed se făcu nevăzut. Codruț nici nu se putu dumiri cum se petrecuse atât de repede totul. Este drept că atenția îi fusese o clipă furată de un zgomot care venea dinspre piață. Întoarse capul să vadă despre ce este vorba. dar asta durase doar o clipă. Cât sclipise o stea dintre cele care apăruseră pe boltă. Și când revenise, pe Muhamed ia-l de unde nu-i! Se topise în umbrele nopții, cu cal cu tot.

Codruț zâmbi: „Muhamed e un hoț fără pereche. Dar lasă că-i vin eu de hac".

Lumina lunii îi stăruise o clipă pe față pentru a-i dezvălui zâmbetul. Și parcă-i spunea, mai în glumă, dar parcă mai mult în serios, „Fii atent, Codruț băiatule, că Muhamed e un hoț din cale-afară de hoț. Să nu te fure și pe tine!".

Mâncase și dormise la un han. Dar Muhamed nu se mai arătase în nici un fel. Nici ca musafir obișnuit, nici nepoftit și cu cuțitul în mână, ca în noaptea trecută.

Se hotărî să-l dea încolo pe turc și să-și amintească bine porunca domnitorului. Porni astfel spre împărăție. Ajunse la foișorul sultanului și văzu o grămadă de mahomedani, sau trimiși din toate părțile lumii, așteptând să fie primiți la luminatul și prea înțeleptul Soliman cel Măreț. Se hotărî să aștepte și el. Se așeză pe una dintre numeroasele trepte ale palatului, așa cum văzuse că făceau ceilalți și își aruncă privirile în jur pentru a-și scălda ochii în albastrul de vis al cerului și-n reflexele mării, ascultând glasul Bosforului și mângâierea soarelui. Era o atmosferă de calm și de basm, care te îmbia la visare. La intervale de timp pe care n-avea rost să le socotești, la ușa scăldată în aur și-n pietre prețioase, apărea un imbrohor care dădea drumul câte unui grup să intre din rândul celor care așteptau.

Codruț nu cunoștea legea primirilor la sultan. Dar, după cât înțelegea, era o regulă a primirilor. Credea că toți ceilalți erau anunțați, încât lui i-ar fi venit rândul abia spre seară. Așa că atunci când spre amiază imbrohorul apăru din nou, Codruț se duse drept spre el și-i ceru să fie primit la sultan. Imbrohorul știa ceva românește:

– Al cui trimis ești?

– Al domnului Țării Românești, Neagoe-Vodă Basarab!

La auzul acestor cuvinte, imbrohorul făcu un semn celorlalți să aștepte și, adresându-se lui Codruț, îi spuse:

– Fii binevenit în împărăţia prea marelui şi prea înţeleptului Selim, fiul lui Allah! Şi-i făcu semn numai lui Codruţ să-l urmeze.

După ce străbătu săli mari şi culoare pline cu bogăţii neasemuite, Codruţ, condus de imbrohor, pătrunse în cea mai de seamă dintre ele, care strălucea de-ţi lua ochii. Şi acolo, văzu pe un tron de aur pe Soliman cel Măreţ. Nu se intimidă. Nu simţi nici pic de teamă. Inima nu-i bătu mai tare în piept şi tâmplele nu-i zvâcniră. Pentru Codruţ, sultanul era un om ca oricare altul.

Se apropie şi se înclină în faţa sultanului. Auzise că acesta era foarte înţelept şi, pe deasupra, cunoaştea multe limbi ale pământului, chiar şi limba valahilor. Însă, de mândru ce era, vorbea în turceşte cu toţi şi folosea tălmaci. Dar se bucura când unul dintre cei care i se înfăţişau răspundea tot în turceşte. Se spune că odată venise la Soliman un cavaler din Ţara Frâncească. Întrebat din ce ţară vine, cavalerul îi răspunsese în turceşte că din Frância. Şi atunci Selim, căci aşa i se mai spunea sultanului, cu ochii strălucind de bucurie, îi dăduse riposta:

– Asta înseamnă că în Frância se vorbeşte turceşte, iar tu, cavalere, mă recunoşti împăratul tău!

Ştiind acest lucru, deşi cunoaştea destul de bine graiul otomanilor, Codruţ se hotărî să vorbească pe limba lui:

– Al cui trimis eşti, voinice cavaler? sună vocea sultanului.

Codruţ se făcu a nu pricepe şi sultanul se încruntă. Făcu totuşi un semn tălmaciului şi acesta îi puse întrebarea în româneşte. Codruţ prinse atunci să zâmbească:

– Sunt trimisul domnului Ţării Româneşti, Neagoe-Vodă Basarab. Cât despre titlul de cavaler, nu-mi aparţine. Dar de voinic, luminăţia ta are dreptate că îs voinic aşa cum m-o făcut mama!

La auzul acestui răspuns, sultanul prinse a râde. Şi i se adresă în româneşte:

– Spune-mi, care ţi-e solia, voinice?

– Luminăţia ta, stăpânul meu îţi trimite gând de pace, sănătate şi viaţă lungă, domnie înţeleaptă şi te asigură de credinţa şi statornicia lui!

Sultanul îl privi pe Codruţ căutând parcă să-i citească pe faţă cuvintele pe care acesta le spusese. Găsi o figură deschisă, fără ascunzişuri.

– Mda, zise, vorbele stăpânului tău sunt frumoase. Ce-şi poate dori un sultan decât să fie sănătos la trup şi la minte pentru a cârmui marea sa împărăţie şi a se putea bucura cât mai mult de viaţa pe care i-a hărăzit-o Allah cel milostiv. Şi ce-şi mai poate dori un sultan decât să

aibă supuşi credincioşi care să-l asculte întru totul, să nu se răzvrătească şi să-l pună pe drumuri cu armatele pentru a le potoli nesăbuinţele!

– Aşa-i, mărite sultan, după cum aţi grăit! încuviinţă Codruţ.

Sultanul îl privi din nou. Şi de data aceasta se încruntă:

– 'Poi, dacă-i aşa, de ce Neagoe-Vodă, supusul meu, trimite ca sol la mine pe un hoţ şi un tâlhar de drumul mare?

Codruţ amuţi. Pe lângă vorbele de adineaori, acestea de acum căzură ca un trăsnet.

– Nu înţeleg, luminate, spuse după o clipă. Eu nu sunt nici hoţ, nici tâlhar de drumul mare. Sunt trimisul domnului Ţării Româneşti, care n-are pereche de cinste sub soare. Şi aşa sunt toţi supuşii lui. Iar cinstea mi-o port ca pe o făclie veşnic trează în inimă şi-n tăria braţului!

– Vorbe! tună sultanul. Ai să vezi că sunt vorbe.

Şi bătu din palme. La acest semnal, de după o draperie îşi făcu apariţia Muhamed în carne şi oase. Apăru atât de repede pe cât de repede dispăruse în noaptea trecută din privirile lui Codruţ.

La vederea lui, Codruţ scoase un strigăt de uimire.

– Aha, zise sultanul, l-ai recunoscut pe cel pe care l-ai prădat!

– Eu l-am prădat? Dar nu e deloc aşa. El a încercat să mă prade pe mine!

Sultanul se făcu foc de mânie. Se răsti la Codruţ:

– Bagă de seamă, voinicule. Murad e vizirul meu. El, înţeleptul, să te prade pe tine, un sărăntoc!? De ce ar fi făcut-o?

Codruţ simţi că se încurcă. Nu putea desluşi încă tot jocul sultanului, dar îşi dădea seama că, de fapt, era la mijloc o fină urzeală, pusă abil la cale. Gândurile îi alergară repede prin minte: „Muhamed era de fapt Murad, negustorul era de fapt vizir, ucigaşul era de fapt trimis nu pentru a-l ucide, nici pentru a-l prăda, ci pentru alt scop".

Deodată se lumină. „Trebuia să se găsească o pricină solului pentru ca apoi domnul Ţării Româneşti să fie învinuit de necredinţă. Iar pentru a fi din nou iertat, trebuia să sporească tributul către Poartă. Acesta era jocul lui Soliman şi cursa în care căzuse".

Vocea îl smulse din gânduri:

– Spune, de ce te-ar fi prădat marele meu vizir? Cunoaşte bogăţii cât n-are ce face cu ele!

Codruţ simţi că se înăbuşă. Zadarnic să povestească toată păţania. Sultanul o ştia prea bine. Doar el o pusese la cale. Nu putea nici să-l învinuiască pe sultan, să-i dezvăluie planul. Aşa că se hotărî să-şi încerce norocul:

– Nu ştiu ce l-ar fi făcut pe măritul vizir să mă jefuiască. Dar nici eu nu l-am jefuit!

– Ba m-a jefuit! ţipă pretinsul Muhamed.

– Cum poate dovedi luminăţia sa, înaltul vizir, că l-am jefuit?

Se făcu tăcere. Codruţ crezu că a câştigat. Sultanul îi făcu semn vizirului să răspundă. Acesta înaintă spre Sultan şi-i spuse:

– Luminăţia ta. Eram în piaţă, în zori. Ştii, obiceiul meu: mă îmbrac ca neguţător să văd ce se mai petrece prin împărăţie. Şi la o tarabă am văzut acadele, după care mă dau în vânt. Scot punga să cumpăr şi eu o acadea. Iau un galben din pungă şi mă pregătesc să plătesc. Când, o mână îmi înşfacă punga şi o bagă în sân. Mă întorc, îl văd pe flăcăul ăsta şi strig după el. Dar de iute ce-a fost, a dispărut înainte.

– Minte! şuieră Codruţ nemaiputându-se stăpâni.

– Mint? Luminăţia ta, porunceşte ca voinicul să fie căutat, pentru că punga furată trebuie să se găsească la el!

Codruţ scoase punga:

– Nu e nevoie să mă căutaţi. E punga mea cu galbeni, dată de stăpânul meu înainte de plecare pentru cele trebuincioase drumului!

– Minte, stăpâne. Din fericire, după ce am văzut că mi-a furat punga, n-am mai cumpărat acadeaua. Iată galbenul pe care-l scosesem şi care a rămas la mine! E aidoma celor din pungă!

Codruţ văzu strălucind galbenul în mâna vizirului şi îşi aminti de galbenul cerut de Muhamed pentru a cumpăra calul. De-abia acum înţelese totul. Fusese victima unei viclenii fără pereche.

– Galbenul e din această pungă. Iar punga e a mea. Pot dovedi că Neagoe-Vodă are asemenea pungi cu galbeni.

– Iar eu, zise sultanul, am asemenea pungi cu galbeni trimise tot de Neagoe-Vodă ca tribut. Din aceste pungi am dăruit vizirului meu pentru credinţa sa faţă de mine. Tu l-ai prădat pe vizir. Deci, m-ai prădat pe mine!

Şi-i făcu semn imbrohorului să-l zvârle pe Codruţ în temniţă.

Stând în întuneric, după gratii, Codruţ îşi aduse aminte de tot ceea ce auzise şi ştia despre temniţele sultanului. Se spunea că cine intra aici nu mai vedea niciodată lumina zilei. Că mulţi, nemaiputând răbda să stea închişi, îşi puneau capăt zilelor, dându-se cu capul de zidurile temniţei.

Stătea şi se gândea că nici el nu putea răbda închisoarea. Era învăţat slobod ca pasărea şi iubea din toată fiinţa sa traiul liber şi fără frâu.

Dar mai mult ca orice, îl durea că fusese înşelat şi că solia lui la sultan dăduse greş. Iar domnul şi stăpânul său avea să plătească un

tribut mai mare. Gândul acesta nu-i dădea nici o clipă de linişte. Şi totuşi, se muncea să vadă cum ar putea scăpa de aici. dar nu-i venea nici o idee în minte. Pentru că, într-adevăr, nu se putea scăpa în nici un chip de aici. Temniţele aveau ziduri groase, lanţuri grele, lacăte, iar pe deasupra erau straşnic păzite de ieniceri înarmaţi până-n dinţi.

Şi totuşi, când era mai disperat, se ivi prilejul mult aşteptat. Într-o dimineaţă, la gratiile temniţei veni chiar vizirul Murad. Îl strigă pe Codruţ şi izbucni într-un râs batjocoritor:

– Ai văzut, voinice, că te-am dat gata! Nu trebuie să ai numai putere, dar şi minte iscusită! Şi continuă să râdă necruţător.

Codruţ se sculă de jos de unde dormea. Îi sclipi în minte o idee. Se apropie de gratii şi cu un aer plin de suferinţă se tângui:

– Ai dreptate, luminate. Ai fost mult mai cu minte decât mine. Rogu-te dar, mergi la sultan să-mi ierte şi mie prostia şi să mă sloboade să mă înturnez acasă!

Vizirul îl privea nedumerit. În clipa aceea, Codruţ, cu iuţeala fulgerului, scoase mâinile prin gratii şi-l prinse de gât pe vizir, strângându-l cu toată puterea. Vizirul simţi că-şi dă duhul:

– Iartă-mă, voinice!

– Şi minte şi putere trebuie să ai, vizire. Dar nu te pot ierta până nu mă ierţi tu pe mine! Şi începu să-l strângă şi mai tare.

– Ce vrei de la mine? bâigui vizirul.

– Să porunceşti paznicilor să deschidă lacătul temniţei şi să mergem la sultan!

Vizirul înţelese. N-avea de ales. Dacă nu făcea ce-i spunea Codruţ, în curând avea să nu mai poată nimic. Dădu semn că se supune şi Codruţ slăbi din strânsoare, atât cât vizirul să strige la ieniceri şi să le poruncească să deschidă lacătul temniţei.

Codruţ îşi purtă mâinile printre gratii, nelăsându-l de loc pe vizir din apucătură până când ajunseră la uşă. Ieşi ţinându-l de gât pe vizir încât dacă vreun ienicer s-ar fi repezit să-l străpungă, murea mai întâi vizirul.

Parcurseră iar drumul lung pe care fusese adus şi întemniţat, de data aceasta drum fericit, de întoarcere, cu speranţa în inimă. Până ce ajunseră în sala cea mare a tronului.

Când sultanul îi văzu pe Codruţ şi pe vizirul său, nu-i veni să creadă. Dar Codruţ căută să-l lămurească repede:

– Luminăţia ta, înţeleptul vizir şi-a amintit cum s-au petrecut lucrurile cu punga şi a venit să povestească păţania!

Sultanul înțelese. Înțelese și că vizirul era la un pas de moarte iar el nu putea face nimic pentru a-l ajuta, cu toată puterea lui împărătească și cu toată armata de ieniceri care-l servea. Cum ținea mult la vizir, îi porunci acestuia:

– Spune, Murad, cum s-au petrecut lucrurile!

– Luminăția ta... și simți puțin strânsura degetelor puternice ale lui Codruț încât se hotărî să spună numai adevărul... punga aceasta este a voinicului, dată lui de stăpânul său. Eu am vrut să i-o fur la un han, dar n-am izbutit. I-am cerut apoi un galben flăcăului și el mi l-a dat. Restul au fost minciunile mele!

Sultanul îl privi pe vizir. Mare nevoie avea de acest înțelept care și în fața morții se ferise să dea în vileag pe sultan de la care primise porunca. Și-și lua asupra sa toată vina:

– Așadar, spuse el mieros, vizirule dragă, te-apucași să furi. N-ai tu atâtea comori? Nu ți-am dat eu atâtea lucruri strălucitoare?

– Lăcomia omenească, luminate. De ce are, de-aia ar mai dori!

– Bine, zise sultanul, asta înseamnă că voinicul este nevinovat!

– Este, luminate, se grăbi să încuviințeze vizirul.

– Bine, atunci să-l slobozim să se întoarcă în țara lui!

La auzul acestor cuvinte, ochii lui Codruț se umeziră. Dar nu rosti nici un cuvânt.

– Nu-mi mulțumești, voinice?

– De ce oare, luminate. Singur ai spus că n-am nici o vină. Deci nu ai pentru ce mă ierta. Iar libertatea am cucerit-o cu mintea născocitoare și cu brațele puternice. Dacă era după luminăția ta și după înaltul vizir, în temniță îmi putrezeau oasele!

Sultanul tuși. Abia după ce-și dădu cuvântul, jurând pe Allah că solul lui Neagoe e liber, vizirul își căpătă și el libertatea.

Iar Codruț adăugă:

– Și mai doresc ceva, luminate, înainte de a pleca!

Sultanul se uimi:

– Cum, tot tu?

– Da, luminate, de ce m-ai aruncat în temniță nevinovat?

– Pentru că am crezut că ești hoț și mincinos!

– Bine. Vizirul s-a dovedit și hoț și mincinos. Să-l zvârli acum pe el în temniță!

Sultanul promise. Dar Codruț știa că aceasta nu se va adeveri.

– Și încă ceva, luminate! Să ții minte urarea pe care ți-a trimis-o stăpânul meu: de sănătate și viață îndelungată, de domnie înțeleaptă!

– N-am s-o uit!

– Şi, mai ales, luminate, gândul de pace, statornicia lui!

Sultanul înţelese din vorbele voinicului că acum, cel puţin, n-avea nici o pricină să pretindă sporirea tributului.

Gonind spre Dunăre spre a se înfăţişa cât mai degrabă domnului Ţării Româneşti, lui Codruţ îi înfloriră din nou în minte cuvintele pe care i le dăruise odată, însă pentru totdeauna, domnitorul Ţării Româneşti:

„Tu, fiul meu Codruţ, să fii cinstit ca om, voinic şi viteaz precum eşti, iute ca o căprioară sau ca săgeata, netremurător fie-ţi braţul şi la fel inima. Să ai foame pentru adevăr şi sete de dreptate..."

Gonea şi se gândea dacă înfăptuise gândurile domnitorului. Soarele îi strălucea pe faţă, dezvăluindu-i surâsul. Înseamnă că era mulţumit!

Visul lui Mihai cel Mare

Prima parte a visului

La geana zorilor porniră patru călăreţi. Mihai-Vodă era primul în şa. Călărind un armăsar alb ca şi nădejdea ce înflorea în el mare şi rotundă: împlinirea unui vis al lui şi al tuturor românilor. Alături îi erau Buzeştii, boierii cei falnici ca brazii, asemenea lui, cu pletele în vânt, cu cerul tuturor legămintelor pentru voievodul şi ţara lor.

Porneau din cetatea de scaun a Bucureştilor cu gând statornic de a urca din şesul acesta întins spre coama dealurilor şi pieptul munţilor. Cântau un cântec voinicesc. Cei trei Buzeşti cântau. Glasul cel mai frumos îl avea Stroe, cel mai avântat, Radu şi cel mai bărbătesc, Preda. Cântau să răsune văile şi să cuprindă întinderile. Să vestească, parcă, sosirea lor la fraţii de dincolo de munţi, în ţara pădurilor falnice ale Transilvaniei.

Mihai nu cânta. Gândul său însoţea însă cântecul Buzeştilor. Şi o lua înainte. Cu mult înainte. Visul său prindea aripi. Visul său de copil. Să-i ştie şi să-i vadă pe toţi românii într-o singură ţară, în hotarele ce le statornicise odată Decebal, bărbatul viteaz şi neînfricat. Vis copilăresc poate, atâta timp cât nu era înfăptuit. Dar care trebuia să devină matur şi faptă curată.

Spre astfel de drum se îndreptau voinicii. Şi cântecul lor creştea nemăsurat. Şi gândul lui Mihai, voinţa lui nestrămutată ajungeau mai iute decât ropotul cailor.

Mihai călărea şi visa. În visul lui nebunesc de frumos, cuprindea fiecare înveliş de deal, fiecare colină, pădure sau luminiş. De aceea se pornise la drum. Să ştie când va avea oştile lângă el, ce să facă, unde să scoată sabia şi să se avânte, unde să-şi afle loc de retragere sau de popas.

Aşa îi prinse alba următoare în şa, iar alba cealaltă în cetatea de scaun a Bucureştilor.

Dar visul abia începuse. El fusese din cel cu aripi şi cu ochii deschişi. Acum el devenise torent. Tot cu ochii deschişi, cu mintea şi cu braţul.

Venise iar la piepturile munţilor cu oastea după el şi lângă el. Scut de nădejde al visului sănătos. Nu mai cântau doar Buzeştii, ci toţi fraţii români întru Domnul şi întru mărirea de neam.

„Doamne ajută. Amin!". Cu crezul acesta pornise Mihai bătălia Şelimbărului şi furtuna din inimă răscolise ca o uriaşă boare şi apoi ca o adiere mângâietoare şi împrăştiase ca pe nimic oştile lui Andrei Báthory, cardinalul de Varmia.

Şi visul devenea apoteoză. Mihai îşi făcea intrarea triumfală în Alba-Iulia, pe calul cel alb, înspumat. Şi Buzeştii cântau de glorie şi de mărire. Şi clopotele Albei răsunau. Vesteau biruinţa lui Mihai cel Mare. Mihai simţea momentul de glorie şi de apoteoză. În el intra tot drumul visului cu ochii deschişi. Îi apărea, măreţ şi fără egal, Călugărenii, din mlaştinile Neajlovului, care atunci, în încrâncenealâ, îi fuseseră lui şi tuturor românilor tată bun şi mamă iubitoare... Călugărenii tată, el singur cu sabia dreptăţii avântându-se vultur pe pod şi apoi el şi toţi românii urmându-l. Dacă n-ar fi fost el, românii n-ar fi răzbit atât de straşnic. Dacă n-ar fi fost românii, n-ar fi răzbit atât de straşnic. Dacă n-ar fi fost românii, 'geaba gestul avântat al lui Mihai... Călugărenii mamă, născătoare de viteji şi de vitejii. Mihai, primul viteaz, românii şi Mihai, primii viteji care îl făcură pe Sinan generalul să-şi piardă nu numai dinţii, ci şi chiulaful şi feregeaua şi să-şi vadă spulberate toate iluziile. Veneau la rând Giurgiu tată şi mamă, Şelimbăr tată şi mamă şi urcau în vis până ce ajungeau învăluite în glorie aici, la Alba-Iulia.

Dar Mihai ştia că gloria nu e a lui singur, ci meritată de toţi românii. Şi iarăşi ştia că gloria nu este pentru el ci pentru ţara întreagă meritată de toţi românii...

Alba-Iulia, 1 noiembrie 1599. „Doamne ajută. Amin!“ Şi visul devenea apoteoză. Mihai îşi făcea intrarea triumfală în Alba-Iulia, pe calul cel alb, înspumat. Şi Buzeştii cântau de glorie şi de mărire. Şi clopotele Albei răsunau. Vesteau biruinţa lui Mihai cel Mare. Nobilii se închinau în faţa biruitorului când aplauzele tuturor românilor nu mai conteneau. Privirile viclene alunecau însă neîmblânzite spre trădare.

Dar fapta lui Mihai nu mai putea fi dată înapoi. Era un vis împlinit. Nici sunetul de goarnă şi de deşteptare din piepturile clopotelor Albei. Nici teama de atunci a nobilimii. Dar, mai cu seamă, nu puteau fi şterse bucuria şi mândria românilor. Atât a fraţilor munteni ce veniseră peste munţi, cât şi a fraţilor transilvăneni, ce îi aşteptaseră cu dor în suflet. Şi nici uralele nu mai puteau fi luate înapoi. Şi, mai cu seamă, nu puteau fi uitate. În secol şi peste secole. Nu mai puteau fi luate înapoi de vânt şi de furtună!

Pentru că Mihai visase şi înfăptuise unirea Munteniei cu Ţara Ardealului.... „Doamne ajută. Amin!“.

A doua parte a visului

Era în mai al leatului rotund 1600. Venise peste români primăvara firii. Dar Mihai visa să înfăptuiască acum, când se încheia veacul al XVI-lea, primăvara unirii tuturor românilor. Se pregătea să treacă munţii în Moldova lui Ştefan. Ochii îi scăpărau de bucurie şi inima îi bătea spre fraţii de peste coama Vrancei şi Ceahlăului. Spre cetăţile Sucevei şi ale Neamţului. „Dar, oare vroi-vor românii într-o inimă şi într-o strigare a le fi pe tron domn muntenesc?!!!“.

În noaptea aceea se culcă să odihnească, pentru a fi iarăşi neobosit prin bătălii... „dar oare vor fi bătălii?“

Şi avu un vis adevărat. De cum puse capul pe perina şi aşternutul din cortul său, visul se şi înfiripă. Era un vultur semeţ, care-şi întinsese aripile şi măsura întinderile. Vulturul Moldovei. Era însuşi Ştefan-Vodă, cel Mare şi cel Nebiruit. Glasul de bucium de odinioară suna şi acum grav, dar melodios. „Vino, Mihaile, să te iau pe aripă în zbor!“... “Mă vrei însoţitor, Ştefane?“... „Cum să nu te vreau când eşti asemeni mie. Temerar şi neastâmpărat de la fapte mari. Român ca şi mine, iubitor de dreptate, asemenea mie. Dară voi să te las la rostul tău de acum. Iară eu să mă duc să odihnesc la rostul meu de la Putna!“... „Tu mă vrei, Măria ta, Ştefane, dară ţara mă vrea?“... „Ţara voi fi eu şi

cu ca şi Ţara. Voi buciuma şi îi voi vesti pe portari să deschidă porţile cetăţilor şi inimile. Şi să sumeată săgeţile spre tării, în semn de bucurie şi prieteşug. Că ne vin oaspeţi şi fraţi..."

Şi se auzea buciumul lui Ştefan. O clipă doar. Prelung şi melodic, ca nişte clopote ce nu se sting. Dar destul ca portarii să poruncească a se deschide larg porţile iară fraţii să le audă, pentru a-şi deschide şi ei baierele inimii. Ştefan îi luase pe aripă pe Mihai şi pe toţi oştenii care acum se găseau în braţele fraţilor lor. Într-o unire deplină. Numai vulturul Moldovei dispărea, iar buciumul suna prelung. Un ecou ce rămăsese aşa, treaz, la vremurile de răstrişte ale Moldovei, dar şi de bucurie...

Şi visul acesta s-a împlinit aievea, în acel mai al anului rotund 1600, când Mihai devenea domnul tuturor românilor! „Doamne ajută. Amin!".

A treia parte a visului

Iată-l din nou pe Mihai în faţa unui alt vis. Mai altfel şi mai subţire, ţesut parcă într-o aţă stând gata să se rupă. Sosise plin de freamătul Gorăslăului. De izbândă şi de durere. De speranţe dinspre partea ţării, de neguri dinspre adversităţi, de cuţite ascuţite ce-l împungeau în trup fără milă. Mihai îi ştia. Erau răniţii care încă sângerau. Şi cei care rămăseseră ţepeni, acolo, în malul Someşurilor.

Mihai era obosit. Cu gândul şi nu cu fapta. Voia doar un pui de somn şi în zori, pe trezite, avea să fie din nou ca la douăzeci de primăveri, gata să-şi încalece roibul cel alb şi cel aprig. Măsură cu drag Câmpia Turzii, pământ românesc de aici cât vezi cu ochii şi, apoi, cu mintea până la hotarul străbun. Câmpia păstra încă roua dimineţii, deşi soarele era apus şi pe boltă ieşiseră micuţele sclipitoare stele. Intră în cort şi, sărac de ai săi, se aruncă în aşternut şi adormi. Şi clipa n-a fost mai lungă. Iar visul nu s-a lăsat aşteptat.

De data aceasta, apărea pe boltă un cer întunecat şi neînstelat. Îşi luase zborul un altfel de vultur. Ca un balaur nesăţios. Purta chipul pajurei imperiale habsburgice. Se putea vedea figura acvilină a lui Rudolf al II-lea. Dar vulturul avea două capete. Primul cap, şuierător şi încrâncenat, cu ochii ieşiţi din orbite, cu o barbă de foc, era al împăratului. Dar tot din corpul împăratului ieşea un al doilea cap. Mai mic şi mai plecat. Dar tot cu ochi bulbucaţi şi mânioşi. Mihai îl recunoscu uşor. Era capul generalului Basta!

Şuierau şi strigau. Huleau împotriva cerului. Aruncau văpăi de foc spre inimile românilor. „Ce voiau oare?!!!". Mihai ştia ce voiesc. Voiau Ţara Ardealului şi Ţara Moldovei şi Ţara Muntenească. Voiau tot pământul românesc, de la munte la mare. Pe care el, Mihai-Vodă, îl unise într-o suflare vitează şi iubitoare...

Atunci, când visul se lăţea şi vulturul balaur revărsa mai multă mânie şi lavă, Mihai căuta sabia să lovească. Dar nu o găsea şi braţul îl durea prinzând să sângereze. Auzea, în schimb, zăngănit de săbii. Se trezea din vis şi alerga afară, în noaptea neînstelată.

Dar zăngănitul era zăngănit. Visul se făcea aievea. Soldaţi valoni cu mustăţi ascuţite, priviri piezişe şi inimi câineşti, plătiţi ca să ucidă, îşi sumeţeau la rândul lor suliţele. Şi săbiile. Şi îşi ascuţeau mâniile pentru a putea tăia. Iar roua dimineţii se uscase. Iar ierburile prinseseră contur de şerpi veninoşi. Şi depărtările de pe Câmpia Turzii, până departe, la hotarul românesc nu se mai puteau vedea de întuneric. Cocoşii vestitori ai zorilor erau şi ei undeva, temători de întuneric şi de răutate.

Iar Mihai nu avea sabia, pentru că nu o găsise nici în vis. Simţea cum suliţi lungi şi ascuţite îi străpungeau trupul de stejar. O dată, de două ori, de zeci de ori. Căutau cu aviditate inima să-i oprească bătăile. Se temeau de această flacără veşnic vie din pieptul voievodului. Atunci, Mihai ieşi cu totul din vis şi înţelese ce voiau vrăjmaşii. Voiau Ţara românilor. Vulturi de pradă, crescuţi în rău şi în vicleşug. Întinse mâna spre o direcţie imaginară. Ca şi cum ar fi vrut să spună: Io, Mihai Voievod, domn al...

Dar o imensă spadă a nemerniciei îi reteză capul tocmai când visul ajunsese în vârf. Şi îi opri torentul de foc din inimă. Un urlet de durere izbucni atunci din inima neamului românesc. În ultimele lui clipe, degetul ridicat spre cerul dreptăţii văzuse din nou ţara întreagă a românilor. Visul său întreg şi rotund. Dar nu pentru el, ci pentru urmaşi, ca o poruncă peste veacuri a păstrării cu sfinţenie a legilor şi datinilor, a limbii şi fiinţei româneşti depline şi nemuritoare. Clipă dureroasă şi grea a unui vis neasemuit, ce devenea etern şi legendar!

Pe drumurile cailor de olac ce coborau de la vechile cetăți de scaun ale Argeșului, Câmpulungului și Târgoviștei se vedeau feluriți călăreți gonind pe armăsari aprigi spre șesul Bucureștilor. Vestea biruinței agăi Matei din Brâncoveni asupra lui Ilieș-Vodă la Plumbuita ajunsese cu iuțeala vântului la urechile tuturor. Până să sosească însă călăreții, Matei, cel din neamul mândrilor boieri Brâncoveni și, suise în scaun.

Era leatul 1632. Noul domn nu mai era la prima tinerețe. Firea lui părelnic blajină ascundea o ființă dârză și hotărâtă la fapte mari. În ziua ce urmase înălțării sale, domnul stătea de vorbă cu soața sa, doamna Elena din Fierești, zisă și Ilfoveanca, și cu bunul frate al acesteia, cărturarul Udriște Năsturel. Domnul îi privea cu ochi adânci, sfredelitori, plini de o rouă a visului. Aștepta de la ei gânduri și sentimente. Deodată, ca o rază ivită după cortina norilor, Doamna îl întrebă:

– Ce ai de gând, Măria ta, acum când ești domn întreg?

Matei nu răspunse pe loc. Așa îi era felul. Să cântărească înainte de a da viață rostirii. După câteva clipe însă, glăsui cu vorbă dreaptă, cumpătată și înțeleaptă:

– Viața omului, ca floarea câmpului. Iar zilele sale, nestatornice și nesigure. Lucrurile, pline de deșertăciune și goană după vânt. Anii domniei, vrăbii și rândunici țâșnitoare, prinși într-un zbor nebunesc... Dară eu cu ce mă aleg? Cu ce voi putea lăsa acestei țărișoare peste care Dumnezeu Bunul m-a hărăzit a domni!

Doamna surâse mulțumită. Cumnatul Udriște se lumină la față. Îl cunoștea pe domn ca pe o carte. Deși nu învățase prea mult și nu vorbea decât limba țării sale, era om de țară, de la pământurile acestea dunărene și carpatine din moși-strămoși, din bunic în tată, din tată-n fiu și nepot. Avea o gândire profundă și o filosofie izvorâtă din viață. Tot ce știa și făcea era pentru binele țării, icoană a sufletului său...

Anii prinseră să alerge. Domnul se învârtoșă în noi războaie. Fratele său moldovean, Vasile, boier Lupu, se dovedea lup la oile muntenești. Voia și tronul țării surori. Se mânie și se aprinse tare Matei-Vodă. Își luă și numele de Basarab, pentru a cinsti pe înaintașii săi în scaun și a le duce faptele și gloria mai departe. Scoase cu durere sabia din teacă. Și birui pe vrăjmaș în numele Domnului. Se împacă apoi cu vrăjmășia din el și, iertându-l pe Vasile, după datina creștinească, îi

ridică acestuia altar de rugă la Soveja. Iar Lupu se făcu dintr-o dată oaie şi înălţă şi el, la Târgoviştea cea bătrână, biserica Stelea. Acestea erau porţi sfinte întru împăcarea fraţilor de un neam şi de o lege.

Dar cheagul n-a ţinut mult. Iar se învolburară anii domniei lui Matei-Vodă Basarab. Şi în loc să fie cu sabia pregătită, ca împreună cu fraţii săi să ridice steag contra necruţătoarei semilune, trebui a se măsura iar cu fratele său moldovean. Şi iar îl birui pe acesta.

Dar nu erau numai ciocniri şi vărsări de sânge, ci şi ani de linişte şi belşug. Atunci gândurile cele bune şi înalte ale lui Vodă au ţâşnit ca o fântână ascunsă în măruntaiele pământului. Spre lumina cea atotputernică a astrului zilei. Şi Domnul s-a simţit un vultur înaripat, gata să zboare şi să înfăptuiască...

Târziu, aproape de capătul sorocului său domnesc şi omenesc, albit dar neîmbătrânit, Matei-Vodă păţi încă un necaz: se ridicară asupra lui seimenii, lefegii domneşti, cu cuvânt de lege ca să-l surpe din domnie. S-a mâniat şi s-a umplut de mânie la inimă. A căzut la pat acest neobosit bărbat şi, deşi doamna Elena şi Udrişte Năsturel îi stăteau în preajmă, simţea tot mai mult nevoia de a fi singur şi a se gândi.

Şi la ce se gândea oare domnitorul? Fireşte, îşi trecea prin minte zilele domniei sale, anii aceştia în număr de 22, ce fuseseră mai mult nefericiţi, plini de zbucium şi de grija domniei decât de bucurie şi de plăcerile vieţii. Se gândea ce-a făptuit şi ce a lăsat de izbelişte. Un testament spiritual se ţesea nevăzut în mintea acestui domn printre domnitori:

„Io, Matei Basarab, urmaş al domnilor Basarabi, mi-am luat numele lor pentru a-i cinsti şi astfel că mă socot urmaş şi chezaş al faptelor luminoase. Te-am vrut, ţară, puternică şi unită în hotarele tale străbune, aşa cum Mihai-Vodă a făcut-o, iară vrăjmaşii au desfăcut-o. Am încheiat alianţe cu principii Transilvaniei şi pe fratele Vasile l-am vrut lângă mine. Şi pe toţi creştinii, ca laolaltă să înfrângem trufia turcului. Iar de-am scos sabia, am făcut-o nu din trufie şi nici pentru mărirea mea, ci a ţării. Că noi suntem trecători precum apele, dar rămân faptele noastre în vadul lor nesecat, pentru a se turna în matca ţării. Iară ţara, pentru a fi recunoscută şi respectată de cei din afară, trebuie să fie tare în a sa casă. Întru aceasta, am binevoit a înflori trupul ţării atâta de bogat şi, prin munca harnicilor mei supuşi, ea să dea rod şi belşug în toate. Şi am întărit puterea statului cu oaste, ca prin braţele vitejilor mei pe câmp de bătălie să nu cadă ce s-au lucrat pe mâna hrăpăreaţă a străinului. N-am fost războinic, dar nici deprins a se supune. Nici cărturar n-am fost. Dar pentru mine, lăcaşurile de

cultură au fost mai mult decât un război. Pentru că omul nu trăieşte doar ca să mănânce, ci şi pentru a-şi primeni şi îmbogăţi sufletul şi comorile cunoaşterii, a-şi lumina şi însenina mintea. ' 'nde este oare locul cel mai nimerit pentru aceasta, decât şcoala? Am făcut, deci, şcoală superioară la Târgovişte, ca o comoară de nepreţuit. Dar n-am socotit a fi începător în nimic, ci doar a continua pe glorioşii mei înaintaşi şi părinţi. Am purces de la vechea tiparniţă a Govorei şi am mai adăugat tiparniţe la Râmnicul de Vâlcea, Câmpulung, Dealu şi Târgoviştea..."

Obosea gândul. Se frângea aripa lui ca nimic. Revenea însă uşoară şi de neşters: „... Că ce este tiparul? Iarăşi comoară şi iarăşi de nepreţuit. Cartea este izvorul de unde pornesc apele înţelepciunii spre inima oamenilor. Spre a-i înnobila şi a-i face mai buni. Cărţile ieşite de sub teasc am căutat a fi şi cărţi de lege. Dar şi cele ale bisericii. Pentru ca poporul să audă slujba divină nu în limba slavonă sau greacă, ci în cea curată, a maicii sale, România. Să triumfe cuvântul lui Dumnezeu în biserică, în limba poporului celui smerit şi credincios.

Dară nu numai atât. În grădina cea mare a ţării, plină de flori şi frumuseţe, am socotit să ridic altare de rugă şi construcţii din zid, care să rămână acestui popor al meu şi acestui meleag românesc. Semn de cinstire a Domnului şi de libertate. Că înaltele ziduri şi cupolele poartă chip de demnitate şi neplecare, se sumet spre tăriile văzduhului. Iară socoteala mea aceasta a fost: cine aduce pe lume copil, acesta îşi va binecuvânta părintele şi-i va duce mai departe fiinţa; cine sădeşte un pom, va fi slăvit de cei care se înfruptă din roadele sale; cine pune temelie de şcoală, va fi binecuvântat de cei care se adapă la izvorul înţelepciunii; cine dă la iveală cărţi, spre slava şi lauda meritată a celor ce le citesc este; cine ridică zid de biserică, veşnic va fi plăcut în faţa Domnului, pentru că biserica e casa lui Dumnezeu. Cei ce se roagă îl vor cinsti pe ctitor în veci..."

Iar se frângea gândul... Adormea o clipă un somn menit să-l refacă. Gândul trecea pe făgaşul visului, revedea aievea fiinţe dragi şi pe toţi care-i stătuseră alături cu credinţă şi supunere: Doamna Elena, Udrişte Năsturel, Mitropolitul Kievului – Petru Movilă, Patriarhul Antiohiei – Macarie, Mitropolitul Varlaam, cronicarul Grigore Ureche, Mitropolitul Ardealului – Simion Ştefan, Sevastos Kimenitul – dascăl la Şcoala de la Târgovişte, Mitropoliţii Teofil şi Ştefan şi Meletie Macedoneanul – legaţi de activitatea tipografică... Le revedea feţele şi le simţea gândurile şi respiraţia. Ca şi pe toţi oştenii şi căpitanii săi viteji ce ridicaseră sabia întru mărirea neamului românesc. Visul era lung şi

trandafiriu. Apăreau pe rând în mintea lui Matei Vodă ctitoriile. Nu în ordinea în care le înălţase, ci în felul în care le înşira acum sufletul său, păstrându-le viu chipul şi locul unde răsăriseră fiecare, după hramul ce-l purtau: Arnota, Sfinţii Apostoli, Sfântul Dumitru, Negru-Vodă, Dintr-un Lemn, Sărindar, Soveja, Căldăruşani, Plumbuita, Brebu, Drăgăneşti, Cornăţelul... Le vedea trupul zvelt, le simţea pline de flori şi de credincioşi. Se trezea dintr-o dată şi se-ntreba: „Dar oare în care dintre aceste case ale Domnului se va afla şi Casa oaselor mele?"

După ce 22 de ani de domnie inima îi bătuse cu credinţă pentru Ţară, cătrănită şi obosită sau poate senină şi liniştită, îşi opri şi ea bătăile. Clopotele bătură prelung şi se ridică în văzduh plângerea norodului românesc pe care el, Matei-Vodă Basarab, îl ctitorise. Arnota îl primi la sân drept „casă a oaselor sale".

... Viaţa omului, ca floarea câmpului. Lucrurile, câte le agoniseşte în viaţă, sunt goale deşertăciuni. Faptele bine rodite trăiesc prin urmaşi şi se statornicesc în eternitate. Matei-Vodă Basarab păşea atunci, în 1654, într-un imens mausoleu numit „istoria neamului românesc".

Un steag românesc la Viena

Viena era împresurată de turci. În cetate bântuiau bolile de tot felul iar foamea începuse a-şi arăta, neîndurătoare, colţii. Căpitanii aflaţi în cetate se prezentaseră la comandant cu temeinică îngrijorare:

– Ce ne facem? Predăm cheia cetăţii în mâinile şalvaragiilor, sau nu?

Comandantul, un bătrân general cu sprâncene stufoase şi mustăţi arcuite, ochi care mai păstrau ceva din vioiciunea tinereţii, soldat călit în tot atâtea lupte câte purtase Imperiul Habsburgic, stătu o clipă pe gânduri, apoi răspunse:

– Ştiu eu ce să zic!? Măria sa, împăratul, a fugit. Ştiu eu cât l-o interesa Viena noastră!? Şi apoi, nici nu pot trimite o solie până la el. N-ar putea trece de liniile turceşti. Aşa că nu ştiu ce să fac!

– Să încercăm să mai rezistăm!

– Cu ce? Murim de foame şi de boli. Kara Mustafa în schimb, ne priveşte de-acolo, din vale, triumfător şi mulţumit. Aşteaptă!

– Ce aşteaptă? întrebă unul din căpitani.

– Păi, să ne predăm. Dacă nu, pe cinstea mea, când vor intra ei în cetate – şi fără cheia Vienei – vor da numai peste cadavre!

Unul dintre căpitani, înalt, bine legat şi cu o privire pătrunzătoare, clipi din ochi şi începu să vorbească. Vorbea româneşte:

– Eu cred că ar fi mai bine... Apoi se întrerupse şi când reluă vorba grăi pe limba comandantului. Ştia graiul nemţesc... Cred că ar trebui să mai aşteptăm. Cine ştie! nu aduce anul ce aduce ceasul!

– Crezi în minuni, căpitane Dragomir?

Cel care răspundea la numele acesta venise cu câtva timp înainte la Viena, cu câţiva români, ca trimis al domnitorului din Ţara Românească, Şerban-Vodă Cantacuzino, pentru tratative şi pentru înţelegere cu habsburgii. Şi pentru a încredinţa pe împărat de fidelitatea şi bunele intenţii ale românilor. Dar el ştia că, în ceasul acela, domnitorul său să găsea cu oastea sub acoperământ turcesc, acolo în vale, aşteptând sfârşitul Vienei.

Nu-l condamna pe domnitor. Ştia cum sunt vremile şi oamenii. Ştia cât de aprigi sunt turcii.

Comandantul, crezând că românul n-a auzit, repetă întrebarea. Căpitanul Dragomir păru că se trezeşte din gânduri şi răspunse:

– Da, cred cu statornicie în acele minuni care se pot înfăptui prin ele însele. Adică prin tăria braţului. Minunile de vitejie! Şi îşi sumeţi spada în aer.

Comandantul nu păru mulţumit de răspunsul înfierbântat al căpitanului român!

– Ascultă, căpitane, solia voastră, a românilor la Viena, eu n-am înţeles-o. Aţi venit să ne vorbiţi despre sentimentele pe care le nutriţi faţă de noi şi despre bunele voastre gânduri de a ne fi aliaţi. Dar eu am ştire că domnul vostru, Cantacuzino, se găseşte acum aici, cu oamenii lui, în tabăra care ne asediază. Cum rămâne atunci cu credinţa şi cu bunele intenţii?

Căpitanul Dragomir nici nu clipi. Îl privi în ochi pe comandantul cetăţii şi, după o clipă, îi şi dădu răspunsul:

– Ştiu foarte bine că domnul meu, Şerban-Vodă, se află acolo, în tabăra turcească. Dar asta nu înseamnă nimic sau aproape nimic!

– Nimic? Şi comandantul cetăţii şuieră printre dinţi, punând mâna pe sabie.

Dar Dragomir nu se sperie câtuşi de puţin:

– Lasă sabia, nu-şi află aici rostul. Noi am venit la voi în calitate de prieteni. Şi noi nu suntem trădători. Dar ţine bine minte ce-ţi spun. Dacă, aşa cum te gândeai adineaori să predai turcilor cheia Vienei, ai face-o, ce crezi că s-ar întâmpla după aceea? Gândeşti că vestitul Kara Mustafa, intrând în cetate, te-ar aşeza aici, la masa pe care ai stăpânit-o, împreună cu oamenii lui? Şi ar sărbători împreună cu înălţimea ta victoria?

Comandantul vârî sabia în teacă. Îşi netezi mustaţa sură şi zise după un timp:

– Nu, nu ne-ar aşeza la masa ospăţului. E şi firesc să mă considere printre învinşi!

– Da, zise imediat căpitanul Dragomir. Dar nu numai atât. După o zi, două, ştiind că ai condus atâtea bătălii, te-ar mâna în fruntea oştilor tale, sau ale lor, să cucereşti pământuri pentru imperiul turcilor.

– Da, zise încet comandantul. M-ar mâna!

– Aşa l-au mânat şi pe domnul nostru, Şerban, să vină aici. Dară ştiu bine că el, de acolo, nu va trage cu tunurile în noi. Şi, în bătălie, românii vor întoarce armele contra turcilor!

Comandantul zâmbi. Înţelesese acum solia românilor la Viena şi caracterul căpitanului Dragomir.

Minunea de care vorbise căpitanul Dragomir nu întârzie să se arate. În zorii zilei următoare, în zare îşi făcu apariţia o oaste. O oaste mândră şi impunătoare ca număr. Erau leşii, conduşi de regele lor, nu mai puţin mândrul şi vestitul Jan Sobieski. Polonii aveau şi ei de răzbunat pierderea Podoliei şi a cetăţii Kameniţa. Atâta timp cât turcii stăteau în coasta Vienei, stăteau şi în coasta Poloniei. Veniseră acum cu săbii mari şi grele să cureţe pământul de urgia turcească.

Dar urgia se dezlănţui de-abia după ce oastea leşească ajunse aproape de zidurile cetăţii. Atunci, turcii, luaţi prin surprindere, alergară care-ncotro să salveze prestigiul Imperiului Otoman. Dar nu avură vreme. Porţile Vienei, care nu se deschiseseră până atunci, acum se dădură în lături, dar nu pentru a-i primi pe turci, ci pentru ca cei din cetate să-i ia, la rândul lor, în primire pe foştii asediatori.

Lupta a fost crâncenă. Pe viaţă şi pe moarte. În toiul ei, comandantul cetăţii Viena avu fericirea să cunoască vitejia şi forţa românilor, să le vadă şi credinţa lor adevărată. Românii luptau nu împotriva lor, ci împotriva turcilor.

Căpitanul Dragomir era foc şi pară. Părea neobosit şi de neînvins. Avea un singur gând: să zdrobească pe turci aici, pe pământ străin, şi oriunde, ca ei să nu se mai abată asupra ţărişoarelor româneşti de la Dunăre.

Când bătălia pentru Viena se termină, când Kara Mustafa înţelese că totul fusese pierdut aici, când convoiul de prizonieri turci se înşiră imens şi parcă nesfârşit, deasupra zidurilor cetăţii se profilă steagul Vienei, steagul învingătorilor. Dar nu trecu mult şi alături de el, la aceeaşi înălţime, se ridică un alt steag. Era steagul Ţării Româneşti. Acolo, la Viena, el flutura vestind o nouă victorie a românilor asupra Semilunii.

Comorile lui Brâncoveanu

La curtea domnească din Bucureşti sosesc în zori trei voinici care cer să se înfăţişeze domnitorului. Acesta îi primi de îndată şi îi întrebă:

– Cine sunteţi şi ce vă pofteşte inima?

Unul dintre ei zise:

– Am venit să te slujim cu credinţă, Măria ta!

– Şi care sunt darurile cu care mă dăruiţi?

Primul dintre ei, care răsărea cu un cap faţă de cel de lângă el, răspunse scurt:

– Cinstea, credinţa şi voinicia!

Brâncoveanu lăsă ochii să se bucure la auzul acestor cuvinte. Dar ceru lămuriri:

– Adică?

Cel care vorbise continuă:

– Mă numesc Pârvu. Sunt atât de puternic, încât dobor ursul la luptă dreaptă. Mânui cu dibăcie paloşul!

Al doilea, mai scund, dar voinic şi bine legat, spuse şi el:

– Pe mine mă cheamă Radu. Arcul şi săgeata îmi sunt izvorul tăriei!

Al treilea era mai firav decât ceilalţi. Dar nu cu mult.

– Mie îmi zice Dan. Îs mai pirpiriu decât fraţii mei. Dar am minte iscusită şi ştiu să ies din orice încurcătură!

Faţa lui Brâncoveanu se lumină:

– Bune daruri îmi aduceţi. De veţi şti să le folosiţi cum trebuie pentru a-mi apăra comorile, atunci vă voi primi în slujba mea.

– Unde se află comorile Măriei tale? întrebă Pârvu.

– Mergeţi prin ţară şi le veţi afla!

Cei trei plecară imediat. Ajungând la poalele munţilor, întâlniră oameni de prin sate, înarmaţi cu furci, topoare şi coase iar unii, mai răsăriţi, purtau şi paloşe.

– Unde mergeţi, oameni buni? îl întrebă Dan pe unul din ei.

– Mergem să apărăm ţara, că neamţu' se pregăteşte să treacă munţii.

Atunci Dan, care, fiind isteţ la minte, pricepuse dintru bun început la ce comori se gândise Brâncoveanu, le făcu semn fraţilor săi să meargă şi ei la luptă.

Curând s-a angajat bătălia de la Zărneşti, unde, datorită iscusinţei şi vitejiei celor trei fraţi, o mare parte a armatei austriece conduse de generalul Heissler a fost spulberată.

Mergând mai departe, cei trei ajunseră în apropierea Râmnicului. Aflară de la un om că Iusuf-Bei şi cu banda lui de tâlhari atacaseră tipografia domnească, voind să-i dea foc. Se repeziră într-acolo şi salvară la timp tipografia, punându-i pe fugă pe Iusuf-Bei şi oamenii lui. Îl eliberară pe maestul tipografilor, Antim Ivireanul, care le spuse:

– Vă mulţumesc din inimă, vitejilor. Iusuf îmi poruncise ca la tipografie să nu mai tipărim decât Coranul şi să spun tuturor că voievodul nostru, Constantin Brâncoveanu, e servitorul sultanului.

Ajunseră apoi la Mănăstirea Horez. Dar Iusuf-Bei le-o luase înainte. El jefuise mănăstirea iar pe meşterul zugrav Pârvu Mutu, îl legaseră fedeleş. După ce-l dezlegară pe meşter, Pârvu îl întrebă:

– Dar aici ce s-a mai întâmplat. E tot mâna lui Iusuf-Bei?

– Da, răspunse cu tristeţe în glas Pârvu Mutu, Iusuf mi-a poruncit să pictez o scenă în care voievodul nostru sărută mâna sultanului. M-am împotrivit şi era să mă şi omoare!

– Mişelul, tună Pârvu, am să-l găsesc chiar dacă s-ar ascunde în gaură de şarpe sau în cuib de vulturi şi am să-l pedepsesc aşa cum merită şi cum se cuvine după faptele lui!

Plecară cât mai iute de la Hurez pentru a da de urma lui Iusuf. L-au găsit într-un sat pe care îl jefuise, îi legase pe oameni iar el, după ce benchetuise împreună cu ai săi, se aşternuse la odihnă.

Furişându-se în liniştea nopţii până la locul unde erau românii, îi eliberează pe aceştia. Oamenii pun mâna pe ce pot, pentru a-şi face dreptate. Împreună cu aceştia, Pârvu, Radu şi Dan îi surprind şi îi atacă pe otomani, care pier aproape cu toţii. Pârvu îi strigă lui Iusuf cu mânie în glas şi ameninţător:

– Beiule, ia-ţi tâlharii câţi au rămas în viaţă şi şterge-o la tine acasă, peste Dunărea noastră. Să nu te mai prind, că aici îţi rămân oasele!

Tremurând tot de frică şi mânie, beiul şi cei câţiva ieniceri nu ştiau cum să fugă. Şi totuşi, după ce mai cutreierară prin ţară în căutarea comorilor lui Brâncoveanu, cei trei ajung la Bucureşti.

La Academia Domnească, şcoala românească cea mai înaltă, era mare forfotă. Cei trei fraţi veniseră aici înainte de a se înfăţişa domnitorului. Dar dascălii de la Academie, în frunte cu Sevastos Kimenitul, îi înştiinţară că banii pe care îi dădea lunar domnitorul pentru întreţinerea Academiei au fost furaţi. Sevastos Kimenitul, cărturar vestit, se plângea că cel care furase punga cu galbeni era acelaşi Iusuf-Bei, însoţit de banda lui.

Voinicii pornesc pe urma răufăcătorilor şi îi găsesc la hanul „Cişmeaua Roşie". Pârvu îl doboară pe Iusuf-Bei în luptă dreaptă cu paloşul şi găseşte la el banii furaţi, pe care îi înapoiază lui Sevastos Kimenitul.

După atâtea isprăvi vitejeşti, cei trei fraţi se înfăţişează din nou la Brâncoveanu:

– Ei, mi-aţi găsit comorile? întreabă surâzător Brâncoveanu.

– Nu, Măria ta, oricât le-am căutat! răspunde cu tristeţe în glas, dar cu suflet curat voinicul Pârvu.

Tot aşa vorbi şi Radu:

– Nu le-am găsit, Măria ta!

Brâncoveanu surâse din nou:

– Dar tu, Dane, ce zici?

Dan surâse cu înţeles:

– Eu zic, Măria ta, că le-am găsit. Nu pe toate, fireşte. Că ţara noastră are mult mai multe comori!

Auzindu-l vorbind astfel, Pârvu şi Radu se minunară. Dar voievodul le vorbi din inimă:

– Într-adevăr, vitejii mei, voi aţi găsit comorile mele şi le-aţi apărat straşnic. Eu am aflat de faptele voastre. Pentru că, ce comoară e mai de preţ decât libertatea pe care voi aţi apărat-o în bătălia de la Zărneşti? Şi ce comori sunt mai de preţ decât cele ale minţii şi sufletului, pe care voi le-aţi apărat, salvând tipografia şi cărţile de la foc, luând parte şcolii şi slujitorilor ei?...

– Am înţeles, Măria ta, ziseră în acelaşi timp Pârvu şi Radu. Chiar şi Dan, care înţelesese mai dinainte.

Dar Brâncoveanu mai adăugă ceva:

– De azi încolo să nu-mi lipsiţi din preajmă şi să mă slujiţi cu aceeaşi nestrămutată credinţă. Voi înşivă faceţi parte din aceste comori ale mele. Ele se numesc cinste, curaj şi iscusinţă!

Horea este o legendă

Era în anul 1784. Horea şi prietenii lui bătuseră drum lung până la Viena, la împăratul Iosif al II-lea.

Drum de care colbuit, cu pietre ascuţite din loc în loc. Dar mai ales lung. Parcă nesfârşit. În schimb, se sfârşeau opincile lor şi rămâneau desculţi pentru ca pietrele să le însângereze picioarele.

De vreo trei ori bătuseră acest drum. Drumul crucii. Golgota cea lungă până la Viena. Când, după amar de drum ajungeau la Viena, cetatea le apărea ca un loc al speranţei în izbăvire. La plecare, semăna cu Sodoma şi Gomora, faţă de care, de te întorceai să le mai priveşti o dată, rămâneai stană de piatră.

Se întoarseră însă în ţară. Cu nădejdi sfâşiate şi aruncate în marginea cărării. Sau într-o prăpastie înspăimântător de adâncă. De acolo trebuia scoase la lumină şi înălţate ca o flamură a credinţei în Dumnezeu şi în dreptatea neamului românesc.

„A venit vremea jurămintelor şi făgăduielilor în faţa Domnului nostru Iisus Hristos, care s-a jertfit pe Cruce pentru izbăvirea de păcat a neamului omenesc. Acum şi noi trebuie să ne jertfim şi să fim ca fraţii întru jertfă pentru drepturile noastre cele pământeşti...“. Astfel de vorbe rostea Horea după ce ieşea din bisericuţa de lemn din satul său natal, Albac. Acolo, în liniştea ei se ruga crăişorul moţilor la ceas de cumpănă şi frământare. Şi după ce stătea de vorbă cu Dumnezeu şi cu sfinţii din icoane, se simţea cu sufletul liniştit. Ieşea în faţa casei Dom-

nului şi afla pe moţi cu lumini aprinse, ca la Sfânta Înviere. Îl aşteptau să-şi încheie ruga.

Şi Horea le vorbea. Aprins le vorbea. Înflăcărat în gând şi-n cuvânt. Ca acum, ca ieri, ca întotdeauna:

„– Fraţilor, şi noi trebuie să ne jertfim!" Alături de el, ceilalţi doi crăişori: Cloşca şi Crişan. Şi atâţia alţii. Horea avea un prieten pe nume Miorică, dar căruia el îi zicea Mielu. De vreo douăzeci de primăveri, orfan din pruncie, Miorică nu-şi cunoscuse părinţii şi îl socotea pe Horea ca părinte al său.

Când o porneau la drum, Miorică nu se mai despărţea de Horea:

– Ţine-mă lângă tine, părinte bun ce-mi eşti, şi povăţuieşte-mă ce trebuie să fac!

– Te ţin, Mielule. Uită-te la mine şi cunoaşte-mi sufletul. Şi gândul. Aşa îţi vei cunoaşte sufletul şi gândul tău. Şi vei şti ce să faci! Miorică făcea aşa cum îl povăţuise Horea.

Mai era un băietan cam de vârsta lui Miorică. Cu părul răvăşit şi ochii căutători. Şi roşii parcă de nesomn. Îl chema Nevăstuică. Dar Miorică îi zicea Stuică. Miorică se ţinea de Horea, Stuică după Miorică.

Şi aşa începu furtuna sufletelor. Iscată la Albac, ea îşi purtă aripa ca un vultur peste întreg Zarandul şi pretutindeni în frumosul pământ al Transilvaniei. Semănă groaza printre domnii cei mari din cetatea Devei. Alergă pe borta sufletelor dezlănţuite până în miazănoapte, spre Someşuri şi Crişuri. Craii tremurară ce tremurară. Apoi trimiseră soli pe cai iuţi spre Viena. La împărat. De acolo să le vină scăparea. Pe aceleaşi drumuri bătute şi de „robii aurului" românesc. Numai că de astă dată nu în opinci, ci pe cai crăieşti şi împărăteşti.

Împăratul Iosif al II-lea, „bunul împărat", cum era socotit, trimise armii cu puşti tunătoare şi săbii ascuţite. Şi chiar cu tunuri. Bătu oastea răzvrătiţilor cu foc şi vărsă sângele cât vadul unei ape curgătoare.

Horea zise senin, ca într-o rugă: „Diavolul a pătruns în şirurile noastre. Dară Dumnezeu e cu noi. Fraţilor, venită e vremea să ne ascundem în codru. Tocmai sus, în Scorăget. Dar la primăvară, când vor încolţi puieţii şi le va da lăstăriş arborilor şi va ninge cu frunze şi flori, ne vom ridica iarăşi în numele dreptăţii noastre!".

Şi ceea ce a rostit Horea a fost lege pentru moţi. Porniră cu toţii spre codrii Scorăgetului, pentru a ierna acolo.

Alături de Horea era şi Miorică. Dar Stuică nu era lângă Miorică. Şi flăcăul se întristă, pentru că prietenul lui pierise.

Ajunseră şi-şi durară acolo, în codrul cel des, colibe pentru iarnă.

Dar n-a fost nevoie. La câteva zile de la sosirea lor, pătrunseră soldaţii împăratului înarmaţi ochi. Îi prinseră pe crăişori şi îi mânară spre Alba. Miorică era numai o apă. Văzuse printre soldaţi pe Stuică. Voi să se repeadă într-acolo, dar erau doar soldaţii stăpânirii. Gândul era însă fierbinte şi întrebător:

„Cui mă laşi, tată? Unde te duc, tăicuţule?"

Iarna era pe sfârşite. Dar vrăjmaşii nu mai aşteptară venirea sorocului de primăvară. Spre sfârşitul lui făurar al anului 1785, pe „Dealul de la Furci" din marginea Albei, Horea şi Cloşca au fost traşi pe roată. Acolo, printre mulţimea de oameni, se afla şi Miorică. Venise cu sufletul lui întreg, dar gâtuit de durere. Gândul i se frângea şi parcă sângera o dată cu căderea grelei roţi dinţate asupra trupului lui Horea: „Nu mă lăsa, tată, de orfan pe lume..." În clipa aceea Miorică închise ochii. Să nu mai vadă nimic. Nimic să nu mai audă. Nimic să nu mai ştie. Când îi va deschide să fie ca şi cum s-a trezit dintr-un vis mincinos şi înşelător. Iar Horea al său să-l întâmpine surâzător ca întotdeauna, viu şi teafăr ca mereu.

Dar nu era vis, ci crâncenă realitate. Inima parcă încetase să-i bată. Doar simţise prin întunericul ce se căscase în el nemilos, durerea frângerii. Parcă Iisus împărţea la Cină trup şi sânge întru iertarea păcatelor. „Luaţi, mâncaţi!" şi „Luaţi de beţi!"... Miorică simţea sufletul lui Horea sub chipul îngerului alb părăsind trupul sfârtecat de roată şi înălţându-se lumină orbitoare spre albastrele tării. Un porumb alb prins într-un imn al vieţii: „Luaţi dintru acesta toţi... eu mor pentru popor... dar la primăvară, când vor încolţi puieţii şi le va da lăstăriş arborilor şi va ninge cu frunze şi flori, ne vom ridica iarăşi în numele dreptăţii noastre..."

Când redeschise ochii, deşi mulţimea fremăta, Miorică se simţi singur, părăsit de toţi. Dar glasul lui Horea plutea prin aer, nevătămat: „Mor pentru popor... dar la primăvară..."

Atunci, într-o frântură de clipă, simţi umbra lui Stuică în preajmă. Se uita la Miorică doar cu ochi străini. Glasul îi suna şi el străin şi prefăcut:

„Horea al nostru nu mai e. Horea a fost tras pe roată!"

Iar Miorică se trezea spunând:

„Nu, Horea nu e al tău, Iudă vicleană şi vânzătoare. Horea e al meu, al fraţilor mei câţi i-a dat pământul Apusenilor şi al întregului hotar românesc. Horea n-a fost tras pe roată, ci numai trupul lui de stejar. Sufletul i s-a înălţat viu, ca un vultur, în tării şi priveşte de

acolo spre noi. Ne cheamă iar la luptă. Horea n-a murit. El e suflet. Mai mult de atât. Horea este o legendă. Iar legenda e nemuritoare!".

Visul unei vieți (Nicolae Bălcescu)

1
Copilăria ar trebui să ne fie fericită!

Vara anului 1819 venise cu arșiță cumplită. Mureau vitele în bătătură de sete și pomii își păleau frunzele nemaiașteptând toamna. Dar în casa din București a lui Barbu Bălcescu, seceta nu mai era luată în seamă. Zinca adusese pe lume un băiat, slăbuț și firav, ce-i drept, dar cu ochi vii și sfredelitori. I-au zis Nicu și s-au socotit fericiți ca și cum atunci, în casa lor, se mutase soarele.

Babele ursitoare s-au îngrămădit însă cu duiumul, ca să prevestească norocul și viitorul, ca unui fecior de soi ce era. Deși Barbu le-a primit cu neîncredere, nu le-a gonit. Nu voia să-i zădărnicească bucuria Zincăi. Aceasta, ca femeie, credea în bobi, și-n zodii, și-n tot felul de alte năstimiri. Așa că ascultă și el, alături de soața lui, toate câte le înșirară ursitoarele pe limba lor încâlcită și greu de înțeles: „Cine se naște în iarnă și-n viforniță, viața îi va fi dimpotrivă, coană Zincă, liniștită și ferită de orice furtuni. Dar acela ce se zămislește vara și la bătaia arșiței are parte de cărările cele mai întortochiate ale vieții. Aflat mereu la răspântii, prigonit și hăituit, silit să piară înstrăinat". Zinca se scuturase ca de o prevestire năprasnică:

– Ptiu, mușcați-vă limba viperelor. Și mai dați-o și pe cele bune.

Și atunci, una din ele încercă să schimbe tonul cel trist:

– Dar cu băiatul ăsta e altceva. El are o stea a norocului pe care o văd... Ca și cum s-ar fi născut în toamnă, pe belșug. Pentru că cine se naște în toamnă..."

Dar zadarnic. Nicu se născuse în noaptea de 29 iunie. Pe arșiță. Destinul îi fusese rânduit. Urma acum scurgerea anilor prin copilărie spre adolescență și tinerețe. Că, până la urmă, timpul va decide.

Nicu Bălcescu a crescut în casa părinților săi, nici în severitate, dar nici în mângâieri și dezmierdări. Fire inteligentă, a înțeles prea bine, de mic, care sunt socotelile vieții și cum știe ea să ferece și să desfere-

ce. Mai târziu, fiind adolescent şi apoi bărbat în toată puterea cuvântului, l-a urmărit statornic amintea unei întâmplări din copilărie.

Era iarnă. Iarnă cumplită. Nicu Bălcescu să tot fi avut vreo şase anişori. Părinţii plecaseră după nişte treburi ivite pe neaşteptate. Treburi care cereau grabnică rezolvare. Plecaseră la rude, prin ţinuturile Piteştilor şi ale Goleştilor, pe la fântâna unde îşi va dormi somnul şi unde îşi va visa toate visele, în mormântul cel din ape, Domnul Tudor Pandurul.

Se făcuse noapte şi părinţii lui Nicu nu se întorseseră. Băiatul stătea la fereastră uitându-se la fulgii care cădeau din înalt. Era o feerie a iernii cum nu mai văzuse până atunci. Deodată însă, zări lucind în noapte două lumini aprinse, roşii. Erau ochii unui lup înfometat, care căuta de mâncare. Lupul ajunsese aproape de fereastră şi părea netemător la apropierea de casă şi de oameni. Adulmecă prada şi mirosul îl duse repede spre grajd, unde se afla o capră cu iedutul ei. Capra şi iedul, simţind fiara hămesită, ieşiseră din grajd şi lupul se pregătea să sară asupra lor.

Nicu, copilul de şase ani, simţi ca o durere năprasnică la inimă. Într-o clipă, capra şi iedul aveau să fie sfâşiaţi de colţii ascuţiţi ai Jupânului. Capra, ca orice mamă, se aşezase în faţa iedutului ei, hotărâtă să-l apere cu orice preţ. Nicu îşi lăsă durerea să zboare nestinsă. Dar el, aşa mic cum era, făcu apel la judecată. În el se trezi simţul de dreptate: „Trebuie să vin în ajutorul acestei năpăstuite. Să nu las lăcomia să triumfe..."

Zis şi făcut. Alergă la vatră, smulse cu cleştele un lemn încă aprins, alergă afară cu gândul să-l ardă şi să-l pârjolească pe lup. Nu îi era deloc frică. După cum nu ştia bine dacă va izbuti să sperie lupul şi să-l pună pe fugă.

Când văzu flacăra jucând încolo şi încoace în mâna copilului, lupul stătu o clipă în cumpeni. Dar Nicu se apropia de lup şi acesta, uitând de foame şi de capră, ca şi de iedul cel proaspăt, se întoarse pe loc şi o luă la fugă spre pădure. În urma lui, capra şi iedul, cu privirile calde de duioşie, parcă îi mulţumeau celui care le salvase viaţa. Nicu se grăbi şi el să-i ducă în grajd pe bieţii lui ocrotiţi şi abia pe urmă să intre în casă. Rămase multă vreme la fereastră, până s-au întors părinţii săi. Aceştia n-aveau să afle niciodată de întâmplarea al cărei principal erou fusese feciorul lor. Dar, mergând la culcare, Nicu simţea o bucurie lăuntrică încălzindu-l. Nu putu aşterne geană pe geană. Somnul nu-l fură nici o clipă. Parcă vedea scena teribilă trăită cu două, trei ceasuri

în urmă. Ochii roşii ai lupului, colţii lui ascuţiţi căutând carnea, mama capră gata de jertfa supremă.

Începea să ia legătura cu nedreptatea care domnea în lume, chiar şi printre animale. Înţelegea la dimensiuni arzătoare primejdia care-l pândise pe ieduţ de a-i fi gâtuită, din faşă, copilăria. Gândurile îl frământară atunci atât de mult pe Nicu Bălcescu! Până ce alba îl găsi treaz, brăzdându-i faţa cu zorii ei proaspeţi şi luminoşi. Un gând, un singur gând îi stăruia statornic şi căpăta chipul mintos al unui om mare: „Copilăria ar trebui să ne fie fericită, nouă, tuturor copiilor de pe acest pământ. Să nu fie umbrită de lăcomie şi nedreptate!“.

2
Spudeul de la Sfântul Sava

La vremea când se născuse Bălcescu, la 1819, inimosul cărturar ardelean Gheorghe Lazăr deschidea şcoala de limba românească la vechiul edificiu de cultură de la Sfântul Sava. A treia generaţie de spudei l-a aflat şi pe Nicu Bălcescu în bancă, ascultând fermecat şi dornic de cât mai multă învăţătură pe minunaţii săi dascăli, strălucitul Ion Heliade Rădulescu, taciturnul Eftimie Murgu, cumpătatul Eufrosin Poteca, pedantul Aaron Florian, însufleţitul francez J.A. Vaillant. De la fiecare lua crez moral şi ştiinţă de carte, idei şi simţăminte. Le topea pe toate în izvorul comun al iubirii de ţară.

Alături de el, colegii, spudei harnici şi inteligenţi, simţeau ca şi el, ca şi întreaga lor generaţie de tineri, suflul epocii, idealurile cele mai arzătoare ale naţiei române.

Bălcescu îi iubea şi îi stima deopotrivă pe colegii săi, se socotea egalul lor şi suflet alături de ei, din aceeaşi maică, România, şi din acelaşi aluat de simţăminte, animaţi de aceleaşi idealuri. Cel mai bun prieten îi era Ion Ghica, un băiat la fel de gânditor şi de frământat ca şi el, la problemele furtunoase ale epocii. Cu el discuta tot felul de lucruri, mai însemnate sau, adesea, lipsite, aparent, de orice semnificaţie. Lui i se destăinuia de câte ori simţea nevoia s-o facă. Ba, dacă stătea să se gândească bine, mai avea un prieten. Un tânăr cu plete mari ca şi el, cu priviri adânci şi visătoare ca ale lui, priviri în care se scăldau scânteierile lacurilor de munte. Venea din bătrâna cetate de scaun a Târgoviştei şi îl chema Grigore Alexandrescu. Avea o fire de poet şi chiar scria versuri. Multe dintre ele erau fabule şi Nicolae Bălcescu, cunoscându-l bine ce făptură minunată este, a simţit o atracţie puter-

nică pentru Grigore, aşa cum simţise şi pentru Ionel Ghica. Apoi, ore întregi, după ce ieşeau de la cursuri, mergeau de se plimbau pe jos până oboseau. Dar ca un pretext pentru a lega discuţii despre trecutul istoric şi de luptă al neamului românesc, unde Bălcescu era un cunoscător de primă mână şi de reală valoare. De altfel, Bălcescu, în calitate de spudeu, nu-şi pierduse niciodată timpul în zadar. Nu-şi irosise vremea cu nimicuri. Cerceta cu aviditate manuscrise de cronici, descifra cu migală şi pasiune hrisoave prăfuite de colbul timpului.

Într-o zi, Ion Heliade Rădulescu, profesor de înalt prestigiu, care preda literatura şi retorica, i-a anunţat pe spudei că urmăreşte să încredinţeze unuia dintre ei ţinerea unei conferinţe publice. Pentru ca încă de pe acum, de pe băncile şcolii, tinerii să înveţe să-şi expună gândurile în faţa oamenilor şi să devină adevăraţi „tribuni ai poporului". A început cu ei o discuţie ca introducere în arta oratoriei. Dar ea a alunecat uşor pe făgaşul istoriei şi vieţii politice româneşti. La un moment dat, Ion Heliade Rădulescu a început să le vorbească elevilor săi despre o apropiată revoluţie. Despre misia revoluţiei de a schimba în bine faţa ţării.

Şi profesorul s-a trezit dintr-o dată că elevul său cel cu ochii adânci şi pătrunzători şi cu plete de poet, îi răspunde plin de patimă:

– În orice caz, domnule profesor, revoluţia va trebui să înceapă cu tăierea răului de la rădăcină!

Ion Heliade Rădulescu se minunase şi schiţase un zâmbet. Nu pregetase însă a-l întreba el pe elev:

– Şi care este, după părerea ta, Bălcescule, răul care trebuie tăiat?

Bălcescu răspunse simplu:

– Marea proprietate, domnule profesor. În ea sălăşluieşte izvorul nedreptăţilor!

Profesorul Heliade, cu firea lui austeră, şi inchizitorială, îl apostrofă scurt:

– Ce ştii tu despre proprietate, Bălcescule?

– Nu prea multe. Dar ceea ce ştiu, ştiu bine. Mi-am făcut anumite însemnări şi observaţii într-un carnet al meu. Pe baza celor citite, dar mai ales a celor văzute de mine în mediul sătesc.

Heliade nu se aşteptase deloc la un asemenea răspuns. Îl iscodi pe Bălcescu, băiatul uscăţiv care îi iscase curiozitatea şi îi punea chiar răbdarea la încercare.

– Şi care e miezul însemnărilor tale, Bălcescule?

Bălcescu răspunse scurt, dar cuprinzător:

– Proprietatea, când e mare, strică. Ca tot ce e mult şi nu e bun. Pentru că marea proprietate e clădită din furt... (Heliade îşi dădu seama că elevul său trecuse prin opera lui Proudhon). Iar boierul care a luat cu japca pământ de la ţărani, de ce are, tot ar mai dori. Ţăranul însă, neavând pământ, se sufocă sub apăsarea nemiloasă a boierului.

Heliade îl privi pe Bălcescu cu interes. Parcă abia acum îl cunoştea pentru prima dată:

– Şi ce crezi că ar trebui făcut, Bălcescule?

– Eu nu cred nimic. Dar de făcut cred că ar trebui făcut ceva. De pildă, să se ia o parte din pământ de la cei mari. N-ar fi drept să li se ia tot. Să le rămână o parte. Dar din „Jertfa" lor să se dea celor care n-au deloc... spre împroprietărire!

Heliade încheie aici discuţia. Era greu să ştii în acel moment dacă se gândea la ce spusese tânărul său elev sau dacă mintea îi călătorea spre alte probleme. Destul că puse capăt acestei probleme cu multă abilitate:

– Problema proprietăţii nu este chiar aşa simplă. Dar în aer pluteşte revoluţia. Ea este menită să rezolve această problemă!

– Dar, sunt de acord, se auzi din nou vocea lui Bălcescu. Revoluţia trebuie să rezolve această problemă. Numai că, revoluţia o fac oamenii. Şi ei, noi toţi, trebuie să ne străduim a-i găsi rezolvarea!

Heliade nu-i mai răspunse. Trecu pe neobservate la problema anunţată la începutul orei:

– Dragii mei, aş dori ca unul dintre voi să vorbească duminică în faţa mulţimii adunate pe podul Mogoşoaiei despre unul dintre marii noştri voievozi. Ca deşteptare a luminilor şi simţămintelor trecutului!

Nici nu încheiase bine ceea ce avusese de spus, că din nou se auzi vocea lui Nicu Bălcescu:

– Eu, domnule profesor, aş vrea să vorbesc duminică oamenilor. Despre Mihai Voievod Viteazul şi faptele strălucitoare ale românilor conduşi de el!

Clasa fu cuprinsă de tăcere în aşa chip încât se auzeau de afară picăturile de ploaie care se porniseră din înalt. Târziu, Ion Heliade Rădulescu, cu ochii plini de vădită bucurie, îndrăzni el să rupă tăcerea care vorbea de la sine şi să exclame:

– Bravo, Bălcescule, tu să vorbeşti despre îndrăgitul voievod al românilor, Mihai Basarab Viteazul!

Şi picăturile de ploaie însoţiră cuvintele magistrului. Acum, fără oprelişte şi fără teama de a mai întrerupe pe cineva. Porniră torent pe albia lor. Dar, duminică, atunci când Nicu Bălcescu a ridicat glas de

pomenire a faptelor nemuritorului voievod român, a fost o zi încântătoare. Cu soare plin şi natură încântătoare. Lumină şi lumini pretutindeni. Ca în ziua în care Mihai-Vodă Viteazul pornise pe drumul marii înălţări a tuturor românilor!

Cu Vodă Cuza nu e de glumit!

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza avea obiceiul să bată drumurile ţării ca să vadă cum respectă oamenii legile. Uneori, îl însoţea şi omul său de încredere, Mihail Kogălniceanu. Dar niciodată nu mergea în straie domneşti. Ştia că cei care se simţeau cu musca pe căciulă, auzind că vine Vodă, se pregăteau să-l întâmpine cu pâine şi sare, după obicei străbun, şi cu mierea surâsului pe buze. Aveau timp să ascundă ce nu era în regulă şi dăunător ţării şi să înfăţişeze câteva frumuseşti poleite cu strălucire, din cele ce-ţi iau ochii. Iar ei apăreau demni de toată cinstirea, ca şi cum în viaţa lor, „nici usturoi n-au mâncat, nici gura nu le miroase".

De data aceasta, când se porni la drum, îl întrebă pe Kogălniceanu:

– Mergi cu mine, Mihaile?

– Merg, Alexandre!

– Atunci fă bine şi leapădă straiele tale cărturăreşti şi îmbracă veşminte de negustor sadea, aşa precum o să fac şi eu!

Zis şi făcut. Kogălniceanu avea straie pregătite, ca unul care cunoştea „metehnele" domnitorului, prietenul său bun şi de nădejde.

Când carele cu mărfuri s-au pus în mişcare, Cuza şi Kogălniceanu s-au aşezat şi ei pe stinghia carului din faţă, lângă căruţaş. Căruţaşii învăţaseră însă lecţia şi se făceau că nu ştiu despre ce este vorba.

Şi cele opt care înţesate de marfă luară drumul Buzăului. În timp ce mergeau, Kogălniceanu îl întrebă pe Cuza:

– Arăt bine, Măria ta?

– Da şi nu, domnule Kogălniceanu!

– Şi ce vrea să însemne acest nu, Măria ta?

– Că ai uitat să-ţi scoţi ochelarii. După uitătura prin ochelari, oricine ar recunoaşte pe primul ministru al ţării!

– Zău? făcu ochii mari Kogălniceanu.

– Zău pe Dumnezeu. Negustorii cu care vom avea de-a face nu poartă ochelari. Sau, dacă poartă, îi pun doar atunci când trebuie să

numere banii. Ca să nu fie înşelaţi. Ochelarii domniei tale sunt făcuţi pentru a citi buchiile cărţilor şi nu pentru a socoti banii!

– Ai dreptate, Măria ta!

Şi Kogălniceanu îşi scoase ochelarii şi îi dosi în fundul buzunarului.

– Acum e bine, domnule Kogălniceanu. Să-i ţii la îndemână şi să-i scoţi când îţi voi spune eu!

Carele merseră ce merseră, pe drumuri de ţară, colbuite, prin praf şi hârtoape câte vrei. Vai şi amar. Bune să-ţi rupi roata carului tocmai la jumătate de drum. Dar cu chiu cu vai ajunseră în târgul Buzăului.

Zi de târg, lume multă, marfă pestriţă pe la tarabele negustorilor. Carele lui Cuza au fost lăsate mai în marginea târgului. Dar căruţaşii intrară în târg şi anunţară cu voce tare următoarele:

– Oameni buni, au sosit carele cu mărfuri din Bucureşti, ale vestiţilor negustori Calomfir şi Arvinte. Cine vrea să cumpere...

Nici n-a fost nevoie de mai mult. Mulţi negustori îşi părăsiră tarabele şi îşi arătară faţa. Dar trei zdrahoni mustăcioşi îi împinseră cu coatele şi le făcură semn s-o şteargă. Se vedea cât de colo că aceştia stăpâneau târgul.

Între timp, sosiră şi Cuza şi Kogălniceanu.

– Cine sunt marii negustori? întrebă cel mai înalt şi mai bine legat dintre ei.

– Noi, răspunse Cuza.

– Prea bine. Şi ce marfă aveţi de vânzare?

– Marfă extra, voinicule. Fineţuri şi delicatese...

– Aha, am priceput! Şi... cum voiţi a o vinde?

De data aceasta, vorbi Kogălniceanu în chip mai mucalit. Ca să arate că nici el nu este străin de afacere:

– Păi, să vedeţi, fie pe bani peşin, fie în troc!

– În troc?

– Întocmai.

– Noi vă dăm fineţuri şi delicatese, iar voi ne daţi în schimb vite!

– Vite?

– Da, vite; văcuţe cu ugerul plin de lapte, boi pentru care şi cai pentru căruţe, tauri de rasă...

Cel mai înalt dintre negustori, dar şi cel mai arătos, pe nume Spânu, zise parcă hotărât:

– Dacă ziceţi troc, apoi troc să fie. Să mergem la carele voastre şi să vedem fineţurile şi delicatesele!

– Nu, zise Cuza, care juca rolul marelui negustor din Bucureşti Calomfir, să vedem noi mai întâi vitele voastre!

– Bine, se învoi negustorul cel înalt, să mergem!

Astfel încât, Cuza şi Kogălniceanu, însoţiţi de vreo patru negustori, părăsiră târgul şi merseră puţin spre miazăzi. Ajunseră curând la curţile unde se întindeau grajdurile, pe soiuri de animale: boii într-o parte, caii în alta, vacile în alta, taurii şi tăuraşii tineri separat. Erau şi locuri anume pentru porci, cu coteţe spaţioase pentru porci şi ţarcuri pentru oi.

Cuza schimbă priviri cu Kogălniceanu. Se înţeleseră pe muteşte, fără să-şi facă vreun semn.

– Straşnic! zise Cuza către negustori, aveţi animale de toată frumuseţea.

– Aşa zic şi eu! consimţi Kogălniceanu.

Feţele negustorilor se luminară:

– Ne bucurăm că vă plac vitele noastre. Dar acum să mergem să vedem şi noi şi marfa voastră!

Cuza tuşi scurt, cu înţeles, spre Kogălniceanu. Şi acesta pricepu. Îşi drese glasul şi zise:

– Apoi dragii mei, eu, Arvinte, m-am cam răzgândit!

– Cum adică? zise negustorul cel înalt.

– Mă gândesc că n-aveţi voi atâtea vite cât să acopere valoarea mărfii noastre!

Negustorul amuţi. Curiozitatea şi interesul lui crescură. Zise scurt:

– Să vedem întâi marfa!

– Bine, o s-o vedeţi. Dar vitele astea sunt ale voastre?

– Ei... ale noastre. Ale cui să fie!

Kogălniceanu îl privi în ochi pe cel care vorbise:

– Adică ale cui?

– Păi... sunt vitele Primăriei!

– Aşaaa? Atunci nu-i nimic de făcut. Nu ştiţi ce spune legea lui Cuza?

– Ce? întrebă prosteşte negustorul.

– Păi... interzice vânzarea din grajdurile Primăriei a vitelor. Şi mai cu seamă a celor de rasă. Cum ar fi taurii şi tăuraşii, păstraţi pentru împerechere. Buni de prăsilă!

– De asta vă temeţi voi? De pedeapsa lui Cuza?

Începură să râdă şi ceilalţi. Iar negustorul continuă:

– Oameni buni, nu fiţi temători. Că cine se teme, n-are putere. Şi cine n-are putere, piere. N-o să vină Cuza taman acu'. Are el treburi mai dihai la Bucureşti. Şi apoi, legea de aia e lege. Să fie călcată!

Şi se porniră toţi pe un râs sălbatic. Râseră ce râseră şi deodată se potoliră.

Cuza luă de îndată o figură aspră, hotărâtă şi zise:

– Nu, nu-i de râs. Asta e treabă serioasă. Am auzit că nu e de glumit cu Vodă-Cuza. Cică ar avea un ochi şi la spate, ca în basm. Când te aştepţi mai puţin, hop şi dumnealui să-ţi dea bineţe... Mai bine mă duc să vorbesc cu primarul...

Negustorii izbucniră iar în râs. Iar cel înalt vorbi din nou:

– Cu primarul? Păi îl ai aici, în faţă. Premarele îs eu. Micşunică Spânu!

– Aşaaa? zise Cuza. Şi tocmai tu mă pofteşti a nu respecta legea? Tu, a cărui datorie este, în primul rând, apărarea legilor ţării?!!!

– O fi, zise primarul. Dar eu am trebuinţă de bani. Sunt sărac. Cu vânzarea vitelor se scoate sărăcia din casă!

Cuza se posomorî. Dar Kogălniceanu îl scoase din impas:

– Vom merge atunci la prefect!

Şi iar negustorii prinseră a râde:

– La prefect? Păi nu-i acasă!

– Dar unde-i?

– Păi... aici, lângă tine. Eu îs prefectul Buriţă. Aprob vânzarea vitelor din grajdurile Buzăului! Micşunică, primarul, e cumnatul meu. Ţine pe sor'mea, Frosa, de nevestică. Bun băiat nea cumnatu'!

Cuza se întristă de-a binelea. Dar Kogălniceanu interveni iar:

– Şi dacă vitele nu sunt sănătoase?

– Sunt... adică trebuie să fie! interveni Buturugă.

– De unde ştii?

– Ştiu, cum să nu ştiu, doar sunt veterinarul Buzăului... cuscru cu primarul. Zambilica, fiica primarului, e luată, cu cununie mare şi cu pirostrii în regulă, de Zamfirică, feciorul meu.

Cuza schimbă din nou priviri cu Kogălniceanu. Apoi zise:

– E, atunci da, dacă sunteţi autorităţi, atunci puteţi călca legea!

– D-apăi cum? consimţi primarul.

– Totuşi, adăugă Cuza, m-am răzgândit!

– Cum aşa?

– Adică nu mai vreau troc, ci plata în bani peşin!

– Fără să vedem marfa voastră?

– O veţi vedea. Dar noi vă plătim pentru vite şi voi ne veţi da bani pentru fineţuri!

Primarul căzu pe gânduri. Apoi zise:

– Fie!

Atunci, Kogălniceanu spuse şi el:

– Dacă ne-am înţeles, aş avea ceva de adăugat!

– Să auzim!

– Păi... iată cum stau lucrurile. Din cauza drumului prost, carele s-au cam zdruncinat. Şi o dată cu ele şi fineţurile. Unele articole s-au mai pierdut, căzând din căruţe. Trebuie plătite daune!

– Bine, zise primarul... dar e de vină drumul că e aşa...

– Nu drumul e de vină, ci tu, primarule... Trebuia să te ocupi de repararea drumului!

Cel care vorbise acum era Cuza şi tot el adăugă: Şi amendă pentru încălcarea legii. Altfel nu stăm de vorbă!

Negustorul nu mai zise nimic. Se vede treaba că-i luaseră minţile acele fineţuri şi delicatese din carele negustorilor bucureşteni. Mai stătu ce mai stătu. Se mai frământă ce se mai frământă. Stătură de se frământară şi ceilalţi. Şi primarul se hotărî:

– Fie. Plătim pe loc, numai să vedem marfa!

Şi cei doi mari negustori veniţi de la Bucureşti, Calomfir şi Arvinte, care ştim de fapt cine erau, avură prilej să vadă mai întâi cum primarul scoate de la chimir o pungă cu galbeni şi toţi, împreună cu el, îşi puneau ochelarii la ochi.

– Ce faceţi cu ochelarii, oameni buni? întrebă Cuza, mulţumit că spusele lui se adevereau.

– Păi să vedem bine banii, să nu greşim la numărătoare.

– Aha! Şi către Kogălniceanu: ia pune-ţi şi tu, amice, ochelarii!

Negustorii numărară banii pentru suma cerută. Apoi îi dădură lui Cuza, care îi numără şi el pe îndelete. Cuza îi dădu, la rândul său, lui Kogălniceanu, care între timp îşi pusese la ochi cunoscuţii ochelari. Şi acesta, numără ca şi Cuza banii, parcă mai pe îndelete. Abia când Kogălniceanu adeveri că totul este în regulă, primarul se însenină la faţă. Întrebă nerăbdător:

– Acum putem merge la care?

– Putem, consimţi Cuza. Şi îi duse pe negustori drept la carele cu mărfuri.

Primarul se repezi şi, cu mare interes, trase învelitoarea de la primul car. Şi ce văzu? Carul era plin de bolovani. Dezveli şi a doua căruţă, şi a treia... şi ultima. În toate află numai bolovani. Îi chemă şi pe

ceilalţi să vadă ceea ce văzuse şi el. Atunci primarul se schimbă la faţă. Deveni pământiu. Surpriza cu fineţurile şi delicatesele căzuse. Se spulberase ca nimic. Atunci, glasul îi sună hodorogit:

– Bine, dar aici sunt numai bolovani! Era glasul adevărului, dar care suna străin rostit de primar.

Cuza însă, era senin:

– Bolovani? Cum? Se făcu şi el că priveşte. Apoi continuă... Da, e drept, sunt bolovani... Dar cine oare ne-o fi schimbat fineţurile şi delicatesele pe bolovani? Şi apoi spre Kogălniceanu: pune-ţi ochelarii prietene, să vezi şi tu bolovanii!

Kogălniceanu zâmbi. Îşi puse din nou ochelarii şi privi în care:

– Dar, încuviinţă, aceştia sunt într-adevăr bolovani. Dar ce bolovani! Tocmai buni pentru a acoperi hârtoapele drumurilor!

– Asta aşa e, consimţi Cuza. Şi către primar: Ştii, primarule, care e mâncarea cea mai bună?

– Care e mai dulce! răspunse primarul în neştire.

– Nu, deloc, cea care te satură! Şi venind la marfa noastră, bolovanii vă fac acum mare trebuinţă. Sunt cele mai grozave fineţuri şi delicatese... Aşa-i că ne-am înţeles?

– Cum aşa? sări primarul.

– Aşa bine, voi cumpăraţi bolovanii de care aveţi trebuinţă să vă faceţi drum bun, noi cumpărăm vitele de care avem nevoie!

– Şi banii pe care vi i-am dat?

– Asta e amendă pentru că aţi încălcat legea!

Primarul era plin de năduf. Îşi şterse fruntea asudată cu batista. Începea să înţeleagă un singur lucru. Că negustorii bucureşteni, fie vor să-şi bată joc de ei şi să-i tragă pe sfoară, fie să le arate că sunt mai vicleni şi îi întrec în coţcării. Era încă departe de adevăr. Dar zise supărat:

– Nu sunteţi voi negustori, cum nu sunt eu Vodă. Apoi, pe un ton mai sever... Şi...cum îndrăzniţi să-mi daţi mie amendă? Mie, primarului târgului!

Cuza nu lăsă nici el din ton:

– Dacă ai încălcat legea dată de Vodă?!!!

– Asta-i bună. Şi ce are Cuza cu treaba de aici? El e la Bucureşti cu ale lui!

– Nu-i chiar aşa, interveni Kogălniceanu: o dată ce el a dat legea, împreună cu primul său ministru, înseamnă că sunt pretutindeni unde domneşte legea!

Negustorul se uită atent la Kogălniceanu. Apoi la Cuza. Parcă acum îi vedea pentru prima dată. Avu o tresărire. Dar imediat şi-o stinse:

– Nu, nu mai am ce vorbi cu voi. Să vină Vodă Cuza aici să mă amendeze!

– A şi venit! zise Cuza. Şi în clipa următoare îşi sumeţi fruntea aşa cum numai el avea obiceiul să o facă. Primarul îl recunoscu. Îl recunoscu şi pe Kogălniceanu. Şi, ciudat, dar chiar după ochelarii săi cărturăreşti...

– Măria ta, eu...

– Ştiu, primarule, ai încălcat legea. Nu de aceea ai fost ales gospodarul târgului. Să fii cel mai mare negustor pentru treburile şi interesele tale. Dimpreună cu rudele tale. Şi nu pentru a înflori acest târg şi oamenii lui!

– Măria ta...

– Nici un cuvânt mai mult. Şi făcu un semn către căruţaşi: descărcaţi bolovanii!

Văzând că se îngroaşă gluma, primarul şi ceilalţi doi, puseră şi ei mâna la descărcat. Când treaba a fost gata, Cuza zise din nou negustorilor:

– Vă las bolovanii, ca să vă faceţi drum ca lumea în părţile acestea ale voastre. Să vină carele cu mărfuri de drag la voi la târg. Cât despre vite, vindeţi-le pe ale voastre şi nu pe ale târgului...

Şi zicând acestea, îi puse primarului banii în palmă... N-am nevoie de banii ăştia ai voştri. Cheltuiţi-i pentru binele târgului. Şi... nu uitaţi de lege. Puneţi-vă ochelarii nu ca să număraţi banii, ci ca să citiţi cum trebuie legea!

Se urcă apoi în primul car, alături de Kogălniceanu şi de căruţaş. Îi şopti la ureche prietenului său: „Pune-ţi şi tu ochelarii, Mihaile, că doar ne întoarcem la buchiile tale!"

Şi din fuga înceată a căruţei, strigă încă o dată primarului şi la ai săi:

– Nu uitaţi legea. Când voi veni data viitoare...

Rămaşi ca nerozii în mijlocul drumului, autorităţile Buzăului se uitară după căruţe până ce acestea nu se mai văzură. Abia atunci îndrăzniră să răsufle. Iar prefectul zise către primar:

– Nu fi trist, Micşunică, domnii se duc, noi rămânem!

Dar primarului îi pierise tot cheful:

– Nu ştiu, Costandache. Nu mai ştiu. Parcă s-a sculat Ţepeş-Vodă din moarte!... Oricum, cu Vodă Cuza nu e de glumit!

Omul din soldat

Griviţa era aproape. La o aruncătură de praştie sau la o goană sprintenă de armăsar. Şi totuşi, cât de departe părea celor care trebuia să străbată o astfel de scurtă întindere prin ploaia de gloanţe şi şrapnele. Pământul era ars de arşiţa verii, dar şi de pârjolul războiului.

Doi fraţi dintr-un sat aşezat în câmpia munteană mergeau voioşi la asaltul care se angajase în ziua aceea de 30 august asupra redutei. Crişan părea înalt cât plopul din faţa casei lor. Mihai, scund, dar înflăcărat şi el. Se ţineau strâns în continuare, ca şi cum ar fi vrut să nu se rătăcească. O făceau fiindcă buna lor mamă le spusese la plecare în loc de rămas bun: „Până acu' am grijit eu de voi. Dară acolo unde zboară gloanţele n-oi putea merge să vă ţin de mână. Să vă apăraţi unul pe altul, maică. Şi să vă înturnaţi sănătoşi".

O ascultaseră. În foc, mai uitară de vorbele ei. Nu le dădea pas lupta. Acolo, toţi erau fraţi. Deodată, pe când se apropiau de redută, Mihai văzu un nizam căzut, care se zbătea în ghiarele neputinţei. Se repezi la el cu gând să-i înfigă baioneta în piept şi să-l sfârşească. Crişan nu era departe. Îi opri la timp braţul:

– Nu ţi-e ruşine, Mihai, de-o asemenea faptă?

Mihai ridică ochii săi rotunzi şi albaştri spre înălţimea privirilor frăţâne-său, mirat şi nepricepând nimic:

– Ce, te-ai dat cu duşmanul, fârtate?

– Nicidecum. Dar cel căzut nu se mai cheamă duşman. A devenit om şi atât. Nu mai poate lovi. Trebuie să vezi omul din soldat. Ai priceput?

– Nu, răspunse cu îndărătnicie în glas, Mihai.

Crişan nu mai avu timp să-l lămurească. Sub privirile uluite ale fratelui său, îi dădu mâna celui căzut. Acesta nu ştia ce să creadă. La urmă, făcu şi el un efort şi se ridică.

- Hai cu noi, nizamule, spre redută! Şi Crişan îl prinse zdravăn şi îl susţinu. Porni la pas cu el, având-ul alături pe Mihai şi pe alţi români.

Şi aşa, se apropiau tot mai mult de redută. Nizamul se dovedea a nu fi chiar aşa de rău rănit, pe cât păruse. Dar pierduse mult sânge şi ar fi vrut să rămână locului. Totuşi, nu-l lăsau nici braţul puternic al lui Crişan şi nici cuvintele încurajatoare:

– Hai nizamule, hai osmanule, că mai avem o ţâră până la ai tăi!

Sufletul nizamului era însă golit. Lupta se ducea în el mută şi mocnită: „unde mă duc românii? la ai mei? Dară cum intru eu în redută? ca prizonier? ca asediator?".

... Gândurile se frângeau şi se risipeau ca vrăbiile. Crişan îi simţea răsuflarea grea şi parcă îi înţelegea şi mintea răvăşită.

– Lasă-l, îi strigă Mihai, că mai mult ne încurcă!

– Nu-l las, frăţioare, că e şi el om! Şi în gândul lui: „Să văd acum, ce-o să fac cu nizamu' pe cap. Rău cu el, rău şi în bătaia gloanţelor şi fără el. O să ajung în redută cu el, să înţeleagă şi ai săi că românii veneau ca învingători şi nizamul ca învins. Asta era..."

Dar ochii nizamului se înceţoşau. Jocul de lumini şi umbre nu mai era deloc colorat. Devenise cenuşiu:

– Nu mai merg. Eşti bun ca mierea. Pentru mine, acum mierea e amară!

Şi se trântea la pământ în neştire. Crişan, însă, veghea. Îl apuca de piept. Îl zgâlţâia. Să vadă dacă a murit:

– Omule, dacă ajungem în redută, îţi dau tabac să tragi în piept!

Nizamului îi străluceau ochii. Uita pentru o clipă că darul ăsta îi venea de la un duşman. I se părea ceva nepreţuit: „o dată să mai simtă a tabac şi, pe urmă, gata..."

Dar acel gata nu sosise. Nu-l lăsa Crişan. Şi nici tabac nu-i dădea.

Deodată, în faţa lor apăru Griviţa. Reduta cea temută, spre care se îndreptau acum românii. Se vedeau capetele osmanlâilor menite să stea piept redutei. Îi văzu Mihai. Şi fratele său, Crişan. Îi văzu şi nizamul:

– Lasă-mă omule jos, aici, pe pământ. Să pier şi să nu ştiu de mine. Cum o să mă duc eu aşa, prizonierul vostru, în faţa alor mei!

Se tânguia de parcă era sfârşitul pământului, nu sfârşitul său. Un sfârşit, însă, se plămădea aici. Nestins şi neadormit: sfârşitul Griviţei. Sau mai bine zis, căderea ei în mâinile românilor. Acum, românii suiau pe întrecute parapetul. Se mai vorbise de vreo două, trei ori despre acest sfârşit. Dar nu fusese să fie. Acum era 30 august. „Cea zi de asalt, cea zi de sânge udă", aşa cum cânta în versuri pline de strălucire eroică „Bardul de la Mirceşti".

Până acum, românii fuseseră şoimi. Acum erau vulturi. Sau dorobanţi, căciulari şi curcani. Totuna! Urcau parapetele. Totul se prăbuşea. Nimic nu le mai putea sta în cale. Crişan şi cu Mihai erau şi ei pe acest drum spre înălţime. Lângă ei, mai mult purtat, decât pe picioarele lui, mergea şi nizamul:

– Nu mai pot!

– Ai uitat tabacul?

În clipa aceea intrară în redută şi începură lupta. Corp la corp, armă contra armă. Abia acum Crişan îl părăsi pe nizam, care se prăbuşi undeva, în redută. Se ţinu lângă Mihai cât putu. Dar lupta îi despărţea mereu, pentru a-i apropia iar, la răstimpuri.

Nu mai interesa însă acest amănunt. Toţi cei care asaltau reduta erau români şi fraţi. Iată însă, că în acest vacarm, când cu greu mai puteai desluşi zbaterea luptei şi sorţii ei, Mihai îl zări deodată pe nizamul căzut cum ţinteşte asupră-i, cătând să îl doboare. Şi poate ar fi reuşit, dacă în clipa aceea, ochii neobosiţi ai lui Crişan, care vegheau, văzură şi scena aceasta. Ochi fulgerător şi se dovedi mai iute ca nizamul căruia îi salvase viaţa. Puşca se descărcă la vreme în pieptul acestuia.

Mihai văzuse şi el ce se întâmplase şi de la cine îi venea salvarea. Dar n-avu vreme a mai cugeta. Se avântă din nou în iureş. Era finalul. Îl trăia cu patos, ca pe un vis ce se înfăptuia. Visul adevărat al căderii Griviţei. Văzu deasupra redutei tricolorul fluturându-şi aripile scăldate în roşu, galben şi albastru. Se bucură din inimă la auzul uralelor care nu mai conteneau: „Uraaaa... a căzut Griviţa. Trăiască România!“ Îl căuta însă cu îngrijorare crescândă pe Crişan. Îl văzu şi se linişti. Crescu, în schimb, din nou în el nedumerirea. Crişan se găsea viu şi nevătămat lângă acelaşi nizam care trăgea să moară. Îi ţinea capul în mâini, parcă protector. Dar pe nizam nu îl mai păştea nici o primejdie în afară de moarte. O aştepta cu seninătate. Când Mihai se află alături de ei, văzând ochii lui rotunzi şi albaştri, plini de uimire, Crişan se porni pe tălmăcit:

– Ştii, puţină dreptate ai avut şi tu. Când a pus puşca la ochi să tragă în tine, intrase din nou în haina de soldat. Nu mai era acelaşi ca înainte. I-am citit asta în sclipirea ochilor. Devenise iar duşman. Şi nu l-am putut cruţa, după cum nu te-ar fi cruţat nici el pe tine. Făceam parte din tabere diferite, ambii luptând să ne facem datoria!

Mihai începea să înţeleagă:

– Dar acum?

– Uită-te la el. Un biet om trăgând să moară. A redevenit omul din fiinţa soldatului.

Şi zicând acestea, şterse fruntea plină de sudoare a nizamului. Acesta deschise ochii. Ochi omeneşti, speriaţi de primul fior al morţii. Braţe neputincioase a mai lovi. Nici a mângâia. În schimb, Crişan avea două braţe puternice, volnice a mângâia în acel ultim străfulgerat de viaţă al celui căzut. Mâini omeneşti care căutau ceva. Scotoci prin buzunar şi iute scoase şi răsuci tabacul în foi:

– Îţi aminteşti de promisiune, nizamule? Ia de trage o dată în piept şi tu!

Nizamul lăsă din nou sclipirea aceea din priviri să alerge slobodă. Rosti cu glasul cel de pe urmă:

– Omule, Mehmed îţi mulţumeşte!

Şi trase lacom o dată tabacul în piept. Parcă voia să îngrămădească în el toată viaţa ce acum se risipea. Şi aşa şi era. În rotocoalele fumului vedea spulberarea oştirii lui Osman Paşa. Rămase aşa, cu privirile ţintă la tricolorul ce flutura în vânt vestind biruinţa românilor!

Maiorul şi sergentul

În preajma vârstei de 50 de ani, maiorul Ion Nicolae se simţea tânăr ca în prima zi când, tânăr de tot, aproape copil, îmbrăţişase cariera armelor. Peste el trecuseră zilele aspre ale serviciului în armată, dar ele îl căliseră pe ofiţerul de carieră şi-l pregătiseră statornic şi minuţios pentru marea faptă a câmpului de luptă.

Pentru meritele lui deosebite fusese pe rând înaintat în grad şi războiul pentru neatârnare l-a găsit maior. Neînfricat, la datorie, el s-a aflat acolo unde era mai greu şi mereu în fruntea celor pe care îi comanda. Dar, asemenea trăsături deveniseră ceva obişnuit pentru comandanţii din armata română. La maiorul Ion Nicolae însă, o trăsătură părea mai pronunţată decât la ceilalţi: dragostea lui pentru subalterni, de la ofiţeri până la sergenţi şi simpli soldaţi. Îi iubea cu pasiune şi, ca cel mai în vârstă, îi socotea deopotrivă fiii săi. Fiind la comanda batalionului 8 din Regimentul 15 dorobanţi Fălticeni, îi cunoştea atât de bine pe toţi, le ştia şi întâmplările, încât câteodată vreun ofiţer sau sergent uita ce-i spusese maiorului iar acesta, prompt, şi probând o memorie uluitoare, îi aducea aminte. Faptul în sine presupune, în primul rând, destăinuiri din partea subalternilor.

Într-adevăr, maiorul Ion Nicolae știa să se apropie în așa măsură de oameni, încât îi cucerea din prima clipă, îi făcea să-l iubească și să-l respecte totodată, să simtă nevoia a merge la el ca la un doctor sufletesc și de a-i spune tot ce aveau pe inimă.

În serile îndelungate petrecute cu ei în așteptarea atacului, îi asculta cu răbdare și cu multă atenție. Reținea faptul ca atare, dar nu numai atât. După ce afla din gura fiecăruia ceea ce avea pe suflet, maiorul cădea o clipă pe gânduri, apoi îl sfătuia ce este mai bine să facă. Sfatul lui era totdeauna cumpănit, semănând cu al unui împărțitor de dreptate, înțelept și auster.

Faptul că-i socotea drept „copii ai săi" pe cei alături de care trăia zilnic, de atâta timp, era un lucru firesc pentru maior. De aceea, fiecare cădere a unui ostaș din batalion, pierit în focul luptelor, aducea o lovitură de cuțit în inima comandantului. Cu durere scria unui prieten: „Azi am pierdut încă un copil; sunt nevoit să plătesc continuu această amară contribuție de sânge". Iar un soldat nota, odată, către ai săi: „Când suntem cu maiorul nostru, mergem la război cu încredere ; el este tatăl nostru".

Așadar, batalionul 8 din Regimentul 15 dorobanți avea un tată; iar tatăl, comandantul Ion Nicolae, avea fii destoinici și viteji.

Dar cel mai mult ținea la maior sergentul Petre Mateescu. Avea un cult pentru el, socotindu-l cel mai de seamă comandant, cel mai viteaz luptător și cel mai bun om din câți întâlnise vreodată în viață. Prietenia dintre cei doi, dacă se poate numi așa, s-a înfiripat și s-a întărit încă de la regiment, din perioada instrucției și a diverselor pregătiri militare. Tânărul Petre Mateescu nu avea mai mult de 20 de ani când l-a cunoscut pe Ion Nicolae. L-a iubit din prima clipă. De atunci, de câte ori nu se dusese el la comandantul său cu inima deschisă să-i spună pe șleau ceea ce gândește și să-i ceară sfatul... Și Ion Nicolae, la rândul lui, a simțit atracție pentru tânărul acesta deschis la suflet, corect în atitudinea și faptele sale și destoinic ostaș. A stat mai mult de vorbă cu el decât cu ceilalți.

Când a terminat stagiul și a fost lăsat la vatră sergentul, în vârstă de 24 de ani, a simțit nevoia să se reangajeze pentru încă doi ani, datorită legăturilor sale sufletești cu comandantul cel bun și drag.

În 1876, sfârșindu-și noul angajament față de armată, Petre Mateescu plecă acasă. Despărțirea de maiorul său a fost impresionantă:

– Ai să-mi lipsești, Petre. Tu erai mâna mea dreaptă! îi spuse comandantul.

Petre Mateescu simți cum i se umezesc ochii:

– Am să mă întorc, domnule maior – răspunse, emoţionat sergentul. Cât de curând! Numai să-i văd o leacă pe ai mei şi să văd cum mai merg treburile pe-acasă. Apoi..., cine ştie..., peste vreo câteva luni am să vin din nou!

Şi se repezise să-i sărute mâna maiorului. Acesta şi-o retrăsese imediat:

– Nu se cade, Petre. Ostaşii sunt ostaşi. Ei cunosc o singură lege: aceea a disciplinei. Numai popilor li se sărută mâna... şi doamnelor. Nu sunt nici una, nici alta!

Petre Mateescu s-a scuzat. Dar de ruşinat, nu se ruşinase. Ştia foarte bine că maiorul său era bun de pus la rană. Că merita să i se sărute mâna pentru tot ceea ce făcea el în slujba armatei şi a ţării. Apoi adăugă în chip de rămas bun:

– Să trăiţi, domnule maior. Vă doresc, din inimă, sănătate şi fericire!

Maiorul îl cuprinse în braţe şi îl sărută. În ochii lui apăruseră mărgăritare de rouă, fierbinţi...

– Să te întorci, Petre, cât de curând!

*

S-a întors, într-adevăr, peste câteva luni. L-a mânat de-acasă războiul, în cauza căruia credea din inimă. I-a dat imbold şi gândul că îl va revedea pe maiorul său.

Când a plecat, toţi ai săi l-au condus cu dragoste. Tatăl său l-a descusut ca să-i afle starea de spirit:

– O să-ţi fie dor de noi, Petre?

– Ba bine că nu, dragii mei. Ştiţi prea bine!

– Atunci de ce nu rămâi acasă?

– Cum aş putea să rămân, când toată floarea ţării pleacă să apere demnitatea acestui popor de viteji?

– Dar de maior nu ţi-e dor, fiule? l-a întrebat mama.

Lui Mateescu îi sclipiră ochii.

– De maiorul meu? Cum să nu-mi fie? Pentru el mă vâr şi în foc. Pentru că el reprezintă ţara!

*

Asaltul asupra redutelor a fost mai presus decât orice închipuire. Batalionul comandat de maiorul Ion Nicolae a săvârşit minuni de vite-

jie, participând cu elan nemaiîntâlnit la toate asalturile asupra redutei Grivița I. Apoi, în zilele de 5-6 septembrie 1877 s-au purtat lupte crâncene asupra redutei Grivița II.

Mereu, în toiul luptelor, în spatele comandantului, veghind asupra vieții acestuia, ca o umbră credincioasă, sergentul Petre Mateescu a stat la datoria lui dublă, către țară și către cel care reprezenta, în conștiința lui, țara.

Și maiorul a simțit mereu prezența acestuia: vie și înaripată.

Înainte de asaltul amintit, vorbise unui căpitan cu sinceritate:

– Am flăcăi zdraveni în batalionul meu. Numai că pe mulți i-a luat apa morții!

– Știu, domnule maior! Bine însă că dumneavoastră ați rămas în viață. Pentru că dumneavoastră sunteți sufletul și aripa destinată zborului pentru întregul batalion.

– Te înșeli, căpitane! Sufletul sunt ei, toți fiii mei. Fără ei n-aș fi ajuns niciodată acolo, la parapetele dușmane. E drept că eu am fost în frunte. Sunt comandant. Dar capul fără trup nu poate exista. Știi că locul inimii nu e în cap, ci în trup! În cap e judecata numai!

– Da, aveți dreptate! Dar nici cap fără trup, nici trup fără cap!

– Și ai uitat picioarele, căpitane. Masa care împinge corpul batalionului, al armatei înainte, sunt tot ei, cei mulți, bravii mei fii!

Căpitanul nu mai zise nimic. Și nu mai zise pentru că socoti vorbele maiorului pe deplin îndreptățite.

Dar, în timp ce vorbea, maiorul întâlnise privirile sergentului Petre Mateescu. Auzise și el vorbele comandantului și se dovedea perfect de acord cu ele. Maiorul însă nu sfârșise ceea ce avea de spus. Să știi căpitane – continuă el – că mulți dintre ei și-au dat viața pentru mine. Iată, îl vezi pe sergentul de colo?

Căpitanul era de la alt batalion. Dar, din întâmplare, îl cunoștea pe sergent. Răspunse puțin mirat:

– Îl văd. Este vorba despre sergentul Mateescu. L-am văzut și luptând. Și mi-a plăcut.

– Ehei, da, despre sergentul Petre Mateescu este vorba. Aș fi căzut și eu, poate, dacă bravul meu sergent Mateescu nu ar fi trimis la pământ dintr-o lovitură de pușcă pe turcul care mă luase la ochi și dacă nu mi-ar fi pus o căciulă de soldat pe cap, în locul chipiului care-mi arăta rangul. Știi asta?

Căpitanul căzu pe gânduri. Apoi zise:

– Bravo lui, domnule maior, e o cinste să aperi viața comandantului!

– Da, căpitane, sergentului Petre Mateescu îi datorez viața!

*

Asaltul asupra Griviţei II, din 6 septembrie, a fost cât se poate de crâncen. Au căzut numeroşi ofiţeri şi ostaşi. Şi, deodată, în secerarea cumplită a morţii, a căzut şi maiorul Ion Nicolae, în luptele corp la corp de pe parapet.

Iar după terminarea luptei, alături de el, a fost găsit şi corpul neînsufleţit al sergentului Petre Mateescu. Maiorul şi sergentul, înfrăţiţi pentru totdeauna în marea faptă a eroismului românesc!

Luminile Cătălinei

Veniseră zorii zilei de 6 august 1917. Sângerii ca şi patima oarbă a luptei. Pentru români, jocul spăimos cu moartea era trâmbiţa redeşteptării neamului întreg şi cel mai de seamă hrisov al unui cuvânt fermecător: „Pe-aici nu se trece“.

Oastea românilor era gata de jertfa supremă. Soldaţii acelor zile purtau fiecare numele cu care fuseseră botezaţi în credinţa creştină. Aveau o mamă iubitoare. Acum numele lor suprem de „român“ se boteza în sângele unui neam întreg pentru sfânta mamă a tuturor, România. Acolo, pe acel câmp al Mărăşeştilor, se afla şi Cătălina Teodoroiu. Mergea la atac pentru dezrobirea brazdelor străbune. Ochii plini de lumină visau deschişi clipa mult aşteptată.

De fapt, izvoare de lumini purta în fiinţa ei această fată. Prima ei lumină fusese casa părintească din comuna oltenească Vădeni, cu părinţii şi cu cei doi fraţi. Când a apucat să-şi dea seama de rostul lumii, fiinţe şi lucruri ce o înconjurau, mama a dus-o la biserica din sat. Acolo a fost prinsă de văpaia unei lumini neobişnuite, care-i cuprindea întreaga fiinţă. Semăna cu tot ce ştiuse până atunci, era una cu iubirea, frumuseţea, bucuria, curăţenia. Dădea în pârg de cântec şi în miez de culoare. Îl primea pe Dumnezeu în cămările sufletului. Preotul cel blajin, cu barbă multă şi semănând el însuşi cu sfinţii din trupul icoanelor a mângâiat-o şi i-a aşezat pe frunte mir: „Fată dragă, porţi numele sfintei Ecaterina, cea învăţată şi cu fruntea în lumini, jertfită pentru credinţa creştină. Să fii şi tu o aleasă făptură a Domnului!“... N-a înţeles prea bine cuvintele preotului. Dar îndemnul nu l-a

uitat. L-a păstrat talisman, ca şi cruciuliţa dăruită de mamă, pe care o purta la gât.

A urmat la rând şcoala. Tatăl ei a dus-o pentru prima oară la şcoală. A dăruit-o învăţătoarei, cea cu ochii blânzi şi mătăsoşi. Mamă iubitoare şi ea.

Au trecut anii. Într-o zi, pe când era printr-a patra, învăţătoarea le-a vorbit despre Ştefan cel Mare şi despre vitejii săi. Când a sfârşit, i-a întrebat:

– Cum îl vedeţi voi, copii, pe domnul Moldovei? Toţi se repeziră cu răspunsul: că a fost viteaz, înţelept, cumpătat, neclintit în războaie, diplomat iscusit... Şi tu ce crezi, Cătălino? „Eu cred, doamnă învăţătoare, că Ştefan cel Mare a avut steaua lui. Strălucitoare şi unică". Şi de ce crezi asta, Cătălino? Pentru că el însuşi a crezut într-o stea. Aceasta a fost dragostea pentru Moldova, pentru fericirea ei. A luptat neobosit, cu credinţă în Dumnezeu pentru a o înfăptui. De aceea l-a urmat oastea şi rar război de n-a biruit. Iară când a încetat din viaţă, tot astfel şi poporul, întreaga Moldovă, s-a îndurerat că pierdea pe părintele ei cel drag şi fără pereche!"... Dar tu ai steaua ta Cătălino? „Desigur. Mai întâi vreau să învăţ şi să devin învăţătoare. E minunat lucru să înveţi pe copii să fie buni, cinstiţi, harnici şi curajoşi. Iar mai presus de orice, să-şi iubească din inimă ţara. Dar dacă pământul nostru va fi cotropit de duşmani, am să îmbrac straie ostăşeşti şi steaua îmi va fi călăuză în lupta pentru Ţară. Am să mă jertfesc de va fi nevoie!"

În şcoală s-a clădit în sufletul Cătălinei lumina orbitoare a iubirii de ţară. Apoi anii au început să alerge. A învăţat, dar n-a ajuns învăţătoare. Flăcările războiului au fost mult mai aproape decât îşi închipuise Cătălina. În luna august 1916, România intra în război cu refrenul ce trăia atunci în inimile tuturor românilor: „Suna pe deal atunci o goarnă, suna mărirea unui neam!". Din prima zi, Cătălina se află în oastea soldaţilor în uniforme albe, în spitalul de la Târgu-Jiu. Urmează, apoi, ambulanţele în defileul Jiului, unde luptele deveniseră încleştate. Cad primii români, se înmulţesc răniţii. Cătălina e neobosită. Sufletul ei se strânge de durere când vede românii căzând. Printre cei căzuţi este şi fratele cel mare, Ionuţ. După o vreme, aripa morţii îl seceră şi pe Niculăieş. Cătălina nu mai poate sta deoparte. Ia arma fratelui căzut şi se avântă în luptă. Trăieşte întreaga epopee eroică. Nu se înspăimântă de nimic. Şi iată vara anului 1917... Mărăştii, Oituzul... şi iată Mărăşeştii. În Cătălina se mai clădeşte o lumină – cea a comandantului menit să fie în fruntea vitejilor, cel mai viteaz. Să-i călăuzească şi îmbărbăteze. Îi vede cu ardoarea sufletului pe toţi marii generali

ai reîntregirii: Dragalina, Cristescu, Averescu, Prezan... şi, mai ales, Eremia Grigorescu. Vede chipul înnegurat şi gânditor al regelui Ferdinand. Le cercetează sufletul cu propriul ei suflet. Le măsoară bătăile inimii cu bătăile ei de inimă.

Zorii zilei de 6 august 1917. Cătălina se avântă în torent. Sublocotenentul Cătălina este şi ea comandant. Conduce o mână de soldaţi, pe care-i îmbărbătează. Lumina comandantului trece vie în soldaţi: „Înainte, băieţi, nu vă lăsaţi, sunteţi lângă mine..."

Bătălia este în toi. Totul devine roşu de sânge şi de foc, încleştarea supremă. Cătălina merge înainte cu toate luminile sale. Simte la gât cruciuliţa dăruită de mamă. „Sub semnul crucii vom învinge... cu Tine, Doamne, înainte pentru izbândă şi ţara întreagă..." Îi apare chipul lui Dumnezeu Tatăl, cel din icoană. Are în dreapta pe Iisus iar deasupra, în cununa Sfintei Treimi, se află porumbelul, Duhul cel Sfânt. Apoi Dumnezeu stăruie o clipă în privirile preotului blajin, cu barbă multă, de la biserica din sat. Acum îl aude şi îl înţelege: „Să fii şi tu o aleasă făptură a Domnului". Lumina dumnezeirii, lumina comandantului trec de la Cătălina la soldaţi. Ajunge la lumina casei părinteşti. A plopului cel înalt din faţa casei. Chipul mamei şi tatălui, asprite de muncă şi ani. Cu îngrijorarea pe faţă: „Cum de-au pierit Ionuţ şi Niculăieş?" Cătălina le răspunde încleştând mâna pe armă. Şi oţelindu-şi sufletul. Alături, plumbii seceră alţi fraţi. Se îndurerează, dar nu le cântă prohodul. E prea devreme. Şi merge înainte. Lumina comandantului trece nevătămată în soldaţi. Iar ea aude clar glasul învăţătoarei. Dar şi al ei, cea de atunci: „Iar dacă pământul nostru va fi cotropit de duşmani..."

Zilele se petrec iar în vâltoare. Mărăşeştii trăiesc ultimele furtuni. 4 septembrie 1917. Cătălina se avântă. Vrea să ajungă în reduta bătăliei finale. Luminile ei trec pure în soldaţi: „Înainte, băieţi..." Gloanţele unei mitraliere i se înfig în piept. Îi frâng marşul spre biruinţă. Nu moare imediat. Are timp să simtă arderea sfântă a crucii de pe piept, ca o ultimă lumânare pentru sufletul său... casa părintească... chipul îngrijorat al părinţilor... preotul cel blajin, învăţătoarea cea bună... luminile bravilor ei comandanţi şi ale soldaţilor... Cătălina venise din strămoşi, trecea acum în urmaşi. Dumnezeu însuşi îi culegea luminile sufletului şi le aşeza în cartea de aur a istoriei neamului românesc!

Damian își încercă armăsarul. Voia să-i știe puterile, pentru ca mâine în zori să-l mâne spre Alba. Pe frig, pe zloată ori pe scânteieri de stele mărunte și fierbinți trebuie să ajungă să-și împreune sufletul cu miile de colindători al unui singur cânt pe care îl murmura ca pe o credință: „La unire florile, cele trei, culorile/ Toate doar un astru, roș, galben, albastru". Mureș îi simțea pornirile și scotea foc pe nări în semn de răspuns: „Mâine, da, mâine, ca vântu' și ca gându'..."

Răsuflarea lui și cântecul lui Damian se împreunau într-o flamură. Apoi, nu se mai auzeau decât bătăi de inimă cătând spre departe, spre Alba, acolo unde începeau a vui colindătorii. Inima lui Damian, omenească, a armăsarului, mai altfel. Sau, poate, la fel...

Să fi fost ora amiezii. O slujnică de curte veni să-l vestească:

– Bre Damiane, nu-ți fie cu supărare de deranjul meu. Dară te cheamă Gabor, stăpânul!

Lui Damian nu-i sună a bine. Duse pe Mureș la grajd și-l mângâie de la creștet spre bot, în semn de țesală, dar și de rea prevestire: „Apoi om vedea ce-o mai fi, Mureșe feciorule..."

Baronul Gabor îl aștepta pe Damian de parcă i s-ar fi afumat bucatele. Când îl văzu intrând se așeză pe un fotoliu și-i zise cu năduf:

– Mâine în zori iei, Damiane băiete, calea Zaradului, cu trei căruțe de grâne pentru prietenul meu, contele von Speidel. Are nevoie de ele și pace!

– Mâine în zori? Peste putință!

– Cum, îmi nesocotești porunca?

– Până acum, nu. Dar de data asta...

– Ascultă, Damiane. Am vrut să te fac om. Din sărăntoc, să fii cineva. Dar tu n-ai vrut și ai tras tot în jos. Te-am lăsat cum ai vrut, la grajd!

Damian cunoștea prea bine aceste vorbe. Îi veni în minte scena când Gabor voise să i-o vâre în suflet și cu cununie pe Ilonca lui. Pe urâta Ilonca pentru inima lui tânără și fremătătoare. Numai că el o iubea pe Zamfira, frumoasa din vis și dintotdeauna. Rămăsese cu visul acelei fete, care se mutase, stinsă de plămâni, la cimitirul din sat. N-avusese parte de ce iubea. Nu voia a lua ce știa că nu-i trebuie. Acum, simțea cum Gabor își trece privirile peste corpul lui durat ca în

stâncă, umeri vânjoşi, piept puternic, muşchi de oţel, dar şi priviri dârze şi cap neplecat. Ca un reproş că bărbatul acesta n-a voit nici măcar de ţiitoare s-o aibă pe Ilonca. Glasul puternic şi netremurător al lui Damian îl irită şi mai mult:

– Mă simt bine la grajd printre armăsari. Ei ştiu să alerge şi caută întotdeauna zarea, acolo unde se vede pământul împreunându-se cu cerul. Iar armăsarii par şoimi ai pământului, în vreme ce în văzduh zboară, ca şi ei, scurtând depărtările, şoimii înălţimilor!

Gabor îl privi posac. Nu ştiu ce să aleagă din astfel de vorbe:

– Nu mă privesc şoimii. Treaba lor, să zboare unde vor. Dară mie să-mi spui ce-ţi veni să-mi nesocoteşti porunca! De ce?

Damian îşi sumeţi privirile şi rămase senin, ca de obicei. Şi tocmai această căutătură dreaptă îl făcu, parcă, pe baron să înteleagă ceva din povestea cu şoimii, şi cu armăsarii, şi cu zborul. Şi de ce se simţea bine Damian la grajd. Şi de ce n-o voise pe Ilonca pentru a o ferici cu virtuţile corpului său. Şi îl lovi drept în creştet vorba acestuia:

– Pentru că mâine în zori, domnule baron, iau altă cale!

– Altă cale decât cea dorită de mine?

– Da, alta. Numai dacă şi domnia ta vrei să iei mâine în zori calea mea!

– Şi care este, mă rog, această cale?

– Drumul spre Alba. Alba regală!

Baronul văzu negru în faţa ochilor. Şi apoi roşu. Apoi îl prinse mânia şi urma cu totul. Ţipă, urlă, scrâşni sălbatic din dinţi:

– Aha, asta era. Astă faptă nelegiuită mi-o pregăteai. Atunci, află că mâine n-ai să iei nici un drum!

– Nimic nu mă va putea opri!

– Ce vorbeşti. Nici ăsta?

Şi scoase fulgerător un pistol de toată frumuseţea. Îl îndreptă spre Damian:

– O singură mişcare şi eşti mort!

Damian oftă din inimă. Scrâşni şi el din dinţi de mânie. Din faţa ochilor începea să se piardă visul de mâine din zori aşa cum se topise şi cel pentru fata care plecase pe nume Zamfira. Îl durea mai ales nesocotinţa lui. „Cum putuse fi atât de orb! Cum nu se gândise că baronul acesta uns cu toate alifiile pământului ştia de ceea ce avea să se petreacă mâine la Alba! Şi că drumul lui nu putea fi în nici un caz acesta! Cum de putuse fi atât de orb? Mai bine să fi încălecat pe Mureş, singurul lui bun de aici, ce nu aparţinea baronului şi să fi zburat de pe acum spre zarea deschisă spre luminile Albei...“

– Aşa se poate să nu mă duc. Inimii nu-i poţi porunci, dară glontele îl poţi slobozi uşor ca să-i opreşti bătaia!

Baronul văzu iar în astfel de vorbe pe bărbatul care o refuzase pe Ilonca. Atunci îi nesocotise darul, acum nu se înspăimânta de moarte. Îl cuprinse furia. Începu să strige ca scos din minţi. Şi atunci, Damian îi văzu pe oamenii slugarnici ai lui Gabor cum apar şi cum îl leagă fedeleş. Iar el nu se putu împotrivi şi nu-i putu trânti în luptă dreaptă pe cei veniţi, chit că erau patru, pentru că se găsea în bătaia glonţului şi tot mai spera în vreo minune, ca să poată vedea Alba. Dar ştiu din clipa aceea că zăgăzuirea lui fusese aranjată.

*

Zăcea în temniţa umedă şi întunecoasă a castelului. Dar prin gratiile ferestruicii răzbăteau razele lunii şi stelele păreau acum mari, sticloase şi reci. Şi înţelese că baronul Gabor o să-l chinuiască.

Spre miezul nopţii auzi zgomote desluşite care se apropiau. Zări curând o siluetă, care răsuci cheia în broască şi intră în celulă. „Cine ar fi putut să vină la el la acea oră?" Dar misterul se desluşi repede, deoarece persoana purta în mâini o făclie. Şi lui Damian nu-i fu greu să o recunoască:

– Ilonca? Tu aici?

– Te miri, dragul meu. Am venit să te salvez!

Privirile lui Damian se umplură de lumină şi de speranţă. Dar iute se şi risipi totul:

– Tu să mă salvezi? Şi cum ai putea?

– Prea bine. După cum vezi, port în mâini cheile raiului!

Şi zicând aceste vorbe, se aplecă asupra lui Damian şi îl înlănţui cu patimă. În clipa aceea, Damian îşi dădu seama că nu numai el, dar şi ea era înlănţuită şi orbită de pasiune. Dar căută să-şi ferească buzele de sărutul ei. Ilonca simţi repulsia bărbatului şi deveni mânioasă:

– Dacă te porţi la fel de rece cu mine, vei putrezi aici. Pricepi!?

Damian intui adevărul cuvintelor sale. Înţelese că, dacă vrea să ajungă la Alba, trebuia să întreprindă ceva. Orice. Chiar să trădeze iubirea şi să se prefacă a fi alt om. Deveni lucid:

– Prea bine. Şi ce-mi ceri în schimbul libertăţii?

– Mă mai întrebi? Iubire. O noapte de iubire!

Damian se cutremură. Dar vorbi liniştit:

– Atunci fă bine şi dezleagă-mă. Am să fiu al tău!

– Mai întâi să juri că ai să fi. Apoi vom mai vedea!

Damian înțelese. Ilonca era urâtă. Dar nu și proastă. Silabisi un jurământ care-i venise la îndemână:

– Jur să fiu al tău. Numai al tău! Pentru o noapte!

– Și pentru o zi! se târgui ea.

– Prea bine, și pentru o zi. Dar nu pentru ziua de mâine! Mâine vreau să fiu liber!

– În schimb, îți cer să juri că vei fi al meu pentru o viață!

Pe Damian îl prinse sila de Ilonca, dar și de el. Și asta îl făcu să raționeze și mai mult: „ Dacă vreau să fiu liber, trebuie să jur. Dacă jur, ăsta nu e jurământ pe care să nu-l poți călca." Și jură din nou cu seninătate. Dar Ilonca nu era proastă. Îl înlănțui din nou și îl sărută pătimaș, iar Damian nu se mai putu feri, ca să nu trezească bănuieli. Abia după ce prelungi cât vecia acest sărut blestemat, îi dădu drumul lui Damian din strânsura brațelor și cu un cuțit începu să-i taie legăturile. Damian văzu însă cu groază că lama cuțitului fusese înroșită de sânge. Nu luă însă în seamă aceasta. Nu mai trebuia să țină seama de nimic. Și, când se simți liber, alergă afară urmat de Ilonca, ce își aștepta cu ardoare răsplata.

Dar el se îndrepta spre grajd. Căuta cheile la locul unde le lăsa totdeauna seara. Ilonca însă veghea:

– Noaptea aceasta îmi e promisă!

– Da, Ilonca. Numai că noaptea e pe trecute. Curând se sting stelele și ziua de mâine îmi e făgăduită mie. Vreau să-mi iau armăsarul și să fiu gata!

Ilonca scotea cheile grajdului de la sân și le azvârlea în fântână. Damian se cutremura și îi striga cu năduf:

– De ce-ai făcut asta?

– Ca să nu pleci înainte de vreme! Și... apoi, caii nu sunt ai tăi!

– Caii nu. Dar Mureș este al meu!

– Mureș, da. El se află în poiană, gata înșeuat și te așteaptă. Vezi că m-am gândit la tine?

– Văd!

Și alergă în poiană cu sufletul la gură, să-l afle pe Mureș. Ilonca îl urma îndeaproape purtând pe buze un rânjet încă nu prea bine deslușit. Damian nu văzu rânjetul. N-avea vreme de așa ceva. Văzu, în schimb, ceva care îl umplu de durere. Mureș al lui se zbătea în agonia morții, într-o băltoacă de sânge. Se apropie și observă că armăsarul nu murise. Îl privea cu ochi mari, omenești. Nu era nevoie să-i spună cine îi făcuse acea rană înfiorătoare din piept. Știa de acum că sângele de pe lama cuțitului Iloncăi era sângele lui Mureș. În schimb, calul parcă îi

cerea iertare: „ Du-te fără mine la Alba... ca vântul și ca gândul. Eu nu te mai pot duce nicăieri. Curând, voi intra în pământ și voi fi pământ. Dară cât am fost, am rămas iute și credincios. N-am trădat niciodată..." Cam așa spuneau privirile sale. Și, în clipa următoare, ochii lui blânzi mai mișcară puțin după care înghețară pe vecie. Și Mureș purcese să intre în pământ, pentru a deveni pământ.

Damian își mușcă dureros buzele. Îl năpădi amarul fără hotar. „Bietul armăsar. Trebuia să plătească pentru răutățile oamenilor." Se întoarse spre Ilonca și o privi cu mânie:

– De ce, de ce a trebuit să-mi omori calul?

Abia atunci observă zâmbetul Iloncăi:

– Pentru că, altfel, o ștergeai fără să-ți plătești datoria!

– Ce datorie am eu față de tine?

– Înainte, o noapte de iubire. Acum, întreaga ta viață!

Și începu să-l atragă cu toate puterile ei spre miezul poienii. Glasul ei era plin de voluptate... Hai, a sosit ceasul jurămintelor și al iubirilor!

Îl înlănțui din nou cu brațele și voi să-i muște buzele. Dar el o îndepărtă pe această ființă hâdă, care cu brațul ei îl ucisese pe Mureș:

– Lasă-mă, cată-ți de altul!

– Nu, acum nu se mai poate. Ai jurat și ți-ai vândut sufletul. Și trupul. Dară sufletul tău nu mă privește. Cât trupul!

Și cu unghii ascuțite îi sfârtecă fără zăbavă cămașa. Ea își sfâșie, la rândul ei, cămașa și rămase goală, cu sânii în bătaia lunii și în biciuirea frigului. Se lipi de el și încercă din nou să-i muște gura. Dar Damian simți că-l năpădește scârba. „Cum, el s-a vândut acestei vipere cu trup și suflet? Halal jurământ care e păcat să fie ținut. Cine înșeală trebuie înșelat, cine minte trebuie mințit..."

Și în timp ce Ilonca încerca o nouă cale spre trupul lui, Damian o împinse cu putere încât femeia se prăbuși. Dar în clipa următoare începu să scoată strigăte asurzitoare. Și zbierete. Și să amenințe... și să blesteme:

– Lovite-ar pustia de nemernic. Și lepra, și lingoarea. S-ajungi din om neom, din bărbat să te ajungă nevolnicia...

Dar asta n-ar fi fost nimic. Se auziră curând lătrăturile câinilor de curte. Și împușcături. Venea liota lui Gabor și poate chiar baronul asmuțindu-și oamenii și fiarele pe urmele lui Damian. Și atunci, Damian înțelese tot jocul perfid al Iloncăi. Și al baronului. O ultimă încercare de a-l înlănțui cu iubirea aceasta străină și rea. Acum, prin viclenie. Dacă se prindea, Damian avea să devină bărbatul jurat al Iloncăi. Dacă nu, ea avea să dea semnalul ca cel pe care ea îl slobozise pentru a-i fi

mire să se cunune cu moartea. Totul fusese ticluit. Iar el n-avea armăsar să fugă ca vântul şi ca gândul de aici. Înţelese primejdia. Şi cea mai mare dintre ele putea fi dacă nu avea să ajungă la Alba. Aşa încât o clipă în plus i-ar fi putut fi fatală. O lăsă pe Ilonca să zbiere în continuare şi el se întoarse şi prinse să alerge. Simţi o tăietură în braţul drept şi ştiu că fusese cuţitul aruncat de Ilonca asupra sa. Dar nu mai era timp nici măcar pentru a-şi lega braţul. Singura salvare era alergatul. Singura dreptate era să înşele acea iubire blestemată şi să-şi calce jurământul acela ticălos. Unicul drum era cel care ducea spre Alba. Cunoştea bine cărările şi potecuţele, pădurile, luminişiurile şi huceagurile. Alerga şi nu simţea durerea din braţ. Şi nu vedea sângele şiroindu-i. Auzea doar lătrăturile haitei şi împuşcăturile zămislite din flinte. Aproape, tot mai aproape şi tot mai puternice. Căută atunci noi cărări, mai drepte şi mai pe scurtătură, noi ascunzişuri, să-şi piardă fiinţa. Şi pe măsură ce le găsea, lătrăturile deveneau mai şterse şi împuşcăturile mai îndepărtate. Atunci înţelese că era salvat şi că hăitaşii îi pierduseră urma. Zăbovi o clipă lângă un izvor, ca să-şi spele rana şi apoi o porni din nou la drum, fără preget, fără popas.

Stelele se făceau mai mici şi îşi pierdeau strălucirea. Luna se pregătea să apună. Era semn că se apropiau zorii. Iar el era încă departe, iar gerul începea să muşte nemilos din trupul unui om aflat într-o cămaşă sfâşiată. Dar Damian nu ştia de ger şi de năprăzniciile lui. Ştia de Alba şi de luminile sale. Continua să alerge până îşi simţea şi răsuflarea îngheţând, parcă, în veşmintele ostenelei şi trupul biciuit de o fierbinţeală a gerului.

Atunci se oţeli şi grăbi pasul. Şi-şi iuţi şi bătăile inimii. Pentru că, dacă inima îngheţa, nimic nu se mai putea drege. Şi toate acestea o dată cu ivirea zorilor.

Stelele se şterseră pe neobservate. Lumina zilei câştigă dintr-o dată în lupta cu tenebrele. Alba era aproape şi el gata a nu o mai ajunge sfâşiat de o imensă oboseală. Atunci însă desluşi în zarea unde aleargă să se împreune cei care zboară, armăsarii pământului şi şoimii văzduhului, mulţime imensă purtând în mâini steaguri şi în inimi cântece. Se auzeau cântând inimile, fremătând văzduhul întreg. Şi acum, Damian simţi o văpaie neobişnuită cuprinzându-i fiinţa şi dându-i o putere fără de seamăn. Şi, în loc să se prăbuşească, se înălţă şi el dintr-odată şoim şi prinse să alerge spre locul acela binecuvântat, unde se hotăra soarta ţării întregi. Ajunse şi, când să se prăbuşească, fu cuprins de braţe vânjoase şi sănătoase şi se contopi într-o clipă cu torentul care însemna o văpaie mult mai mare decât cea care îl cuprinsese pe el.

Auzea ca prin vis, cu bucuria triumfului, ca şi cum ar fi cucerit o redută: „ Trăiască România!“

Soarele îşi trimitea din înalt săgeţile lui de aur şi ametist.Topea gerul şi alunga însingurarea. Vestea cu trâmbiţele şi surlele lui nemaivăzute că şi în decembrie poate fi primăvară!

Râpă

Omul acesta era purtat de doi soldaţi sub ameninţarea armei de foc. El însuşi păstra ceva din înfăţişarea unui soldat: o tunică veche şi roasă la gât, descheiată şi degalonată, pantaloni jambieri de culoare kaki, strânşi pe picior şi legaţi cu ferfeniţe de curele, bocanci greoi, sparţi în vârf şi lăsând să se vadă cu dărnicie degetele picioarelor. Cât priveşte chipiul, el nu mai semăna de mult cu o barcă, ci mai degrabă cu un basc pleoştit şi descărnat.

Merseră o vreme de-a lungul unui drum prăfuit ca şi gândurile omului şi ca şi toate drumurile de ţară. Urgia războiului se arăta nemiloasă şi priveliştea semăna cu chipul uscat al morţii: pomi scoşi din rădăcină, ierburi pârjolite, case în ruină.

Deodată, omul cel firav şi zdrenţăros ridică mâna dreaptă în sus, ca şi cum ar fi vrut să despice catapeteasma cerului, în semn că cere odihnă. Unul dintre cei mai voinici, un mustăcios de ialomiţean pe nume Buhai, îi scurmă cu privirile în inimă ca la o minuţioasă intervenţie chirurgicală. Dar se dovedi tare scump la vorbă:

– Ce ţi-e bre... care-i oful?

– Păi... aş dori, de se poate, să stăm o ţâră locului!

– Numai atât?... Şi-şi cercetă camaradul cu ochi sticloşi.

Camaradul, unul Cosma de prin Făgăraş, mai scump la vorbă decât toţi, se mulţumi să dea din cap şi atât. Puteai pricepe orice: şi da, şi ba. Dar parcă era mai mult ba. Buhai, văzând că totul cade pe el să hotărască, zise încet şi fără convingere:

– Apăi, omule, cine te-a mânat să dezertezi? Eu? Nici pomeneală! Cosma? Aşijderea mie! Cucu din pădure? Poate el!

Dar nu se învrednici să mai continue. Zărise pe faţa omului broboane mari de sudoare. Simţea, după rătăcirea din privirile lui Cosma, că şi acesta este prins de oboseală. Nici el nu sta mai bine. „Şi apoi, oraşul era pe aproape. Acolo, să-l predea, după cum suna ordinu', pe

dezertor, la comandant. La cel german. Să facă Fritzii cu el ce-or vrea: ciorbă, tuslama sau chiar cârnaţi pe varză. Se zvoneşte că în câteva zile trebuie să se întoarcă pe front.

Antonescu vrea să ridice o nouă linie de rezistenţă. Zgârietura lui din toamnă şi braţul sfârtecat al lui Cosma nu mai încap de acum la partea sedentară. Îi vor trimite din nou în foc..."

Alese cu ochiul un colţişor mai retras, unde iarba îşi mai păstra clorofila, şi dădu chiot de popas. Atunci dezertorul se lungi pe dată jos, ghemuindu-se ca într-un pătuc în care n-ai loc să încapi. Se aşezară şi ei. Ceva mai încolo. Puştile le lăsară pe jos. Fără să se mai uite la ele. Omul, în situaţia lui, nu-şi putea pune problema fugii. Cu nici un chip.

De cum se aşezară însă, lui Buhai i se trezi pofta să vorbească. Sau, mai bine zis, simţea nevoia să nu tacă. Priveliştea sinistră era dublată de o tăcere înfricoşătoare. Tăcerea voia s-o distrugă. Pentru că priveliştea n-o putea colora prin nimic. Nu vedea altceva mai nimerit decât vorba. Nu costă bani, nu aprinde focul, nu seacă apele, nu usucă floarea câmpului, nu trezeşte vântul...

– Cum te cheamă bre, omule?

– Iacă, Râpă îmi zice şi nu altcum!

– Râpă?!!! Dar ce nume o mai fi şi ăsta?

– Cum să fie? Nume de om necăjit!

– Aha, necăjit! Păi da, ai şi de ce. Când te răzvrăteşti şi fugi de la datorie, ştii şi ce te aşteaptă. Unde nu-i cap...

Dar nu isprăvi proverbul. Îşi dădu seama că e prea cunoscut şi nu-şi avea tot locul aici. „În definitiv, omul era mai în vârstă ca el şi avea să plătească pentru fapta lui. Mai bine ar cânta. Cântul care e cânt, îngheaţă şi dezgheaţă apele, aprinde toate focurile şi toţi vulcanii lumii, colorează tot ce-i cenuşiu şi trist. Cântul care e cânt..." Îşi aduse aminte, însă, de o treabă mult mai bună şi mai folositoare la acea clipă şi decât vorba, şi decât cântul. „Vorbă multă, sărăcia omului, cântec mult, vreme de pomană..." Scoase dintr-o traistă o coşcogea pâine cu cartofi. Rupse o bucată din ea şi i-o întinse lui Cosma. Acesta o prinse şi începu să înfulece de zor. Chit că avea şi el porţia în desagă. Dar ştia că acesta este obiceiul camaradului său. Să-i dea el mai întâi din raţie şi apoi să pretindă, mai târziu, să i-o înapoieze. Şi el, care nu putea s-o măsoare, îi dădea totdeauna cu o ţâră mai bogat. Începură amândoi să înfulece. Deodată, îşi opriră îmbucătura la jumătatea drumului. Omul se uita la ei cum se ospătează, sărac, dar nu zise nimic. Atunci Cosma îşi făcu şi el auzit glasul:

– Măi Buhăiţă, copile, îi dăm şi creştinului ăstuia o bucată? Prea se uită cu jind!

Buhai dădu el de data aceasta din cap. Îşi însoţi însă gestul prin cuvinte:

– I-am da, dar n-avem voie. Dezertoru'-i dezertor. Nu mai e om. N-are de ce să mai mânce, n-are de ce să mai bea. Asta-i! Şi înfulecă mai departe.

Trecură câteva clipe. Buhai şi Cosma isprăviră de îmbucat.

– Ascultă, Râpă, zise Buhai, de ce ai dezertat, măi? Şi fără să aştepte răspunsul îi dădu mai departe, pătrunzând cu vorba prin istorie, cum se pricepea el mai bine. De-ar fi făcut aşa toţi oştenii noştri români, câţi i-a născut neamul ăsta românesc, am mai fi fost noi azi în lume? Şi ai lui Mircea la Rovine... ai lui Ştefan... ai lui Mihai... Ce mai!

Omul îl cercetă cu privirile. Priviri arse de sete şi mistuite de foame:

– Uite-aşa, zise Râpă, uite-aşa şi nu altfel. Pentru că n-aveam de ce să mai lupt! Mă duceam să cer pământ pe meleag străin ca să-l rodnicesc? Îmi mureau copiii şi muierea de foame aici, la noi, şi trebuia să le duc bucate de pe acolo? Şi arătă cu capul spre răsărit. De ce trebuia să continuu să lupt?

Buhai şi Cosma se priviră.

– Hai, scoală, bre Râpă, să te ducem să-ţi împlineşti destinul!

Omul nu se arătă potrivnic. Încercă să se scoale, ca la ordin, dar recăzu în iarbă zdrobit. Oricine îşi putea da seama că nu se preface. Făcuseră ceva drum pe jos până aici, în apropierea Iaşiului. Îi privi pe cei doi de jos în sus:

– Destinul meu? Mi l-am împlinit. Când am dezertat mi-am împlinit un destin! Tăcu, arătând că îi e greu să facă mărturisiri. Dar reluă curând, parcă pe altă voce şi despre o altă lume. Să ştiţi că oştenii lui Mircea, ai lui Ştefan sau Mihai Viteazul au luptat pe acest pământ. Şi pentru acest pământ. Pentru libertatea lui. Nu s-au dus la otomani să le ceară loc sub soare. La nimeni nu s-au dus. Aici au stat de vremuri şi cât vremea!

Buhai înghiţi în sec. Dar Cosma se arăta de-a binelea a nu fi în apele lui. Tuşi sec şi, trecând peste obiceiul său de om tăcut, îşi dădu drumul la vorbă:

– Să zicem că tu nu ai nimic cu istoria noastră. Că nu te-a interesat ce-au făcut alţii în trecut. Dar tot nu pricep cum un român poate să dezerteze?!!!

Râpă îl privi senin, încât Cosma rămase uimit. Din ochii omului aceluia, de să-i plângi de milă, ţâşniseră lumini:

– N-am nimic cu istoria noastră? Cum de aş putea să nu am? Eu sunt dintr-un sat de aici, din apropiere. Cu cât mergeam şi ne apropiam, îmi sălta inima de bucurie că mă întorn la vatră!

– Chiar aşa, în situaţia asta?

– Cum chiar aşa? Aşa cum trebuia să fie şi cum trebuia să fac. Tăcu o clipă. Ştiţi voi, oameni buni, un lucru bun şi adevărat. În vara lui '17, tăicuţu a purces şi el alături de alţi români să nască povestea Mărăşeştilor. Şi a născut-o. Aşa cum trebuia să se petreacă lucrurile. Nu s-a gândit o clipă să dea înapoi de la datorie. Să dezerteze. Pentru că, pe atunci, vorba noastră românească era „Pe-aicea nu se trece". Ca un cântec dulce ce te înfiora şi îţi mergea de-a dreptul la inimă. Aşa spuneau românii, toţi câţi se încleştaseră în luptă. Ca un crez sfânt şi înălţător. Aşa foşneau şi pădurile în frunzele arborilor. Şi apele în vaduri. Chiar şi ciocârlia parcă zicea aşa, privind îndurerată pârjolul şi avântându-se în înalt cu această nădejde în inimă. Că duşmanul, neamţul, nu va trece mai departe şi că vine vremea să-l gonim de tot de pe pământul nostru. S-au ţinut atunci de cuvânt românii. Nemţii n-au trecut de Mărăşeşti. Şi de Mărăşti. Şi de Oituz. Şi de nici o altă palmă de pământ românesc. Pământul a putut să respire mai an după aceea, în libertate.

Buhai şi Cosma se priviră din nou. Dar Râpă nu-şi isprăvise năduful. Sau, poate, abia îl începea. Acum, continuă el cu o voce care trăda vădită durere, nemţii sunt iar pe trupul nostru de moşie. Alţi nemţi. Fiii şi nepoţii celor de atunci. Poartă alte haine. Dar chipurile ca'tă cu sete la ce-i al nostru şi al altora. Nu vor un loc sub soare. Caută ca o lume întreagă să le stea la picioare. Fireşte, acum sunt mai altfel. Acum ne sunt aliaţi. Dar eu n-am uitat chipul eroului Taica, răstignit acolo, în câmpul Mărăşeştilor, furat din viaţă de glonţul nemţesc. Îmi amintesc prieteni... Îmi amintesc de ce spunea el: „Călcâiul prusac, feciorule, e cumplit. Feriţi-vă de călcâiul prusac. Osteniţi-vă a nu-i da voie să se înstăpânească la noi." Nu-l pot uita pe taica. Şi nici aiste cuvinte. Pe mama au ucis-o pentru că s-a împotrivit când au vrut nemţii să ne fure văcuţa de lapte. Pe sora mea, Vetuţa, au dus-o în Germania şi n-am mai văzut-o. Kaput! Era frumoasă soră-mea. Foarte frumoasă. Şi într-o clipă n-a mai fost a noastră. N-a mai fost a ţării care a născut-o. Kaput! pentru că aşa vrut-au Fritzii de atunci!

Buhai tresări. La gândul pe care-l gândise. Ca Fritzii să facă din dezertor cârnaţi pe varză. Sau ce-or pofti. Întâlni privirile lui Râpă care tot vorbea. Eu am dezertat. E drept. Trebuia să ascult porunca nemţilor şi să merg la rândul meu să-i fur pe alţii, să le răpesc fetele,

să le ucid copiii, să le iau văcuţa de lapte. Pentru că războiul este război. Totul este posibil. Românul nu trebuie să dezerteze, ci să rămână loial cu cei care sunt acum stăpâni la Iaşi, la comandament. Nu departe de umbrele şi oasele stejarilor din Mărăşeşti! Cosma se înegură la faţă. Fiinţa îi fu prinsă de un fior. Scuipă cu năduf şi se cutremură tot. Îşi aduse aminte că şi pe tatăl său îl împuşcaseră comadanţii din armata austro-ungară. El era de-o şchioapă. Spre deosebire de Râpă, nici nu şi-l amintea pe părintele său. Maică-sa murise când îl născuse. Îi spusese o bătrânică, la uşa căreia crescuse, că din porunca acestor comandanţi fusese împuşcat. Pentru că voise să treacă munţii în... în Muntenia, fireşte. Mai mult nu ştia. Nici nu se gândise cam ce s-ar fi putut întâmpla atunci. Acum, cuvintele lui Râpă îi deschideau ochii să vadă limpede istoria vie a părintelui său, a neamului său românesc. Acum înţelegea că tatăl lui trebuie să fi fost un fugar din armata austro-ungară, un dezertor român care nu-şi aflase rostul într-o armată străină şi găsise de datoria lui să treacă munţii la fraţii săi.

În acea clipă, Cosma, fără să vrea aproape, pipăi cu mâinile în traistă şi scoase la iveală pâinea de care dispunea. Raţia lui, din care datora o parte şi lui Buhai. Rupse o bucată bună şi i-o întinse lui Râpă:

– Ţine, Râpă, mănâncă o ţărică de pâine. Adevărat că nu era multă. Dar Râpă nu se grăbi s-o prindă nici pe aceasta. Nu dovedea a fi gol în măruntaie. Nu se repezea la hrana ce-i venea pe neaşteptate. Deşi Cosma ştia că, de când plecaseră la drum, Râpă nu pusese nimic în gură. Îl îndemnă din nou cu gestul şi cu privirile. Atunci Râpă, ca şi cum de data aceasta era el cel tare, zise încet, dar apăsat:

– Lasă, frate, dezertorul nu merită nici boţ de pâine, nici strop de apă. Duceţi-mă la comandamentul hitlerist, să mă împuşte duşmanii. Pe pământul românesc să mă împuşte. N-au putut să treacă în '17 de taica, să treacă de mine!

Cosma rămase cu pâinea în mână. Stătu o clipă locului. În el se dădea o luptă crâncenă. Vocea lui prinse însă cheag:

– Bre, Râpă, omule, eu ţi-aş da oarecum dreptate dinspre partea nemţilor. Dar vezi că tu ai dezertat din armata condusă de Antonescu şi îndreptată împotriva ruşilor. Păi tu ai fugit de la datoria de a-i înfrânge pe ruşi, ca şi cum ăştia ar fi binefăcătorii noştri... Tu ai uitat ce ne-au făcut ruşii care erau aliaţi cu noi la Mărăşeşti împotriva nemţălăilor... Şi după Mărăşeşti... Eh... Ai uitat? Să-ţi zic eu... ne-au furat pământul sfânt al Basarabiei!

Se înfierbântase şi nu-şi amintea să fi vorbit atât niciodată. Ba chiar continuă... Şi tu pe Antonescu îl socoţi criminal pentru că a dat ţara pe mâna nemţilor?

La auzul acestor cuvinte, Râpă se sculă în picioare cum putu. Ca şi cum trecea tricolorul şi el trebuia să fie zdravăn pe picioarele lui, pentru a-l saluta cu sfinţenie. Zise cu un avânt pe care cei doi păzitori nu i-l cunoscuseră până atunci, dar nici măcar nu i-l bănuiseră:

– Ferească Dumnezeu să cred eu aşa ceva. Antonescu este un mare erou. El a ridicat arma pentru români. Ca să ia înapoi de la străini şi Transilvania de Nord, şi Bucovina, şi Basarabia. Să facă ţara ţară, dulce şi nu amară... În hotarele ei străbune... ce să mai... să facă o Românie întreagă!

Buhai, văzând că gluma se îngroaşă şi prizonierul lor, domnul dezertor, pornise să-şi ia avânt, ce-şi zise: „Mă, da' Râpă ăsta nu-i chiar nătâng cum l-am socotit eu! Şi pare şi dus la biserică. Şi, mai cu seamă, nu e prost. L-a mai ciuntit o ţârică rezbelu'... dar încolo..." Şi hop, se amestecă şi el în vorbă:

– Apoi... Râpă dragă, eu nu pricep şi pace... Dacă-i răzbel şi oastea ta e duşmană alteia, nu te aliezi cu duşmanu', dar nici nu trădezi pe... iar tu...

Dar simţi că se încurcă. Încercă, totuşi, să o dreagă: „... Şi cu Antonescu cum rămâne: l-ai trădat, au ba!?"

– E simplu de înţeles, zise Râpă. Eu l-am urmat cu credinţă pe Antonescu până ce oştile noastre au luat înapoi Basarabia noastră. Am mers apoi mai departe... până ce ne-am înstrăinat pe pământul unor alţi duşmani ai noştri... Acolo nu mai era războiul nostru, ci al nemţilor contra ruşilor. Treaba lor. Doi coloşi cotropitori. Iar România la mijloc: căprioară nevinovată şi mereu ameninţată de lupi. Şi uite aşa, inima mi-a spus că a sosit vremea să mă întorc acasă. La ai mei...

Stătu puţin dus pe gânduri. Apoi reveni... Greşeala lui Antonescu a fost că ne-a mânat prea departe de Nistru...

Şi rămase aşa, cu ochii pierduţi undeva în pustele răsăritene, prin oraşele şi satele străine lui dintodeauna.

Dar Buhai încă nu pricepuse. Sau mai umbla prin vorbe, ca pentru a se convinge singur de adevărul pe care-l trăia:

– Ei, vezi, Râpă, deci îl socoţi vinovat pe mareşal!

Râpă însă era prea ostenit. Nu atât de vorba purtată stăruitor şi nici de faptul că nu ajunsese la nici un rezultat cu Buhai, ci faptul că vechea sa stare de când era dezertor îşi spunea cuvântul. Şi cum cei doi stăteau încă jos, se aşeză şi el din nou şi vorbi şezând:

– Ehei... pricepe şi tu, Buhai, un lucru. Pe Antonescu l-au luat apele. N-a mai avut ce face. Eu pot să dezertez. Mă prind, un glonte în ceafă şi atât. Dar el e conducător. E unul singur. Nu poate hotărî de la un ceas la altul soarta unei ţări. Nici să-şi calce cuvântul de aliat... E brav şi loial. Nu se poate juca atunci când e vorba de România, oricât doreşte mărirea ei...

În ochii lui Cosma apărură broboane de lacrimi. Dar Buhai nu se hotărâse. Zise cu voce scăzută:

– Hai, omule, să te ducem la osândă!

Dar Cosma i se aşeză în faţă. Părea un munte care blochează trecerea de partea cealaltă. Şi nu e nimic alt de făcut decât să-l arunci în aer pentru a putea trece. Cosma era atât de hotărât, încât nici vorbă de aşa ceva. Buhai se trase înapoi şi Cosma tună:

– Până aici, Buhai, zise Cosma. N-o să-l ducem pe fratele nostru să-l împuşte duşmanul!

– Duşmanul? Adică... neamţul ne e duşman?

– Nu neamţul. Hitler. Pricepi, Hitler. El ne e duşman. Cel care-i poartă numele pe acest meleag ne e duşman!

Buhai nu mai zise nimic. Dar în sinea lui căuta să priceapă ce se întâmplă cu Cosma. Întâlni însă privirile lui Râpă. Priviri luminoase şi fără ocoliş. Mintea îi fu cuprinsă de un vârtej fără ieşire:

– Ascultă omule, eu nu te-aş preda nemţilor ălora. Dar ordinu-i ordin. Războiul e război!

– Ştiu, zise Râpă molcom. Războiul e război! Şi apoi cu glas prietenesc... Ştii ce, Buhăiţă... războiul a înveninat sufletele oamenilor. I-a îndreptat pe unii împotriva altora. Pe animal îl omori ca să nu te sfâşie. Pe om, la fel. Care-i deosebirea?

Buhai nu găsi, deocamdată, nici o deosebire. Continuă să tacă. Duse însă mâna la traistă şi scoase şi el de acolo niţică brânză:

– Ia frate, ia şi mănâncă. Puţină pâine de la Cosma, puţină brânză de la Buhai. Tot e ceva. Nu te mai apucă pandaliile de foame!

Ochii lui Cosma se luminară. Privirile lui Râpă se limpeziră. Ale lui Buhai se desluşiră.

– Sunt un păcătos de dezertor, Buhăiţă!

– Asta e drept, omule. Dar n-avem ce-i face. Dezertorul e şi el om. Inimă de om, inimă de câne, cere pâne. Ai şi tu nevoie de pâine şi de apă. Cât despre sufletul meu, iaca, el nu mă lasă să te duc la nemţi. Animalul sfâşie. Omul poate să mângâie. Iată care e diferenţa. Românul la român trebuie să tragă!

Şi-l privi pe Cosma. Acesta prinse de-i sărută pe amândoi pe frunte. Apoi, adresându-se lui Râpă:

– Mănâncă, omule, să prinzi putere. Să vedem ce cărări vom apuca tus'trei. La nemţi nu mergem. La unitate nu ne mai putem înturna.

Râpă înfulecă cu plăcere şi lăcomie din pâine şi brânză. Răsuflă apoi uşurat dinspre partea foamei. Zise:

– Românul la român trage. Eu îs moldovean de pe lângă Piatra. 'Om merge la mine şi ne-om schimba straiele ostăşeşti!

Buhai avu o tresărire. O ultimă tresărire. Parcă semăna cu o ezitare:

– Înseamnă că vom fi şi noi dezertori? Sau că războiul s-a sfârşit?!!!

– Nici una, nici alta, Buhăiţă! Şi Râpă se ridică în picioare. Nu stătea deloc bine. Se cunoştea că nu-i trecuse sfârşeala din el. Dar izbuti cu un efort să se îndrepte de spate şi să privească spre tăriile cerului. A dezerta de la datorie – zise – este cumplit. A dezerta pentru a-ţi face datoria este uman. Cât despre război, iaca, nu s-a sfârşit. Va mai cutreiera războiul. Rece şi neîndurător. Cumplit şi adânc. Războiul dintre oameni. Dintre fraţi. Mai sfâşietor decât cel dintre fiare...

Apoi, uitându-se în ochii lor şi înălţându-se parcă prea mult de spate:

– Mi-era teamă de războiul nostru ce se încinsese aici. Să nu ne mistuie cu flacăra lui şi să ne lase sufletele de cenuşă. Acum m-am liniştit. Sunt sigur că nemţii vor pierde războiul. Nu vor trece de noi, cei de azi!

ANEXE

TERMENI ISTORICI

Allah = Dumnezeul arabilor, îmbrăţişat de toate popoarele de credinţă musulmană (islamică), inclusiv de turci.

Aliniamentul frontului = Linia de demarcaţie între frontul celor două tabere aflate în luptă; până unde a ajuns acţiunea de cucerire sau eliberare.

Beg = Comandantul unei cetăţi turceşti.

Beglerbeg = Mai mare peste begi, adică stăpânitorul unui teritoriu cu mai multe cetăţi. Ex.: Begul Nicopolei, Beglerbegul Provinciei Rumelia. Guvernator general al unei provincii din Imperiul Otoman.

Bei = Comandant militar turc.

Basarabii = Dinastia domnitoare în Ţara Românească, întemeiată de Basarab I.

Bizanţ = Colonie greacă înfiinţată în secolul VII î.Hr. la Marea de Marmara. Mai târziu, capitala Imperiului Bizantin (Imperiul Roman de Răsărit). În secolul IV d.Hr. Împăratul Constantin cel Mare (306-337) ridică pe ruinele vechiului Bizanţ un oraş nou care-i poară numele: Constantinopol. În anul 1453, turcii, conduşi de Mohamed al II-lea, cuceresc Constantinopolul, care va deveni capitala Imperiului Otoman (în turceşte: Istanbul).

Ban = Cea mai însemnată dregătorie (demnitate) în Evul Mediu, în Ţara Românească. Marele Ban al Olteniei, cu centrul la Craiova, era cel mai însemnat ca autoritate după domnitor.

Cronici = Primele scrieri istorice.

Dregător = Slujbaş, demnitar, funcţionar al statului în Evul Mediu, care făcea parte din Sfatul domnesc.

Electorii = Cei care aleg.

Fiscal (sistem) = Sistemul de încasare a dărilor.

Generalissim = Conducător suprem.

Hatman = Mare comandant militar.

Huniazii = Familia nobilă din Transilvania din care a făcut parte Iancu de Hunedoara. Numele vine de la domeniul Hunedoarei, pe care s-a clădit castelul, stăpânit de această familie.

Io = Particulă aşezată înaintea titlului voievozilor şi domnitorilor români în actele de domnie (hrisoave) şi care desemnează persoana domnitorului. De ex.: „Io, Mircea, mare voievod şi domn...".

Jurământ = Act de credinţă faţă de ţară şi domnitor sau, în Evul Mediu, al cavalerului faţă de suzeranul (stăpânul) său.

Logofăt = Şeful cancelariei domneşti (marele logofăt), având în subordine pisari şi grămătici.

Muşatini = Familia dinastică domnitoare în Moldova în Evul Mediu.

Norod = Popor.

Otomani = Turcii, care constituiau o ramură a mongolilor şi îşi au originea în Asia Centrală. Erau împărţiţi, la rândul lor, în turcii selgiucizi şi turcii otomani. Numele de otomani vine de la întemeietorul statului otoman, care a luat fiinţă în Asia Mică şi care se numea Otman (otomani) sau Osman (osmanlâi). Turcii otomani vor forma un mare imperiu prin cuceriri, şi sunt cei cu care românii vor purta numeroase războaie de apărare împotriva expansiunii lor permanente.

Panduri = Formaţiuni semimilitare, constituite în special în Oltenia, şi care, în schimbul pazei marginilor, erau scutiţi de bir. Un corp de volintiri panduri, sub conducerea lui Tudor Vladimirescu, va participa la războiul ruso-turc din 1806-1812 de partea Rusiei.

Paşalâc = Un teritoriu ocupat de turci, asupra căruia aceştia îşi stabilesc administraţia.

Paşă = Conducător militar turc.

Pârcălab = Comandant militar.

Patronimic = Numele dinastiei domnitoare izvorând de la Întemeietor.

Poartă = Denumire dată Imperiului Otoman.

Pontic = De la ţărmul Mării Negre (numită în Antichitate Pontul Euxin).

Portar = Comandantul militar al unei cetăţi (în special în Moldova).

Portdrapelul = Oştean sau ofiţer căruia i se încredinţa misiunea (sarcina) de onoare de a purta drapelul în bătălie. Portdrapelul trebuia să nu lase ca drapelul să cadă în mâini duşmane şi să-l apere cu sacrificiul vieţii.

Prinţ = Rang de nobleţe.

Prusac = Din Prusia.

Reforme = Acte care să conducă la schimbarea în bine a societăţii.

Raia = Cetate ocupată şi administrată de turci.

Redută = Cetate.

Sceptru = Însemn al puterii; sub sceptrul = sub conducerea.

Secularizare = Trecerea unor proprietăţi bisericeşti sau mănăstireşti în patrimoniul statului.

Sfetnic = Ajutor, sfătuitor.

Sângeac = Corp de oaste turcesc.

Spătar = Marele dregător care purta spata domnului, conducătorul oastei.

Şalvaragii = Purtători de şalvari, pantaloni largi ai ostaşilor turci.

Turban = Fes turcesc.

Valah = Termen arhaic pentru „român".

Vizir = Cel mai mare demnitar turc după sultan, ajutorul sultanului.

Vornic = Mai-marele curţii domneşti.

DOMNIILE ÎN TIMPUL CĂRORA SE DESFĂŞOARĂ ACŢIUNEA LEGENDELOR ŞI POVESTIRILOR DIN VOLUM

DROMIHETE (sec. IV-III î.Hr.) – Căpetenie (rege) a unei uniuni tribale getice din câmpia munteană. Poartă lupte de apărare împotriva atacurilor conduse de regele Lisimah, un urmaş al lui Alexandru Macedon. Dromihete îl învinge pe acesta, dar în loc să-l pedepsească, îl ospeţeşte. Pilda lui Dromihete îl determină pe regele Lisimah să înceteze atacul împotriva geţilor.

BUREBISTA (82-44 î.Hr.) – Rege al geto-dacilor, întemeietor al statului dac, supranumit pentru acest act „cel dintâi şi cel mai mare rege din Tracia". Luptă împotriva expansiunii puternicelor şi numeroaselor neamuri celtice şi apoi se pregăteşte să întâmpine expansiunea romană. Dar ciocnirea cu romanii nu va mai avea loc, deoarece dictatorul Romei, Cezar, cade victimă unui complot în Senat (44 î.Hr.) şi tot în acelaşi an cade şi Burebista, lovit de nobilii complotişti daci.

DECEBAL (87-106 d.Hr.) – Fiul regelui dac Scorillo şi nepotul lui Duras. Îi urmează la tron unchiului său şi reface statul dac. Poartă lupte victorioase cu romanii în timpul împăratului Domiţian, cu oastea dacă pe care o refăcuse. Este înfrânt însă în războaiele conduse, din partea Romei, de împăratul Traian (101-102 şi 105-106). După ce apără din răsputeri capitala Daciei, Sarmizegetusa, preferă unei vieţi în robie, să-şi pună capăt zilelor. Marele conducător de oşti, Decebal, este ultimul rege dac şi primul erou al neamului nostru.

MENUMORUT (sf. sec. IX - încep. sec. X) – Voievod al formaţiunii statale româneşti care cuprindea partea de nord-est a Transilvaniei, dintre Mureş şi Someş, cu centrul la cetatea Biharea (Bihorul de astăzi). Poartă lupte împotriva năvălitorilor unguri.

NEGRU-VODĂ – Figură legendară şi considerat în mod greşit întemeietor al Ţării Româneşti. Atestat totuşi documentar, ca stăpân al cetăţii de la Breaza (Făgăraş), ca fapt istoric poate face parte din mişcarea generală de emigraţie la sud de Carpaţi şi e legat de lupta împotriva tătarilor. Poate că a trăit în secolul XIII, sau poate că a fost contemporan cu Basarab I Întemeietorul când a avut loc bătălia de la Posada (1330).

BASARAB I „cel MARE" (1310-1352) – Pe numele său Ioan sau Ivanco. Îşi ia nume de rezonanţă în epocă, de origine cumană (Basarabă). Urmaşi al voievozilor români argeşeni: bunicul (Seneslau), tatăl Tihomir (Togomer), el este Întemeietorul Ţării Româneşti. Actul de independenţă al statului este consfinţit de biruinţa asupra regelui Ungariei, Carol Robert de Anjou, la Posada (1330). Basarab I „cel Mare" întemeiază şi dinastia muntenească – a Basarabilor.

MIRCEA CEL BĂTRÂN (1386-1418) – Domnul Ţării Româneşti, supranumit şi „Luceafărul Basarabilor". În timpul domniei sale, Ţara Românească cunoaşte cea mai mare întindere teritorială, o mare dezvoltare economică, o nouă organizare a statului, pe plan administrativ şi militar, şi o epocă de mare cultură.

ALEXANDRU CEL BUN (1400-1432) – Domnul Moldovei, fiu al lui Roman I, contribuie la organizarea şi dezvoltarea statului, la prosperitatea economică, în special prin măsuri legate de dezvoltarea comerţului, este un sprijinitor al culturii, ctitor de aşeză-

minte religioase. Pe linia apărării independenței Moldovei, participă la concentrarea de forțe (Polonia, Lituania, cnezatele rusești) având drept scop oprirea expansiunii cavalerilor teutoni și împotriva expansiunii otomane.

IANCU DE HUNEDOARA (1441-1456) – Voievod al Transilvaniei, comite al secuilor și comite de Timiș, locțiitor și căpitan general al regatului Ungariei, ban de Severin și căpitan al Belgradului, guvernator (vicerege al Ungariei). Fiul său, Matei Corvin, ajunge rege al Ungariei. Iancu este un mare conducător militar, de renume european. El conduce bătălii în cadrul cruciadei creștine antiotomane, culminând cu biruința de la Belgrad (1456), pe care îl apără eroic, oprind înaintarea otomană în Europa. Pentru bravura sa, contemporanii l-au numit „Lumina lumii".

VLAD ȚEPEȘ (1448; 1456-1462; 1476) – Domn al Țării Românești, mare conducător antiotoman. Opera internă este, de asemenea, deosebit de însemnată și constă în lupta pentru centralizarea statului și a puterii domnitorului, împotriva boierimii anarhice care, în alianță cu turcii, trădau adesea interesele țării. El a pus ordine în problemele statului, pedepsind fără cruțare pe trădători, ca și pe hoți, necinstiți, leneși. Întrucât pedeapsa capitală era tragerea în țeapă – măsură luată nu din cruzime și sadism ci de la necesitatea de a pune capăt oricărui abuz – i s-a spus și Țepeș. Ca fiu al domnitorului Vlad Dracul i s-a mai spus și Dracula, adică fiul Dracului (nume derivat din Ordinul Dragonului, oferit părintelui său de regele Ungariei pentru virtuți ostășești). Pornind de la narațiunile săsești (în general denigratoare la adresa domnitorului) și a cognomenului amintit, o întreagă literatură contemporană îl identifică pe Vlad Țepeș cu un personaj inventat, Dracula, feroce, vampir etc. Corectitudinea istorică ne obligă a arăta că Vlad Țepeș nu are nimic comun cu diabolicul „Dracula". Voievodul român rămâne una dintre cele mai luminoase figuri din istoria națională, Basarab al dreptății și ordinei.

ȘTEFAN CEL MARE (1457-1504) – Cel Sfânt și cel Nebiruit își merită pe drept cele trei epitete. El este moment de referință pentru istoria neamului românesc. Acest fapt reiese cu claritate atât din povestirea lui Grigore Ureche privind moartea voievodului (când plângea lumea după un părinte bun și drept așa cum nu mai avusese și nu avea să mai aibă Moldova), cât mai ales după neasemuitele sale fapte. Ștefan reprezintă simbolul luptei pentru independența Moldovei, mare om politic și diplomat, „Atletul lui Hristos" ca apărător al creștinității. Epoca lui este un timp de glorie nepieritoare, de prosperitate în toate ramurile. Ștefan cel Mare rămâne nemuritor în documente, în legende și povestiri și mai ales în Istoria Românilor.

NEAGOE BASARAB (1512-1521) – Domnitor muntean, provenit din rândurile boierimii oltene din gruparea Craioveștilor, puternică familie boierească, își va lua patronimicul de „Basarab" și îl va cinsti prin fapte strălucite. Nu este un domnitor oștean, dar a reușit să mențină țara în pace și echilibru prin mijloace pașnice și, mai ales, prin diplomație. În schimb, pe plan intern, s-a dovedit un mare ctitor însetat de frumos și un creator. Cele două mari acte rămase ca moștenire de la el sunt: opera arhitectonică a bisericii-mănăstire de la Curtea de Argeș ridicată de „nouă meșteri mari" în frunte cu Meșterul Manole și cartea „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie".

RADU DE LA AFUMAȚI (1522-1529, cu întreruperi) – Domn al Țării Românești. Într-o vreme când Imperiul Otoman luase ofensiva la Dunăre, voievodul se dovedește un oștean și conducător de oaste redutabil. Piatra de mormânt a domnitorului, din Biserica-mânăstire de la Curtea de Argeș, consemnează „20 de bătălii", dintre care cele mai multe sunt împotriva lui Mehmed Beg, pașă de Nicopole. Prin lupte îndârjite a

scăpat Țara Românească de a fi prefăcută în pașalâc, soartă pe care au avut-o țările de la sud de Dunăre (Serbia, Bulgaria) sau Ungaria.

IOAN VODĂ CEL CUMPLIT (1572-1574) – Domnul Moldovei. Numit „cel Cumplit“ de boieri, pentru că nu le-a iertat trădările, și de B.P. Hașdeu în drama istorică având același nume. Mare conducător de oaste, Ioan Vodă obține o strălucită biruință împotriva Semilunii la Jiliște. Dar, trădat de un grup de boieri în frunte cu pârcălabul Ieremia (Eremia), el este înfrânt de turci la Roșcani (1574) și moare ca un martir pentru neatârnarea țării.

MIHAI VITEAZUL (1593-1599) – Domn al Țării Românești.

(1599-1600) – Domn al Ardealului.

(1600-1601) – Domn al tuturor românilor.

– Fiu natural al lui Pătrașcu cel Bun, deci os de domn Basarab, Mihai Viteazul este un mare conducător de oaste, „învingătorul de la Călugăreni-Giurgiu al vestitului general turc Sinan Pașa“. Prin aceasta, Mihai este alături de Ștefan cel Mare (Piscul Moldovei), simbol al luptei pentru neatârnarea Țării. Dar, marea operă a lui Mihai Viteazul este actul istoric al făuririi primei Uniri a românilor într-un singur stat, sub sceptrul său. Dușmanii unității și, deci, ai puterii românilor s-au unit și, în august 1601, Mihai a fost ucis mișelește în cortul său de pe Câmpia Turzii. Urmașii, însă, n-au putut uita fapta lui Mihai și au căutat să refacă uriașa moștenire a Viteazului în istoria neamului românesc.

MATEI BASARAB (1632-1654) – Domnul Țării Românești, provenit și el din rândurile boierilor olteni, de la Brâncoveni, numit, înainte de a lua domnia, „Aga Matei din Brâncoveni“. Este un domn oștean și a luat domnia împotriva rivalului său Radu Iliaș. Prin biruința de la Plumbuita (de lângă București), vine la domnie în condițiile unei stări de spirit antigrecești din țară. Este și rămâne reprezentantul Partidei Naționale care l-a adus la putere. Om de țară, legat de tradiții și datini, și el își ia patronimicul de „Basarab“ și continuă tradițiile și datinile strămoșești, contribuind prin reforme (schimbări) la anunțarea zorilor epocii moderne (sub raport economic, social, administrativ-fiscal, politic, militar și cultural). Se dovedește și urmaș al lui Mihai Viteazul prin ideea de refacere a unității statale a românilor. Vede această unitate prin relații de bună-vecinătate cu ceilalți domni români pe bază de tratate încheiate cu principii Transilvaniei, Gheorghe Rákóczy I și Gheorghe Rákóczy II. Tot pe această linie trebuie înțeleasă și lupta cu contemporanul său moldovean Vasile Lupu, care urmărea tronul Țării Românești pentru fiul său, Ioan Lupu. Pe planul culturii, Matei Basarab este cel mai prodigios ctitor de biserici și mănăstiri din istoria românilor. Pe plan extern, popoarele balcanice văd în domnitor pe cel menit să conducă lupta de neatârnare împotriva Imperiului Otoman, în calitate de „generalissim al întregului Orient“.

ȘERBAN CANTACUZINO (1678-1688) – Domnul Țării Românești, urmaș al vechilor Cantacuzini, care dăduseră, în secolul XV, un împărat pe tronul Bizanțului, Ioan Cantacuzino, Șerban este frate cu cărturarul Constantin Cantacuzino Stolnicul și Mihai Cantacuzino Spătarul și are ca soră pe mama lui Constantin Brâncoveanu. Duce o politică externă de echilibru, între Imperiul Habsburgic, cel Otoman și Imperiul Rus. La Asediul Vienei (1683), deși este nevoit să se situeze în tabăra turcească, tunurile românilor, care trebuia să bombardeze cetatea, erau umplute cu paie. Pe planul culturii, domnia lui este marcată de apariția Bibliei de la București (1688).

CONSTANTIN BRÂNCOVEANU (1688-1714) – Unul dintre cei mai mari voievozi ai românilor, care își ia și el patronimicul de „Basarab". Este un mare om politic și un diplomat de seamă. În timpul lui, București devine o tribună a ambasadorilor care veneau din țările Europei apusene spre Imperiul Otoman. Pe plan intern, Brâncoveanu înscrie, prin actele sale, trecerea Țării Românești la epoca modernă. Cultura ia o amploare deosebită în laturile sale esențiale: școală, tipografie, editarea de cărți, biblioteci, artă. Aceste comori se dovedesc a fi de valoare națională. Este marcată o epocă de renaștere adevărată. Constantin Brâncoveanu creează și așa-numitul „stil brâncovenesc" în toate ramurile vieții de stat. Sfârșește ca un martir al credinței în Dumnezeu și în dreptatea neamului românesc. Sultanul Ahmed, râvnindu-i bogățiile, îi cere să-și lepede credința străbună și să îmbrățișeze legea turcească. Pentru atitudinea lui demnă și neplecată, Brâncoveanu, împreună cu cei patru coconi (fii) ai săi – Constantin, Ștefan, Radu și Matei –, precum și sfetnicul său Ianache Văcărescu, își pierd capetele la Istanbul. Constantin Brâncoveanu este „Apusul de Soare" al domnilor Basarabi.

ALEXANDRU IOAN CUZA (1859-1866) – Revoluționar fruntaș al anului 1848, luptător pentru unire în întreaga perioadă de după revoluție, Cuza este omul politic și diplomatul patriot care și-a legat pentru totdeauna numele de actul istoric de la 24 Ianuarie 1859, act care a dus la Unirea Principatelor Române sub sceptrul său. Dar, odată realizat acest act, Cuza, ajutat de politicienii patrioți ai timpului său, și în primul rând de Mihail Kogălniceanu, au realizat un șir de reforme care au pus bazele instituțiilor României moderne. Printre acestea au fost: secularizarea averilor mănăstirești, reforma agrară, reforma electorală, administrativă, a instrucțiunii publice, legea organizării armatei, legea introducerii sistemului de unități și măsuri metrice, adoptarea Codului Civil etc. Alexandru Ioan Cuza rămâne o personalitate luminoasă în istoria României.

CAROL I DE HOHENZOLLERN – SIGMARINGEN (1866-1881) – Domnitor al României.

(1881-1914) – Rege al României. Cu domnia lui Carol I, din dinastia de Hohenzollern, începe istoria monarhiei de origine străină din România. Carol I era al doilea fiu al demnitarului german, prințul prusac Carol Anton. La 10 mai 1866, el devine domnitorul României. Sub domnia lui, românii și-au obținut independența prin războiul din 1877-1878. Ca domnitor și apoi ca rege al României, Carol I, prin Constituția din 1866, prin care societatea românească își structura instituțiile moderne, pune bazele monarhiei constituționale și parlamentare în România.

FERDINAND I (1914-1927) – Rege al României, nepot de frate al lui Carol I, care nu avusese urmași. Regele Ferdinand a continuat opera de dezvoltare a României moderne. În timpul lui, România a participat la Primul Război Mondial și la marile lupte din vara anului 1917, de la Oituz, Mărăști, Mărășești. Sub sceptrul regelui Ferdinand și a reginei Maria, românii vor făuri România Mare. Regele Ferdinand este supranumit și „Întregitorul".

MIHAI I (1927-1930) – Sub regență.

(1940-1947) – Rege al României. Domnește într-o perioadă foarte grea, de răscruce, din istoria românilor. Contribuția regelui Mihai la actul de la 23 august 1944 este esențială, deoarece doborârea de la putere a dictaturii antonesciene, scoaterea României din războiul antisovietic și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste au condus la scurtarea duratei celui de-al Doilea Război Mondial. Mihai a fost ultimul rege al României. El a fost nevoit să abdice la 30 decembrie 1947, sub amenințarea unor presiuni morale ale guvernului comunist.

PERSONAJE ISTORICE REALE ÎNTÂLNITE ÎN LEGENDE ŞI POVESTIRI

AARON, FLORIAN – Profesor, istoric, fruntaş al Revoluţiei de la 1848.

ALECSANDRI, VASILE – Scriitor, om de cultură, fruntaş al Revoluţiei de la 1848.

AHMED AL III-LEA – Sultanul care a hotărât executarea lui Brâncoveanu şi a coconilor (fiilor) săi.

ALEXANDRESCU, GRIGORE – Scriitor, om de cultură, fruntaş al Revoluţiei de la 1848.

ALEXANDRU, MACEDON – Fiul lui Filip al II-lea, regele Macedoniei, Alexandru creează, prin cuceriri, un mare imperiu.

ANTIM IVIREANUL – Originar din Iviria (Georgia), merge la Constantinopol şi de acolo vine la curtea lui Brâncoveanu, unde desfăşoară o bogată activitate culturală, în special în domeniul cuvântului tipărit. Om de întinsă cultură, poliglot, mitropolit.

ANTONESCU, ION – General, apoi mareşal al României, temeinic pregătit în domeniul artei militare, atât pe plan teoretic, cât şi practic. Poseda şi reale calităţi politice, avea simţul disciplinei şi onoarei, cât şi sentimentul patriotic. A îndeplinit funcţii importante: şeful Secţiei Operaţii de la marele Cartier General în anii războiului pentru reîntregire, ataşat militar la Londra şi Paris, comandant al Şcolii Superioare de Război, şef al Marelui Stat Major, ministru de război. În anii 1940-1944 este, în fapt, conducător al statului. În această calitate angajează România în războiul antisovietic. În urma evenimentelor din august 1944 este arestat şi, la 1 iunie 1946, este executat din ordinul guvernului comunist.

ARVINTE, MATEI – Soldat însărcinat cu paza drapelului în cazarma din Dealul Spirii, la 13 Septembrie 1848. Cade la datorie şi el ca şi întreaga companie de pompieri condusă de căpitanul Pavel Zăgănescu, apărând eroic Bucureşti şi Revoluţia de turcii care năvăliseră în ţară.

BABA NOVAC – Comandant de haiduci sârbi care vine în oastea lui Mihai şi se dovedeşte aprig luptător antiotoman. Ajunge general al lui Mihai Viteazul.

BASTA – Generalul imperial al lui Rudolf al II-lea. Pune la cale uciderea lui Mihai pe Câmpia Turzii (august 1601).

BÁTHORY, ANDREI – Văr al principelui Transilvaniei, Sigismund Báthory, care îl lasă în locul său la conducerea Transilvaniei. Este înfrânt de Mihai Viteazul în bătălia de la Şelimbăr (lângă Sibiu).

BĂLCESCU, NICOLAE – Om de cultură, istoric, publicist, scriitor, fruntaş al Revoluţiei române de la 1848.

BIATEC – Conducător celt în timpul războaielor împotriva geto-dacilor conduşi de Burebista.

BOLDUR – Unul dintre boierii credincioşi lui Ştefan cel Mare.

BUZEŞTII – Cei trei fraţi Buzeşti – Preda, Radu şi Stroie Buzescu – l-au servit cu credinţă pe Mihai Viteazul, aducând mari foloase ţării.

BRENNUS – Conducătorul galilor în timpul războaielor pe care Roma le-a dus, în perioada republicii, pentru ocuparea întregii Italii.

CAROL ROBERT – Rege al Ungariei făcând parte din dinastia franceză de Anjou, porneşte război împotriva lui Basarab, domnul Ţării Româneşti. Este însă înfrânt de oastea domnului român în bătălia de la Posada (9-12 noiembrie 1330), act care consfinţeşte neatârnarea ţării.

CATAVOLINOS – Grec, vine împreună cu Hamza Paşa la Giurgiu, trimis de sultan pentru a-l prinde pe Ţepeş. Dar Ţepeş vine şi el cu oaste şi, învingându-i, spulberă planul lui Mohamed al II-lea.

CLOŞCA – Pe numele adevărat Ion Oargă, reprezentant al locuitorilor din comunele Cărpiniş, Abrud şi Bucium, în Răscoala din 1784, stegar al ţărănimii alături de Horea şi Gheorghe Crişan. Este tras pe roată alături de Horea, în timp ce Crişan s-a spânzurat în închisoare cu nojiţele de la opinci.

COMAN – Spătarul Coman, împreună cu 400 de oşteni moldoveni, participă la bătălia de la Marienburg, din porunca lui Alexandru cel Bun, în scopul opririi expansiunii cavalerilor teutoni spre răsărit. Moldovenii fac minuni de vitejie.

COŞBUC, GEORGE – Scriitorul clasic Coşbuc, supranumit „Poetul ţărănimii", a descris în versuri de o mare frumuseţe, dar şi realism, viaţa ţărănimii în diversele ei moduri de manifestare, tradiţiile şi obiceiurile satului, dar şi vitejiile eroilor neamului.

CRISTEA, TOADER – Ostaş, erou de la 1877.

DECENEU – Mare preot în timpul regelui Burebista, sfetnic de încredere al regelui, om de cultură în epocă. După moartea lui Burebista şi desfacerea vastei sale alcătuiri politice, în nucleul statal din Munţii Orăştiei, Deceneu devine rege, păstrându-şi şi calitatea de mare preot.

DESPINA – Soţia lui Neagoe Vodă Basarab, înmormântată alături de domnitor la Biserica-mănăstire de la Curtea de Argeş.

FILIP AL II-LEA – Regele Macedoniei şi tatăl lui Alexandru Macedon.

GHICA, ION – Scriitor, economist, om politic, diplomat, fruntaş al Revoluţiei Române de la 1848.

GRIGORE, ION – Luptător şi erou al războiului de neatârnare din 1877.

HAMZA PAŞA – Împreună cu grecul Catavolinos sunt pedepsiţi de Ţepeş prin tragerea în ţeapă.

HEISSLER, DONAT – General imperial, înfrânt de oştile române ale lui Brâncoveanu în bătălia de la Zărneşti şi apoi de la Tohani (1690).

HITLER – Dictatorul Germaniei între anii 1933-1945.

HOREA – Pe numele său Vasile Nicola Ursu din satul Albac, conducătorul moţilor şi al Răscoalei din 1784 din Transilvania. Este prins prin trădare şi executat din porunca împăratului Iosif al II-lea prin tragerea pe roată, împreună cu Cloşca (28 februarie 1785).

IEREMIA (în unele surse, **EREMIA**) – Numit, de asemenea, diferit în calitate de hatman sau pârcălab, este unul dintre marii boieri care îl trădează pe Ioan Vodă cel Cumplit în bătălia de la Roşcani (1574).

IOSIF AL II-LEA – Împărat habsburgic în timpul revoluţiei lui Horea şi care porunceşte tragerea pe roată a stegarilor „răzvrătiţi".

ISTRĂTESCU, VASILE – Căpitan, erou în războiul de neatâmare din 1877.

KOGĂLNICEANU, MIHAIL – Mare om de stat, politic şi diplomat de seamă, istoric şi om de cultură, publicist, principalul sfetnic al lui Al. Ioan Cuza, profesor şi orator, este, împreună cu domnitorul Unirii Principatelor, autorul unor reforme esenţiale pe linia creării instituţiilor României moderne.

LISIMAH – Un urmaş al lui Alexandru Macedon, care organizează expediţii de supunere a geţilor din Câmpia Munteană, conduşi de Dromihete. Este înfrânt de acesta.

MĂRĂCINE, BANU – Cavaler din nobilimea română, care luptă sub steagul lui Basarab I în bătălia de la Posada. Figură devenită cu timpul legendară, se spune că după terminarea bătăliei ar fi plecat înspre Francia şi ar fi participat la celebrul război de O Sută de ani, conducând câţiva călăreţi cu care plecase din Valahia. Este în slujba lui Filip al VI-lea de Valois, regele Franţei. Eroul acestei legende se pare că a fost strămoşul îndepărtat al poetului pleiadei franceze, Pierre de Ronsard.

MĂRĂCINEANU, VALTER – Căpitan, erou în războiul de neatâmare din 1877.

MACARESCU – Căpitan, erou în războiul de neatâmare din 1877.

MEHMED BEG – Paşă de Nicopole, a fost înfrânt în câteva bătălii de oştile române conduse de Radu de la Afumaţi.

MICOTA – Slujitor credincios şi apropiat al lui Ştefan cel Mare.

MOGHILA – Vornic, sfetnicul principal al lui Ştefan cel Mare.

MOHAMED AL II-LEA – Sultanul turcilor sub care a fost cucerit Constantinopolul (1453).

MURGU, EFTIMIE – Profesor, om de cultură, fruntaş al Revoluţiei de la 1848.

NONNOS – Conducător celt din luptele purtate de geţi sub conducerea lui Burebista pentru apărarea teritoriului ţării de pătrunderea celţilor pe teritoriul statului dac.

OSMAN PAŞA – General turc, comandantul cetăţii Plevna în Războiul din 1877.

POTECA, EUFROSIN – Profesor la Sf. Sava, om de cultură, publicist.

PITAGORA – Om de ştiinţă grec.

PUTOIANU, MARIA – Tânără din satul Putoieni – Buzău, care intră în oastea lui Mihai Viteazul pentru a-şi răzbuna părintele şi fratele ucişi de turci.

RUDOLF AL II-LEA – Împăratul Germaniei în timpul lui Mihai Viteazul.

RĂDULESCU, ION HELIADE – Om de cultură, profesor la Sf. Sava, publicist, ctitor de ziare, fruntaş al Revoluţiei române de la 1848.

ROMANO – Căpitan, erou în războiul de neatârnare din 1877.

SOBIESKI JAN – Hatman şi apoi rege al Poloniei, care salvează Viena de cucerirea otomană.

SOLIMAN MAGNIFICUL (SELIM) – Sultanul turcilor, învingător în celebra bătălie de la Mohaci (1526) în urma căreia Ungaria se prăbuşeşte sub loviturile turcilor.

ŞENDREA – Portarul (comandantul militar) al Sucevei, în timpul lui Ştefan cel Mare.

TEODOROIU, ECATERINA – Eroina de la Jiu, sublocotenent, căzută în luptele de la Mărăşeşti.

TRAIAN – Împăratul roman, rivalul lui Decebal.

ŢINTILĂ, GHEORGHE – Erou în războiul de neatârnare din 1877.

ULESCU, CONSTANTIN – Sublocotenent, erou în războiul de neatârnare din 1877.

VĂCĂRESCU, IANACHE – Sfetnicul lui Brâncoveanu, mort o dată cu domnul şi cu coconii.

ZĂGĂNESCU, PAVEL – Căpitan, conducătorul companiei de pompieri din Dealul Spirii (13 septembrie 1848).

ZAHARIA, MĂRIUCA – Eroină la Mărăşeşti, fiica lui Ion Zaharia.

A

abis – adâncime
abitir – mai ceva
abrupt – cu pantă repede
adăpost – loc ferit
adesea – câteodată
adeverească (să) – să spună dacă e adevărat
adreseze (să li se) – să li se vorbească
adulmeca (a) – a lua, a căuta urma
adversar – duşman
afacere – acţiune care urmăreşte câştigul
aferim – bine, bravo, perfect
agale – încet, pe îndelete
agricultor – lucrător al pământului
aidoma – la fel
alba – zorii zilei
aliniament – linie de teren
alai – multe persoane în şir
allah – dumnezeu la arabi şi alte popoare orientale
anume – într-un fel
aparent – după cum s-ar părea
apoteoză – preamărire, glorificare
apostrofa (a) – (a) certa pe cineva
aromitor – plin de miros plăcut
articole – lucruri
artişti – creatori de frumos
asalt – asediu
asprime – cruzime
aşternut – lucrurile de pe pat
auster – sever
avertiza (a) – a ameninţa, a anunţa
aviditate – însetare, dorinţă puternică

B

ba! (şi mai mult) – chiar aşa
baladă – cântec eroic
ban – mare slujbaş în oltenia
bard – poet
batalion – unitate militară
bei – guvernator (comandant) al unui oraş sau provincie turcă
binecuvânta (a) – a ura de bine
bineţe (a da) – a da bună ziua
botez – una dintre tainele bisericii
botfori – cizmă cu turetci tari şi încreţite
bravură – vitejie
brăzdându-i (faţa) – lăsându-i urme
buchii – litere adânci
bucium – instrument de suflat vestitor
buzna (a da) – a da năvală
buzunări (a) – a fura

C

calitate – lucru bun
cange – prăjină lungă
capcană – cursă
capitală – centrul puterii unui stat
catapulte – arme de aruncat pietre în interiorul cetăţilor
cavaleri – nobili luptători
cazarmă – locul unde stau soldaţii
căpetenii – şefi
cărunţi – bătrâni
călăuză – care arată drumul
ceată – grup de luptători
ceaţă – fenomen al naturii
chitic – tace
cică – se zice că
cioturos – noduros
ciuli (urechile) – a ascuţi auzul, a fi mai atent
ciumă – boală molipsitoare care face ravagii
cneaz – conducător de stătuleţ (cnezat)
cocioabă – bordei
colibă – casă mică
conte – titlu de nobleţe
contopi (a se) – se se amesteca, a se îmbina
corn – obiect de suflat, folosit la vânătoare
cotropire – năvălire
coţcării – şarlatanii, pungăşii
coţi – măsură pentru pânză
crai – rege

creştini – credincioşii în Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, opuşi păgânilor
creneluri – deschizături în peretele unui turn de castel
curte domnească – loc de reşedinţă al domnului
curteni – slujitori domneşti

D

danubiu – Dunărea, Istru
dăltui (a) – a ciopli cu dalta
daune – plată pentru stricăciuni sau pagube
dăscăli – profesori, învăţători
de-ajuns – cât trebuie
delicat – fin
delicatese – lucruri bune, dulci
deprinde (a) – a învăţa
desagă – sac format din două părţi, traistă
descifra (a) – a dezvălui, a desluşi
dezgust – scârbă, dispreţ
deznădejde – disperare
diabolic – diavolesc, rău
diafan – ceva foarte subţire, lăsând lumina să străbată prin el
dibaci – priceput, ager la minte
dihai (mai) – mai ceva
dimensiuni – mărime, măsură, proporţie
dinţată – cu dinţi, roată cu dinţi
dispune – are, posedă
distins – ales
ditamai – coşcogeamite, uriaş
divin – dumnezeiesc
dor – sentiment profund omenesc, iubire
drapel – steag
durat – făurit, construit
durat (n-a) – n-a ţinut mult

E

ecou – voce care se repetă
edificiu – construcţie
elan – entuziasm
etern – veşnic
exclama (a) – a rosti ceva cu ton ridicat sau mirat
exprima (a) – a spune ce gândeşti
extra – de foarte bună calitate, excepţional
ezita (a) – a sta la îndoială

F

falnic – măreţ
faptă – acţiune săvârşită, îndeplinită
fascinant – fermecător
faşă (din) – din pruncie
făgaş – urmă lăsată în pământ
fecior – băiat tânăr
feciorelnice – proaspete
fedeleş – legat strâns
feerie – privelişte încântătoare
ferfeniţi (a-şi) – a-şi distruge
fin – ales, subţire
fineţuri – lucruri delicate
fior – sentiment lăuntric
firav – slăbuţ, anemic
fire – fel de a fi
flamură – steag, drapel
forfotă – agitaţie, mişcare
fort – tabără

G

galben – ban de aur
găteşte (se) – se pregăteşte
gâtlej – partea interioară a gâtului
generaţie – totalitatea oamenilor care sunt de aceeaşi vârstă
gest – semn
ghiaur – modul cum le spuneau turcii românilor
ghioagă – armă străbună ghintuită
glorie – onoare, mărire, slavă
gonaci – câini de vânătoare
graiul – vorba, limba
grajd – locul de odihnă al vitelor
grav – serios, sever
grijit (am) – am avut grijă, am îngrijit

H

hac (de) – de a-l învinge, a-l doborî
hambar – loc de depozitare a cerealelor
hanger – pumnal mare, încovoiat
harem – loc de desfătare al sultanului şi demnitarilor turci
hăitaşi – gonaci, câini de vânătoare
hărţuială – a hărţui, a nu da pace cuiva, a-l necăji
hău – prăpastie, genune, abis
hâdă – urâtă, groaznică
hârtoape – gropi
heruvim –înger
hotar – linia de demarcaţie care desparte două ţări
hotărâre – decizie, măsură
hrisoave – acte de domnie
huceag – loc de rătăcire

I

iama (dă) – dă năvală
iatagan – sabie, paloş
ideal – scopul suprem al năzuinţei, al perfecţiunii
ienicer – luptător infanterist turc
imbrohor – trimis al sultanului şi care îl slujea pe sultan în diferite ocazii
imaginară – închipuită
impas – moment greu
impunător – falnic
inamic – duşman
incintă – interior, înăuntrul
independent – care nu depinde de nimeni, neatâmat
intimida (a se) – a se pierde cu firea
iscaseră – provocaseră
iscoade – spioni
iscodi (îl) – îl puse la încercare
iureş – fugă, goană

Î

îmbla (te) – te chema, te ademenea
împrejurări – întâmplări
împroprietărirre – dare în proprietate
încleştat – strâns ca într-un cleşte
înciudat – supărat
îndelete (pe) – fără să se grăbească, încet, rar
îndemânatic – priceput
îndrăzneţ – curajos
înmiresmat – cu miros plăcut, parfumat
însemnări – notiţe
înspica (a) – înţeglă, a pune săgeata în coardă
înturnaţi (să vă) – să vă întoarceţi

J

japca (a lua cu) – a lua prin forţă
jertfă – sacrificiu (suprem)
jude – judecător, primar
julitură – rană uşoară constând în jupuirea pielei

K

kilometru – unitate de măsură pentru lungimi = 1000 m

L

lămuriri – explicaţii
leacă (o) – puţin
legendă – poveste în proză sau versuri care porneşte de la un fapt istoric real, dar adaugă şi elemente fantastice, miraculoase, supranaturale
lepră – boală molipsitoare grea
libertate – cuvânt cu multe înţelesuri; în înţelesul cel mai larg – situaţia omului de a fi liber, neîncătuşat, dar de a răspunde de faptele lui în faţa celor în drept să-l judece
liman (a ieşi la) – ţărm, mal, suprafaţă
lingoare – febră tifoidă
liotă – grămadă, mulţime, gloată
loial – credincios
luminiş – loc deschis în mijlocul unei păduri, poiană
lut – pământ

M

magistrul – profesorul
mai – unealtă de lemn în formă de ciocan folosită în dulgherie şi rotărie
masive – mari, impunătoare, solide
mausoleu – monument înălţat în cinstea (slava) eroilor neamului
mădulare – membrele corpului
măiestrie – pricepere mare, iscusinţă deosebită
mănos – roditor
măsura (faptelor) – valoarea
mătăhălos – mare şi gras
mârşav – murdar sufleteşte
mediul – natura înconjurătoare
meşteşugit – cu meşteşug
metehne – apucături, obiceiuri ale unei persoane în afara obiceiurilor comune poporului
miji (a) – a apărea, a se ivi, a licări
milostenie – bunătate
miazăzi – sud
miazănoapte – nord
misiune – însărcinare
mocnea – pâlpâia, ardea încet
molatic – moale
moţi – locuitori ai munţilor apuseni
mucalit – om care ştie să înfăţişeze partea comică a lucrurilor, cu un aer serios, glumeţ, poznaş
muieri – femei

N

narghilea – lulea de origine orientală (răsăriteană), cu o ţeavă lungă al cărei capăt de jos este fixat într-un vas cu apă parfumată, prin care trece fumul înainte de a fi inspirat
năduf – necaz
nări – părţile adânci ale nasului, prin care se realizează respiraţia
năstimire – născocire, invenţie
năşi (a) – a fi naşul cuiva la botez sau la nuntă
nătâng – mărginit la minte, prostănac, neîndemânatic, încăpăţânat
neatârnare – a nu depinde de nimeni, a fi independent
negură – ceaţă groasă, deasă, întuneric beznă
neguţători – negustori
nesaţ – poftă, dorinţă puternică
nesăbuinţă – nesocotinţă, nechibzuinţă
nestrămutat – de neclintit
nevolnică – neputincioasă
nizam – soldat din armata turcească
noduros – cioturos
nutreţ – hrană pentru cai

O

obiective – imaginea reală a unor obiecte sau părţi din natură văzute prin lunetă
observaţii – constatări
obuz – proiectil de formă cilindrică, rotunjit la un capăt, care, tras de tun, face explozie când atinge un corp
odraslă – fiu
ogor – bucată de pământ, ţarină
olar – meşter de vase de lut
olac – cal de schimb
opinci – încălţăminte ţărănească din piele sau cauciuc, croită după forma labei piciorului şi strânsă cu ajutorul nojiţelor (curelelor)
opuse – adverse
orfan – fără părinţi
orizont – zare
osanale – laude, onoruri
ospăta (a-l) – a-i da să mănânce
ostatic – fiu de domn sau boier trimis garanţie de credinţă la poartă şi care era pregătit pentru a deveni luptător

P

paloş – sabie
pantă – teren înclinat, cu păşuni
parapet – perete care serveşte la îngrădirea teraselor, partea de sus a zidului unei cetăţi

para – monedă veche, a suta parte din leu
pasiune – sentiment puternic adânc, afecțiune profundă
patimă – iubire excesivă, pornire nestăvilită
patos – însuflețire, avânt
păli (a păli pe cineva) – a-l lovi
părere – mod, fel de a gândi
pârdalnic – afurisit, blestemat
pârjol – foc
păștea (îl) – îl amenința
penel – pensulă cu care pictează artistul
persoană (în) – chiar eu
pestriță – felurită
peșin – în numerar, cu bani gheață
pic – foarte puțin
pinteni – obiect de metal prevăzut cu un vârf pe care călărețul îl prinde la călcâiul cizmei, pentru a îmboldi calul
pirostrii – cununi care se așează pe capul mirilor
plai – regiune de munte sau deal, cu pășuni
podiș – regiune întinsă, la altitudine și înconjurată de munți
popăsuiască (să-l) – să-i facă popas de odihnă
posac – trist
potir – pahar de aur sau argint cu picior
poticni (a se) – a se împiedica
pradă – jaf
prăvăli (a) – a rostogoli
prâslea – cel mic
pregeta (a nu) – a nu șovăi
prestigiu – autoritate morală
preajma (în) – în jurul, în apropierea
prevestire – vestire înainte de a se întâmpla un fapt
prichindel – micuț, copilaș, băiețel
prieteșug – prietenie
profilau (se) – se zăreau
puhoi – în număr mare
pulbere – praf
punte – pod mai mic
pur – curat
puzderie – grămadă

R

reală – adevărată
realitate – ceea ce vezi cu ochii tăi
reavăn – umed, răcoros
recunoaștere – misiune de cunoaștere a terenului, a locului unde se află inamicul și forțele de care dispune etc.
recunoaște – cunoaște din nou, semn că îl cunoaște pentru că l-a mai văzut
regulă – obicei
regulă (în) – cum trebuie, în ordine
reflexe – sclipiri, străluciri, oglindiri
retorică – arta de a vorbi frumos
reținea – păstra în minte
ripostă – îi întoarse vorba, îi dădu răspuns
rob – om care nu este liber, supus
ropot – zgomot produs de loviturile dese ale copitelor calului care aleargă

S

sadea – pur, curat
santinelă – ostaș de pază
sălășluiește – stă, locuiește, își găsește sălaș
sănătoasa (la) – la fugă
scurtătură – o cărare mai scurtă dar mai greu de străbătut, mai periculoasă
schijă – parte dintr-un obuz explodat
schița (a) – a face un gest în mod vag, incomplet
scund – mic de stat
secol (veac) – o sută de ani
secund – al doilea
secundă – a 60-a parte dintr-un minut
semn – tot ceea ce arată, indică ceva
semnificație – înțeles
serafic – îngeresc
sever – aspru
simbol – tot ceea ce reprezintă, în mod convențional sau prin analogie, o noțiune, o idee, un sentiment și care poate fi atribuit tuturor elementelor asemănătoare

slobod – liber
smerenie – modestie, poziţie umilă
soartă – destin, viitorul fiecărui om
soiuri – feluri
solie – grup care îndeplineşte o misiune
soldat – ostaş
sorbi (a) – a bea câte puţin
sorti (a) – a destina
spirit – gând, putere, inteligenţă
spudeu – elev
stână – locul unde stau ciobanii cu oile
stăvili (a) – a pune capăt
stinghie – bucăţică de scândură
străfulgerare – fulgerare de-o clipă
straie – haine, veşminte
strană – scaune fixe în biserică în dreapta şi în stânga, (strană de biserică – smerit, curat sufleteşte)
străpungă (să) – să înfigă (sabia) în cineva
strungă – locul unde stau oile
sublimă – splendidă, superioară
sufoca (a se) – a se înneca, a se înnăbuşi
sumă – rezultatul adunării unor numere
supranumit – poreclit, numit si cu un alt nume decât cel propriu, cognomen
suprem – cel mai mare, cel mai înalt

Ş

şa – piesă de harnaşament (totalitatea obiectelor necesare la înhămarea calului), confecţionată din piele sau lemn, care se pune pe spinarea calului şi pe care stă călăreţul
şchioapă (de-o) – mic de tot
şfichiuitoare – lovitură dată cu vârful biciului; vorbă şfichiuitoare, înţepătoare, ironică
şoim – pasăre răpitoare de zi, foarte ageră, foarte puternică
şovăire (fără) – fără ezitare, fără teamă, fără zăbavă (îndată)
şoalda (prins cu) – prins cu înşelătorii, cu minciuni
şrapnele – singular, şrapnel – proiectil de artilerie (unitate militară care mânuieşte armele de foc ce servesc la aruncarea de proiectile grele la distanţă) încărcat cu gloanţe care explodează în aer, la o mică înălţime

T

tabac – tutun
tabere – grup opus altui grup
taciturn – care nu vorbeşte mult
tarabe – mese improvizate pe care negustorii ambulanţi îşi vând marfa la târguri
tălmaci – tălmăcitori, traducători
tălpăşiţa (îşi iau) – o iau la sănătoasa, la goană, sunt puşi pe fugă
tării – înălţimi
tătâne – tău – tatăl tău, părintele tău
tâlc – înţeles
temerar – îndrăzneţ, curajos, fără teamă
temniţă – închisoare
teribilă – grozavă, extraordinară, grea
testament – act de moştenire pentru urmaşi
tipografie – locul de editare (tipărire) a cărţilor
ton (pe un) – glas, voce
toiul (luptei) – miezul, cel mai greu moment, culminant
transmite – dă de ştire, înştiinţează, informează
tresărire – mişcare bruscă şi spontană izvorâtă dintr-o emoţie
trişau – înşelau
trupă – soldaţii din oaste
tulea (o) – o lua la fugă

Ţ

ţârâit – sunet întrerupt şi abia auzit

U

umili (a) – (a) înjosi
urgie – grozăvie

V

vale – regiune de şes situată sub nivelul ţinuturilor din jur şi udată de obicei, de o apă curgătoare
vază (de) – însemnaţi, aleşi
vălcări (a se) – a se tângui
văzduh – aer, înalt
vârtej – rotire a apei, bulboană, vâltoare
veghe (de) – de strajă
veşminte – haine
vibra (a) – a simţi profund
vigoare – putere, forţă
virtute – calitate
volnice – în stare
voroavă – vorbă
vrajă – farmec
vuiet – vâjâit, freamăt, muget

X

xenofob – care urăşte străinii

Y

yenilmez – viteaz (în turcă)

Z

zăngănit – zgomot produs de ciocnirea săbiilor
zdravăn – puternic, solid, legat
zugrav – pictor de biserici şi mănăstiri

Cuprins

CLASELE III–IV

CLASELE V–VIII

ANEXE

Cartea de faţă, ca şi cele din biblioteca unde stau, la rând, multele cărţi ale autorului nostru, preocupat de faptele şi învăţămintele istoriei, se alătură tezaurului de evocări instructive, atrăgătoare, în care trecutul se aliază cu prezentul pentru ca să fim mai pregătiţi, mai întăriţi în zidirea viitorului.

ISBN 973-568-400-4
9 789735 684006